

Projekt współfinansowany ze środków Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego

Raport końcowy

Ocena uzupełniająca

Wpływ realizacji Sektorowego Programu Operacyjnego Wzrost Konkurencyjności Przedsiębiorstw, lata 2004-2006, na poziom zatrudnienia w sektorze przedsiębiorstw

Lider konsorcjum:

InfoAudit Sp. z o.o.

Oddział w Warszawie

02-844 Warszawa, ul. Puławska 479

tel: (0-22) 894-08-75; fax: (0-22) 894-08-76

e-mail: infoaudit@infoaudit.com.pl; www.infoaudit.com.pl

Europejskie Centrum Consultingu Sp.z.o.o

00-828 Warszawa, Aleja Jana Pawła II 15

tel: (0 22) 697-77-32; fax: (0 22) 697 77 31

e-mail: k.wiklinski@eurocc.pl, www.eurocc.pl

Grzegorz Tryc

02-155 Warszawa, ul. Leżajska 3/74

Tel: 606 943 923

e-mail: Grzegorz@gtconsulting.com.pl

Warszawa 15 lipiec 2008

UNIA DLA PRZEDSIĘBIORCZYCH
PROGRAM KONKURENCYJNOŚĆ

Spis treści

1.	STRESZCZENIE RAPORTU	3
2.	WPROWADZENIE	8
2.1.	CEL BADANIA	8
2.2.	ZAKRES BADANIA	9
3.	OPIS ZASTOSOWANEJ METODOLOGII ORAZ ŹRÓDŁA INFORMACJI WYKORZYSTANE W BADANIU	12
3.1.	KONCEPCJA BADANIA I WYKORZYSTANYCH METOD	12
3.2.	ANALIZA DANYCH ZASTANYCH	17
3.3.	METODY ILOŚCIOWE – ANALIZY STATYSTYCZNE	18
3.4.	METODY JAKOŚCIOWE	24
3.5.	METODOLOGIA BADANIA STUDIUM PRZYPADKÓW	24
4.	OPIS WYNIKÓW EWALUACJI	26
4.1.	OKREŚLENIE WPŁYWU WSPARCIA W RAMACH SPO-WKP NA ZATRUDNIENIE W PODMIOTACH BĘDĄCYCH BENEFICJENTAMI PROGRAMU	26
4.1.1.	UWARUNKOWANIA WYKORZYSTANIA SPO-WKP W UJĘCIU REGIONALNYM	26
4.1.2.	MECHANIZMY BEZPOŚREDNIEGO WPŁYWU SPO-WKP NA ZMIANĘ LICZBY ORAZ UDZIAŁU MIEJSC PRACY	34
4.1.3.	LICZBA MIEJSC PRACY UTWORZONYCH I UTRZYMANÝCH ZA SPRAWĄ SPO-WKP	50
4.1.4.	CHARAKTERYSTYKA JAKOŚCIOWA MIEJSC PRACY	60
4.2.	OKREŚLENIE WPŁYWU WSPARCIA W RAMACH SPO-WKP NA STWORZENIE NOWYCH I TRWAŁYCH MIEJSC PRACY ORAZ NA UTRZYMANIE JUŻ ISTNIEJĄCYCH	73
4.2.1.	POZIOM REALIZACJI ZAMIERZONYCH CELÓW SPO-WKP W ZAKRESIE ZATRUDNIENIA W SEKTORZE PRZEDSIĘBIORSTW	73
4.2.2.	WPŁYW SPO-WKP NA WZROST INNOWACYJNOŚCI, OGRANICZENIE BEZROBOCIA, TWORZENIE NOWYCH I UTRZYMANIE MIEJSC PRACY	80
4.2.3.	OKREŚLENIE WPŁYWU SPO-WKP NA WZMOCNIENIE KONKURENCYJNOŚCI REGIONÓW	101
4.2.4.	UŻYTECZNOŚĆ SYSTEMU INSTYTUCJONALNEGO I INSTRUMENTÓW WSPARCIA SPO-WKP	116
5.	REKOMENDACJE	130
6.	SPISY MAP, RYSUNKÓW, SCHEMATÓW I TABEL	137
7.	ANEKSY	141

1. Streszczenie raportu

Badanie „Wpływ realizacji Sektorowego Programu Operacyjnego Wzrost konkurencyjności przedsiębiorstw, lata 2004-2006, na poziom zatrudnienia w sektorze przedsiębiorstw” przeprowadzone zostało na zlecenie Ministerstwa Rozwoju Regionalnego. Badanie o charakterze oceny uzupełniającej przeprowadzono w fazie końcowej realizacji Programu Operacyjnego. Cele szczegółowe zdefiniowane w tym badaniu dotyczyły określenia wpływu wsparcia w ramach SPO-WKP na zatrudnienie w podmiotach będących beneficjentami Programu, a także w szerszym ujęciu określenia wpływu wsparcia na stworzenie nowych i trwałych miejsc pracy oraz na utrzymanie już istniejących.

W celu jak najdokładniejszego określenia wpływu realizacji SPO-WKP na poziom zatrudnienia w sektorze przedsiębiorstw, wykorzystane zostały zróżnicowane przedsięwzięcia badawcze, wykorzystujące różne metody zbierania i analizy danych: analiza danych zastanych, metody ilościowe, metody jakościowe i studia przypadków. Przebieg prac badawczych podzielony został natomiast na 5 faz, spójnych pod względem przebiegu prac badawczych i wykorzystanych metod.

Metodologia niniejszej oceny uzupełniającej, dotyczącej wpływu SPO-WKP na wzrost liczby miejsc pracy, oparta została w głównej mierze o podejście oddolne, wykorzystujące dane dotyczące poszczególnych projektów, zebrane w trakcie realizacji badań. Podejście to jest zalecanym w dokumencie roboczym nr 6 pt. *Mierzenie wpływu funduszy strukturalnych na zatrudnienie*. Uzupełnienie stanowiła analiza danych i informacji na poziomie Programu oraz wykorzystanie statystyk publicznych w zakresie zatrudnienia i rynku pracy. Pozwoliło to na osadzenie analizy oddolnej w szerszym kontekście społeczno-gospodarczym: krajowym i regionalnym.

Mając na uwadze wyznaczone cele SPO-WKP, zdefiniowane na etapie programowania oraz wskaźniki na poziomie produktów i rezultatów, na podstawie zrealizowanych badań należy stwierdzić, iż SPO-WKP okazał się być skuteczny w zakresie kreowania wzrostu zatrudnienia. Wskazują na to przede wszystkim szacunki dotyczące wzrostu liczby miejsc pracy wśród beneficjentów bezpośrednich i pośrednich, dokonane na podstawie danych zebranych w trakcie badania ankietowego. Liczba bezpośrednio powstałych nowych stałych miejsc pracy w grupie przedsiębiorstw beneficjentów, które są efektem wdrażania projektów wspartych SPO-WKP, wynosi około 50 tysięcy. Uwzględniając stratę 3,2 tys. stałych miejsc pracy można oszacować bezpośredni przyrost netto nowych stałych miejsc pracy na 47 tys. Dodatkowo należy uwzględnić kolejne 30 tys. miejsc pracy będących pośrednią konsekwencją realizacji Programu. Miejsca te zostały utworzone przez

przedsiębiorców, którzy korzystali z usług instytucji realizujących projekty SPO-WKP. Program wsparł zatem w sumie powstanie około 80 tys. nowych stałych miejsc pracy. Jest to liczba znaczenie przekraczająca zakładane na etapie tworzenia Programu wskaźniki. Realizacja Programu wsparła także w sposób bezpośredni powstanie około 5300 okresowych miejsc pracy i zapobiegła zwolnieniu 6500 osób.

Wpływ SPO-WKP na zmiany w zatrudnieniu w sektorze przedsiębiorstw wydaje się być istotny także z tego względu, że w przeważającej mierze nowe miejsca pracy nie powstałyby w ogóle lub w ograniczonym stopniu bez wsparcia SPO-WKP. Biorąc pod uwagę, że tylko w 12% przedsięwzięć efekty związane z tworzeniem nowych stałych miejsc pracy byłyby takie same bez wsparcia SPO-WKP, należy uznać, że wsparcie to w dużym stopniu przyczyniło się do pojawienia się dodatkowych pozytywnych efektów w zatrudnieniu w grupie beneficjentów Programu.

Uwzględniając bezwzględne wartości największy wkład w tworzenie nowych miejsc pracy wniósł sektor przedsiębiorstw średnich, gdzie powstało 47% wszystkich nowych stałych miejsc pracy. W małych przedsiębiorstwach na skutek bezpośredniego wsparcia powstało około 25%, a w dużych 20% wszystkich nowych miejsc pracy. Z kolei około 90% wszystkich utrzymanych miejsc pracy zostało łącznie w przedsiębiorstwach dużych i średnich. W dużych przedsiębiorstwach najwyraźniej pozytywny efekt wywołany SPO-WKP związany z zatrudnieniem, polegał na zaniechaniu zwolnień i utrzymaniu bieżącego stanu zatrudnienia.

Na obecnym etapie realizacji projektów w ramach SPO-WKP jest jeszcze zbyt wcześnie, żeby oceniać trwałość pozytywnych zmian w zakresie zatrudnienia wywołanych oddziaływaniem projektów. Trwałość możemy jedynie antycypować na podstawie wyników przeprowadzonych badań i obserwacji, które upoważniają do stwierdzenia, iż w większości dobrze projektów efekty ich będą trwałe i użyteczne w perspektywie długookresowej. Niewątpliwą przesłanką do tego stwierdzenia jest m.in. fakt, iż zdecydowana większość z nowych miejsc pracy stworzona została w grupie osób młodych - do 35 roku życia, a więc często dopiero wchodzących na rynek pracy. Duży udział wśród nich stanowiły osoby z wyższym wykształceniem lub specjaliści różnego szczebla, których wiedza i umiejętności wykorzystane w praktyce powinny prowadzić do dalszego rozwoju przedsiębiorstw. Dodatkowo duża część badanych przedsiębiorców ma plany realizacji kolejnych przedsięwzięć inwestycyjnych w swoich firmach. Charakterystyka tworzonych miejsc pracy wskazuje zatem na to, że SPO-WKP pobudza tworzenie lepszych jakościowo miejsc pracy, tzn. wymagających wyższego wykształcenia, specjalistycznych kwalifikacji i dzięki temu także lepiej wynagradzanych.

Realizacja SPO-WKP miała z założenia sprzyjać wsparciu przedsiębiorstw, chcących wzmocnić swoją konkurencyjność poprzez nowoczesne rozwiązania organizacyjne, technologiczne i produktowe. W sposób pośredni Program wpłynął zatem na rozwój potencjału sektora badawczo-rozwojowego (B+R) firm w Polsce. W sumie w około 40% projektów wdrażanych przez przedsiębiorstwa bezpośrednio i tylko w około 15% wdrażanych przez beneficjentów pośrednich, efekty Programu objęły sferę badań i rozwoju. W części z nich wiązało się to m.in. z utworzeniem nowych miejsc pracy w działach B+R. Na podstawie deklaracji przedsiębiorców - beneficjentów Programu można oszacować, że około 4,5 do 8% nowopowstałych miejsc pracy będących bezpośrednią konsekwencją SPO-WKP w podmiotach objętych niniejszym badaniem, to miejsca związane z działalnością B+R. W liczbach bezwzględnych oznacza to powstanie między 2200 a 3900 miejsc pracy. Dla porównania w grupie przedsiębiorców nie będących beneficjentami SPO-WKP, objętych badaniem, zatrudnienie w sektorze B+R w przeciągu ostatnich 4 lat stanowiło między 1,5% a 3,3% ogółu nowopowstałych miejsc pracy. Udział ten jest znacznie niższy niż w grupie beneficjentów SPO-WKP. Wskazuje to jednoznacznie na to, że Program wywiera pozytywny wpływ na zmiany w strukturze zatrudnienia w zakresie B+R w grupie swoich beneficjentów.

SPO-WKP odpowiadał na potrzeby beneficjentów. Dobór instrumentów wspomagających potrzeby beneficjentów w zakresie możliwości zatrudnienia był trafny. Szeroki zakres możliwości wsparcia oferowanych przedsiębiorcom przez Program – tzn. zarówno wsparcie bezpośrednie, jak i pośrednie, poprzez rozwój sieci instytucji otoczenia biznesu współpracujących z przedsiębiorcami był niewątpliwie czynnikiem pozytywnym, jeśli chodzi o możliwości wsparcia procesów rozwojowych firm w Polsce. Jak wykazały badania, większość działań cieszyła się wśród przedsiębiorców znacznie większym niż zakładano powodzeniem, a rozmiary efektów, w tym związanych ze zmianami w poziomie zatrudnienia, jakie udało się osiągnąć dzięki niemu, przekroczyły kilkukrotnie założenia.

Największe potrzeby w zakresie zatrudnienia nowych pracowników wystąpiły tam, gdzie projekt dotyczył rozbudowy zakładów, infrastruktury służącej przedsiębiorcom lub zupełnie nowych inwestycji (działania 2.2.1, 2.3 i 1.3), a wsparcie Programu skierowane było na finansowanie tych inwestycji. Rozbudowa przedsiębiorstwa w sposób bezpośredni generowała zapotrzebowanie na pracowników. Co więcej, tego typu projekty generowały zapotrzebowanie na pracowników w sposób pośredni – osoby realizujące inwestycje, np. ekipy budowlane, techniczne itp. Projekty inwestycyjne były zarazem najbardziej popularne wśród przedsiębiorców. Około 65% projektów realizowanych przez przedsiębiorstwa dotyczyło przede wszystkim inwestycji w infrastrukturę, technologie lub park maszynowy. Należy też podkreślić, że oba działania skierowane bezpośrednio do przedsiębiorców

przyczyniły się do powstania w sumie prawie 80% wszystkich nowych miejsc pracy, powstałych jako bezpośrednia konsekwencja wdrażania SPO-WKP.

Z punktu widzenia beneficjentów instytucjonalnych oraz przedsiębiorców korzystających w sposób pośredni z efektów SPO-WKP, najskuteczniejszym instrumentem w zakresie wspierania powstawania nowych miejsc pracy lub utrzymania tych istniejących okazało się wsparcie finansowe (dotacje i pożyczki). Są to zatem przedsięwzięcia realizowane w ramach działania 1.2. Stwierdzenie to znajduje swoje poparcie zarówno w danych dotyczących efektów w zakresie pośredniego wsparcia tworzenia nowych miejsc pracy, jak i w opinii beneficjentów.

Efekty związane ze zmianami na rynku pracy, osiągnięte dzięki wsparciu SPO-WKP, nie są powiązane wprost ze wskaźnikiem poziomu bezrobocia. Faktem jednak jest to, że na obszarach słabiej rozwiniętych gospodarczo wdrażane były projekty na mniejszą skalę i o niższej średniej wartości. Projekty wdrażane na obszarach słabiej rozwiniętych przyniosły mniejsze efekty związane ze wzrostem zatrudnienia, a zdecydowanie większe niż średnio w kraju te związane z ograniczeniem liczby miejsc pracy. Realizacja projektów na tych obszarach nie wiązała się w takim stopniu jak w innych województwach z rozszerzeniem zakresu działania firmy i tym samym z koniecznością zwiększenia zatrudnienia. Projekty te dotyczyły raczej zastąpienia jednego typu działania innymi, przy zaangażowaniu podobnej liczby pracowników.

Warto zwrócić jednak uwagę na to, że przedsiębiorstwa z obszaru wszystkich regionów w Polsce zaangażowane były w realizację projektów z podobną intensywnością, czego dowodzi m.in. wskaźnik średniej liczby realizowanych projektów, przypadającej na 1000 podmiotów gospodarczych w danym województwie, który we wszystkich województwach w Polsce kształtował się na podobnym poziomie. Należy w tym miejscu pamiętać o tym, że ze względu na wielkość i skalę realizowanych projektów nie można doszukiwać się ich oddziaływania na poziom bezrobocia w danym regionie. Na zmiany na rynku pracy (np. spadek liczby bezrobotnych) przede wszystkim wpłynęły zmiany sytuacji społeczno-gospodarczej w kraju w okresie ostatnich 4 lat, m.in. masowe wyjazdy do pracy za granicę, poprawa koniunktury gospodarczej. Środki z SPO-WKP były raczej pobudzającym do rozwoju impulsem dla przedsiębiorstw. Bezpośredniego, zauważalnego oddziaływania na rynek pracy można się tylko doszukiwać ewentualnie tylko w skali lokalnej w przypadku większych projektów, realizowanych w mniejszych miejscowościach.

Oceniając wpływ SPO-WKP na zmiany w zatrudnieniu w sektorze polskich przedsiębiorstw należy mieć na uwadze to, że głównym celem SPO-WKP jest wzrost konkurencyjności przedsiębiorstw. Powstałe miejsca pracy to dodatkowy efekt dodatni

realizacji Programu. W tym kontekście istotnym pytaniem badawczym było określenie zasadności wymogu utrzymania wspartych miejsc pracy przez 5 lat od momentu zakończenia inwestycji. Na zmiany zatrudnienia w przedsiębiorstwie wpływ wywierają także inne czynniki, niż realizacja projektu SPO-WKP. Bardzo istotny jest wpływ otoczenia społeczno-gospodarczego, w jakim działa przedsiębiorstwo beneficjenta. Zmiana sytuacji rynkowej może bowiem wymusić na przedsiębiorcy potrzebę zamknięcia części linii technologicznej, ograniczenia produkcji lub zmiany profilu, gdyż np. dotychczasowa technologia stanie się nieopłacalna, zabraknie odbiorców lub dostawców. Nakładanie na przedsiębiorcę obowiązku utrzymania pewnego poziomu zatrudnienia w całym przedsiębiorstwie, bez względu na otoczenie, grozi niebezpieczeństwem utraty konkurencyjności przez dane przedsiębiorstwo. W kontekście badanego Programu okazało się, że wymóg utrzymania miejsc pracy przyczynił się do rezygnacji części przedsiębiorców ze wsparcia, nawet mimo zrealizowania projektu. Osiągnięcie przez przedsiębiorstwa większej efektywności produkcji, szczególnie w przypadku działań o charakterze innowacyjnym, nie musiało się wiązać z koniecznością lub potrzebą wzrostu zatrudnienia.

2. Wprowadzenie

Niniejszy raport jest raportem końcowym z przeprowadzonej oceny uzupełniającej pt. „Wpływ realizacji Sektorowego Programu Operacyjnego Wzrost Konkurencyjności Przedsiębiorstw na lata 2004-2006, na poziom zatrudnienia w sektorze przedsiębiorstw”.

Projekt był realizowany w okresie marzec – lipiec 2008 przez konsorcjum wykonawców: InfoAudit Sp. z o.o. (lider konsorcjum) oraz członkowie konsorcjum – Europejskie Centrum Consultingu Sp. z o.o. i Grzegorz Tryc.

Część główna raportu składa się z następujących części:

- Opis zastosowanej metodologii, opisującej założenia oceny uzupełniającej, w tym koncepcję realizacji badań, opis wykorzystanych metod i źródeł informacji oraz przebieg realizacji badania,
- Opis wyników ewaluacji – wyniki są prezentowane według schematu logicznego całego badania. Poszczególne rozdziały odpowiadają zakresem tematycznym dwóm celom szczegółowym badania, w ramach których dokonany został podział prac badawczych na zadania operacyjne. Tym z kolei i przypisano pytania badawcze.
- Wnioski i rekomendacje pogrupowane tematycznie i uwzględniające przyjęte kryteria ewaluacyjne, czyli trafność, skuteczność, efektywność, użyteczność i trwałość.

2.1. Cel badania

Celem głównym badania było określenie wpływu realizacji SPO-WKP na poziom zatrudnienia w sektorze przedsiębiorstw, w szczególności w sektorze MSP w Polsce, oraz w poszczególnych regionach. Osiągnięciu celu głównego towarzyszyły dwa cele szczegółowe, jakimi były *określenie wpływu wsparcia w ramach SPO-WKP na zatrudnienie w podmiotach będących beneficjentami Programu oraz określenie wpływu wsparcia na stworzenie nowych i trwałych miejsc pracy oraz na utrzymanie już istniejących.*

Niniejsze badanie nawiązuje do założeń realizacji Europejskiej Strategii Zatrudnienia, związanych z rozwojem nowych miejsc pracy i poprawą ich jakości oraz trwałości. Ocena tempa tworzenia nowych miejsc pracy oraz ich jakości przy okazji realizacji projektów w ramach SPO-WKP pomoże ocenić, na ile proces wprowadzania nowych rozwiązań w przedsiębiorstwach w Polsce, w tym innowacji, generuje powstanie nowych miejsc pracy i jakiego typu, a na ile przyczynia się do racjonalniejszego wykorzystania dotychczasowych zasobów pracowniczych, bez konieczności zwiększania zatrudnienia. Badanie pomoże także w określeniu ewentualnych różnic w tym zakresie występujących między regionami kraju oraz między różnymi typami przedsiębiorstw.

Dokonanie analizy efektów wsparcia z SPO-WKP w zakresie poziomu zatrudnienia w polskich przedsiębiorstwach przyczyni się do podniesienia dotychczasowego stanu wiedzy o zmianach jakościowych i ilościowych wśród przedsiębiorstw. Na progu wdrażania funduszy strukturalnych w nowym okresie programowania efekty zrealizowanej analizy powinny być wykorzystane także do lepszego ukierunkowania obecnie wdrażanych działań m.in. w ramach Programu Operacyjnego Innowacyjna Gospodarka.

2.2. Zakres badania

Badaniem objęte zostały projekty realizowane w ramach Sektorowego Programu Operacyjnego Wzrost Konkurencyjności Przedsiębiorstw w latach 2004 – 2007 i efekty, jakie one przyniosły lub przyniosą dla przedsiębiorców w zakresie tworzenia oraz utrzymania miejsc pracy.

W szczególności uwzględniono efekty dla przedsiębiorców, beneficjentów pośrednich SPO-WKP, którzy uzyskali wsparcie ze strony instytucji otoczenia biznesu (adresaci działań 1.2, 1.3, 1.4 w ramach Priorytetu 1, z wyłączeniem poddziałania 1.4.1 i 1.4.5), oraz dla beneficjentów bezpośrednich SPO-WKP – przedsiębiorców wszystkich działań Priorytetu 2 oraz poddziałania 1.4.1.

Z analizy wyłączone zostały projekty realizowane w ramach poddziałania 1.4.5, tak więc za każdym razem gdy w raporcie wymieniane jest działanie 1.4 należy rozumieć, iż nie uwzględnia ono poddziałania 1.4.5. Z zakresu tematycznego wyłączone zostały także projekty oraz beneficjenci działań 1.1 oraz 1.5. Wynika to bowiem z typu projektów, jakie mogły być w ich ramach realizowane. Głównie dotyczyły one budowy sieci instytucji wspierających biznes lub budowy platform wymiany informacji, baz danych. Projekty te przyczyniały się zatem dopiero do budowy otoczenia, które w przyszłości wspomagać może działania podjęte przez przedsiębiorców. Nie mają jednak wpływu na wzrost zatrudnienia lub wpływ ten jest hipotetyczny i odległy w czasie, co uniemożliwia na obecnym etapie jego ocenę. W pozostałych przypadkach działań skierowanych do instytucji otoczenia oraz wsparcia biznesu (1.2-1.4) projekty wywierały już wpływ na decyzje podjęte przez przedsiębiorców odnośnie rozwoju, wprowadzenia nowych technologii i co najważniejsze w kontekście tej oceny – zmian w zatrudnieniu.

Dodatkową grupą włączoną w zakres badania byli przedsiębiorcy, którzy nie korzystali ze wsparcia SPO-WKP tzw. beneficjenci potencjalni. Reprezentowali on dwa województwa – wielkopolskie i podkarpackie, które to zostały wybrane do pogłębionych badań metodą studium przypadku. Przedsiębiorcy ci stanowili grupę kontrolną, dzięki której możliwe stało się odniesienie wyników uzyskanych w badaniu na grupie beneficjentów do wyników przedsiębiorstw niekorzystających z Programu. Zabieg ten pomógł ocenić

rzeczywisty wpływ wsparcia SPO-WKP na zmiany o charakterze jakościowym i ilościowym w przedsiębiorstwach.

Badaniem objęte zostały projekty, które uzyskały wsparcie w ramach SPO-WKP w okresie od 1.01.2004 do 31.12.2007. Tym niemniej, w celu określenia dynamiki pewnych zjawisk oraz możliwości porównania sytuacji sprzed okresu realizacji Programu, pod uwagę wzięto również dane i informacje dotyczące sytuacji społeczno-gospodarczej obrazujące sytuację przedsiębiorstw oraz regionalnych rynków pracy w okresie 1.01.2001 do 31.12.2003.

Badanie przeprowadzono dla obszaru całego kraju z uwzględnieniem sytuacji wojewódzkiej, zgodnie z założeniami badania i jego głównym celem - wpływ SPO-WKP na poziom zatrudnienia, w szczególności w sektorze małych i średnich przedsiębiorstw w Polsce oraz w poszczególnych regionach. Dla wszystkich województw oraz kraju przeprowadzono analizę zmian sytuacji na rynku pracy i zmian zatrudnienia, z uwzględnieniem informacji odnośnie zmian ilościowych oraz jakościowych. Na podstawie przeprowadzonych badań na ogólnopolskiej próbie przedsiębiorców określone zostało, jaki wpływ na te zmiany miał SPO-WKP i jego poszczególne działania. W przypadku regionów wielkopolskiego oraz podkarpackiego, które wybrane zostały do badań szczegółowych oraz do realizacji studiów przypadków, przeprowadzono pogłębioną analizę odnoszącą się do tempa i poziomu rozwoju regionalnego, konkurencyjności regionu oraz sytuacji na rynku pracy.

W celu jak najdokładniejszego określenia wpływu realizacji SPO-WKP na poziom zatrudnienia w sektorze przedsiębiorstw, założono realizację kilku równoczesnych przedsięwzięć badawczych, wykorzystujących różne metody zbierania i analizy danych:

1. Analiza danych zastanych:
  - zgromadzenie i analiza statystyk oraz opracowań naukowych, dotyczących sytuacji społeczno-gospodarczej i rynku pracy m.in. dane GUS, BAEL, Bank Danych Regionalnych,
  - analiza baz danych oraz sprawozdań z realizacji SPO-WKP oraz jego poszczególnych działań, udostępnionych przez Instytucję Zarządzającą SPO-WKP,
  - zgromadzenie innych pomocnych opracowań i raportów.
2. Metody ilościowe (realizacja wywiadów telefonicznych wspomaganym komputerowo poprzedzona była badaniami pilotażowymi mającymi na celu zbadanie jakości zaproponowanych formularzy ankiet):
  - badanie ankietowe z wykorzystaniem metody CATI wśród instytucji beneficjentów SPO-WKP,

- badanie ankietowe z wykorzystaniem metody CATI wśród przedsiębiorców beneficjentów SPO-WKP,
  - badanie ankietowe z wykorzystaniem metody CATI wśród przedsiębiorców korzystających z usług instytucji beneficjentów – tzw. beneficjenci pośredni,
  - badanie ankietowe z wykorzystaniem metody CATI wśród przedsiębiorców z obszaru województwa wielkopolskiego i podkarpackiego, którzy nie uzyskali wsparcia w ramach SPO-WKP – tzw. beneficjenci potencjalni.
3. Metody jakościowe:
- realizacja indywidualnych wywiadów pogłębionych z przedstawicielami Instytucji Wdrażających oraz Pośredniczących SPO-WKP.
4. Studia przypadków:
- zgromadzenie i analiza danych statystycznych i dokumentów strategicznych dotyczących strategii rozwoju i konkurencyjności regionów,
  - realizacja indywidualnych wywiadów pogłębionych z przedstawicielami władz i instytucji regionalnych,
  - realizacja indywidualnych wywiadów pogłębionych z przedstawicielami firm wdrażających projekty wybrane do badania oraz z przedstawicielami instytucji lokalnych, którzy dostarczyli informacji o otoczeniu badanego przedsiębiorstwa i jego oddziaływaniu na okoliczny rynek pracy,
  - analiza dokumentów projektowych – wnioski i sprawozdania z realizacji wybranych projektów.

Założenia i przebieg realizacji poszczególnych części badawczych przedstawiony zostanie szczegółowo w następnej części raportu.

3. Opis zastosowanej metodologii oraz źródła informacji wykorzystane w badaniu

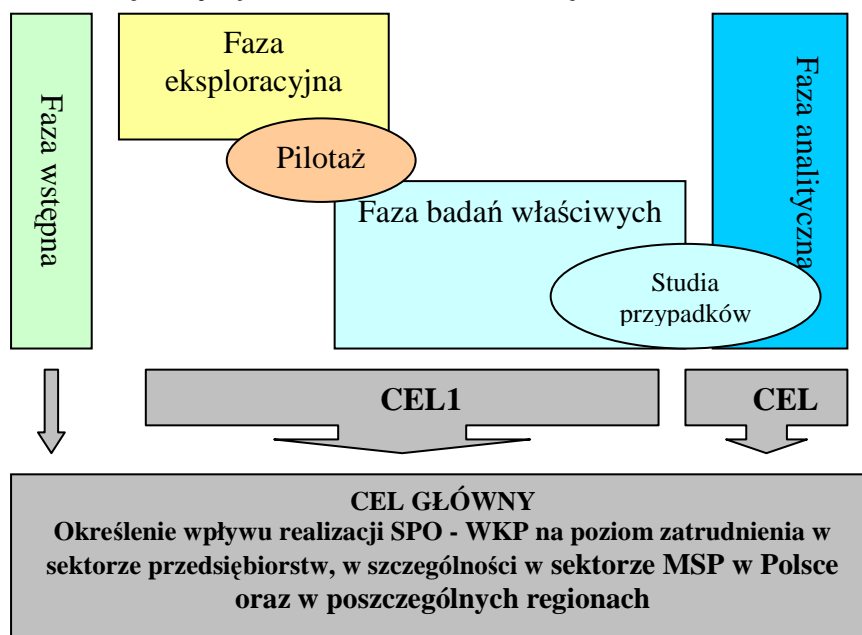
3.1. Koncepcja badania i wykorzystanych metod

Metodologia niniejszej oceny uzupełniającej, dotyczącej wpływu SPO-WKP na wzrost liczby miejsc pracy, oparta została w głównej mierze o podejście oddolne („bottom up”), zalecane w dokumencie roboczym nr 6 *Mierzenie wpływu funduszy strukturalnych na zatrudnienie*. Podejście to zakłada, że punktem wyjścia analiz są informacje zgromadzone o projektach w systemie monitoringu. Ponieważ system monitoringu projektów realizowanych w ramach funduszy strukturalnych w Polsce jest bardzo ograniczony i nie jest możliwe, aby uzyskać w ten sposób niezbędne dane, Wykonawca zrealizował badania jakościowe i ilościowe odnoszące się do wybranej próby projektów realizowanych w ramach SPO-WKP (wybranych działań i poddziałań, objętych zakresem niniejszej oceny uzupełniającej). Dzięki tym badaniom uzyskał dane z poziomu projektów, pozwalające na zastosowanie podejścia oddolnego. Uzupełnienie stanowiła analiza danych i informacji na poziomie Programu oraz wykorzystanie statystyk publicznych w zakresie zatrudnienia i rynku pracy, co pozwoliło na osadzenie analizy oddolnej w szerszym kontekście społeczno-gospodarczym krajowym i regionalnym.

Wykorzystanie analizy na poziomie makro posłużyło przede wszystkim ukazaniu zmian w poziomie i strukturze zatrudnienia w skali krajowej i wojewódzkiej od roku 2001 oraz porównaniu tempa zmian w okresie przed rozpoczęciem realizacji programów UE w latach 2004-2006 i w trakcie ich realizacji. Analiza ta stanowi punkt wstępny oceny wpływu SPO-WKP na zmiany liczby i jakości miejsc pracy.

Badanie składało się z pięciu zasadniczych faz. Fazy wyłonione zostały pod względem realizacji konkretnych czynności badawczych, a więc przebiegu badania oraz metod badawczych lub metod analitycznych realizowanych w każdej z faz. Szczegółowo były to: faza koncepcyjna, wstępna, eksploracyjna, testowa-pilotaż, badań właściwych i analityczna.

Rysunek 1. Relacje między fazami badania i realizacji celów

Źródło: Opracowanie własne

Faza koncepcyjna

Celem fazy koncepcyjnej było przygotowanie i organizacja całego przebiegu badania. Po zapoznaniu się z informacjami, które udostępnił Zamawiający w zakresie baz danych, raportów i sprawozdań, przygotowane zostały wstępne wersje narzędzi badawczych, przede wszystkim scenariusze rozmów oraz zakres tematyczny kwestionariuszy ankiet. Na podstawie baz danych o projektach dokonany został ostateczny wybór próby badawczej, uwzględniający liczebność i rozkład projektów w poszczególnych działaniach i poddziałaniach SPO-WKP oraz województwach, z uwzględnieniem typu beneficjenta i - w przypadku przedsiębiorstw - ich wielkości. Szczegółowy dobór próby, uwzględniający powyższe parametry, został zamieszczony w raporcie metodologicznym. Zwieńczeniem fazy koncepcyjnej było przekazanie zamawiającemu raportu metodologicznego.

Faza eksploracyjna

Celem fazy eksploracyjnej było rozpoznanie logiki samego Programu, instrumentów wsparcia w zakresie zwiększania lub wsparcia zatrudnienia oferowanych przez SPO-WKP, procedur formalnych i nieformalnych obowiązujących w Programie, czynników wewnętrznych i zewnętrznych warunkujących intensywność korzystania z pomocy SPO-WKP przez beneficjentów, zebranie opinii na temat celów Programu i poziomu ich osiągnięcia oraz mechanizmów jego bezpośredniego i pośredniego wpływu na tworzenie nowych miejsc pracy. Faza ta pozwoliła na przedstawienie tła dla badania właściwego – przedstawienie

sytuacji wyjściowej przedsiębiorstw w województwach oraz w całym kraju, ze szczególnym uwzględnieniem sytuacji na rynku pracy.

Jednym z produktów było opracowanie matrycy logicznej SPO-WKP (matryca załączona jako aneks) przedstawiającej schemat zależności poziomych i pionowych między poszczególnymi interesariuszami Programu i działaniami/poddziałaniami, sprzyjającymi w sposób bezpośredni i pośredni wzrostowi zatrudnienia oraz zakładanymi efektami, w tym przede wszystkim tymi związanymi z zatrudnieniem. Dla każdego działania objętego niniejszym badaniem powstał w ten sposób model logiczny łączący cele, działania oraz produkty i efekty podjętych w ramach niego projektów. Kolejnymi produktami były opracowania dla każdego województwa na temat sytuacji i zmian społeczno-ekonomicznych, jakie w nich zachodziły w latach 2000-2007 oraz opracowanie dotyczące wykorzystania wsparcia SPO-WKP w poszczególnych województwach oraz w ramach poszczególnych działań. Opracowanie to powstało na podstawie baz danych udostępnionych przez Zamawiającego.

Z przyczyn niezależnych od zespołu ewaluacyjnego zakładane na tą fazę wywiady indywidualne z przedstawicielami Instytucji Wdrażających oraz Pośredniczących przesunęły się w czasie. Z tego powodu nie udało się zrealizować wszystkich wywiadów przed rozpoczęciem kolejnej fazy badawczej. (Część respondentów odkładała kilkakrotnie spotkanie, zmieniając osoby oddelegowane do przeprowadzenia wywiadu). Informacje uzyskane od części respondentów pozwoliły na głębsze zrozumienie badanych problemów, poznanie mechanizmów funkcjonowania, założeń i celów Programu oraz jego rzeczywistych efektów. Rozmowy te pozwoliły także na uzyskanie pogłębionych informacji na temat funkcjonowania poszczególnych komponentów i działań Programu.

Ostatnim etapem tej fazy było opracowanie narzędzi badawczych do badania ilościowego wśród beneficjentów bezpośrednich SPO-WKP. Wykorzystując informacje zgromadzone podczas badań fazy eksploracyjnej powstały formularze ankiety dla beneficjentów instytucji i ankiety dla beneficjentów przedsiębiorców. Opracowano także wstępne wersje kwestionariuszy ankiet i scenariuszy rozmów, wykorzystywanych w ramach badania metodą studium przypadku oraz w badaniach wśród beneficjentów pośrednich i potencjalnych SPO-WKP.

Faza testowa – pilotaż

Celem fazy testowej było przetestowanie i skorygowanie narzędzi badawczych, które zostały wykorzystane w fazie badań właściwych do zebrania informacji od beneficjentów SPO-WKP. W ramach tej fazy zweryfikowano czytelność pytań, ich poprawność logiczną oraz poziom zrozumienia wśród respondentów. Weryfikacja narzędzi odbywała się w sposób sukcesywny w trakcie realizacji badania pilotażowego. Po realizacji około połowy badania

pilotażowego naniesione zostały poprawki, po czym po zakończeniu pełnej puli ankiet pilotażowych stwierdzono, że narzędzia są skonstruowane poprawnie merytorycznie i logicznie, nie powodując problemów respondentom. W trakcie badania pilotażowego okazało się, że z powodu szczegółowości informacji, które zespół ewaluatorów chciał uzyskać od beneficjentów za pomocą ankiety CATI, pożądane stało się uprzedzenie respondentów o zakresie informacji, jakie powinni przygotować przed badaniem. Z tego powodu do wszystkich beneficjentów wybranych do próby w badaniu ankietowym rozesłane zostało drogą mailową pismo przewodnie, wprowadzające i informujące o celach oceny uzupełniającej oraz przedstawiające zespół badawczy. Do pisma dołączony został list przewodni z Instytucji Zarządzającej oraz zakres tematyczny pytań.

Faza badań właściwych

Celem fazy badań właściwych było zebranie, zgromadzenie i wstępna analiza informacji uzyskanych od beneficjentów Programu (bezpośrednich i pośrednich). Ocena wpływu SPO-WKP na wzrost zatrudnienia w sektorze przedsiębiorstw w Polsce i oszacowanie efektów realizacji projektów w ramach badanego Programu wymagały badań nie tylko wśród beneficjentów, ale także na grupie kontrolnej – przedsiębiorstw, które nie uzyskały wsparcia bezpośredniego lub nie starały się o nie. Informacje i efekty związane z poziomem zatrudnienia, odnotowane w tym przypadku, stanowiły element oszacowania rzeczywistych bezpośrednich efektów SPO-WKP oraz pozwoliły na oszacowanie efektu netto, czyli wydzielenie tych zmian w zakresie zatrudnienia, które zostały wywołane realizacją Programu, od tych, które zostały wywołane innymi czynnikami. Porównanie informacji na temat sytuacji beneficjentów korzystających z Programu oraz przedsiębiorstw nie korzystających umożliwiło ocenę skali efektów związanych z utworzeniem lub utrzymaniem miejsc pracy, ocenę jakości tych miejsc pracy oraz ich wpływu na rozwój przedsiębiorstw.

Informacje od tych przedsiębiorców, którzy nie byli beneficjentami, w szczególności od tych, którzy nie starali się w ogóle o dofinansowanie, umożliwiły ocenę, na ile polskie przedsiębiorstwa są w stanie same generować nowe miejsca pracy i jakiego typu czynniki w największym stopniu na to wpływają (możliwości techniczne, organizacyjne, finansowe, społeczne, mentalne). Pozwoliło to także na wyciągnięcie wniosków odnośnie korzystnego i niekorzystnego oddziaływania (opłacalności uczestnictwa w Programie). De facto zastosowanie powyższego podziału pozwoliło w pewnym stopniu na uzyskanie informacji na temat efektu *deadweight*, czyli ocenę, czy w przypadku braku pomocy z SPO-WKP obserwowane zmiany były podobne – tzn. podobna skala, zasięg i natężenie. Z kolei informacje od beneficjentów przyczyniły się w znaczącym stopniu do oceny efektów

Programu, a także oceny poszczególnych instrumentów, oceny realnych utrudnień wynikających z systemu wdrażania SPO-WKP. Pomogły także w określeniu metod radzenia sobie z tymi trudnościami.

Analiza ilościowa zastosowana w tej fazie pokazała kierunek i rozmiary zmian w zakresie zatrudnienia, jakie zaszły w przedsiębiorstwach, pozwoliła też oszacować, jakiego typu zmiany – efekty zostały osiągnięte dzięki temu Programowi, m.in. w zakresie wzrostu zatrudnienia w sektorze badawczo-rozwojowym, a więc strategicznym z punktu widzenia wzrostu innowacyjności i konkurencyjności polskich przedsiębiorstw.

Uzupełnienie badania ilościowego w tej fazie stanowiły badania metodą studium przypadku 10 projektów z obszaru dwu województw – wielkopolskiego i podkarpackiego. Województwa te zostały dobrane przez Zamawiającego jako przykłady obszarów o różnym potencjale rozwojowym dla sektora przedsiębiorczości, obszary o odmiennych strukturach przedsiębiorstw i strukturze zatrudnienia. Projekty i w efekcie beneficjenci dobrani do badania jako studia przypadków reprezentowali zgodnie z sugestiami Zamawiającego następujące poddziałania SPO-WKP:

- 1.4.1 *Projekty celowe obejmujące badania stosowane i prace rozwojowe: wyłącznie w zakresie badań przemysłowych i przedkonkurencyjnych prowadzonych przez przedsiębiorstwa lub grupy przedsiębiorstw samodzielnie albo we współpracy z instytucjami sfery B+R,*
- 2.2.1 *Wsparcie dla przedsiębiorstw dokonujących nowych inwestycji wyłącznie, gdy Instytucją Wdrażającą było Ministerstwo Gospodarki.*

Faza analityczna

Celem fazy analitycznej było zebranie i opisane wszystkich uzyskanych dotychczas informacji i danych, ich interpretacja, weryfikacja postawionych hipotez badawczych, odpowiedź na postawione pytania badawcze i w efekcie realizacja założonych celów badania. Analizy dokonano uwzględniając dwa aspekty – cele badania oraz kryteria ewaluacyjne. Na podstawie wyników analizy przeprowadzona została ocena efektów SPO-WKP w oparciu o postawione pytania badawcze, a na tej podstawie, w oparciu o kryteria ewaluacyjne przedstawione zostały wnioski i rekomendacje.

Szczegółowy zakres analiz w ramach tej części sprowadził się do:

- Analizy zebranych informacji pod kątem wpływu wsparcia w ramach SPO-WKP na zatrudnienie w podmiotach będących beneficjentami Programu,
- Analizy zebranych informacji pod kątem wpływu wsparcia na stworzenie nowych i trwałych miejsc pracy oraz na utrzymanie już istniejących.

W konsekwencji Wykonawca był w stanie określić wpływ realizacji SPO-WKP na poziom zatrudnienia w sektorze przedsiębiorstw, w szczególności w sektorze MSP w Polsce

oraz w poszczególnych regionach, a zatem zrealizować zakładany cel badania. Efektem omawianej fazy jest niniejszy Raport końcowy z oceny uzupełniającej SPO-WKP.

3.2. Analiza danych zastanych

W trakcie realizacji jednego z pierwszych zadań badawczych zebrano dane bazowe za okres 2001-2003, oraz kontekstowe dla okresu 2004-2007, pokazujące dynamikę zmian w zakresie zagadnień związanych z popytem na nowe miejsca pracy, a także warunkami otoczenia dla biznesu. Dane te odnosiły się m.in. do zatrudnienia (w tym struktury zatrudnionych w poszczególnych regionach, poziomu bezrobocia w regionach, struktury wiekowej), liczby zakładów przemysłowych w podziale na sektory działalności i wielkość, warunków pracy (m.in. wynagrodzenia), nakładów inwestycyjnych przedsiębiorstw na działalność badawczo-rozwojową, poziomu regionalnego PKB. Dane te zebrano z ogólnie dostępnych źródeł statystyk publicznych takich jak BAEL, Bank Danych Regionalnych, GUS. Analiza danych dotyczących otoczenia, w jakim funkcjonują przedsiębiorstwa oraz określenie stanu przed rozpoczęciem realizacji SPO-WKP pozwoliły na określenie siły związków, jeżeli takie istniały, między nimi a zdolnością i intensywnością korzystania z Programu. Dzięki temu możliwe było m.in. określenie, czy występują jakieś relacje między poziomem bezrobocia a efektami SPO-WKP w zakresie zmian na rynku pracy. Realizacja powyższego zadania stanowiła niezbędną częścią składową wykonania Celu 1, a także wniosła wkład do analizy dokonanej w dalszych etapach niniejszego badania. W jej efekcie powstało opracowanie dla każdego województwa wykorzystane przez ewaluatorów m.in. do opracowania rozdziału 4.1.1 oraz przygotowania badania metodą case studies.

Równoległe prowadzona była analiza danych na temat Programu i poszczególnych projektów. Przed przystąpieniem do badania Wykonawca zakładał, że Zamawiający dysponował będzie spójną bazą danych wszystkich projektów, zawierającą m.in. informacje na temat wskaźników i efektów realizacji projektów. Bazy danych udostępnione przez Zamawiającego zawierały informacje na temat wskaźników finansowych (wartość projektu, wartość wsparcia wspólnotowego), typu beneficjenta, danych teleadresowych i w ograniczonym zakresie, jedynie bazy danych pochodzące z PARP, informacji na temat realizowanej działalności. Informacje te posłużyły zatem do opracowania rozkładów projektów i wartości wsparcia SPO-WKP w ujęciu regionalnym oraz uwzględniającym podział na działania Programu. Uzyskane informacje pozwoliły na zaprezentowanie alokacji zarówno w ujęciu regionalnym jak i wielkościowym w zależności od działań i wielkości przedsiębiorstw oraz określenie wartości wsparcia ogółem, średnich wartości wsparcia w poszczególnych województwach, w poszczególnych grupach przedsiębiorstw (w zależności od wielkości), liczby podmiotów korzystających ze wsparcia. Stanowiło to podstawę do

wyboru reprezentatywnej próby badawczej do badań ilościowych. W tym miejscu należy zwrócić uwagę na sposób gromadzenia danych w bazach instytucji odpowiedzialnych za zarządzanie procesem wdrażania tak dużego Programu. Brak wykorzystania przy kilkunastu tysiącach rekordów profesjonalnych programów utworzonych do zarządzania bazami danych utrudnia korzystanie z tych danych, a co się z tym wiąże utrudnia proces monitoringu i bieżącego zarządzania Programem.

Przegląd dokumentów programowych oraz sprawozdań okresowych z realizacji Programu pozwolił na określenie, jakie są zakładane wskaźniki Programu i poszczególnych jego komponentów, związane ze zmianami zatrudnienia. Typy wskaźników w poszczególnych działaniach są różnej jakości i użyteczności. W dodatku w systemie sprawozdawczości, prowadzonym przez Instytucje Wdrażające, nie ma jednego spójnego systemu, co utrudnia zebranie porównywalnych informacji dla wszystkich okresów sprawozdawczości.

W SPO-WKP wskaźniki zatrudnienia monitorowane są nie we wszystkich działaniach objętych oceną uzupełniającą – tylko w działaniach 1.2, 1.3, 1.4, 2.2.1 i 2.3. Istotne jest to, że w wielu przypadkach wskaźniki związane z tworzeniem nowych miejsc pracy będą monitorowane dopiero 2 lata po zakończeniu projektu. Uwzględniając to wszystko, informacje zdobyte dzięki temu źródłu wykorzystane zostały przede wszystkim do określenia zakładanych i oczekiwanych rezultatów.

Zwieńczeniem prac z danymi zastanymi było utworzenie matrycy logicznej Programu, w której zebrane zostały informacje na temat celów Programu, działań i rezultatów oraz logiki interwencji i jej założeń, a także wskaźników monitorujących zmiany w zatrudnieniu.

3.3. Metody ilościowe – analizy statystyczne

Badanie ilościowe wśród przedsiębiorców beneficjentów SPO-WKP – ankieta telefoniczna CATI.

W ramach badania ilościowego analizie i ocenie poddane zostały następujące kwestie odnoszące się bezpośrednio do stanu i sytuacji przedsiębiorstw: zatrudnienie i zmiany zatrudnienia, działania w zakresie badań i rozwoju, wykorzystanie zewnętrznych źródeł finansowania rozwoju, itp. Główny nacisk położony został na uzyskanie informacji dotyczących efektów realizowanego projektu SPO-WKP bezpośrednio związanych z zatrudnieniem, a więc zakładanych i rzeczywistych efektów i rezultatów, charakterystyki utworzonych lub utrzymanych miejsc pracy, oceny instrumentów zastosowanych w ramach SPO-WKP oraz oddziaływania Programu na różne aspekty funkcjonowania firmy. Dodatkowo zebrane zostały informacje odnośnie wykorzystania innych źródeł wspierających

wzrost zatrudnienia oraz oceny możliwości realizacji tego typu przedsięwzięcia bez wsparcia SPO-WKP.

Z racji tego, że badanie wymagało szczegółowej wiedzy na temat zmian w firmie i jej sytuacji, poprzedzone zostało listem wprowadzającym, zapowiadającym badanie oraz prezentującym jego cel. Dodatkowo załączony został list przewodni z Ministerstwa Rozwoju Regionalnego – Instytucji Zarządzającej SPO-WKP. Po przeprowadzeniu części pilotażu zdecydowano się na przesłanie wszystkim beneficjentom wybranym do próby badawczej, a także grupie rezerwowej, zakresu zagadnień poruszanych w ankiecie. Zabieg ten pomógł w realizacji badania. Samo badanie przeprowadzone zostało na przełomie maja i czerwca.

W badaniu brały udział osoby odpowiedzialne za decyzje strategiczne dla danej firmy/instytucji, a więc te, które mają wpływ na strategię działania przedsiębiorstw, lub osoby odpowiedzialne za politykę kadrową. W szczególności była to któraś z osób, które pełnią w firmie wymienione stanowisko: właściciel/współwłaściciel, prezes/ zastępca prezesa, członek zarządu, dyrektor ds. kadrowych, dyrektor ds. rozwoju firmy.

Z racji tego, że populacja całkowita jest zbyt liczna, aby przeprowadzić badania całej zbiorowości wybrana została próba projektów. Przy określeniu liczebności próby kluczowe było określenie przynależności do jednego z działań lub poddziałań SPO-WKP wchodzących w zakres przedmiotowy badania, lokalizacja siedziby beneficjenta w ujęciu wojewódzkim oraz wielkość przedsiębiorstw. Ponieważ liczebności populacji w różnych działaniach różnią się znacznie, zastosowano następujący schemat doboru próby:

- działania 2.1, 2.3 - 5% populacji,
- działanie 2.4 oraz poddziałania 2.2.1 i 1.4.1 - 20% populacji.

Tabela 1. Dobór próby do badania właściwego – beneficjenci przedsiębiorstwa

Działanie/poddziałanie	Liczba podpisanych umów = N	Liczebność próby =n	Udział próby w populacji
1.4.1	94	19	20%
2.1	2217	111	5%
2.2.1	289	58	20%
2.3	2865	143	5%
2.4	247	49	20%

Źródło: Opracowanie własne na podstawie baz danych udostępnionych przez Zamawiającego

Ostatecznie, spośród 5712 projektów wchodzących w skład poniższych działań, w próbie znalazło się 380. W sumie zrealizowano 381 wywiadów, które zostały uwzględnione w ostatecznej bazie danych wyników tej części badania. W trakcie realizacji badania nie

nastąpiły żadne nieprzewidziane sytuacje, które mogły mieć wpływ na jakość wyników lub przebieg jego dalszych etapów (formularz ankiety skierowanej do przedsiębiorców beneficjentów znajduje się w Aneksie).

Badanie ilościowe wśród instytucji beneficjentów SPO-WKP - ankieta telefoniczna CATI

Realizacja badania ilościowego wśród instytucji beneficjentów miała przynieść przede wszystkim informacje na temat ich klientów i wpływu ich projektu na przedsiębiorstwa, które w sposób pośredni korzystają ze wsparcia SPO-WKP. Dodatkowo posłużyć miała do oszacowania liczby przedsiębiorstw, które w sposób pośredni odczuły wsparcie SPO-WKP i w dodatku wsparcie to wpłynęło na zmiany w zatrudnieniu. Informacje te udało się zebrać jedynie w ograniczonym zakresie, gdyż część instytucji nie miała wiedzy na temat efektów wsparcia u swoich klientów, część jeszcze nie zanotowała takich efektów. W części przypadków, szczególnie w działaniu 1.4, efekty projektów wdrażanych przez instytucje nie są jeszcze wykorzystywane przez przedsiębiorców.

Po przeprowadzeniu rozmów z przedstawicielami instytucji beneficjentów wspomagających przedsiębiorców respondenci byli proszeni o przesłanie informacji na temat ich klientów – danych kontaktowych, które umożliwiłyby realizację wywiadu telefonicznego w grupie przedsiębiorców – pośrednich beneficjentów SPO-WKP.

Badanie w tej grupie również poprzedzono pilotażem. Sposób postępowania był analogiczny do badania pilotażowego przedsiębiorców beneficjentów. Również i w tym przypadku rozesłano informacje o badaniu oraz zakres tematów poruszanych w trakcie rozmowy. Ankieta była przeprowadzana w tym samym czasie, co ankieta do przedsiębiorców, a więc na przełomie maja i czerwca.

Sposób doboru próby do badania odbył się w sposób następujący. Jako próba wyjściowa wybrane zostały projekty realizowane w ramach działań 1.2.-1.4. (z wyjątkiem poddziałania 1.4.1) W tym przypadku liczebność próby – została wstępnie ustalona na 20% liczebności populacji beneficjentów, przy zachowaniu struktury podziału na poszczególne działania i województwa. Tak więc wyznaczona liczebność próby wynosiła w sumie 67. Po konsultacjach z Zamawiającym Wykonawca zmodyfikował nieco dobór próby. Po pierwsze zrezygnowano z badania projektów w ramach poddziałania 1.4.5 jako tych, z których przedsiębiorcy korzystają w sposób pośredni. Kwota przeznaczona na badanie CATI projektów z tego poddziałania została rozdysponowana między poddziałania 1.4.2 i 1.4.3 – po 2 projekty. Po drugie do próby w ramach Priorytetu I dołączono 12 dodatkowych projektów. Przypadki te dobrane zostały w sposób celowy, tak by przede wszystkim reprezentowały projekty zrealizowane w województwach Polski Wschodniej lub w tych

województwach, gdzie zrealizowano zbyt mało projektów, by na ich podstawie dobrać próbę badawczą. Ostatecznie liczebność próby w ramach Priorytetu I wyniosła 83.

Tabela 2. Dobór próby do badania właściwego – beneficjenci instytucje

Działanie/poddziałanie	Liczba podpisanych umów	Liczebność próby =n1	Udział próby w populacji	Liczebność próby =n2
1.2	99	24	20%+dobór celowy 4 projektów	24
1.3	91	21	20%+ dobór celowy 3 projektów	21
1.4 (bez 1.4.1 i 1.4.5)	153	38	20% +dobór celowy 9 projektów	32

Źródło: Opracowanie własne na podstawie baz danych udostępnionych przez Zamawiającego

Ostatecznie spośród 343 projektów wchodzących w skład poniższych działań w próbie znalazło się 83 i tyle też zrealizowano wywiadów, które zostały uwzględnione w ostatecznej bazie danych wyników tej części badania. W trakcie realizacji badania nie nastąpiły żadne nieprzewidziane sytuacje, które mogły mieć wpływ na jakość wyników (formularz ankiety skierowanej do instytucji beneficjentów znajduje się w Aneksie).

Badanie ilościowe wśród przedsiębiorców korzystających ze wsparcia instytucji beneficjentów SPO-WKP - ankieta telefoniczna CATI.

W ramach badania ilościowego wśród przedsiębiorców beneficjentów pośrednich analizie i ocenie poddane zostały podobne kwestie, co w przypadku przedsiębiorstw beneficjentów. Wywiady z przedsiębiorcami poprzedzone zostały rozmowami z beneficjentami Programu – instytucjami wspierającymi przedsiębiorców. Badanie to pozwoliło ocenić zakres i oddziaływanie oraz skuteczność różnych typów instrumentów kierowanych do przedsiębiorstw w sposób pośredni.

Porównanie wyników rozmów przeprowadzonych w tej części badania ilościowego z wynikami rozmów z przedstawicielami przedsiębiorców beneficjentów bezpośrednich pozwoliło na porównanie efektów działań skierowanych pośrednio i bezpośrednio do sektora przedsiębiorstw oraz na ocenę efektów tych działań i instrumentów związanych ze wzrostem zatrudnienia.

Sposób doboru próby badawczej w tym badaniu odbiegł nieco od planowanego w fazie przygotowawczej i zapisanego w raporcie metodologicznym. Podstawą do wyboru przedsiębiorstw do badania miały być kontakty przekazane przez instytucje. Mimo prośby o te kontakty w trakcie realizacji badania ankietowego CATI oraz prośby pisemnej,

przesłanej wraz z listem przewodnim przygotowanym przez Zamawiającego do wszystkich instytucji beneficjentów, jedynie około 15 instytucji udostępniło listę firm swoich klientów. Część instytucji zgłaszała zastrzeżenia, że ich projekt nie jest skończony lub jest w fazie końcowej i dlatego nie ma na razie klientów, którzy korzystają z jego efektów.

Zespół ewaluacyjny dysponował zatem bazą kontaktów do około 200 firm, ale ostatecznie udało się zrealizować 69 ankiet CATI w tej grupie przedsiębiorców (planowano przeprowadzić 83 ankiety). Ankiety realizowane były sukcesywnie w miarę uzyskiwania kontaktów do przedsiębiorstw od instytucji beneficjentów w czerwcu 2008 r.

W sumie zrealizowano, zatem 69 ankiet, które zostały uwzględnione w ostatecznej bazie danych wyników tej części badania. W trakcie realizacji badania, poza opisanymi powyżej nie nastąpiły inne nieprzewidziane sytuacje (formularz ankiety skierowanej do przedsiębiorców beneficjentów pośrednich znajduje się w Aneksie).

Badanie ilościowe wśród potencjalnych beneficjentów, którzy nie ubiegali się o wsparcie lub go nie uzyskali – ankieta telefoniczna CATI

W ramach badania ilościowego potencjalnych beneficjentów, którzy nie ubiegali się o wsparcie lub takiego nie otrzymali, analizie i ocenie poddane zostały następujące kwestie odnoszące się bezpośrednio do stanu i sytuacji przedsiębiorstw: sytuacja ekonomiczna przedsiębiorstwa, zatrudnienie, rynek działania, posiadanie lub korzystanie z instytucji zajmujących się działalnością badawczo-rozwojową. Informacje zebrane w tej grupie przedsiębiorców pozwoliły określić przyczyny nie korzystania ze wsparcia w ramach SPO-WKP, oraz plany odnośnie ewentualnego udziału w kolejnych programach tego typu. Badanie przeprowadzone na podmiotach z terenów województwa wielkopolskiego i podkarpackiego, a więc tych, które są miejscem wybranym do badania projektów metodą studium przypadku, pozwoliło na uzyskanie odpowiedzi na pytanie o rolę SPO-WKP dla wzrostu konkurencyjności regionu a także wzrostu konkurencyjności pewnych sektorów przemysłowych.

Populacja w tym badaniu rekrutowała się tylko z obszaru dwu województw objętych badaniem metodą studium przypadku, a więc z województwa wielkopolskiego oraz podkarpackiego. Liczba przedsiębiorców objętych badaniem w tej części badania ilościowego wynosiła 50% liczby przedsiębiorstw beneficjentów oraz 50% liczby przedsiębiorców korzystających ze wsparcia instytucji beneficjentów SPO-WKP objętych ogólnopolskim badaniem właściwym z obszaru województwa wielkopolskiego oraz podkarpackiego, a więc odpowiednio 29 i 13 (na podstawie baz danych o projektach, udostępnionych przez Zamawiającego).

Z tej racji, że ta część badania ilościowego miała posłużyć do pogłębienia analizy studiów przypadku oraz ze względu na to, że badanie metodą studium przypadku miało odpowiedzieć m.in. na pytanie „Czy i w jakim stopniu powstałe/ utrzymane, w wyniku wparcia SPO-WKP, miejsca pracy były tworzone w sektorach ważnych dla konkurencyjności i rozwoju regionu” Wykonawca zaproponował dobór celowy próby. Przedsiębiorstwa wybrane zostały ze względu na typ działalności uznanej za ważny dla konkurencyjności i rozwoju regionu. Operatem, z którego została dobrana próba był rejestr REGON. Próba do badania została dobrana w sposób celowy, uwzględniając podmioty spełniające następujące kryteria:

1. Podmioty zatrudniające powyżej 9 osób.
2. Podmioty wykonujące działalność, wg klasyfikacji PKD, uznana za przesądzającą o konkurencyjności danego regionu oraz zaliczane do działalności w stopniu wysokim lub średnim konkurencyjnej. Wybór ten oparty został o klasyfikację przetwórstwa przemysłowego z 1997 r. opublikowaną przez OECD wg poziomów techniki. Klasyfikacja ta grupuje działalność przetwórczą na 4 grupy: wysokiej techniki, średnio-wysokiej techniki, średnio-niskiej techniki i niskiej techniki. Do próby wybrane zostały sekcje należące do trzech pierwszych grup oraz dodatkowo działalność związana z usługami badawczymi i informatyką. W szczególności są to następujące typy działalności gospodarczej: wg działów PKD 2004: 23- 35; 37; 72- 73.
3. W województwie wielkopolskim dodatkowo badanie poszerzone zostało o podmioty z grupy głównej klasyfikacji PKD-01. Wynika to z faktu, że wartość nakładów inwestycyjnych w gospodarce narodowej wg sekcji PKD w rolnictwie, a także udział pracujących w rolnictwie stanowią po około 14,5% udziału w kraju. Rolnictwo wielkopolskie zaliczane jest do najnowocześniejszego w kraju pod względem struktury agrarnej, a także efektywności pracy.

W badaniu udział wzięły w sumie 42 firmy, z czego, wg deklaracji respondentów, 24 zajmowało się przetwórstwem przemysłowym, 8 usługami rynkowymi, 5 budownictwem, po 2 rolnictwem i energetyką oraz 1 usługami w zakresie B+R.

W sumie zrealizowano zatem 42 ankiety, które zostały uwzględnione w ostatecznej bazie danych wyników tej części badania. W trakcie realizacji badania nie nastąpiły żadne nieprzewidziane sytuacje mogące wpłynąć na jakość wyników i realizację kolejnych etapów badania. (Formularz ankiety do przedsiębiorców beneficjentów potencjalnych znajduje się w Aneksie).

3.4. Metody jakościowe

Do celów niniejszego badania przeprowadzono w sumie 10 wywiadów pogłębionych z przedstawicielami Instytucji Pośredniczących (IP) i Wdrażających (IW) różne działania w ramach SPO-WKP¹. Ta faza badawcza przebiegła sprawnie i bez większych problemów i utrudnień.

Przeprowadzone wywiady indywidualne dostarczyły m.in. informacji o instytucjonalnym otoczeniu SPO-WKP, zamierzeniach Programu, w tym odnośnie efektów związanych ze zmianami na rynku pracy. Ta metoda badawcza pozwoliła na poznanie subiektywnych opinii przedstawicieli IZ i IW odnośnie takich kwestii jak: konfrontacja planowanych efektów realizacji SPO-WKP z rzeczywistymi efektami, przebieg realizacji Programu, zainteresowanie beneficjentów poszczególnymi działaniami, wartość dodana każdego z działań w zakresie zatrudnienia, wartość tworzonych miejsc pracy, obserwowane efekty uboczne, obserwowane problemy, a także istotność samego Programu i poszczególnych działań dla wzmocnienia konkurencyjnej pozycji wybranych sektorów przedsiębiorstw.

3.5. Metodologia badania studium przypadków

Określenie rzeczywistego wpływu polityki oraz jej efektów na zatrudnienie oraz szerzej na rynek pracy, jest zawsze procesem trudnym. Wynika to z kilku przesłanek – problemów metodologicznych, związanych z oszacowaniem efektów, które jeszcze nie są obserwowalne i policzalne, gdyż np. projekty są w trakcie realizacji lub dopiero się zakończyły. Duża część efektów i rezultatów jest trudno mierzalna i jedynie badania jakościowe są w stanie je zmierzyć.

W ramach badania studium przypadku możliwe było osadzenie projektu w szerszym kontekście i poprzez to zrozumienie wszelkich zależności wpływających na realizację projektu i osiągnięcie lub nieosiągnięcie określonych efektów. Studium przypadku pozwoli na pogłębione poznanie badanych zjawisk.

Do badania w ramach studiów przypadku wybrano projekty z dwu różnych pod względem poziomu rozwoju gospodarczego oraz struktury przedsiębiorstw województw: wielkopolskiego i podkarpackiego.

W ramach badania projektów metodą studium przypadku Wykonawca odbył wizyty studialne w miejscu realizacji wszystkich 10 przypadków i przeprowadził co najmniej 4

---

¹ Informacja na temat osób, z którymi przeprowadzono wywiad znajduje się w Załączniku

wywiady. Badanie studiów przypadku zostało poprzedzone analizą strategicznych dokumentów regionalnych oraz danych statystycznych dotyczących rynku pracy i przedsiębiorstw. Badanie objęło także analizę dokumentów udostępnionych przez beneficjenta: sprawozdania, umowy, itp., opisujących realizowane przez niego działania i ich efekty, dotyczące zmian w zatrudnieniu. W ten sposób Badacz uzyskał szerszy kontekst dla badanego projektu.

Projekty do studium przypadków reprezentowały następujące podziały SPO-WKP:

- **1.4.1 Projekty celowe obejmujące badania stosowane i prace rozwojowe: wyłącznie w zakresie badań przemysłowych i przedkonkurencyjnych prowadzonych przez przedsiębiorstwa lub grupy przedsiębiorstw samodzielnie albo we współpracy z instytucjami sfery B+R.**
  - 4 studia przypadków (po 2 dla ww. województw);
- **2.2.1 Wsparcie dla przedsiębiorstw dokonujących nowych inwestycji,** wyłącznie, gdy Instytucją Wdrażającą było Ministerstwo Gospodarki.
  - 6 studiów przypadku (po 3 dla ww. województw),

Z uwagi na fakt, iż w jednym z badanych województw – województwie podkarpackim zrealizowano jedynie 1 odpowiedni projekt w podziale 2.2.1, brakujące dwa projekty dobrano z obszaru województwa lubelskiego. Należy jednak zauważyć, że pomimo, iż te 2 projekty zlokalizowane były poza województwem podkarpackim, to należały do tzw. Doliny Lotniczej, która swoim obszarem obejmuje oba województwa.

Dodatkowo dla każdego z dwu województw objętych tym badaniem przeprowadzono około 3-4 wywiady indywidualne z przedstawicielami władz i organizacji przedsiębiorców na poziomie regionalnym, tak by móc określić sytuację gospodarczą regionu, kierunki rozwoju przedsiębiorstw na tych terenach, a także zdefiniować sektory oraz przedsiębiorstwa ważne dla konkurencyjności i rozwoju regionu.

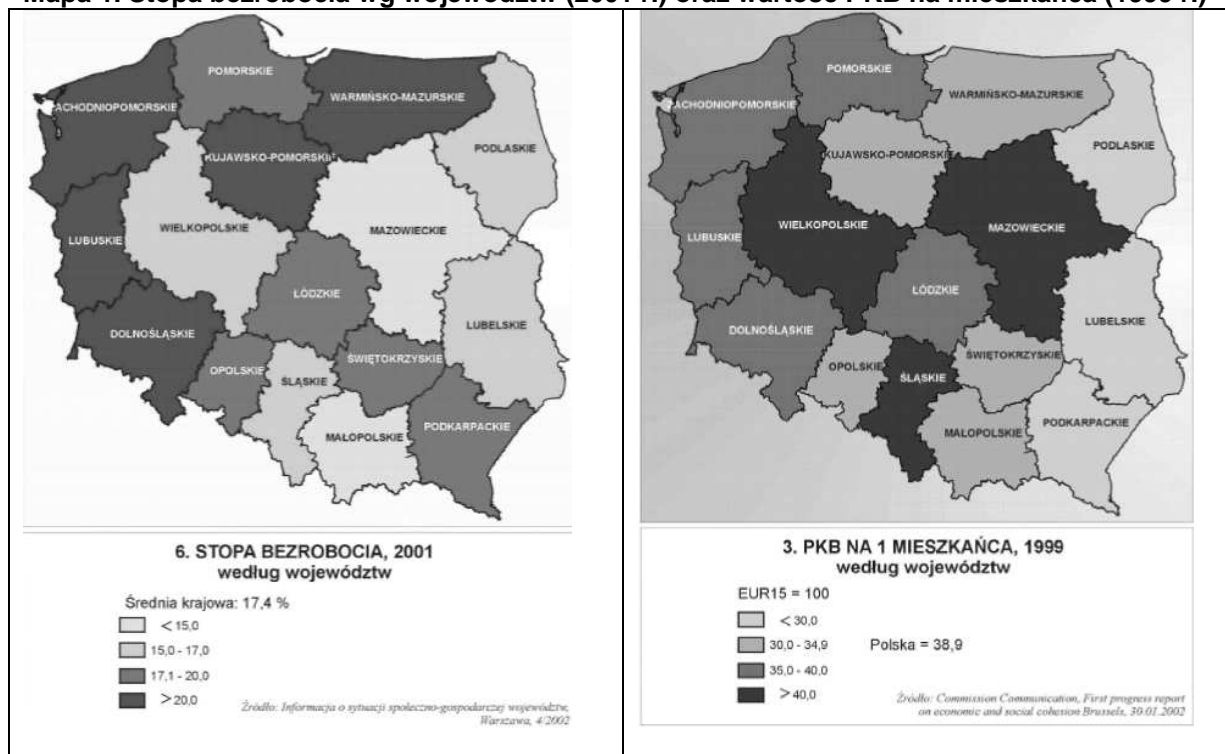
4. Opis wyników ewaluacji

4.1. Określenie wpływu wsparcia w ramach SPO-WKP na zatrudnienie w podmiotach będących beneficjentami Programu

4.1.1. Uwarunkowania wykorzystania SPO-WKP w ujęciu regionalnym

Zgodnie z diagnozą sytuacji na regionalnych rynkach pracy w Polsce, jaka istniała w latach 2001-03, wykorzystaną w zapisach dokumentu ZPORR 2004-06, była ona rezultatem zmian, jakie miały miejsce od początku transformacji. Zmiany te wyraziły się znacznym spadkiem zatrudnienia w gospodarce narodowej, pojawieniem się nieznanego dotąd w Polsce zjawiska bezrobocia oraz zmianami w strukturze zatrudnienia, wyrażającymi się wzrostem pozarolniczego sektora prywatnego. Te zjawiska, kształtujące sytuację na rynkach pracy przebiegały ze zróżnicowaną regionalnie dynamiką i tempem. Największy spadek liczby pracujących od 1989 r. miał miejsce na obszarach obejmujących województwa: podlaskie, warmińsko-mazurskie, kujawsko-pomorskie, zachodniopomorskie, lubuskie, dolnośląskie i opolskie. Są to obszary, gdzie przed 1990 r. dominowała państwowa gospodarka rolna. Likwidacji PGR-ów, na początku okresu transformacji systemowej w Polsce, właśnie na tych obszarach, była jedną z głównych przyczyn masowych zwolnień i wzrostu liczby bezrobotnych. W Polsce południowo-wschodniej, tam gdzie dominowały gospodarstwa rodzinne, liczba pracujących zmniejszyła się nieznacznie, głównie na skutek restrukturyzacji zakładów przemysłowych. W dużym tempie rosła liczba pracujących w sektorze prywatnym, największy wzrost miał miejsce w województwach w Polsce północno-zachodniej i południowej, najmniejszy zaś w województwach Polski wschodniej i południowo-wschodniej. Na poniższych mapach przedstawiono stopę bezrobocia wg województw oraz wartość PKB na mieszkańca w roku 2001.

Mapa 1. Stopa bezrobocia wg województw (2001 r.) oraz wartość PKB na mieszkańca (1999 r.)

Źródło: Informacja o sytuacji społeczno-gospodarczej województw, Warszawa 4/2002

Przeobrażenia struktury gospodarczej pod wpływem procesów transformacji przyczyniły się do zmian w proporcjach zatrudnienia pomiędzy trzema sektorami gospodarki kraju. W okresie ostatniej dekady transformacji nastąpił spadek liczby pracujących w przemyśle i rolnictwie na korzyść zatrudnienia w usługach, co było zjawiskiem bardzo pozytywnym. Najwyższy poziom udziału zatrudnienia w sektorze I (rolnictwo i leśnictwo) miał w analizowanym okresie miejsce w województwie lubelskim (39,8%), świętokrzyskim (38,0%), podkarpackim (31,8%) i podlaskim (37,5%). Najniższy poziom zatrudnienia w tym sektorze miał miejsce w województwie śląskim (7,0%), zachodniopomorskim (8,3%), pomorskim (9,5%).

Znaczący udział pracujących w sektorze II (przemysł i budownictwo) występował w regionie śląskim (40,7%) oraz opolskim (36,4%), lubuskim (35,4%), dolnośląskim (35,5%) oraz wielkopolskim (36,1%). Najniższy udział zatrudnienia miały zaś województwa południowo-wschodnie, a więc te, w których znacząco dominował w strukturze zatrudnienia sektor I.

Korzystnym zjawiskiem, jakie przyniosła transformacja był wzrost udziału w strukturze zatrudnienia sektora III, tj. usług. Usługi koncentrowały najwięcej pracujących na regionalnych rynkach pracy województw: zachodniopomorskiego (58%), pomorskiego (55%), dolnośląskiego (54,6%), mazowieckiego (56,3%) i lubuskiego (54,4%). Najniższy udział zatrudnienia w tym sektorze występował w województwie podkarpackim (37,2%) i lubelskim (39,7%).

W latach 90-tych nastąpił dynamiczny rozwój sektora MŚP. Z ogółu przedsiębiorstw zarejestrowanych w 2000 r. w rejestrze podmiotów gospodarki narodowej REGON 99,87% stanowiły podmioty o statusie małych lub średnich przedsiębiorstw. Większość z nich prowadziła działalność w zakresie handlu i napraw, budownictwa, obsługi nieruchomości i przetwórstwa przemysłowego.

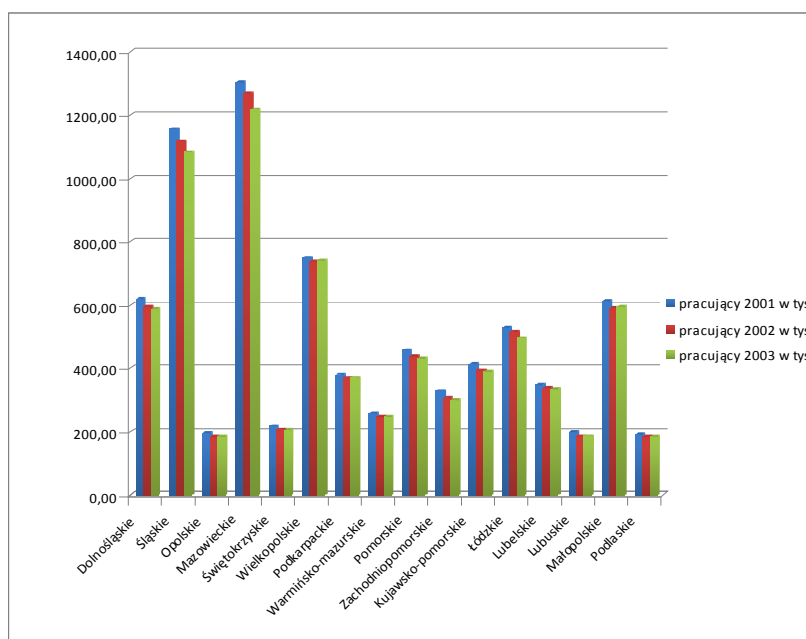
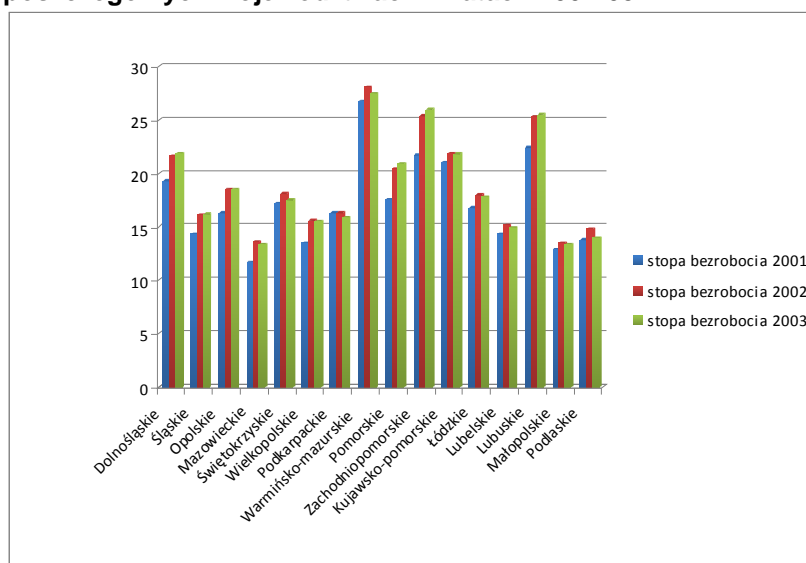
Rozkład przestrzenny MŚP w analizowanym okresie wykazywał koncentrację w obrębie dużych aglomeracji miejskich oraz w okręgach o dobrze rozwiniętym i zróżnicowanym przemyśle. Województwami o największej liczbie małych i średnich przedsiębiorstw na 1 tys. mieszkańców były województwa mazowieckie, zachodniopomorskie, łódzkie, lubuskie i pomorskie. Skupiały one około 40 % ogółu przedsiębiorstw tej wielkości. Najniższa przedsiębiorczość cechowała mieszkańców lubelskiego, podkarpackiego, podlaskiego i warmińsko-mazurskiego.

Po okresie osłabienia koniunktury gospodarczej, w roku 2003 po raz pierwszy od 2001 roku, zaobserwowano wyraźne oznaki ożywienia gospodarczego. Wzrost gospodarczy wyniósł 3,7 %, wobec 1,4% w 2002r. i 1% w 2001r. O tak dobrych wynikach świadczyło głównie ożywienie w 2 sektorach gospodarczych, a mianowicie w przemyśle i sektorze usług rynkowych. Przyspieszenie było głównie spowodowane znacznym wzrostem zarówno popytu krajowego, jak i zewnętrznego. Konsumpcja indywidualna w kraju wzrosła w 2003 roku o 3,1% – tym samym zatrzymana została tendencja spadku nakładów brutto na środki trwałe. Czynnikiem wspierającym w największym stopniu wzrost gospodarczy był, podobnie jak w roku 2001 i 2002, eksport netto.

Liczba pracujących w gospodarce narodowej na koniec 2003 roku wyniosła 14,8 mln osób i była o 1% mniejsza niż w poprzednim roku. Zmniejszeniu uległo również przeciętne zatrudnienie w sektorze przedsiębiorstw. Na koniec grudnia 2003r. wynosiło ono 4,6 mln osób, 3,5 % mniej niż w roku 2002. Spadek zatrudnienia odnotowano prawie we wszystkich sekcjach gospodarki, największy w budownictwie (o 16,4%), w turystyce (8,1%), górnictwie (4,2%), handlu i naprawach (3,5%) oraz przemyśle (ponad 2%). Wzrost zatrudnienia wystąpił jedynie w sekcji obsługa nieruchomości i firm – o 2%.

Zmiany liczby pracujących oraz stopy bezrobocia w poszczególnych województwach w latach 2001-03 ilustrują poniższe wykresy.

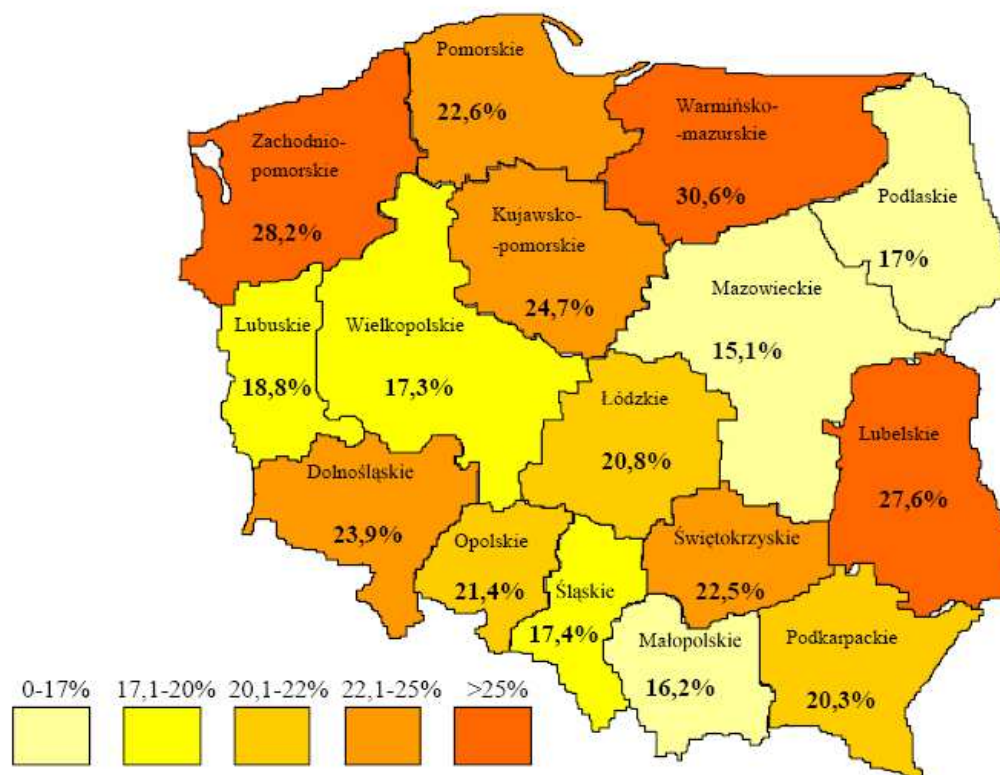
Schemat 1. Zmiany stopy bezrobocia (na górze) i liczby pracujących (na dole) w poszczególnych województwach w latach 2001-03

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS

W końcu 2003 roku liczba zarejestrowanych bezrobotnych wyniosła 3,2 mln osób i była o prawie 41,3 tys. niższa niż w 2002 roku. Stopa bezrobocia, podobnie jak w roku 2002 wynosiła 20 % ogółu aktywnych zawodowo.

Mapa 2. Stopa bezrobocia według województw – stan na grudzień 2003

Źródło: Raport o stanie małych i średnich przedsiębiorstw w Polsce w latach 2002-2003.

Jeżeli chodzi o zróżnicowanie stopy bezrobocia w województwach w Polsce, to podobnie jak w poprzednich latach, najwyższa stopa bezrobocia odnotowana została w województwie warmińsko-mazurskim (30,6%), a najniższa w województwie mazowieckim i małopolskim (odpowiednio 15,1% oraz 16,2%). Wysoką stopę bezrobocia odnotowano również w województwie zachodniopomorskim (28,2%) i lubuskim (27,6%).

Zgodnie z danymi Raportu o stanie sektora MSP w latach 2002-2003, podobnie jak w roku 2002, najtrudniejszą sytuację na rynku pracy miały osoby młode oraz najslabiej wykształcone. W roku 2003 odnotowano wzrost liczby ofert pracy oraz osób korzystających z aktywnych form przeciwdziałania bezrobociu. W 2003 roku w urzędach pracy zgłoszonych zostało 739,4 tys. ofert pracy – o ponad 33% więcej niż w roku 2002. Na jedną ofertę przypadało wówczas 307 bezrobotnych, podczas gdy rok wcześniej – 387. Znacząco wzrosła ilość środków przeznaczonych na aktywne przeciwdziałanie bezrobociu. Dwukrotnie więcej osób skorzystało ze szkoleń i prac interwencyjnych, blisko trzykrotnie więcej – z robót publicznych.

W 2003 roku przeciętne miesięczne wynagrodzenie brutto w gospodarce narodowej kształtowało się na poziomie 2201 zł. W sektorze przedsiębiorstw analogiczna płaca

wynosiła 2342 zł i tym samym była wyższa o 2 % niż w roku 2002. Wynagrodzenia w 2003 r. w całym kraju odnotowały we wszystkich sekcjach gospodarki narodowej wzrost.

W roku 2003 w Polsce zarejestrowanych było ponad 3,6 mln podmiotów gospodarczych, z czego 96,2% stanowiły przedsiębiorstwa zaliczone do sektora prywatnego. Największą grupę wśród zarejestrowanych przedsiębiorstw stanowiły mikroprzedsiębiorstwa około 95,1% wszystkich podmiotów gospodarczych. Udział firm małych wynosił 4,0%, średnich 0,8%, natomiast firmy duże stanowiły około 0,1% wszystkich przedsiębiorstw działających w Polsce. Mikroprzedsiębiorstwa funkcjonowały w szczególności w rzemiośle, handlu, przetwórstwie przemysłowym, transporcie, budownictwie i obsłudze nieruchomości i firm. Zatrudniały w sumie około 3,2-3,5 mln osób, co stanowiło blisko 20% zatrudnionych w gospodarce (przeciętnie 2 osoby w przedsiębiorstwie). W podziale według formy organizacyjnej przedsiębiorców dominującą pozycję zajmowały firmy osób fizycznych, które stanowiły 76,8% ogółu przedsiębiorstw. Drugą najbardziej popularną formą organizacyjną były spółki cywilne (podmioty nie posiadające osobowości prawnej), stanowiące 7,7% podmiotów gospodarczych. Spółki prawa handlowego, w tym głównie spółki z ograniczoną odpowiedzialnością, stanowiły 6,4% ogółu podmiotów gospodarczych. Pozostałe formy organizacyjne (np. spółdzielnie, stowarzyszenia czy fundacje) były wybierane przez przedsiębiorców w znacząco mniejszej liczbie przypadków.

W roku 2002 na ogólną liczbę 1732,7 tys. aktywnych MŚP, ponad połowa (54,6%) zlokalizowana była na obszarze pięciu województw: mazowieckiego, śląskiego, wielkopolskiego, małopolskiego i dolnośląskiego. W latach 1998-2002 odsetek MŚP prowadzących działalność gospodarczą na obszarze wyżej wspomnianych województw utrzymywał się mniej więcej na tym samym poziomie. Ponad czterokrotnie mniejsza liczba aktywnych MŚP, stanowiąca w latach 1998-2002 około 13,4 % całej populacji przedsiębiorstw małych i średnich, prowadziła działalność gospodarczą w województwach: warmińsko-mazurskim, świętokrzyskim, lubuskim, podlaskim i opolskim. Świadczy to o względnej trwałości przestrzennego układu tego typu przedsiębiorstw.

Z sektorem MŚP zwykle wiązane są duże nadzieje, jeśli chodzi o generowanie nowych miejsc pracy i przyspieszenie wzrostu gospodarczego. Na koniec 2002 roku w sektorze rynkowym MŚP pracowało około 5,6 mln. osób. Miejscem pracy dla ponad 1,5 mln osób były MŚP zlokalizowane w województwie śląskim i mazowieckim. MŚP funkcjonujące w województwach: wielkopolskim, małopolskim i dolnośląskim zatrudniały kolejne 1,5 mln pracowników (wliczając w tę liczbę właścicieli przedsiębiorstw). W 2002 roku MŚP prowadzące działalność w pięciu wyżej wymienionych województwach zapewniały prace 54,5% ogółu pracujących w sektorze małych i średnich przedsiębiorstw. Na drugim biegunie znajdowało się pięć województw: warmińsko-mazurskie, świętokrzyskie, lubuskie, podlaskie i opolskie, gdzie w 2002 r. pracowało tylko 13,4% ogółu zatrudnionych w MŚP.

W 2002 r. prawie połowa (47%) nakładów MŚP na zakup nowych maszyn i urządzeń, jak też na budowę oraz modernizację już istniejących obiektów była skoncentrowana w przedsiębiorstwach zlokalizowanych w województwach: mazowieckim, śląskim oraz wielkopolskim.

W roku 2002 największa liczba innowacyjnych przedsiębiorstw przemysłowych zlokalizowana była w województwach: śląskim, mazowieckim, małopolskim i dolnośląskim. Koncentracja ponad 44% przedsiębiorstw przemysłowych ponoszących nakłady na innowacje w wyżej wymienionych województwach nie była przypadkiem. Zdecydowała o tym przede wszystkim liczba występujących na ich obszarze przedsiębiorstw przemysłowych, w tym znaczna liczba przedsiębiorstw dużych, które charakteryzują się zdecydowanie wyższym poziomem innowacyjności w porównaniu do przedsiębiorstw średnich.

Pod względem udziału przedsiębiorstw innowacyjnych w ogólnej liczbie średnich firm na czołowych miejscach znalazły się województwa: śląskie (43%) oraz małopolskie (42%), a także podlaskie (40%), warmińsko-mazurskie (39%), czy lubuskie (38%). Na ostatnim miejscu pod względem udziału przedsiębiorstw innowacyjnych w ogólnej liczbie średnich przemysłowych firm aktywnych znalazło się województwo wielkopolskie (17,5%).

Istotnym źródłem finansowania projektów rozwojowych przedsiębiorstw w okresie przedakcesyjnym oraz na początkowym etapie członkostwa Polski w UE była pomoc udzielana w ramach programów przedakcesyjnych: Phare oraz SAPARD. Poniżej przedstawiono szczegółowe zestawienie dotyczące wsparcia przekazanego sektorowi przedsiębiorstw w ramach programów Phare w latach 1999 – 2005 i SAPARD do końca 2005 r.

Tabela 3. Wsparcie dla sektora przedsiębiorstw w ramach programu PHARE i SAPARD w latach 2000-2003

Tabela 3.3.1.1 Wsparcie dla sektora przedsiębiorstw w ramach programu Phare w latach 2000-2003 (w mln EUR).

Tytuł projektu	Kwota alokowana	Kwota zakontraktowana	Kwota wydatkowana
PHARE 2000 Rozwój MSP	30,1	29,9	27,1
PHARE 2001 Promocja Rozwoju MSP	55,1	55,1	44,4
PHARE 2002 Program Sektorowy MSP i Innowacyjność	11,0	10,5	6,4
PHARE 2002 Przedsiębiorczość w Polsce – Regionalny program wsparcia MSP	24,6	24,6	16,3
PHARE 2003 Program Sektorowy MSP i Innowacyjność	11,5	8,5	0,000
PHARE 2003 Regionalny Program Wsparcia MSP	22,8	19,8	6,252

Źródło: Ministerstwo Rozwoju Regionalnego, opracowanie własne, Warszawa 2006.

Tabela 3.3.1.2 Wsparcie dla sektora przedsiębiorstw w ramach programu SAPARD do 31.12.2005 (w mln EUR).

Nazwa działania / schematu	Kwota alokowana	Kwota zakontraktowana	Kwota wydatkowana
Tworzenie miejsc pracy na obszarach wiejskich	361,5	343,4	212,6

Źródło: Agencja Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa, opracowanie własne, Warszawa 2006.

Źródło: Program Operacyjny Innowacyjna Gospodarka 2007-13

Programy Phare, zwłaszcza te realizowane w ramach tzw. Nowej Orientacji (od Phare 2000), były pierwszymi realizowanymi na szeroką skalę programami prorozwojowej pomocy dla przedsiębiorców, zwłaszcza sektora MŚP. Programy te, niezależnie od osiągania właściwych im celów, przyczyniły się w istotny sposób do budowania umiejętności efektywnego udzielania (po stronie administracji) i wykorzystania (po stronie przedsiębiorców) prorozwojowej pomocy publicznej z zastosowaniem standardów europejskich.

4.1.2. Mechanizmy bezpośredniego wpływu SPO-WKP na zmianę liczby oraz udziału miejsc pracy

Typy projektów realizowanych w ramach SPO-WKP

Sektorowy Program Operacyjny Wzrost Konkurencyjności Przedsiębiorstw, lata 2004 - 2006 wsparł szereg działań podjętych przez przedsiębiorców lub przez instytucje wspierające przedsiębiorców, które służyły rozwojowi przedsiębiorczości oraz wzmocnieniu jej innowacyjnego charakteru. Zakres działań stanowił kompleksową ofertę wsparcia dla przedsiębiorstw. Logika Programu pozwoliła na wykorzystanie Programu przez przedsiębiorców w sposób bezpośredni – realizacja projektów jako beneficjent Programu (w ramach Priorytetu 2), oraz pośredni – wykorzystanie efektów Programu jako klient instytucji beneficjenta (w ramach Priorytetu 1).

Tabela 4. Średnia wartość projektów i wsparcia SPO-WKP w poszczególnych działaniach Programu

Podziałanie	Liczba projektów	Średnia wartość projektu	Średnia wartość dofinansowania	Całkowita wartość dofinansowania UE	Całkowita wartość projektów	Udział wkładu UE
1.2.1	53	11 343 417,50	5 259 458,34	278 751 291,86	601 201 127,25	46,4
1.2.2	40	15 300 364,39	8 179 227,99	327 169 119,53	612 014 575,59	53,5
1.2.3	6	22 849 500,00	8 841 705,00	53 050 230,00	137 097 000,00	38,7
1.3	91	10 591 482,12	6 462 593,05	588 095 967,99	963 824 872,98	61,0
1.4.1	94	4 092 749,23	1 062 002,14	99 828 200,91	384 718 427,43	25,9
1.4.2	71	2 033 546,65	1 144 948,06	81 291 312,05	144 381 812,32	56,3
1.4.3	64	4 720 886,19	3 132 138,91	200 456 890,22	302 136 716,07	66,3
1.4.4	9	2 771 884,77	559 387,29	5 034 485,57	24 946 962,90	20,2
1.4.5	18	2 492 033,29	1 422 142,52	25 598 565,34	44 856 599,22	57,1
2.1	2217	85 605,99	21 030,95	46 625 623,31	189 788 468,86	24,6
2.2.1	289	18 045 305,27	2 791 694,33	806 799 661,01	5 215 093 221,98	15,5
2.3	2865	1 035 734,34	382 285,77	1 097 160 150,90	2 972 557 563,99	36,9
2.4.1	105	14 272 749,88	3 205 376,81	336 564 564,90	1 498 638 737,06	22,5
2.4.2	53	2 855 381,65	858 207,25	45 484 984,51	151 335 227,29	30,1
2.4.3	17	29 495 631,90	5 090 902,68	86 545 345,60	501 425 742,29	17,3
2.4.4	72	4 155 921,26	1 274 910,96	91 793 589,39	299 226 330,60	30,7
OGÓŁEM	6064	2 313 930,37	687 139,56	4 170 249 983,08	14 043 243 385,83	29,7

Źródło: Opracowanie własne na podstawie baz danych Instytucji Zarządzającej SPO-WKP

Całkowita wartość dofinansowania projektów ze środków EFRR zrealizowanych oraz będących nadal w realizacji, a objętych zakresem badania, czyli poddziałania 1.2.1, 1.2.2, 1.2.3; 1.3; 1.4.1; 1.4.2; 1.4.3; 1.4.4; 1.4.5; 2.1; 2.2.1; 2.3; 2.4.1; 2.4.2; 2.4.3; 2.4.4 wynosi 4 170 249 983,08 zł. Całkowita wartość tych projektów to 14 043 243 385,83 zł. Tym samym udział środków EFRR w Programie średnio w projekcie wynosi prawie 30%. Średnia wartość jednego projektu w ramach wymienionych działań i poddziałań równa się 2 313 930,37 zł, z czego 687 139,56 zł stanowią środki wspólnotowe SPO-WKP² Wartości te różnią się znacznie w zależności od działania i typów projektów, jakie można było w ich ramach realizować. Szczegółowy rozkład wartości projektów i wsparcia SPO-WKP przedstawia tabela powyżej.

Najwięcej projektów zrealizowano w ramach dwu poddziałań skierowanych do mikro, małych i średnich przedsiębiorstw: 2.1 i 2.3. W sumie było to około 5100 projektów, co stanowi 84% projektów objętych badaniem w ramach niniejszej oceny uzupełniającej. Projekty realizowane w ramach obu działań miały bardzo odmienne charaktery – 2.1 był zorientowany na doradztwo, a 2.3 na inwestycje „twarde” – modernizację istniejących przedsiębiorstw i wymianę technologii i maszyn przez nie użytkowanych na nowocześniejsze. Projekty te charakteryzowały się jednak najmniejszą wartością zarówno w ujęciu średniej wartości projektów jak i średniej wartości dofinansowania wspólnotowego. Następne w kolejności pod względem liczby zrealizowanych projektów to działanie 2.2.1, zorientowane na wsparcie innowacyjnych inwestycji w przedsiębiorstwach, służących rozszerzeniu zakresu i skali działalności firm, poszerzeniu oferty produktowej itp. Przedsięwzięcia realizowane w ramach tego działania uzyskały najniższy poziom wsparcia wspólnotowego – około 15,5%. Mimo tego średnia wartość projektu była jedną z najwyższych wśród badanych działań SPO-WKP. Realizacja projektów w ramach działania 2.2.1 miała niewątpliwie bezpośredni wpływ na sytuację i pozycję przedsiębiorstw na rynku, a dzięki zmianom skali produkcji i świadczenia usług przez przedsiębiorstwo także na poziom zatrudnienia. Oba działania związane z inwestycjami – 2.3 i 2.2.1 przyczyniły się do realizacji przedsięwzięć na łączną kwotę 8 187 650 785,97 zł, co stanowi blisko 60% wartości wszystkich projektów objętych zakresem badania.

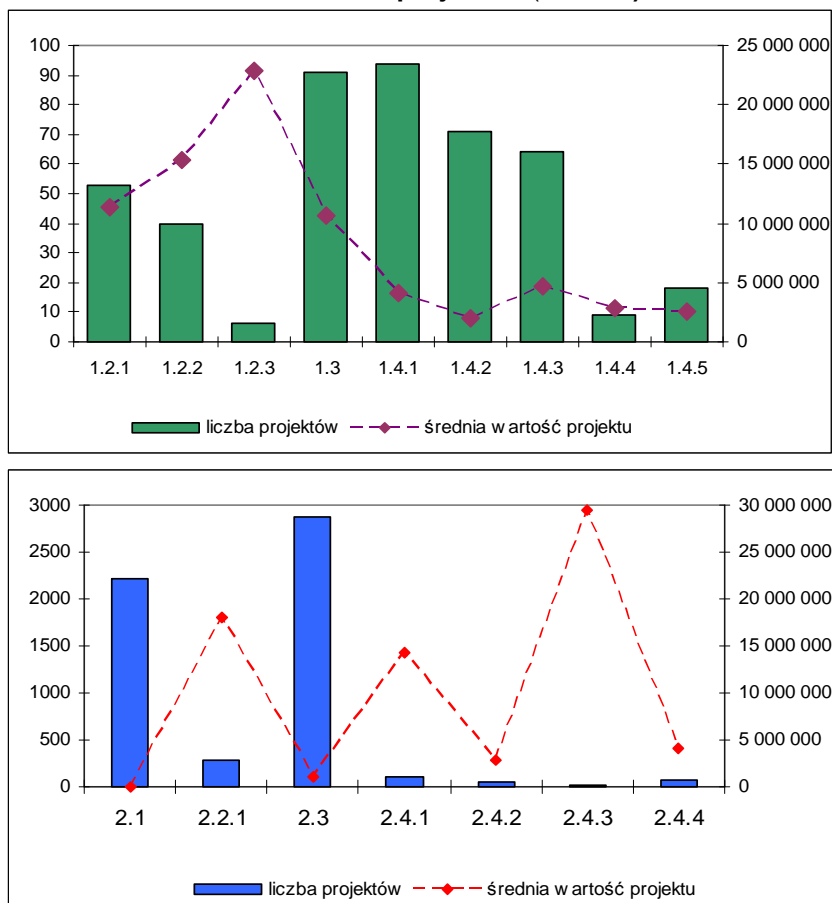
Najwyższe średnie wartości projektów zanotowano w przypadku działań 1.2 i 2.4. W pierwszym przypadku środki te były wykorzystywane przez wielu beneficjentów ostatecznych w postaci mikropożyczek, poręczeń itp. Środki te zostały zatem wykorzystane przez kilka

---

² Należy w tym miejscu wziąć pod uwagę, że na koniec 2007 roku wartość płatności w ramach rodów UE zrealizowanych na rzecz beneficjentów od uruchomienia Programu do końca 2007 r. osiągnęła wskaźnik 57,7% (722 734 012,70 euro). W ramach Priorytetu było to 66,64%, a Priorytetu II – i 51,12%. Z tego powodu wykorzystywane w niniejszym raporcie statystyki dotyczące wartości projektów i wkładu wspólnotowego (sporządzone na podstawie baz danych udostępnionych przez Instytucje Zarządzającą SPO-WKP) różnią się znacznie od wartości projektów i wkładu wspólnotowego uwzględniających jedynie płatności zrealizowanych na rzecz beneficjentów objętych badaniem (sporządzone na podstawie Raportów z Wdrażania SPO-WKP, lata 2004-2006 za poszczególne okresy raportowania i lata, udostępnione przez Instytucje Zarządzającą SPO-WKP)

tysięcy przedsiębiorstw na ich cele rozwojowe w sposób pośredni i trudny do oceny pod kątem wsparcia zmian w zatrudnieniu. W ramach działania 2.4 wdrożono w sumie 247 projektów nakierowanych na poprawę ochrony środowiska przez przedsiębiorstwa. Ich liczba i wartość była różna w zależności od typów projektu i rozwiązywanych problemów związanych z ochroną środowiska, a średnia wartość wahała się między 2 855 381,65 a 29 495 631,90 zł.

Schemat 2. Liczba i średnia wartość projektów (N=6064)

Źródło: Opracowanie własne na podstawie baz danych Instytucji Zarządzającej SPO-WKP

Z uwagi na krótki okres wdrażania Programu jego zakładane efekty stanowią punkt wyjścia do długookresowej strategii zmian poziomu konkurencyjności przedsiębiorstw polskich. Wdrożenie w życie SPO-WKP miało zatem na celu pobudzenie działań wzmacniających proces wzrostu innowacyjności i konkurencyjności przedsiębiorstw oraz oferowanych przez nie towarów i usług m.in. za sprawą umożliwienia i poszerzenia zakresu i dostępności usług, takich jak: zewnętrzne formy finansowania inwestycji, dostęp do infrastruktury dla prowadzenia działalności gospodarczej, wsparcie powiązań między sektorem B+R a przedsiębiorstwami, transfer technologii, usługi publiczne on-line. Program umożliwił także wsparcie zmian jakości i efektywności organizacji i zarządzania

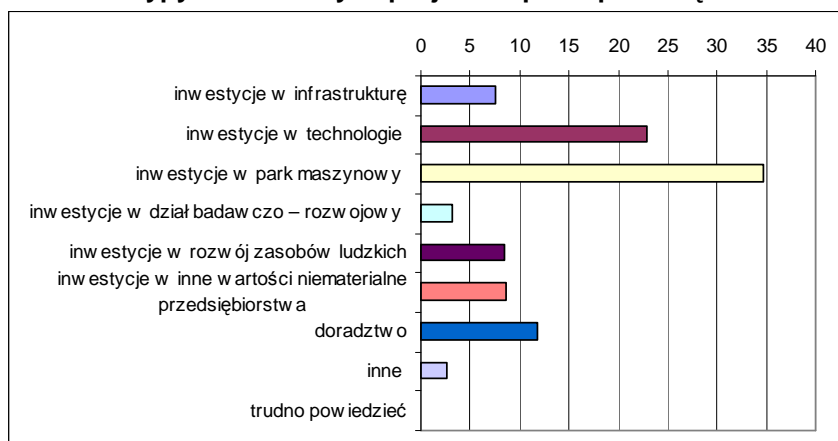
przedsiębiorstw, oraz ich internacjonalizacji, a w końcu wsparcie szeregu inwestycji technologicznych, sprzyjających modernizacji, unowocześnieniu i podniesieniu jakości produktów, usług i samych zakładów przemysłowych. W sumie w ramach Programu zaplanowano do wykorzystania środki³ w wysokości 2 910 756 969 Euro, z czego 1 251 098 419 Euro stanowią środki Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego.

Typy realizowanych projektów różnią się w zależności od typu beneficjenta. Wśród przedsiębiorców bezpośrednio korzystających z SPO-WKP największy udział stanowiły łącznie projekty inwestycyjne – około 70%, przede wszystkim w park maszynowy (35%), technologię (23%) oraz infrastrukturę (7,6%), a na dalszym miejscu dział badawczo-rozwojowy (3%). Z kolei przedsiębiorcy – pośredni odbiorcy SPO-WKP około 2 razy rzadziej niż bezpośredni beneficjenci inwestowali w infrastrukturę i technologie, rzadziej również w park maszynowy. Odbyło się z korzyścią dla m.in. inwestycji w dział B+R oraz innych działań takie jak: zakup towaru, wsparcie importu, a przypadku przedsiębiorstw korzystających z usług instytucji realizujących projekty w ramach działania 1.3, był to wynajem pomieszczeń. Wsparcie SPO-WKP w tej grupie wykorzystane zostało, zatem głównie na wsparcie bieżącej działalności firm i ograniczenie związanych z tym kosztów. Należy przypuszczać, że dzięki temu firmy mogły zaoszczędzone środki przeznaczyć na cele rozwojowe, unowocześnienie technologii i produktów lub usług, lub rozszerzenie rynku odbiorców. Istotne jest to, że firmy korzystające w sposób pośredni z efektów SPO-WKP są znacznie młodszymi firmami niż beneficjenci bezpośredni. Średni wiek takiej firmy to 8 lat, podczas, gdy beneficjenta -17. Stąd też może wynikać mniejsza potrzeba ich modernizacji technicznej.

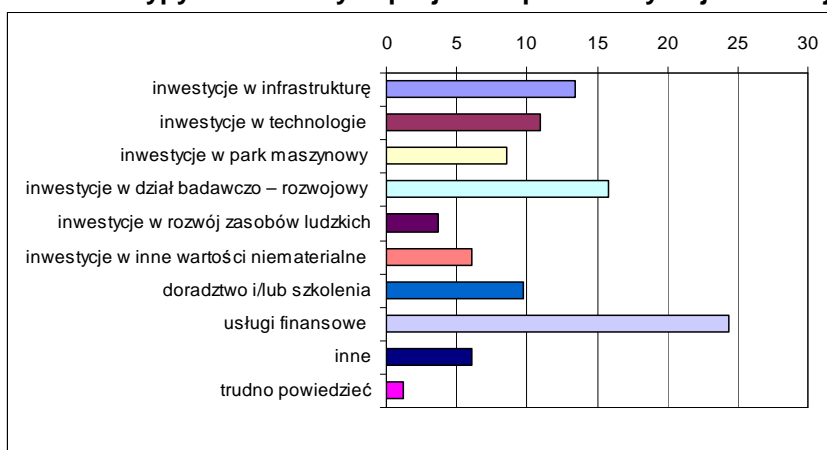
W przypadku instytucji, projekty infrastrukturalne stanowiły około 32%, z tym, że na pierwszym miejscu w tej grupie znalazły się inwestycje związane z rozbudową działu B+R (16%), dalej infrastrukturą (13%) i technologiami (11%). Dominującymi projektami były jednak w tym przypadku usługi finansowe – prawie 25% projektów. W obu przypadkach – instytucji oraz przedsiębiorstw – około 10% projektów dotyczyło doradztwa lub szkoleń, a mniej niż 10% inwestycji w wartości niematerialne takie jak np: jakość zarządzania i organizacji pracy. Aż 15% przedsiębiorstw deklarowało, że projekty, jakie realizowały dotyczyły głównie inwestycji w rozwój zasobów ludzkich i inne wartości niematerialne.

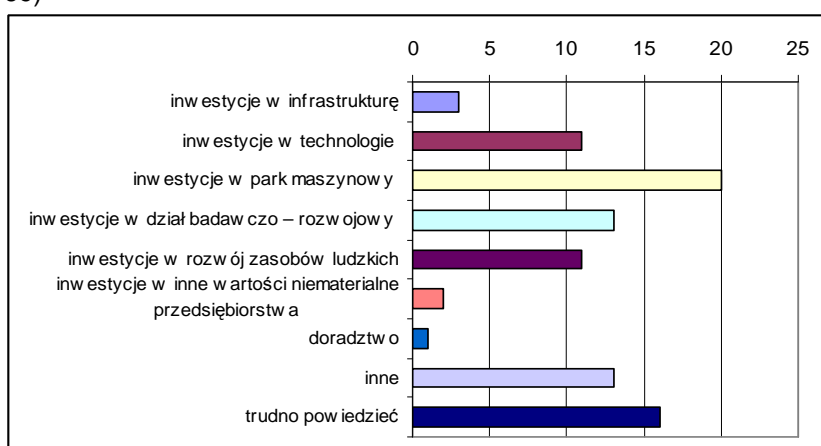
³ Wartości zakładane wg Uzupelnienie Programu stanowiące załącznik do rozporządzenia Ministra Gospodarki i Pracy z dnia 6 sierpnia 2004 r. w sprawie przyjęcia Uzupelnienia Sektorowego Programu Operacyjnego Wzrost konkurencyjności przedsiębiorstw, lata 2004 –2006 (Dz. U. Nr 197 poz. 2023 z późn. zm.), wartości wg cen z 2004 roku i z uwzględnieniem tylko wydatków kwalifikowanych

Schemat 3. Typy realizowanych projektów przez przedsiębiorców beneficjentów (N=381)

Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników ankiet CATI

Schemat 4. Typy realizowanych projektów przez instytucje beneficjentów (N = 83)

Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników ankiet CATI

Schemat 5. Typy realizowanych projektów przez przedsiębiorców beneficjentów pośrednich (N = 69)

Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników ankiet CATI

Potrzeby związane z zatrudnieniem w ramach działań SPO-WKP

Z uwagi na różny charakter realizowanych projektów i różnych adresatów poszczególnych działań i poddziałań, każde z nich generowało odmienne potrzeby związane z zatrudnieniem pracowników i w konsekwencji z tworzeniem nowych miejsc pracy. Wpływ poszczególnych działań SPO-WKP na tworzenie miejsc pracy został określony jako zakładana liczba nowopowstałych miejsc pracy w przeliczeniu na jeden zrealizowany projekt w danym działaniu. Wykorzystując ten wskaźnik można określić, że średni wpływ całego wsparcia SPO-WKP (uwzględniając jedynie działania wchodzące w zakres tematyczny oceny uzupełniającej) na tworzenie nowych miejsc pracy wynosi 4,1.

Zdecydowanie największe efekty w liczbach bezwzględnych zakładano w przypadku działania 2.3, a więc Wzrost konkurencyjności małych i średnich przedsiębiorstw poprzez inwestycje. Z racji tego, że działanie skierowane było do sektora MSP, a głównym celem działania była modernizacja i unowocześnienie oferty produktowej i technologicznej tych przedsiębiorstw, zmiany w liczbie miejsc pracy w wartościach względnych były stosunkowo niskie, i powinno uznawać się je za efekt dodatkowy realizacji projektu. Średnio na jeden wdrożony projekt w działaniu 2.3 przypadło 3,5 nowopowstałych miejsc pracy.

Tabela 5. Zakładany wpływ działań SPO-WKP na tworzenie nowych miejsc pracy

Poddziałanie	Zakładane wskaźniki związane z zatrudnieniem	Liczba projektów	Średnia zakładana liczba miejsc powstałych na skutek realizacji projektu
1.2.1	3 250	53	33
1.2.2		40	
1.2.3		6	
1.3	1800+600+ 600 =	91	33
	3 000		
1.4.1	200	94	0,8
1.4.2		71	
1.4.3		64	
1.4.4		9	
2.1	Brak wskaźnika	2217	-
2.2.1	8 600	289	30
2.3	10 000	2865	3,5
2.4.1	Brak wskaźnika	105	-
2.4.2		53	
2.4.3		17	
2.4.4		72	
OGÓŁEM	25 050	6046	4,1

Źródło: Opracowanie własne na podstawie baz danych Instytucji Zarządzającej SPO-WKP i Uzupełnienia Sektorowego Programu Operacyjnego Wzrost konkurencyjności przedsiębiorstw, lata 2004 –2006 (Dz. U. Nr 197 poz. 2023 z późn. zm.)

Drugie działanie generujące wysoki wzrost liczby miejsc pracy w liczbach bezwzględnych - Poddziałanie 2.2.1: Wsparcie dla przedsiębiorstw dokonujących nowych inwestycji, również ma na celu wspieranie nowych inwestycji, w szczególności budowę lub rozbudowę zakładów przemysłowych lub zmiany technologii procesów produkcyjnych. Mimo tego, iż skierowane zostało głównie do sektora MSP⁴ zakładana średnia liczba miejsc powstałych w efekcie realizowanego projektu w tym poddziałaniu to 30.

W ramach Działania 1.3 – Tworzenie korzystnych warunków dla rozwoju firm założony efekt związany z nowymi miejscami pracy to 3000. Miejsca pracy mają powstać w przedsiębiorstwach, które zlokalizują swoją siedzibę i rozpoczną działalność w ramach infrastruktury powstałej przy wsparciu środków SPO-WKP (w parkach przemysłowych, inkubatorach technologicznych i parkach naukowo – technologicznych.) Średnio na jeden zrealizowany lub będący w realizacji projekt przypadają 33 nowo powstałe miejsca pracy. Jest to jeden z najwyższych spośród wszystkich objętych zakresem oceny uzupełniającej działań, wskaźnik wpływu Programu na tworzenie nowych miejsc pracy.

W przypadku Działania 1.2 Poprawa dostępności do zewnętrznego finansowania inwestycji wskaźnik ten osiąga także wartość 33 miejsca pracy na projekt realizowany w ramach tego działania. Uwzględniając, że beneficjentami działania są fundusze mikropożyczkowe, poręczeń kredytowych oraz kapitału zaangażowanego, które świadczą usługi na rzecz kilku tysięcy przedsiębiorców (wg założeń wskaźnika SPO-WKP – 7 500), liczba 3250 nowopowstałych miejsc pracy jest niska.

Najniższa wartość wskaźnika – 0,8 miejsca pracy powstałego w efekcie wdrożenia jednego projektu notowana jest w przypadku Działania 1.4 – Wzmocnienie współpracy między sferą badawczo-rozwojową a gospodarką. Celem tego działania jest wzmocnienie sieci powiązań między jednostkami badawczo-rozwojowymi a przedsiębiorcami. W sumie zakładana liczba nowych miejsc pracy miała wynieść 200.

W przypadku pozostałych działań: 2.1 – Wzrost konkurencyjności małych i średnich przedsiębiorstw poprzez doradztwo i 2.4 – Wsparcie dla przedsięwzięć w zakresie dostosowywania przedsiębiorstw do wymogów ochrony środowiska, nie zakładano wskaźników monitorowania efektów realizacji SPO-WKP związanych z powstawaniem miejsc pracy. Projekty realizowane w tych działaniach nie wpływają w sposób bezpośredni na zatrudnienie. W ramach Działania 2.1 ich celem była poprawa jakościowa funkcjonowania MSP, uzyskanie przez firmę certyfikatów, opracowanie dokumentów strategicznych itp. W przypadku działania 2.4 z kolei, celem było dostosowanie przedsiębiorstw do wymogów ochrony środowiska, bez zastrzeżeń, co do wielkości przedsiębiorstwa.

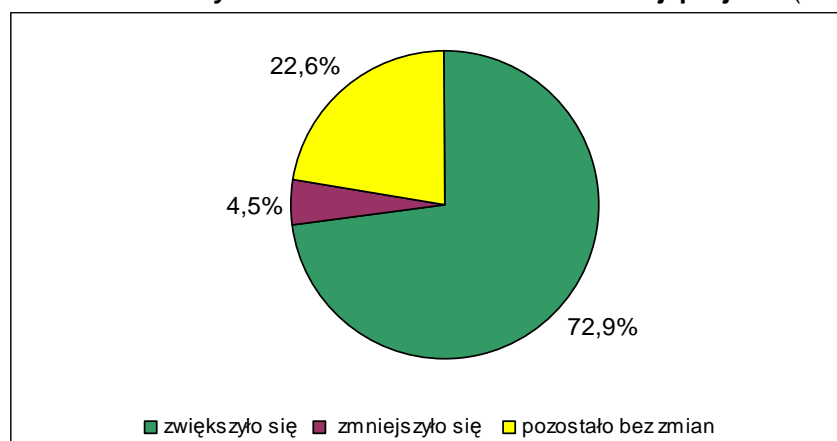
⁴ W ramach poddziałania 2.2.1 część projektów zaakceptowanych i realizowanych na podstawie pierwotnej wersji SPO-WKP, wdrażana była przez duże przedsiębiorstwa

Największe potrzeby w zakresie zatrudnienia nowych pracowników wystąpiły tam, gdzie projekt dotyczył rozbudowy zakładów, infrastruktury służącej przedsiębiorcom lub zupełnie nowych inwestycji (działania 2.2.1; 2.3 i 1.3), a wsparcie Programu skierowane było na finansowanie tych inwestycji. Rozbudowa przedsiębiorstwa w sposób bezpośredni generuje zapotrzebowanie na pracowników. Co więcej, tego typu projekty generują zapotrzebowanie na pracowników w sposób pośredni – osoby realizujące inwestycje np.: ekipy budowlane, techniczne. Jak wykazano wcześniej duży udział projektów – około 65% w przypadku przedsiębiorstw i 33% w przypadku instytucji beneficjentów dotyczył przede wszystkim właśnie inwestycji (w infrastrukturę, technologie i park maszynowy łącznie).

Bezpośredni wpływ SPO-WKP na zmiany w liczby miejsc pracy w przedsiębiorstwach

Realizacja projektów SPO-WKP niewątpliwie przyczyniła się do powstania nowych miejsc pracy w przedsiębiorstwach, w których realizowane były projekty wsparte w ramach Programu. Aż 73% respondentów przyznało, że na skutek realizacji projektu zatrudnienie w ich firmach zwiększyło się, 22,6%, że się nie zmieniło, a 4,5%, że zmniejszyło się. Wśród tych, którzy deklarowali, że zatrudnienie pozostało bez zmian lub się zwiększyło istnieje grupa podmiotów, gdzie realizacja projektu SPO-WKP zapobiegła zwolnieniom pracowników. W sumie sytuacja ta dotyczy 10% projektów objętych badaniem.

Schemat 6. Zmiany w zatrudnieniu na skutek realizacji projektu (N= 379)

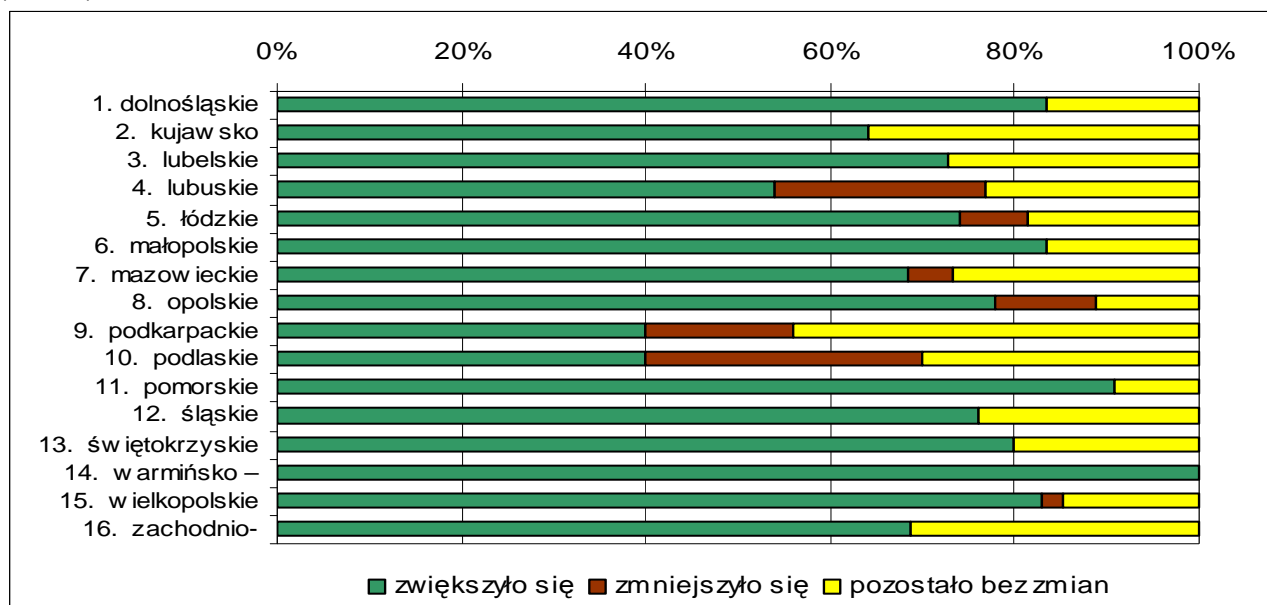

Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników ankiet CATI

Struktura projektów z uwzględnieniem ich oddziaływania na liczbę miejsc pracy różni się znacząco między województwami. W przypadku dwu województw – podkarpackiego i podlaskiego jedynie 40% projektów przyczyniło się do powstania nowych miejsc pracy, a w lubuskim było to 54%. W tych trzech województwach odnotowano także największy udział projektów powodujących konieczność ograniczenia zatrudnienia – w podlaskim dotyczy to aż

30%, lubuskim 23%, a podkarpackim 17%. Z kolei najwyższe udziały projektów, na skutek realizacji których nie zanotowano żadnych zmian w zatrudnieniu, występują w województwach podkarpackim (44%), kujawsko-pomorskim (36%), podlaskim oraz lubelskim, mazowieckim, pomorskim, zachodniopomorskim (między 25 a 30%).

Schemat 7. Zmiany w zatrudnieniu na skutek realizacji projektu w podziale na województwa (N=381)

Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników ankiet CATI

Uwarunkowania regionalnego zróżnicowania efektów bezpośredniego wsparcia SPO-WKP w zakresie zmian liczby miejsc pracy

Poszukując przyczyn opisanych powyżej różnic należy przyrzeć się typom projektów, jakie wdrażane były w różnych województwach, biorąc w tym przypadku pod uwagę działania SPO-WKP, a także typom beneficjentów (wielkość i rodzaj beneficjenta).

W województwach kujawsko-pomorskim; lubelskim, lubuskim, łódzkim, opolskim, podlaskim, świętokrzyskim i warmińsko-mazurskim a także podkarpackim wyraźnie większy niż średnio w kraju jest udział projektów w ramach działania 2.3, a więc mających na celu przede wszystkim modernizację istniejących MSP i mikroprzedsiębiorstw i produktów w nich wytwarzanych. Projekty te zaliczone zostały do grupy generujących ograniczoną liczbę miejsc pracy (średnio 3,5). Większość z wymienionych województw to regiony słabiej rozwinięte pod względem gospodarczym (porównaj podrozdział 4.1.1), o niskich wskaźnikach nakładów na działalność badawczą oraz na inwestycje w przedsiębiorstwach. Z tego powodu realizacja projektów w ramach działania 2.3 nie wiązała się w tak dużym stopniu, jak w innych województwach, z rozszerzeniem zakresu działania firmy i tym samym

z koniecznością zwiększenia zatrudnienia. Realizacja projektu wiązała się zapewne z zastąpieniem jednego typu działań innymi, przy zaangażowaniu podobnej liczby pracowników lub nawet ich ograniczeniu, jeżeli wprowadzana technologia i maszyny na to pozwalały. W tym kontekście warto podkreślić jest to, że na tych obszarach (poza podlaskim i świętokrzyskim i dodatkowo włączając wielkopolskie i zachodniopomorskie) był wysoki udział projektów realizowanych w ramach poddziałania 2.2.1, a więc służących rozbudowie i rozszerzeniu zakresu działania przedsiębiorstw z wykorzystaniem nowoczesnych technologii. Podobnie jak w przypadku działania 2.3, innowacyjne projekty, angażujące nowoczesne technologie na obszarach słabiej rozwiniętych gospodarczo mogą przynosić słabszy efekt w postaci wzrostu zatrudnienia niż na innych obszarach. Zmiana technologiczna może bowiem pociągać za sobą znaczne zwiększanie efektywności produkcji i pracy, przy zmniejszeniu zaangażowania zasobów ludzkich.

W podobnej grupie województw (poza łódzkim i opolskim) zaobserwować można, iż wyższy niż średni w kraju był udział projektów wdrażanych w ramach działania 1.2. Przedsiębiorcy mieli, zatem dostęp do usług świadczonych m.in. przez fundusze poręczeniowe lub mikropożyczkowe. Zdecydowanie niższy był natomiast udział projektów wdrażanych w ramach pozostałych działań służących wzmocnieniu pozycji i wsparcia przedsiębiorstw oraz przedsiębiorczości, szczególnie tej o charakterze innowacyjnym: projektów badawczo-rozwojowych oraz inkubatorów, parków przemysłowych i technologicznych. Warto przypomnieć, że w szczególności ten drugi typ projektów – działanie 1.3 generuje powstawanie nowych miejsc pracy.

Interesujące wydaje się być również to, że największy udział a także największa liczba projektów, wyrażona liczbami bezwzględny, w ramach działania 2.1 zrealizowana była w województwach uznanych w znakomitej większości za najlepiej rozwinięte gospodarczo – dolnośląskie, pomorskie, mazowieckie, małopolskie, śląskie i wielkopolskie. Projekty w tym działaniu dotyczyły przede wszystkim doradztwa w zakresie certyfikacji, planów rozwojowych itp. Wynikać może to przede wszystkim z faktu, iż na obszarach najlepiej rozwiniętych, najbardziej konkurencyjnych powstaje więcej nowych pomiotów, które korzystają z usług doradczych na starcie swojej działalności. Druga przyczyna jest związana z tym, iż przedsiębiorstwa nowoczesne, konkurujące technologią i produktami na szerokich rynkach, poszukują potwierdzenia swojej wysokiej pozycji i jakości swoich produktów i starają się m.in. w tym celu o certyfikaty jakości lub poszukują możliwości zdobycia ze swoimi produktami nowych rynków zbytu.

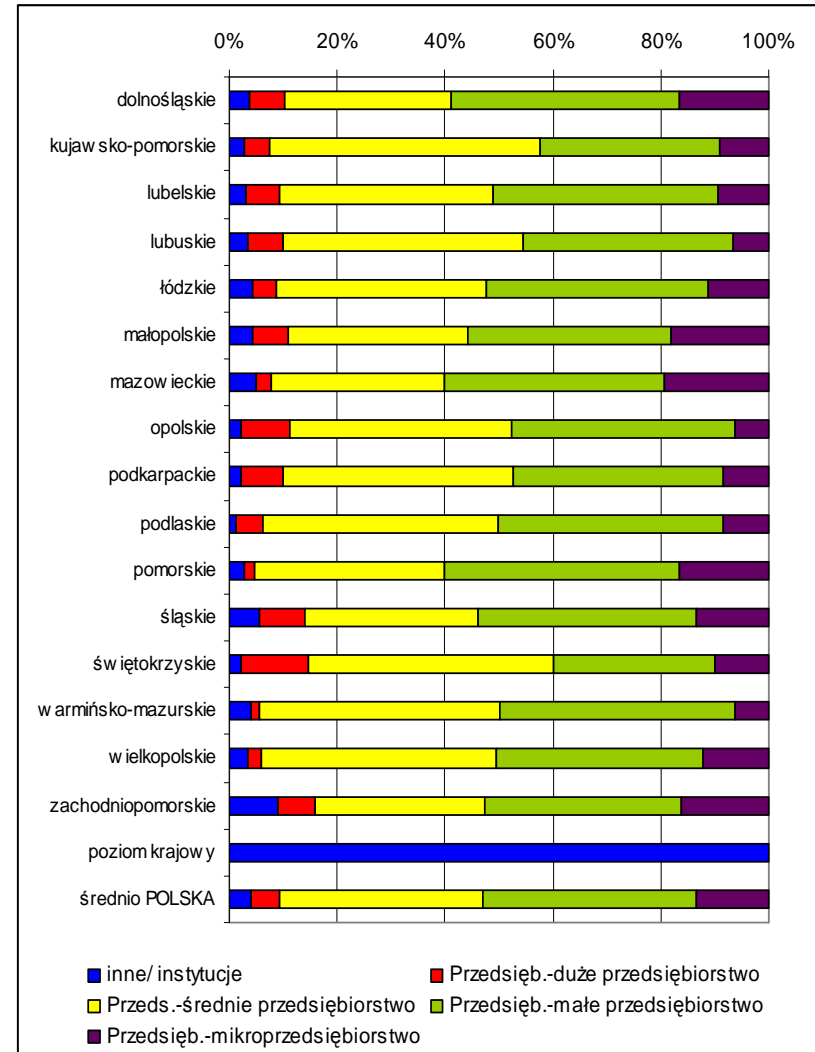
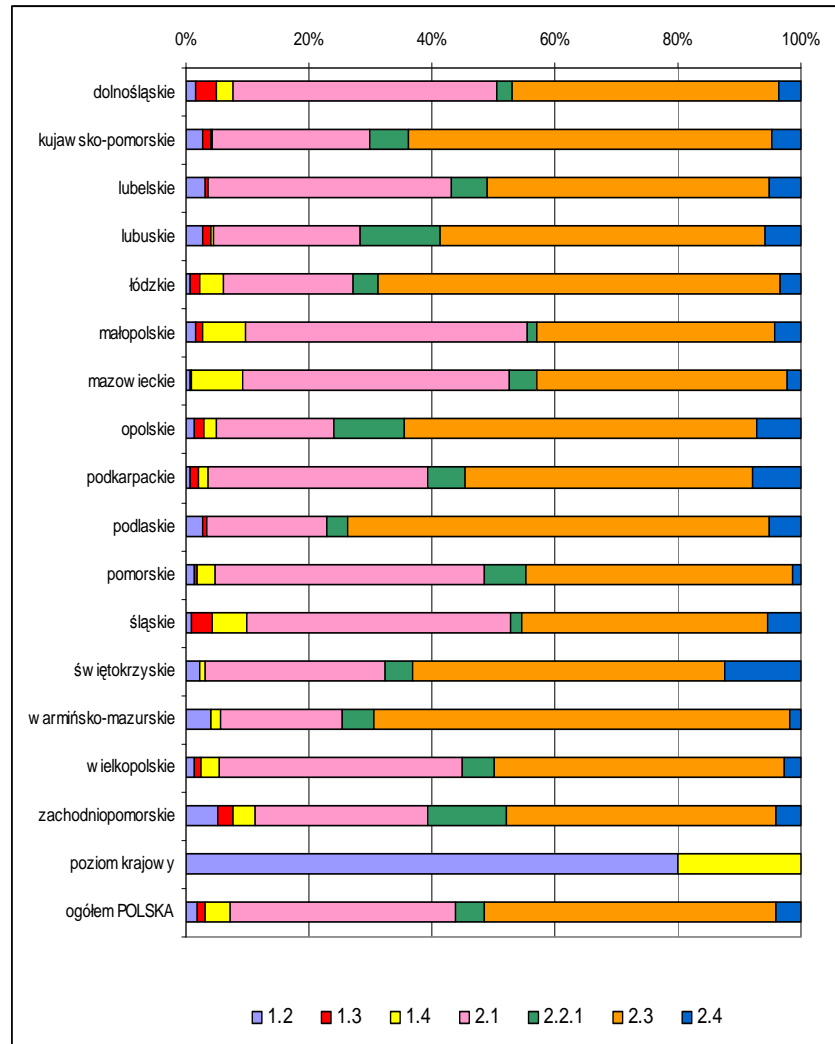
W przypadku typów beneficjentów i wielkości przedsiębiorstw, które korzystały z SPO-WKP, zdecydowanie dominującą grupę – 90% – stanowią główni adresaci Programu –

mikro, małe i średnie przedsiębiorstwa⁵. Wyrównane są udziały przedsiębiorstw średnich i małych – odpowiednio 37% i 40%. Projekty realizowane przez mikroprzedsiębiorstwa stanowią natomiast 14% ogółu. Około 4% projektów wdrażanych było przez instytucje na rzecz przedsiębiorców w ramach Priorytetu I. Biorąc pod uwagę jedynie przedsiębiorstwa struktura ich wielkości przedstawia się następująco: 5% duże, 39% średnie, 41% małe i 14% mikro.

---

⁵ Dane uzyskane na podstawie baz danych Instytucji Zarządzającej SPO-WKP, uwzględniające poziom zatrudnienia w przedsiębiorstwach na dzień składania wniosku.

Schemat 8. Struktura projektów według działań SPO-WKP w województwach Schemat 9. Struktura projektów według wielkości i typu beneficjenta w województwach (N=6046)

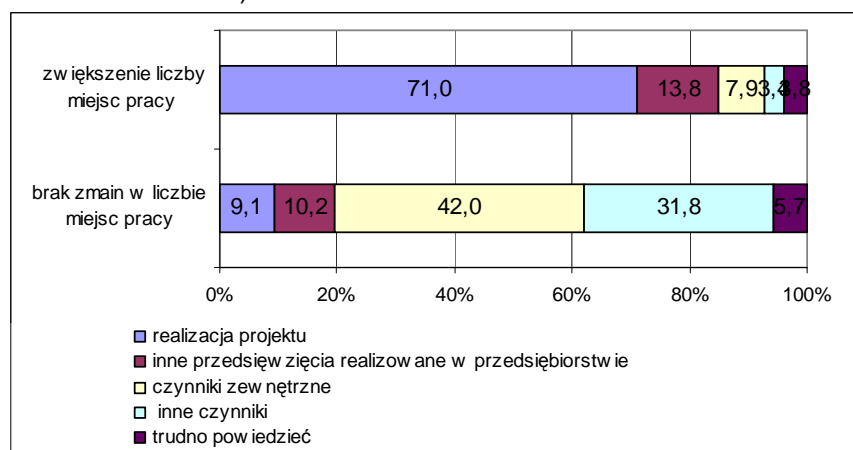
Źródło: Opracowanie własne na podstawie baz danych Instytucji Zarządzającej SPO-WKP

Przyczyny zmian w zatrudnieniu

Powstawanie nowych miejsc pracy w przypadku podmiotów realizujących projekty wsparte w ramach SPO-WKP nie jest jednak tylko zasługą realizacji projektu. W przypadku 30% projektów wzrost liczby miejsc pracy związany był przede wszystkim z innymi czynnikami, takimi jak – realizacja innych przedsięwzięć i projektów w przedsiębiorstwie, czynniki zewnętrzne – koniunktura zewnętrzna. Realizacja projektu w ramach SPO-WKP wsparła, zatem w tych przypadkach potrzebę zwiększenia zatrudnienia, a nie wygenerowała jej.

Zupełnie odmienny obraz jawi się w przypadku miejsc pracy utrzymanych, gdzie planowano zwolnienia, ale ich zaniechano. Jedynie 9% projektów w sposób bezpośredni i główny przyczyniło się do utrzymania miejsc pracy. Aż w 42% projektów, gdzie notowane jest zjawisko zaniechania zwolnień pracowników, spowodowane było to czynnikami zewnętrznymi, czyli m.in. pozytywnymi zmianami koniunktury na dany towar, usługę. W 10% przypadków był to w głównej mierze efekt realizacji innych przedsięwzięć w przedsiębiorstwie. W 32% przypadków wskazywano natomiast na inne czynniki. Wśród tych odpowiedzi dominowały opinie, że był to efekt płynący w równej mierze z faktu wdrażania projektu SPO-WKP, jak i innych działań m.in. naprawczych oraz splotu pozytywnych czynników zewnętrznych w gospodarce.

Schemat 10. Główne przyczyny braku zmian lub zwiększenia zatrudnienia (N= 290 – zwiększenie i N=88 – brak zmian)

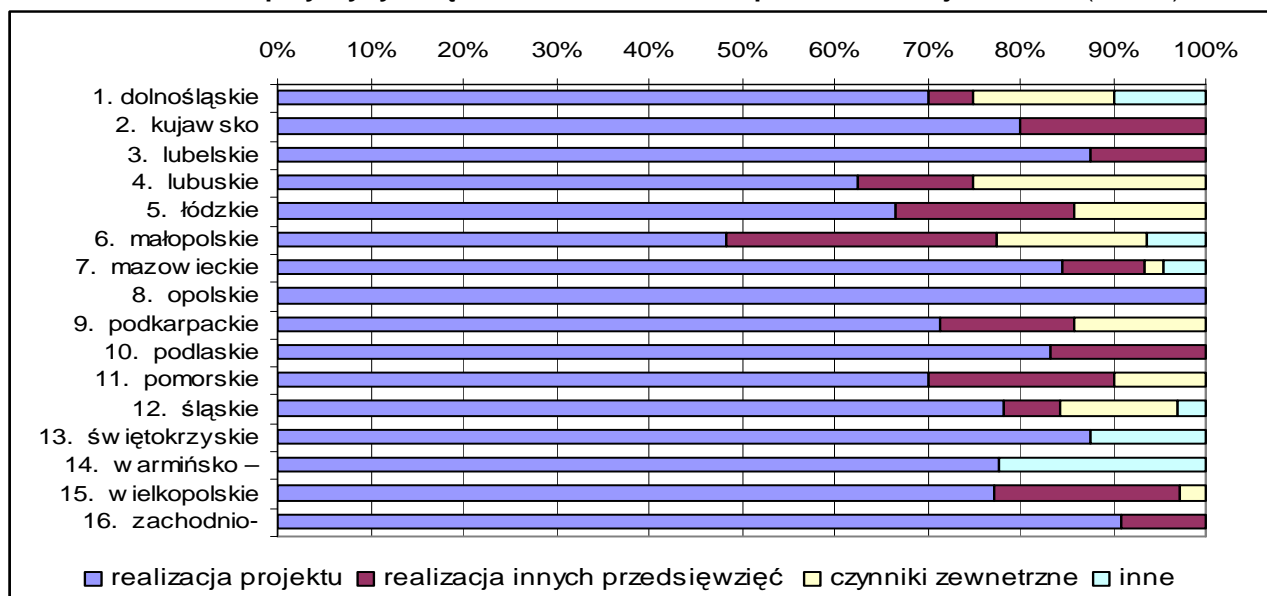

Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników ankiet CATI

W największym stopniu wsparcie SPO-WKP wsparło powstawanie nowych miejsc pracy w województwach opolskim, zachodniopomorskim, lubelskim, świętokrzyskim, podlaskim i mazowieckim oraz kujawsko-pomorskim. Ponad 80% respondentów przyznało, że największy wpływ na zatrudnienie dodatkowych pracowników w ich przedsiębiorstwach wywarła realizacja projektu wspartego w ramach SPO-WKP. Z kolei najniższy udział

wskazań – poniżej 50% odnotowany został w małopolskim. W tym przypadku w 30% badanych projektów wzrost zatrudnienia wiązany był z innymi przedsięwzięciami realizowanymi w przedsiębiorstwach. Stosunkowo niski wpływ projektu na zmiany w zatrudnieniu (poniżej 70%) wskazano także w województwach lubuskim i łódzkim. W pierwszym około ¼ zmian w liczbie zatrudnionych wynikała z wystąpienia pozytywnych czynników zewnętrznych.

Schemat 11. Główne przyczyny zwiększenia zatrudnienia w podziale na województwa (N=290)

Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników ankiet CATI

Szacunkowe wartości zmian w liczbie miejsc pracy wywołane efektami SPO-WKP

Na podstawie danych uzyskanych w trakcie realizacji badań ilościowych na reprezentatywnej grupie przedsiębiorstw oraz instytucji beneficjentów SPO-WKP można pokusić się o próbę oszacowania wpływu Programu na zmiany liczby miejsc pracy, w tym powstanie nowych miejsc i utrzymanie istniejących. Należy jednak podkreślić, że wyniki uzyskane na podstawie badań ankietowych wśród beneficjentów SPO-WKP mają charakter w dużej mierze szacunkowy. Nie ma, bowiem możliwości weryfikacji informacji uzyskanych w trakcie realizacji badania ankietowego. Poza tym duża część beneficjentów nie była w stanie określić, w jakim stopniu zmiany w zatrudnieniu w ich przedsiębiorstwie lub instytucji są efektem realizacji projektu, a w jakim innych czynników związanych z działalnością przedsiębiorstwa oraz z sytuacją zewnętrzną i zmianami popytu i podaży na rynku pracy. Kolejną ważną sprawą, która waży na dokładności przedstawionych poniżej szacunków to

fakt, że część projektów nie została zakończona w momencie realizacji badania⁶ lub nie upłynęło wystarczająco czasu, aby, wszystkie efekty płynące z faktu wdrożenia projektu mogły zaistnieć⁷.

Wielkość zmian w zatrudnieniu obliczona została na podstawie informacji o udziale projektów, których realizacja przyczyniła się do powstania okresowych miejsc pracy lub utraty miejsc pracy, lub utrzymania miejsc pracy, lub też do utworzenia nowych stałych miejsc pracy. Występowanie efektów w postaci miejsc pracy okresowych było niezależne od tego, czy nastąpiła jakaś zmiana w liczbie stałych miejsc pracy. W przypadku utrzymanych miejsc pracy ankietowani byli wyłącznie respondenci, którzy zadeklarowali, że wskutek realizacji projektu liczba miejsc pracy pozostała bez zmian lub zwiększyła się.

Udziały odpowiednich typów projektów, obliczone na podstawie reprezentatywnej próby badawczej, przeniesione zostały na całą populację projektów realizowanych w ramach SPO-WKP, które były objęte zakresem niniejszej oceny uzupełniającej. Do obliczenia końcowej liczby miejsc pracy każdego rodzaju (okresowe, utracone, utrzymane i nowe) wykorzystano informację o średniej liczbie miejsc pracy (odpowiedniego typu), jaka przypadła na projekt danego typu (projekt gdzie zanotowano wystąpienie okresowych miejsc pracy, projekt gdzie zanotowano spadek zatrudnienia, projekt gdzie nastąpiło zjawisko utrzymania miejsc pracy, projekt gdzie zanotowano wzrost zatrudnienia).

Schemat 12. Zmiany w liczbie miejsc pracy wywołane bezpośrednio w przedsiębiorstwach – beneficjentach SPO-WKP na skutek realizacji projektów

Okresowe miejsca pracy	5 329
Średnio w projekcie gdzie zanotowano wystąpienie okresowych miejsc pracy	0,94
Udział projektów	93,3
Utracone miejsca pracy	3 204
Średnio w projekcie gdzie zanotowano spadek zatrudnienia	13,36
Udział projektów	4,2
Utrzymane miejsca pracy w wyniku projektu	6 552
Średnio w projekcie gdzie nastąpiło zjawisko utrzymania miejsc pracy	11,5
Udział projektów	10,0
Nowe miejsca pracy w wyniku projektu SPO-WKP	49 404
Średnio w projekcie gdzie zanotowano wzrost zatrudnienia	11,69
Udział projektów	74,0

Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników ankiet CATI

⁶ Realizacja badania ankietowego: maj, czerwiec 2008

⁷ Na koniec 2007 roku zakończonych było w sumie 81% projektów realizowanych w ramach SPO-WKP, w ramach Priorytetu I było to 37% a Priorytetu II 83%

Liczba bezpośrednio powstałych nowych stałych miejsc pracy w grupie przedsiębiorstw beneficjentów, które są efektem wdrażania projektów wspartych SPO-WKP wynosi około 50 tysięcy. Uwzględniając stratę 3200 stałych miejsc pracy, można oszacować przyrost netto nowych stałych miejsc pracy na 47 tys. Dodatkowo realizacja Programu wsparła powstanie około 5300 okresowych miejsc pracy, związanych głównie z fazą wdrażania projektu i zapobiegła zwolnieniu 6500 osób.

Dodatkowo w grupie projektów gdzie nastąpił bezpośredni przyrost miejsc pracy zbadany został stosunek liczby miejsc pracy utworzonych dzięki wsparciu SPO-WKP do ogólnej liczby nowopowstałych miejsc pracy w ostatnich 4 latach. Okazało się, że na każde nowopowstałe miejsce pracy, będące wynikiem realizacji projektu SPO-WKP, przypadają dodatkowo około 2 miejsca pracy powstałe niezależnie od realizacji projektu. W sumie wzrost zatrudnienia w tych przedsiębiorstwach osiągnął około 138 tys. Tak więc, nie uwzględniając wsparcia SPO-WKP, wyniósłby on 90 tys. Średnio 21 miejsc pracy przypada na jeden projekt.

Schemat 13. Zmiany ogółem w liczbie miejsc pracy w przedsiębiorstwach – beneficjentach SPO-WKP, w których zanotowano wzrost zatrudnienia.

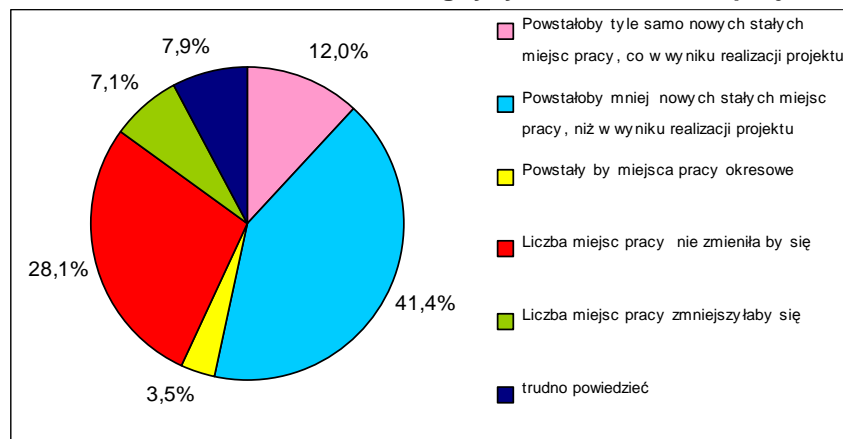
Nowe miejsca pracy ogółem	137 640
Średnio w projekcie gdzie zanotowano wzrost zatrudnienia	32,56
Nowe miejsca pracy bez uwzględnienia powstałych dzięki wsparciu SPO-WKP	88 235
Średnio w projekcie gdzie zanotowano wzrost zatrudnienia	20,9

Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników ankiet CATI

Wpływ SPO-WKP na zmiany w zatrudnieniu w sektorze przedsiębiorstw wydaje się być istotny, jeżeli weźmie się pod uwagę sytuację, co stałoby się w przedsiębiorstwach, gdyby nie wdrażano projektu wspartego SPO-WKP. Tylko w 12% przypadków zmiany w zatrudnieniu – tzn. powstanie nowych miejsc pracy, dokonałoby się na identyczną skalę. W przypadku tej grupy projektów nie wystąpił zatem efekt dodatkowości. W przypadku 41% projektów powstałaby mniejsza liczba nowych miejsc pracy, a w 3,5% powstałyby miejsca pracy okresowe. Tak więc w sumie, w około 45% projektów pojawił się częściowy efekt dodatkowości, związany z tym, że pozytywne efekty w zakresie zmian zatrudniania pojawiłyby się i tak, ale na mniejszą skalę. Efekt całkowitej dodatkowości wsparcia SPO-WKP wystąpił natomiast w przypadku 35% projektów, w których bez projektu liczba miejsc pracy albo by się nie zmieniła wcale, albo wręcz zmniejszyła. Wartość parametru dodatkowości trudno jednoznacznie przełożyć na konkretne liczby, korygujące efekty zmian w liczbie miejsc pracy wywołane wsparciem SPO-WKP. Biorąc pod uwagę, że tylko w 12% przedsięwzięć efekty związane z tworzeniem nowych stałych miejsc pracy byłyby takie same

bez wsparcia SPO-WKP, należy uznać, że wsparcie SPO-WKP w dużym stopniu przyczyniło się do pojawienia się dodatkowych pozytywnych efektów w zatrudnieniu w grupie beneficjentów Programu.

Schemat 14. Zatrudnienie w firmie gdyby nie realizowano projektu SPO-WKP (N=367)

Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników ankiet CATI

4.1.3. Liczba miejsc pracy utworzonych i utrzymanych za sprawą SPO-WKP

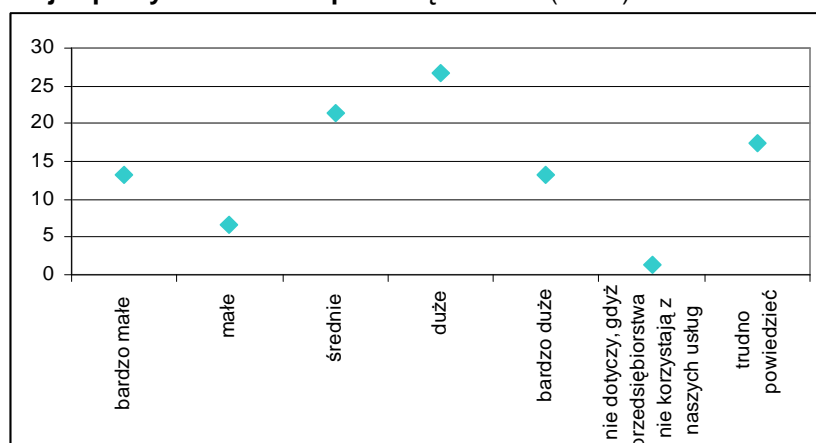
Pośredni wpływ realizacji projektów SPO-WKP dla tworzenia miejsca pracy

Pośredni wpływ SPO-WKP rozumiany jest jako oddziaływanie na przedsiębiorstwa korzystające z usług beneficjentów Programu, przede wszystkim Instytucji realizujących projekty wsparte SPO-WKP w ramach Priorytetu I. Uwzględniając zakres oceny uzupełniającej do instytucji tych zaliczyć należy beneficjentów działań i poddziałań: 1.2.1, 1.2.2, 1.2.3, 1.3, 1.4.2, 1.4.3 i 1.4.4. Określenie wpływu pośredniego na powstanie miejsc pracy w tej grupie przedsiębiorców jest bardzo trudne do oszacowania. Wiąże się to z kilkoma względami – nie dysponujemy dokładną liczbą odbiorców usług oferowanych przez instytucje beneficjentów, poza tym nie dysponujemy informacjami, w jakim stopniu zmiany w zatrudnieniu w grupie tych przedsiębiorców wiązać należy z oddziaływaniem SPO-WKP, a w jakim innych czynników niezależnych od Programu. Kolejnym problemem zgłaszanym przez beneficjentów SPO-WKP jest to, że część projektów jest w fazie końcowej lub ich realizacja zakończyła się niedawno i nie ma jeszcze odbiorców – przedsiębiorstw klientów instytucji beneficjentów.

W ocenie instytucji beneficjentów, dla około 40% ich klientów - przedsiębiorstw realizacja projektu wspartego w ramach SPO-WKP wywarła duży lub bardzo duży efekt na wzrost liczby miejsc pracy w tych przedsiębiorstwach. Około 20% instytucji ocenia, że efekt ten był średni i tyle samo, że mały lub bardzo mały. Spory udział instytucji nie miał w tej

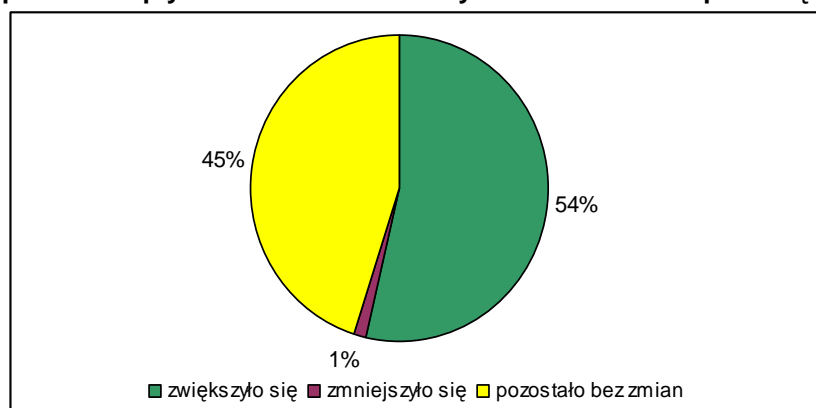
sprawie zdania. Wyniki te znajdują potwierdzenie w informacjach uzyskanych od samych przedsiębiorców korzystających z usług oferowanych przez beneficjentów Programu. Ponad 50% z nich przyznaje, że w efekcie korzystania z usług beneficjentów SPO-WKP zatrudnienie w ich firmie zwiększyło się, natomiast dla 45% nie wywarło to wpływu na poziom zatrudnienia. Pośrednie korzystanie z efektów SPO-WKP nie wiązało się raczej z ograniczaniem zatrudnienia. W badanej próbie tylko w jednym przypadku w przedsiębiorstwie zatrudnienie zmniejszyło się.

Schemat 15. Znaczenie realizacji projektu przez instytucję beneficjenta dla wzrostu liczby miejsc pracy u klientów – przedsiębiorców (N=75)

Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników ankiet CATI

Schemat 16. Zmiany w zatrudnieniu na skutek korzystania z usług beneficjentów SPO-WKP – pośredni wpływ SPO-WKP na zmiany w zatrudnieniu w przedsiębiorstwach (N= 69)

Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników ankiet CATI

Szacunkową liczbę klientów instytucji beneficjentów SPO-WKP oraz liczbę miejsc pracy, jaka powstała w tych przedsiębiorstwach, próbowano określić na podstawie informacji uzyskanych od samych instytucji w trakcie realizacji badania ankietowego metodą CATI. Z racji tego, że około połowa instytucji realizowała kilka projektów SPO-WKP, informacje na temat liczby klientów korzystających pośrednio z efektów SPO-WKP obarczone są istotnym

błędem. Wynika on z tego, że instytucje podawały na ogół łączną liczbę klientów wszystkich realizowanych przez nie projektów SPO-WKP. Z tego powodu, aby zmniejszyć niedokładność szacunków przyjęto założenie, że całkowita populacja w przypadku projektów realizowanych przez Instytucje beneficjentów SPO-WKP Priorytecie 1 równa się 246 i jest tożsama z liczbą instytucji beneficjentów, a nie, tak jak w przypadku przedsiębiorstw bezpośrednio korzystających z SPO-WKP, z liczbą projektów wdrożonych w ramach działań wchodzących w zakres niniejszej oceny uzupełniającej. Mimo przyjęcia takiego założenia szacunki dotyczące liczby klientów oraz liczby miejsc pracy wydają się być zawyżone.

Liczba przedsiębiorców, którzy mogli korzystać w sposób pośredni z efektów SPO-WKP, jako klienci instytucji realizujących projekty w ramach tego Programu, to około 21 tys. Średnio jedna instytucja posiada 88 klientów przedsiębiorców, którzy odczuli w sposób pośredni rezultaty wdrożonych projektów.

Szacunkowa liczba stałych miejsc pracy, jaka mogła powstać w sposób pośredni w jakiejś mierze dzięki wsparciu SPO-WKP w przedsiębiorstwach wynosi około 30 tys., dodatkowe 3,5 tys. to miejsca pracy okresowe.

Tabela 6. Szacunkowe zmiany w liczbie miejsc pracy wywołane pośrednio w przedsiębiorstwach – klientach instytucji beneficjentów SPO-WKP (źródło informacji - instytucje)

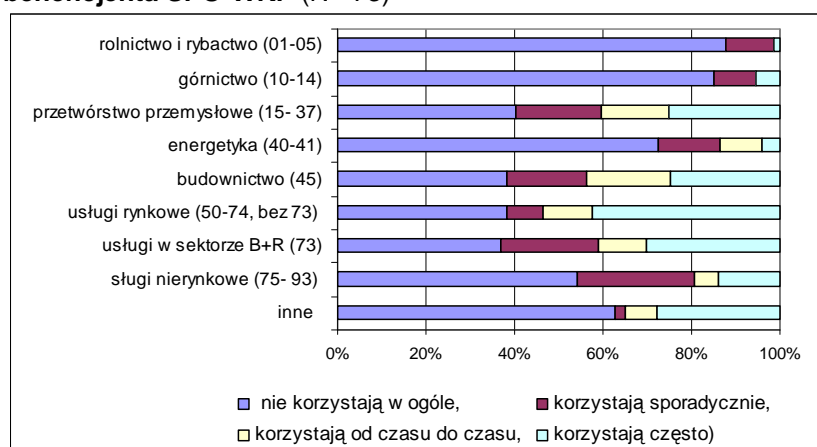
Liczba przedsiębiorstw –klientów instytucji beneficjentów SPO-WKP	21 016
Średnia liczba klientów przedsiębiorstw przypadająca na instytucję korzystającą pośrednio z efektów SPO-WKP	88,6
Udział instytucji beneficjentów, posiadających klientów przedsiębiorców korzystających z efektów projektu SPO-WKP	96,4
Okresowe miejsca pracy	3 683
Średnia liczba przypadająca na instytucję gdzie zarejestrowano powstanie tego typu miejsc u klientów przedsiębiorców	19
Udział instytucji beneficjentów, posiadających klientów przedsiębiorców korzystających z efektów projektu SPO-WKP, u których powstały okresowe miejsca pracy	78,3
Nowe miejsca pracy	30 351
średnia liczba przypadająca na instytucję, gdzie zarejestrowano powstanie tego typu miejsc u klientów przedsiębiorców	155
Udział instytucji beneficjentów, posiadających klientów przedsiębiorców korzystających z efektów projektu SPO-WKP, u których powstały nowe stałe miejsca pracy	79,5

Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników ankiet CATI

Wśród klientów Instytucji beneficjentów SPO-WKP najliczniejszą grupę przedsiębiorstw pod względem wykonywanej działalności stanowią firmy usługowe. Dla około 50% instytucji są one częstymi i umiarkowanie częstymi klientami. W grupie tej duży

udział stanowią przedsiębiorstwa zajmujące się usługami z zakresu B+R. Zdecydowanie mniej klientów – pośrednich beneficjentów to podmioty zajmujące się przetwórstwem przemysłowym – dla 30% instytucji stanowią one częstych klientów, dla około 15% okazjonalnych, a dla 20% sporadycznych. Pod względem wielkości przedsiębiorstw, które korzystają w sposób pośredni z SPO-WKP, dominuje sektor MSP. Jedynie dla około 10% instytucji dominującą grupę odbiorców ich usług i towarów stanowią duże podmioty, dla około 7% łącznie duże i średnie, natomiast łącznie – dla około ¾ dominującą grupą odbiorców są przedsiębiorstwa mikro, małe i średnie.

Schemat 17. Struktura branżowa wg PKD przedsiębiorstw korzystających z usług instytucji beneficjenta SPO-WKP (N= 73)

Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników ankiet CATI

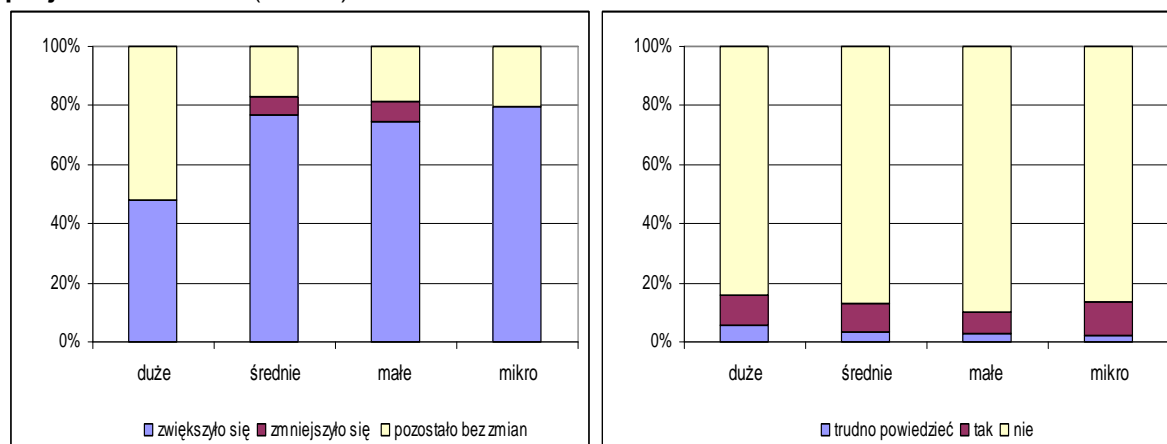
Uwzględniając strukturę branżową i wielkościową przedsiębiorstw korzystających w sposób pośredni z efektów SPO-WKP okazuje się, że dominującą grupą są podmioty MSP z sektora usługowego.

Miejsca pracy utrzymane i nowe wg rodzaju i wielkości beneficjentów

W grupie beneficjentów SPO-WKP widoczne są wyraźne różnice dotyczące wpływu realizowanego projektu na zmiany w zatrudnieniu w zależności od wielkości przedsiębiorstwa. W połowie dużych przedsiębiorstw realizacja projektu nie przyczyniła się do zmiany liczby miejsc pracy, nie zanotowano tu także negatywnego oddziaływania Programu, czyli efektu w postaci ograniczenia zatrudnienia. W przypadku pozostałych typów beneficjentów brak zmian w poziomie zatrudnienia wystąpił w około 20% przypadków. U przeważającej liczby beneficjentów, około 80%, odnotowano wzrost zatrudnienia. Jedynie w grupie przedsiębiorstw małych i średnich realizacja projektu wiązała się z koniecznością zwolnień – około 4-5% przypadków.

Uwzględniając bezwzględne wartości, największy wkład w tworzenie nowych miejsc pracy wniósł sektor przedsiębiorstw średnich, gdzie powstało 47% wszystkich nowych stałych miejsc pracy. W małych przedsiębiorstwach na skutek bezpośredniego wsparcia powstała około 25%, a w dużych 20% wszystkich nowych miejsc pracy.

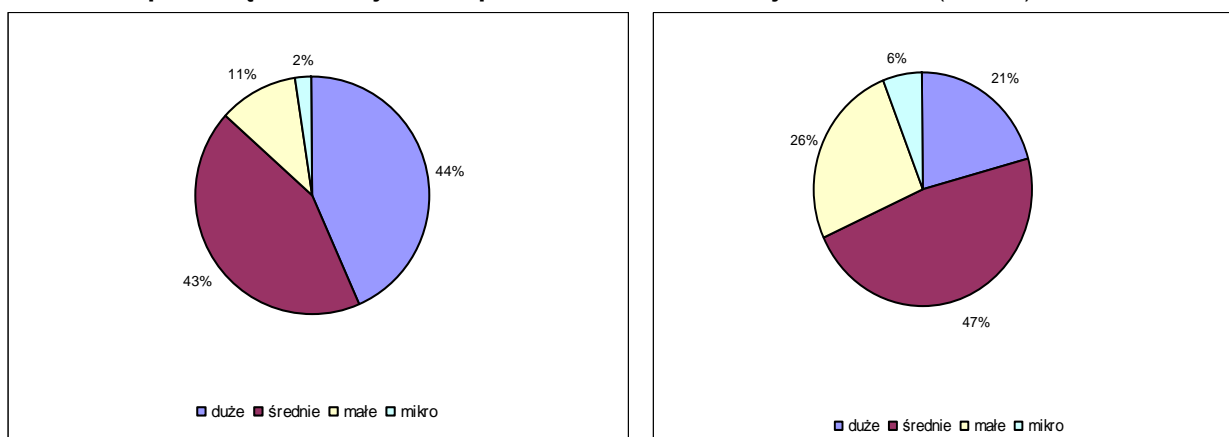
Schemat 18. Zmiany w zatrudnieniu (po lewej) i zaniechanie zwolnień (po prawej) według wielkości przedsiębiorstw beneficjentów w bezpośredniej konsekwencji realizowanego projektu SPO-WKP (N=381)

Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników ankiet CATI

Zapobieganie zwolnieniom i ograniczenie liczby miejsc pracy odnotowano w każdej z grup beneficjentów, z tym, że w przypadku mikroprzedsiębiorstw udział ten by największy - około 15%. W związku z realną wielkością zatrudnienia, udział miejsc utrzymanych w mikroprzedsiębiorstwach stanowił zaledwie 2% wszystkich utrzymanych miejsc. Około 90% wszystkich utrzymanych miejsc pracy zostało łącznie w przedsiębiorstwach dużych i średnich. W dużych przedsiębiorstwach najwyraźniej pozytywny efekt związany z poziomem zatrudnienia polegał na zaniechaniu zwolnień i utrzymaniu bieżącego stanu zatrudnienia. W tej grupie beneficjentów wskazuje na to także współczynnik liczby miejsc utrzymanych przypadających na jedno miejsce pracy utworzone, który jest dwa razy niższy niż średnio dla całej grupy przedsiębiorstw – beneficjentów.

Schemat 19. Struktura utrzymanych (po lewej) i nowych miejsc pracy (po prawej) w zależności od wielkości przedsiębiorstwa jako bezpośrednia konsekwencja SPO-WKP (N=381)

Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników ankiet CATI

Stosunek liczby miejsc powstałych do liczby miejsc utrzymanych w bezpośredniej konsekwencji SPO-WKP różni się znacznie między typami przedsiębiorstw. W największym stopniu do generowania nowych miejsc pracy SPO-WKP przyczynił się w grupie mikro i małych przedsiębiorstw, gdzie średnio jednemu utrzymanemu miejscu towarzyszyło utworzenie 18 nowych.

Tabela 7. Konsekwencja SPO-WKP w zależności od wielkości przedsiębiorstw beneficjentów

Wielkość przedsiębiorstwa beneficjenta SPO-WKP	Utrzymane miejsca pracy	Utworzone miejsca pracy	Stosunek miejsc nowych do utrzymanych
Razem	6 552	49 404	7,5
Duże	2 840	10 345	3,6
Średnie	2 840	23 285	8,2
Małe	720	12 940	18,0
Mikro	151	2 835	18,7

Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników ankiet CATI

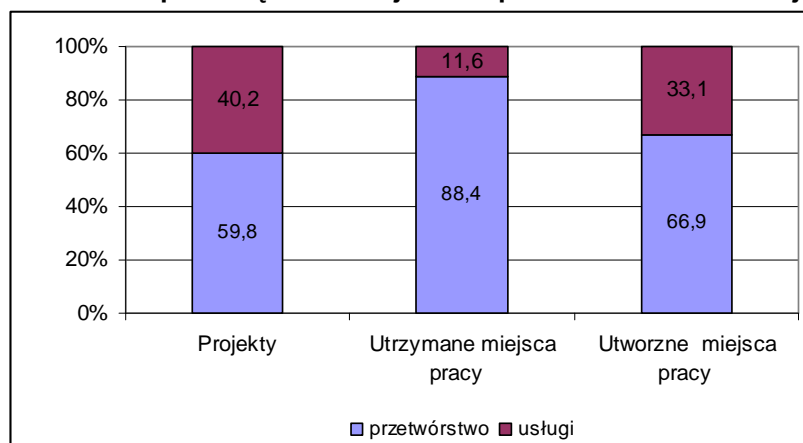
Miejsca pracy utrzymane i nowe wg sektora działalności beneficjentów

Do sektora produkcyjnego włączone zostały podmioty zajmujące się przetwórstwem przemysłowym, górnictwem, energetyką oraz rolnictwem, a więc podmioty należące do następujących grup głównych w klasyfikacji PKD: 01-41. Do sektora usługowego zaliczone zostały pozostałe podmioty biorące udział w badaniu i zajmujące się następującą działalnością: budownictwo, usługi rynkowe i nierynkowe, a więc podmioty z grup głównych klasyfikacji PKD oznaczonych numerami: 45-93. Przedsiębiorstwa, które nie zadeklarowały, w jakiej branży działają – (w sumie 30 firm) zostały przyporządkowane do jednej z grup na podstawie oceny eksperckiej członków zespołu ewaluacyjnego, uwzględniając m.in.

informacje ze strony internetowej danego przedsiębiorstwa. W ten sposób okazało się, że 60% projektów realizowanych było przez podmioty zajmujące się przetwórstwem, a 40% usługami.

Zdecydowana większość miejsc pracy (88%), jakie zostały utrzymane dzięki wsparciu bezpośredniemu SPO-WKP zostało w sektorze przetwórczym. Sektor ten wygenerował także więcej nowych miejsc pracy (70% nowo utworzonych miejsc pracy).

Schemat 20. Struktura utrzymanych i nowych miejsc pracy w zależności od sektora działalności przedsiębiorstwa jako bezpośrednia konsekwencja SPO-WKP (N=381)

Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników ankiet CATI

Tabela 8. Szacunkowa liczba miejsc pracy utworzonych i utrzymanych jako bezpośrednia konsekwencja SPO-WKP w zależności od sektora działalności beneficjentów

Sektor działalności przedsiębiorstwa beneficjenta SPO-WKP	Utrzymane miejsca pracy	Utworzone miejsca pracy
Razem	6 552	49 404
Przetwórstwo	5 794	33 054
Usługi	757	16 351

Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników ankiet CATI

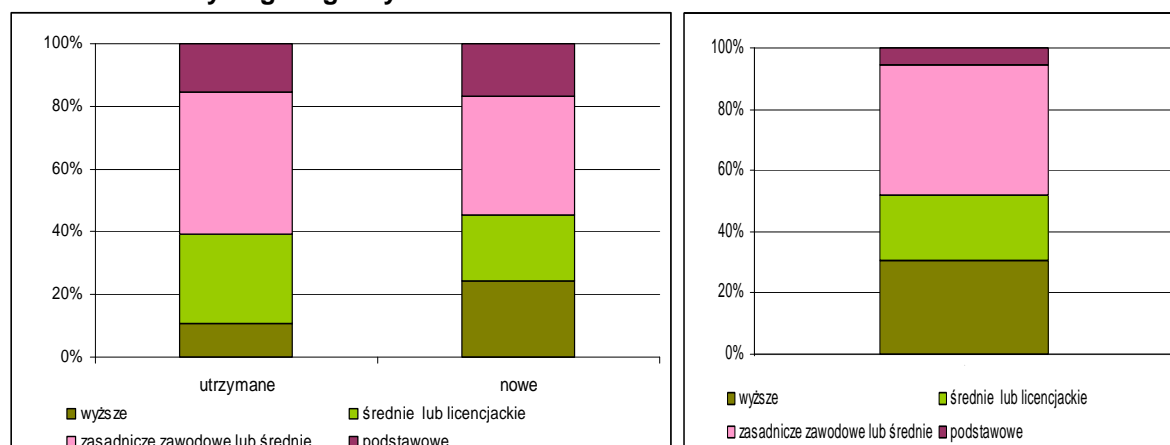
Miejsca pracy utrzymane i nowe wg wykształcenia pracowników w rozbiciu na bezpośrednią i pośrednią konsekwencję SPO-WKP

Nowopowstałe miejsca pracy, zarówno te utworzone w grupie beneficjentów jak i pośrednich beneficjentów, to w połowie lub prawie połowie miejsca lepszej jakości – dla osób z wykształceniem wyższym, albo licencjackim lub średnim, które przeznaczone są dla kadry kierowniczej, specjalistów, techników i średniego personelu. Udział tego typu miejsc jest nieco wyższy w przypadku miejsc powstałych w sposób pośredni, gdzie około 30% to

miejsca dla osób z wykształceniem wyższym, a 20% dla osób z wykształceniem wyższym licencjackim lub średnim.

W grupie przedsiębiorstw korzystających w sposób pośredni z efektów Programu bardzo mały udział stanowią miejsca dla osób bez kwalifikacji, a więc umożliwiające podjęcie jedynie najprostszyc prac fizycznych. W grupie beneficjentów, zarówno w przypadku miejsc nowych jak i utrzymanych, ten typ stanowisk pracy stanowił około 15%. W przypadku miejsc utrzymanych dzięki wpływowi SPO-WKP najliczniejszą grupę stanowią miejsca dla osób z wykształceniem średnim, przede wszystkim zawodowym. Warto podkreślić jest to, że również i w tej grupie prawie 40% to miejsca wysokiej jakości dla osób z wykształceniem wyższym, wyższym licencjackim lub średnim.

Schemat 21. Struktura utrzymanych i nowych miejsc pracy jako bezpośrednia konsekwencja (po lewej) oraz nowych miejsc pracy jako pośrednia konsekwencja (po prawej) SPO-WKP w zależności od wymaganego wykształcenia

Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników ankiet CATI

Tabela 9. Szacunkowa liczba miejsc pracy utworzonych i utrzymanych, jako bezpośrednia konsekwencja SPO-WKP w zależności od wymaganego wykształcenia

Wykształcenie pracowników	Utrzymane miejsca pracy	Utworzone miejsca pracy
Razem	6 552	49 404
Wyższe	714	12 069
Średnie lub licencjackie	1 864	10 377
Zasadnicze zawodowe lub średnie	2 970	18 692
Podstawowe	1 003	8 266

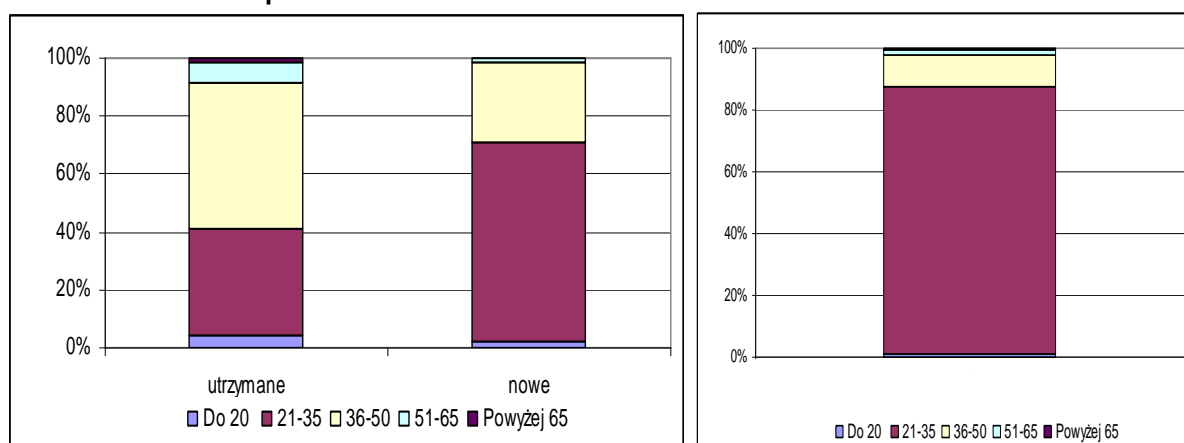
Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników ankiet CATI

Miejsca pracy utrzymane i nowe wg wieku pracowników

Wśród nowych miejsc pracy powstałych na skutek realizacji SPO-WKP dominowały miejsca dla osób młodych - do 35 roku życia. Udział tego typu miejsc był zdecydowanie najwyższy w przypadku miejsc pracy będących pośrednim efektem realizacji Programu –

około 90%. Na pozostałe miejsca zatrudnieni zostali głównie pracownicy w wieku 36-50 lat. W przypadku beneficjentów bezpośrednich Programu osoby w wieku 21-35 również dominowały, ale stanowiły około 70%. Na pozostałe miejsca pracy zatrudniani byli przede wszystkim pracownicy w wieku 36-50 lat. Starsi i młodszy zajęli łącznie około 3% stanowisk. Wśród utworzonych miejsc pracy znikomy udział mają te zajmowane przez osoby poniżej 20 roku życia.

Schemat 22. Struktura utrzymanych i nowych miejsc pracy jako bezpośrednia konsekwencja (po lewej), oraz nowych miejsc pracy jako pośrednia konsekwencja (po prawej) SPO-WKP w zależności od wieku pracowników

Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników ankiet CATI

Odmiennie wygląda sytuacja w przypadku utrzymanych miejsc pracy, gdzie dominowały stanowiska, na których zatrudnione osoby miały między 36 a 50 lat (55%), na drugim miejscu znalazły się miejsca pracy dla osób młodszych (między 21 a 35 rokiem życia). Wśród utrzymanych miejsc pracy nie było zbyt wielu zajmowanych przez osoby powyżej 50 roku życia (tylko 5,5%). Być może wynika to z możliwości przechodzenia na wcześniejsze emerytury lub z nieuwzględniania osób w wieku przedemerytalnym w planach zwolnień w zakładach pracy.

Tabela 10. Szacunkowa liczba miejsc pracy utworzonych i utrzymanych jako bezpośrednia konsekwencja SPO-WKP w zależności od wieku pracowników

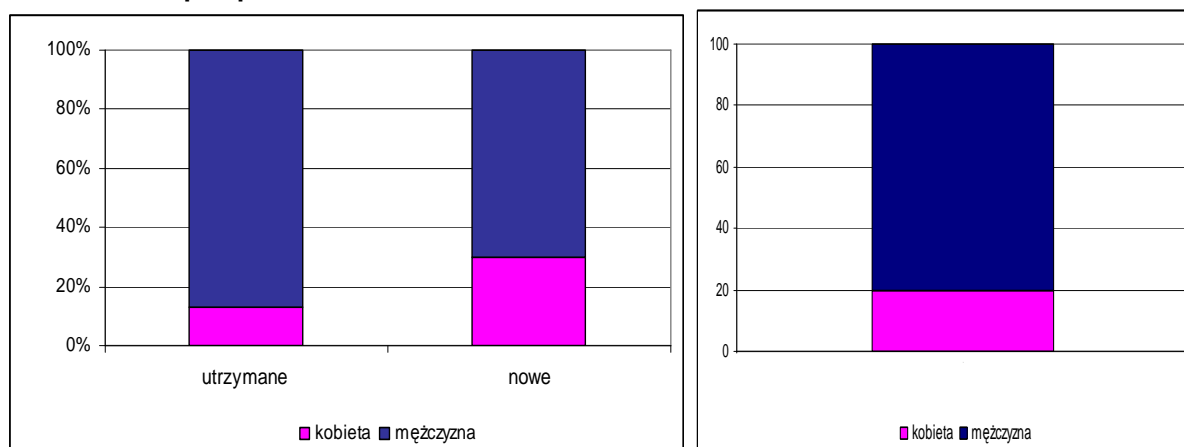
Wiek pracowników	UTRZYMANE miejsca pracy	UTWORZONE miejsca pracy
Razem	6 552	49 404
Do 20	278	1 116
21-35	2 418	34 090
36-50	3 321	13 519
51-65	455	631
Powyżej 65	79	49

Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników ankiet CATI

Miejsca pracy utrzymane i nowe wg płci zatrudnionych

Na zdecydowaną większość miejsc pracy, jakie powstały w efekcie realizacji SPO-WKP, zarówno w grupie beneficjentów bezpośrednich jak i pośrednich, zatrudniono mężczyzn. Wśród beneficjentów bezpośrednich stanowiska dla mężczyzn stanowiły 70%, a w grupie beneficjentów pośrednich udział ten wyniósł aż 80%. Jeszcze wyższy, sięgający prawie 90% udział mężczyzn wystąpił w przypadku miejsc pracy utrzymanych.

Schemat 23. Struktura utrzymanych i nowych miejsc pracy, jako bezpośrednia konsekwencja (po lewej), oraz nowych miejsc pracy jako pośrednia konsekwencja (po prawej) SPO-WKP w zależności od płci pracowników

Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników ankiet CATI

Tabela 11. Szacunkowa liczba miejsc pracy utworzonych i utrzymanych jako bezpośrednia konsekwencja SPO-WKP w zależności od płci pracowników

Płeć pracowników	Utrzymane miejsca pracy	Utworzone miejsca pracy
Razem	6 552	49 404
Kobieta	864	14 765
Mężczyźni	5 688	34 639

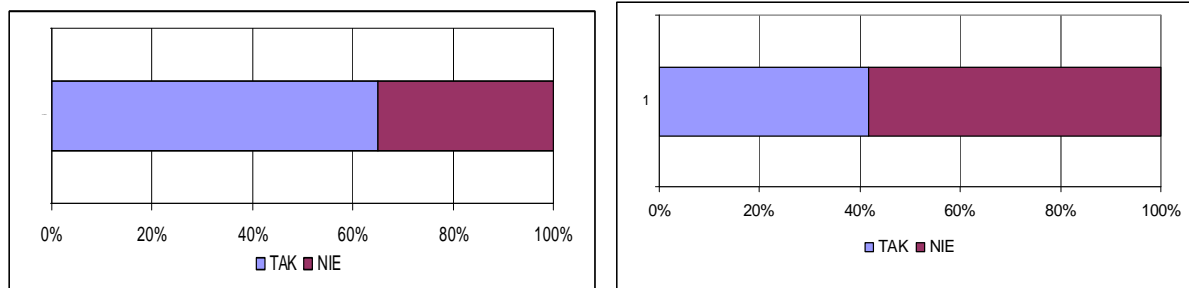
Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników ankiet CATI

Miejsca pracy utrzymane i nowe wg kwalifikacji i stażu pracy pracowników

W przypadku nowych miejsc pracy powstałych w wyniku bezpośredniej konsekwencji realizacji projektów SPO-WKP w ponad 60% przypadków zatrudnieni posiadali kwalifikacje umożliwiające im podjęcie pracy bez konieczności specjalnych szkoleń i kursów. Były to zatem osoby, które posiadały doświadczenie w pracy na podobnych stanowiskach pracy w przeszłości. Z kolei na miejsca pracy będące pośrednią konsekwencją Programu proporcja była odwrotna. Nieco ponad 40% osób posiadało kwalifikacje umożliwiające im podjęcie się

pracy „od zaraz”, a 60% nie posiadało wystarczających lub odpowiednich kwalifikacji do pracy na danym stanowisku. Musieli oni zatem przejść odpowiednie szkolenia.

Schemat 24. Struktura nowych miejsc pracy w zależności od posiadanego doświadczenia i kwalifikacji pracowników, jako bezpośrednia (po lewej) i pośrednia (po prawej) konsekwencja SPO-WKP (N= 290 i N= 63)

Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników ankiet CATI

Tabela 12. Szacunkowa liczba miejsc pracy utworzonych i utrzymanych jako bezpośrednia konsekwencja SPO-WKP w zależności od posiadanego doświadczenia i kwalifikacji pracowników

Posiadane kwalifikacje i doświadczenie	Utworzone miejsca pracy
Razem	49 404
TAK	32 130
NIE	17 274

Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników ankiet CATI

4.1.4. Charakterystyka jakościowa miejsc pracy

Typy stanowisk

Struktura stanowisk utworzonych w ramach projektów wspartych SPO-WKP w sposób bezpośredni i pośredni jest zbliżona do siebie, chociaż nie identyczna i zdecydowanie różna od struktury stanowisk utrzymanych w efekcie wdrażania w życie SPO-WKP.

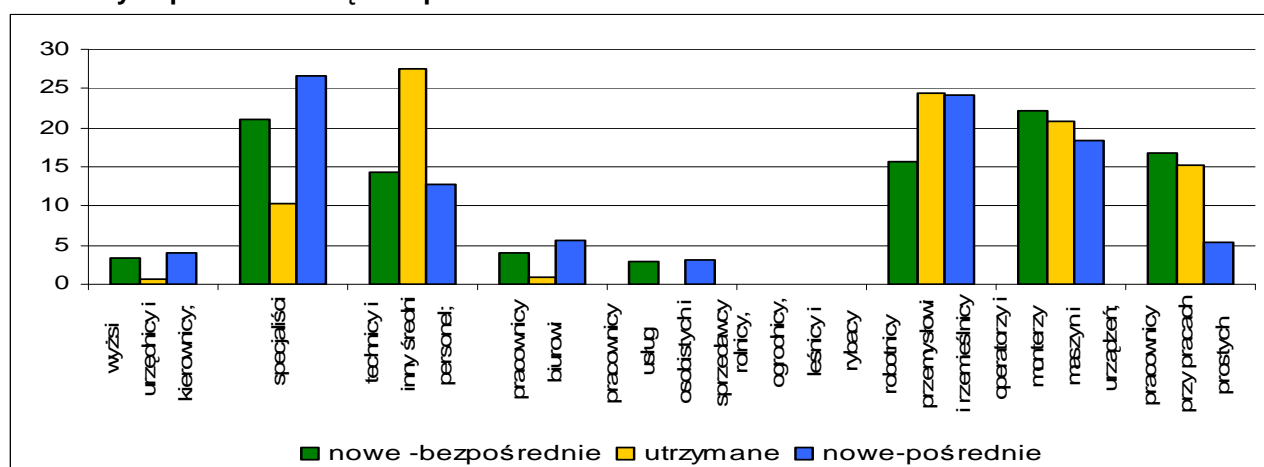
Zasadnicze różnice odnośnie nowych miejsc pracy dotyczą stanowisk dla osób o niższych kwalifikacjach – dla robotników i rzemieślników, monterów i operatorów maszyn oraz pracowników prac prostych. Wśród osób zatrudnionych w przedsiębiorstwach, które korzystały z usług instytucji otoczenia biznesu bardzo mały udział stanowią pracownicy prac prostych – około 5%, podczas gdy wśród zatrudnionych u beneficjentów bezpośrednich stanowią oni 15%. W pierwszej grupie niższy także jest udział osób zajmujących się obsługą maszyn i operatorów urządzeń. W zamian za to, wśród pracowników przedsiębiorców korzystających pośrednio z efektów SPO-WKP, prawie 25% pracowników stanowią robotnicy lub rzemieślnicy. Różnice te wynikają zapewne z faktu, iż w sposób bezpośredni wsparte

były w większości miejsca pracy w sektorze produkcyjnym, zaś w sposób pośredni w sektorze usługowym, gdzie w mniejszym stopniu potrzebne są niewykwalifikowane osoby do pracy fizycznej lub obsługi specjalistycznych maszyn produkcyjnych. Poszukiwane osoby z niższymi kwalifikacjami w sektorze usługowym zajmują się wytwarzaniem i naprawami, konserwacją produktów lub np. serwisem towarów i usług.

Nieco więcej osób zatrudnionych pośrednio (ok. 26%), w porównaniu do zatrudnionych bezpośrednio (ok. 21%) dzięki Programowi, to specjaliści, a więc wysokokwalifikowana kadra pracownicza odpowiedzialna za wdrażanie nowych procesów i metod działania w przedsiębiorstwie, przesądzająca w dużej mierze o wartości danej firmy na rynku i o poziomie kapitału społecznego zaangażowanego w działalność firmy. Wysoki udział tego typu miejsc pracy może być efektem tego, że jednym z typów instytucji beneficjentów SPO-WKP były jednostki naukowo – badawcze, opracowujące pewne rozwiązania na rzecz przedsiębiorców i zgodnie z ich potrzebami. Współpraca biznesu i nauki wymaga z obu stron zaangażowania osób o wysokim potencjale intelektualnym i wyspecjalizowanych w danej dziedzinie.

Na tym tle zdecydowanie odróżnia się od reszty struktura miejsc pracy utrzymanych dzięki realizacji przedsięwzięć wspieranych przez SPO-WKP. W tym przypadku ponad ¼ stanowią miejsca pracy techników i średniego personelu kolejną ¼ – miejsca pracy dla robotników przemysłowych, $\frac{1}{5}$ dla operatorów i monterów maszyn i urządzeń i 15% pracowników prac prostych. Utrzymanie miejsc pracy wiązało się w tym kontekście zapewne przede wszystkim z faktem zmodernizowania starszych linii technologicznych lub maszyn, które to bez wsparcia Programu zostałyby zamknięte lub wycofane z użytkowania, a w konsekwencji osoby je obsługujące straciłyby pracę. Wśród utrzymanych miejsc pracy 10% stanowią te dla specjalistów.

Schemat 25. Struktura typów stanowisk utworzonych bezpośrednio, utrzymanych oraz utworzonych pośrednio dzięki wsparciu SPO-WKP

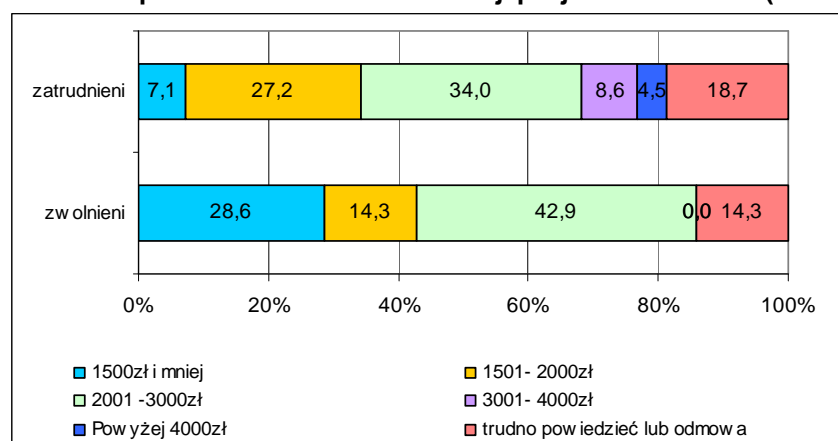

Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników ankiet CATI

Jakość/wartość miejsc pracy

Nowe miejsca pracy, powstałe w efekcie realizacji projektów wspartych przez SPO-WKP, są zdecydowanie bardziej wartościowe pod względem wysokości wynagrodzenia niż te, które zostały zlikwidowane w wyniku projektów wspartych przez SPO-WKP. Łącznie w przypadku ponad 40% utraconych miejsc pracy wynagrodzenie brutto wynosiło mniej niż 2000 zł, a prawie 30% zlikwidowanych miejsc pracy to te, gdzie wynagrodzenie brutto było niższe niż 1500 zł. Na żadnym miejscu pracy utraconym na skutek wdrażania projektów nie zarabiano się więcej niż 3000 zł brutto. Zarobki na utraconych miejscach pracy kształtowały się, zatem w przeważającej części poniżej średniej krajowej⁸. Zarobki na nowych miejscach pracy kształtują się odmiennie – tylko 7% otrzymuje wynagrodzenie poniżej 1500 zł brutto, a w sumie około 34% zatrudnionych poniżej 2000 zł. Pojawiła się jednak grupa, około 13%, której zarobki przewyższają średnie wynagrodzenie w kraju, w tym około 4,5% zarabiających ponad 4000 zł brutto.

Schemat 26. Przedział wynagrodzenia brutto pracowników zwolnionych i zatrudnionych na skutek bezpośrednich efektów realizacji projektu SPO-WKP (N=7 i N=268)

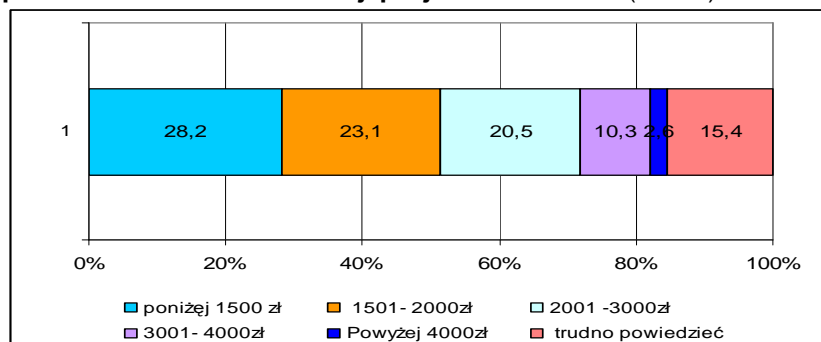
Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników ankiet CATI

Gorsze warunki pracy pod względem finansowym oferują swoim pracownikom przedsiębiorcy, którzy zwiększyli zatrudnienie w firmach w wyniku pośrednich efektów Programu. Aż 28% pracowników przyjętych na nowe stanowiska otrzymało wynagrodzenie brutto poniżej 1500 zł, kolejne 23% w granicach 1501 – 2000 zł brutto. Ponad 3000 zł zarabia tylko niecałe 15% zatrudnionych. Należy wziąć pod uwagę to, że w strukturze nowych miejsc pracy utworzonych w tej grupie przedsiębiorców około 25% to stanowiska dla osób z wykształceniem wyższym a kolejne 25% z wyższym lub średnim. Być może niższe zarobki wynikają z dwu czynników omawianych wcześniej – tzn. posiadaniem kwalifikacji i doświadczenia na podobnych stanowiskach oraz z wiekiem zatrudnionych. W strukturze

⁸ Przeciętne wynagrodzenie brutto w styczniu 2008 roku wyniosło 2.969,65 zł wg danych GUS

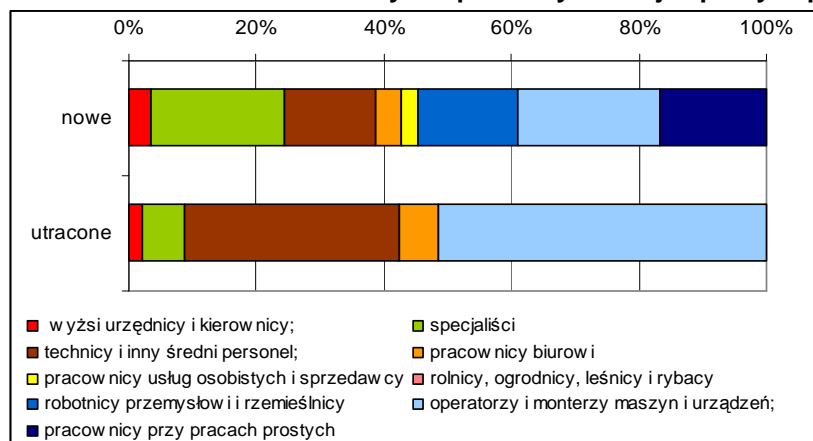
zatrudnionych dzięki pośrednim efektom SPO-WKP, zdecydowanie dominowali ludzie młodzi w granicach 21 – 35 lat, dodatkowo 60% pracowników nie miało doświadczenia i wystarczających kwalifikacji do objęcia danych stanowisk pracy. Prawdopodobnie dużą grupę zatrudnionych stanowiły osoby po studiach, podejmujące pierwszą pracę.

Schemat 27. Przedział wynagrodzenia brutto pracowników zatrudnionych na skutek pośrednich efektów realizacji projektu SPO-WKP (N= 39)

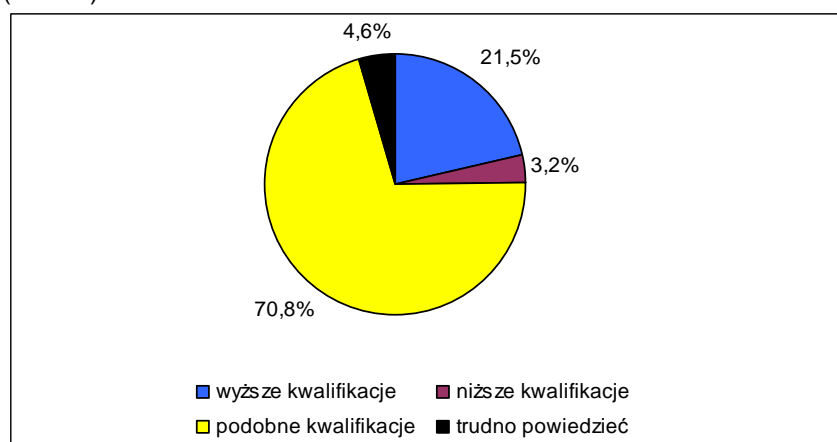
Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników ankiet CATI

Podwyższenie zarobków pracowników w przedsiębiorstwach beneficjentach bezpośrednich Programu to z w dużej mierze efekt wzrostu wynagrodzeń, w przeciągu roku o średnio 11% (wg danych GUS), ale także lepszej jakości nowopowstałych miejsc pracy. Za pierwszą przyczyną przemawia to, że wśród nowych miejsc pracy około 18% stanowią stanowiska najprostsze – przy pracach prostych. W sumie udział miejsc pracy dla osób z wykształceniem podstawowym lub zawodowym nie zmienił się, a zróżnicowała się znacznie jego struktura. Zdecydowanie natomiast zmieniła się struktura stanowisk dla osób z wykształceniem średnim, licencyjnym lub wyższym. Wśród utraconych stanowisk około 40% to te dla techników i innego średniego personelu oraz pracowników biurowych, podczas gdy wśród nowopowstałych stanowią one niecałe 20%, pozostałe 20% zajęły stanowiska dla specjalistów. Wskazuje to, zatem na częściową wymianę stanowisk średniego szczebla, nie wymagających tak bardzo specjalistycznych i eksperckich wiedzy i umiejętności na stanowiska wysokiej jakości dla osób o najwyższych kwalifikacjach. Podstawowa zmiana jakościowa i zarazem ilościowa w przedsiębiorstwach w odniesieniu do struktury zatrudnienia odnosi się zatem do średniego i wyższego szczebla pracowników. Wśród pracowników niższego szczebla nie zaobserwowano tak znacznych zmian ilościowych – tzn. zapotrzebowanie na tego typu pracowników utrzymuje się na podobnym poziomie. Zmiany w przedsiębiorstwach przyczyniają się jednak do zmian, w jakości ich stanowisk pracy, czego wyrazem są m.in. podwyżki wynagrodzeń.

Schemat 28. Struktura utraconych i powstałych miejsc pracy w przedsiębiorstwach

Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników ankiet CATI

Wiosek ten znajduje potwierdzenie w odpowiedzi na pytanie o porównanie kwalifikacji pracowników zatrudnianych na stanowiska powstałe na skutek realizacji projektu. W 20% przypadków na nowe miejsca pracy wymagano wyższych kwalifikacji niż posiadane przez dotychczasowych pracowników, tylko 3% stanowisk wymagała niższych kwalifikacji. Zdecydowana większość wymagała jednak podobnych kwalifikacji. Część ankietowanych dodawała w tym miejscu, że nie poszukują osób o niższych lub wyższych kwalifikacjach, ale innych. Można zatem przypuszczać, że na skutek inwestycji lub innych działań realizowanych w ramach Programu, zwiększyło się zapotrzebowanie na szkolenia i kursy, przygotowujące do pracy w nowych, w domyśle lepszych, warunkach pracy, nawet na stanowiskach prostych – operatorów czy monterów. Zakres prac na tych stanowiskach został podobny, zmienił się natomiast sposób pracy.

Schemat 29 Kwalifikacje pracowników zatrudnionych na skutek realizacji projektu SPO-WKP (N=284)

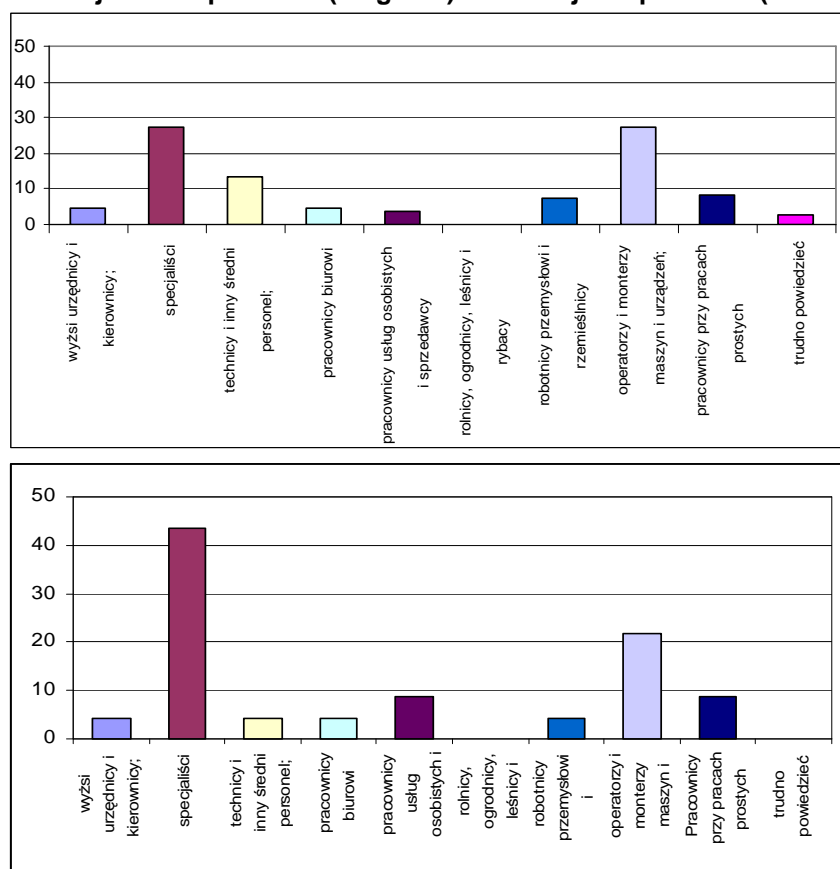
Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników ankiet CATI

Problemy ze znalezieniem pracowników

Ponad 1/3 pracodawców beneficjentów bezpośrednich i aż 55% beneficjentów pośrednich SPO-WKP miała problemy ze znalezieniem pracowników na nowo powstałe miejsca pracy. Pracodawcy mieli problemy ze znalezieniem pracowników na prawie wszystkie typy stanowisk – od tych prostszych, niewymagających wykształcenia i specjalistycznych kwalifikacji po stanowiska kierownicze. Zdecydowanie największe problemy wystąpiły jednak w przypadku stanowisk specjalistów oraz operatorów i monterów maszyn i urządzeń.

Pierwsza grupa to osoby z wyższym wykształceniem, posiadające specjalistyczną wiedzę i doświadczenie w danej dziedzinie, które są w stanie wdrożyć i zastosować ją w praktyce w celu zwiększania produktywności i efektywności pracy. Aż 40% miejsc pracy, na które nie mogli znaleźć odpowiednich pracowników przedsiębiorcy z grupy beneficjentów pośrednich SPO-WKP to stanowiska dla specjalistów. Kłopoty te mogą wynikać z oferowanych wynagrodzeń, które w sposób wyraźny były niższe od oferowanych przez beneficjentów bezpośrednich Programu. Płaca poniżej 4000 tys. brutto dla specjalistów może wydawać się zbyt niska.

Schemat 30. Stanowiska pracy, na które wystąpiły trudności ze znalezieniem pracowników – beneficjenci bezpośredni (na górze) i beneficjenci pośredni (na dole) SPO-WKP (N=106 i N=23)

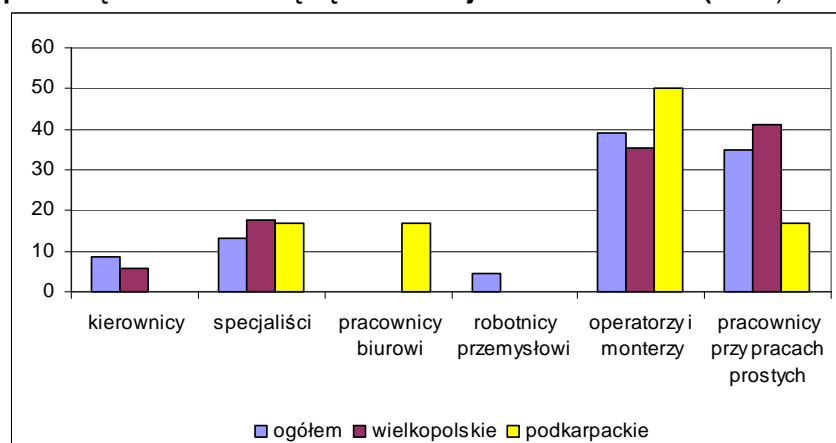

Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników ankiet CATI

Druga grupa to osoby posiadające również specjalistyczną wiedzę i umiejętności wykorzystywane jednak do sprawnego obsługiwanie urządzeń i maszyn. Stosunkowo duże problemy wystąpiły także ze znalezieniem techników i średniego personelu, a więc osób do zawodów wymagających również wiedzy, umiejętności i doświadczenia niezbędnych do wykonywania głównie prac technicznych. Kłopoty w znalezieniu osób na te stanowiska mogą z kolei być wynikiem emigracji specjalistów średniego szczebla za granicę, po wstąpieniu Polski do UE i otworzeniu rynków pracy w kilku krajach Wspólnoty.

Podobne pytanie zadane zostało także grupie przedsiębiorców, którzy nie korzystali ze wsparcia SPO-WKP. Grupa ta nie była dobrana w sposób reprezentatywny pod względem wielkości, typu działania, tym niemniej struktura wielkościowa jest zbliżona do przedsiębiorstw reprezentowanych przez beneficjentów SPO-WKP i objętych zakresem niniejszej oceny uzupełniającej, a typ działania to przede wszystkim przetwórstwo przemysłowe, usługi nierynkowe i budownictwo. Podmioty te rekrutują się z obszaru dwu województw – wielkopolskiego i podkarpackiego. W tej grupie aż połowa przedsiębiorców przyznała, że miała problemy ze znalezieniem pracowników na nowe miejsca pracy. Zdecydowana większość stanowisk, na które trudno było znaleźć pracowników w tym przypadku, to stanowiska dla osób z niskimi kwalifikacjami, dla pracowników przy pracach prostych lub operatorów i monterów maszyn i urządzeń – około $\frac{3}{4}$ wszystkich odpowiedzi. W przypadku podkarpackiego 50% problemów to wynik trudności w znalezieniu operatorów lub monterów maszyn. Poza tym pracodawcy mieli także problemy z osobami o wysokich kwalifikacjach – specjalistami, oraz w przypadku wielkopolskiego także kierownikami. Udział tej grupy zawodów jest jednak, w porównaniu do przedsiębiorstw beneficjentów SPO-WKP, dwa razy niższy.

Schemat 31. Stanowiska pracy, na które wystąpiły trudności ze znalezieniem pracowników – przedsiębiorstwa nie będące beneficjentami SPO-WKP (N=23)

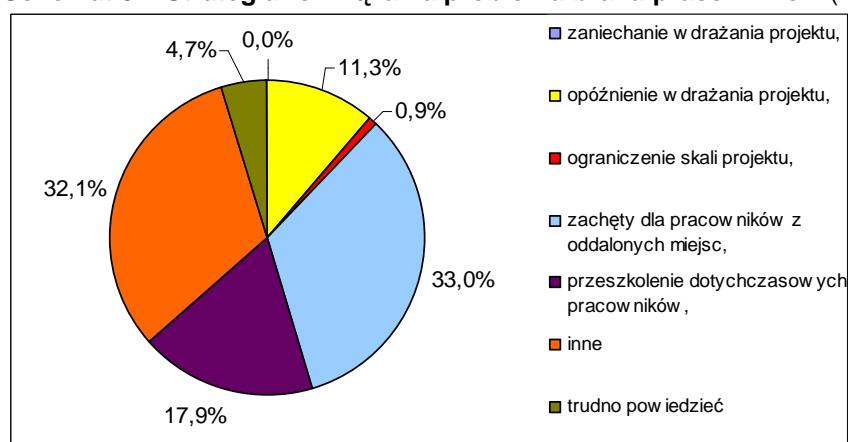

Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników ankiet CATI

Znaczące różnice w odpowiedziach na to samo pytanie w obu grupach przedsiębiorców wskazywać może na to, że wsparcie SPO-WKP pobudza tworzenie lepszych jakościowo miejsc pracy, tzn. wymagających wyższego wykształcenia i specjalistycznych kwalifikacji, a zatem umożliwiających w konsekwencji uzyskanie wyższego wynagrodzenia za pracę. Stanowiska tego typu sprzyjają również trwałości miejsca pracy. Lepsze jakościowo stanowiska pracy, bardziej wykwalifikowany personel, z punktu widzenia pozycji przedsiębiorstwa, sprzyjają wzmocnieniu pozycji konkurencyjnej i budowie przewag nad konkurencyjnymi firmami na rynku.

Pracodawcy w różny sposób radzili sobie z problemem, jakim było znalezienie odpowiednich pracowników na nowe miejsca pracy. Kłopoty z pracownikami nie przyczyniły się w żadnym wypadku do zaniechania wdrażania projektu, jedynie w sporadycznych przypadkach do ograniczenia skali projektu. Kłopoty z pracownikami spowodowały, co najwyżej opóźnienie wdrażania projektu, do czasu rozwiązania tego problemu. Najczęstszym sposobem w takich przypadkach były zachęty dla pracowników z oddalonych miejsc, aby podjęli pracę w danym przedsiębiorstwie (33%), a także szkolenia dla dotychczasowych pracowników tak, aby mogli objąć nowe miejsca pracy. Duża grupa respondentów wskazała na inne formy rozwiązania problemu braku odpowiednich osób do pracy. Wśród tych form dominowały szkolenia dla osób z zewnątrz (spoza grona dotychczasowych pracowników), które chciały lub mogły podjąć się danej pracy, ale nie miały dostatecznych kwalifikacji. Forma ta sprawdzała się w przypadku osób na stanowiska prostsze – robotników, operatorów, monterów itp. W przypadku stanowisk kierowniczych lub specjalistycznych pracodawcy zmuszeni byli czekać na zgłoszenie odpowiednich kandydatów i w związku tym intensyfikowali poszukiwania i poprawiali oferowane warunki pracy.

Schemat 32. Strategia rozwiązania problemu braku pracowników (N=106)

Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników ankiet CATI

Konieczność doszkalania dotychczasowych pracowników oraz organizowania szkoleń dla osób poszukujących pracy przez pracodawcę, na pewno w sposób trwały wpływa na podniesienie jakości zasobów pracy w danym przedsiębiorstwie i jest jedną ze skuteczniejszych form podniesienia poziomu jakości pracy i poprawy warunków pracy dla samych pracowników. Pracodawcy biorący udział w badaniach metodą studiów przypadków podkreślali znaczenie nieustannego podnoszenia kwalifikacji pracowników w celu podnoszenia pozycji konkurencyjnej przedsiębiorstwa. Zwracali też uwagę, że aby szkolenie było skuteczne, musi być prowadzone przez specjalistów i szczegółowo zorientowane na potrzeby i pracodawcy i pracownika. Szkolenia ogólne nie przynoszą efektów. Z tego powodu podkreślić należy wkład Sektorowego Programu Operacyjnego Rozwój Zasobów Ludzkich, który poprzez możliwości organizacji tego typu szkoleń wpłynął w znaczący sposób na sytuację na rynku pracy. Pracodawcy, którzy wdrażali nowoczesne rozwiązania technologiczne – nowe technologie, maszyny, procesy produkcyjne do swoich zakładów, m.in. właśnie w ramach projektów wspieranych przez SPO-WKP mogli w szybkim czasie i skutecznie przygotować pracowników do tych zmian i do pracy w nowocześniejszych warunkach.

Wnioski

Wpływ SPO-WKP na liczbę miejsc pracy w sektorze przedsiębiorstw:

- Wpływ bezpośredni SPO-WKP na zatrudnienie w sektorze przedsiębiorstw należy uznać za bardzo duży. Szacunki dokonane na podstawie danych zebranych od beneficjentów Programu wskazują na powstanie około 50 tys. nowych trwałych miejsc pracy oraz utrzymanie około 6,5 tys. miejsc pracy jako bezpośrednia konsekwencja Programu. Pozytywne efekty związane ze zmianami w poziomie zatrudnienia wśród beneficjentów znacznie przewyższają efekty negatywne. Szacunki dotyczące wpływu SPO-WKP na ograniczenie liczby miejsc pracy wskazują na utratę około 3,2 tys. stałych miejsc pracy. Przyrost netto stałych miejsc pracy powstałych w wyniku bezpośredniej konsekwencji realizacji SPO-WKP to zatem około 47 tys.
- Wpływ pośredni SPO-WKP na zatrudnienie został oszacowany na poziomie około 30 tys. nowych stałych miejsc pracy, a liczba przedsiębiorstw, która w sposób pośredni odczuła efekty Programu to 21 tys. Przedsiębiorstwa te korzystały z usług lub produktów oferowanych przez instytucje beneficjentów SPO-WKP. Nie realizowały, zatem same projektów, ale wykorzystywały efekty projektów wdrażanych przez inne podmioty.

- Wpływ SPO-WKP na zmiany w zatrudnieniu w sektorze przedsiębiorstw korzystających z SPO-WKP jest bardzo istotny. Tylko w 12% przypadków zmiany w zatrudnieniu (tzn. powstanie nowych miejsc pracy) dokonałyby się na identyczną skalę bez wsparcia Programu. W $\frac{1}{3}$ przypadków bez wsparcia nie powstałoby z kolei żadne nowe miejsce pracy, co oznacza efekt całkowitej dodatkowości wsparcia SPO-WKP. W większości przypadków Program nie był jedynym czynnikiem generującym potrzeby zwiększenia liczby miejsc pracy, niewątpliwie jednak przyczynił się do zwiększenia zakresu tych zmian, a co za tym idzie do zwiększenia zakresu działalności firmy. Jak wykazują badania, na jedno nowe miejsce pracy powstałe za sprawą wsparcia Programu przypadają 2 dodatkowe nowe miejsca pracy, powstałe na skutek efektów innych działań przedsiębiorstwa
- Największy wkład w tworzenie nowych miejsc pracy wniósł sektor przedsiębiorstw średnich, gdzie powstało 47% wszystkich nowych stałych miejsc pracy. W małych przedsiębiorstwach na skutek bezpośredniego wsparcia powstało około $\frac{1}{4}$, a w dużych $\frac{1}{5}$ wszystkich nowych miejsc pracy. Z kolei około 90% wszystkich utrzymanych miejsc pracy zostało łącznie w przedsiębiorstwach dużych i średnich, głównie z sektora przetwórczego. W dużych przedsiębiorstwach pozytywne efekty związane z realizacją SPO-WKP wiązały się, zatem w dużej mierze z brakiem zwolnień i zapobieżeniem utracie miejsc pracy. Program wsparł, zatem rozwój przede wszystkim sektora MSP, czyli głównych adresatów wsparcia w ramach SPO-WKP.
- W ujęciu branżowym zdecydowana większość miejsc pracy, będących bezpośrednią konsekwencją SPO-WKP powstała w sektorze przetwórczym, z kolei w przypadku miejsc pracy będących pośrednią konsekwencją SPO-WKP w sektorze usługowym. Jest to prostą konsekwencją struktury branżowej beneficjentów bezpośrednich i pośrednich.

Osiągnięcie przewidywanych rezultatów SPO-WKP

- Zgodnie z założeniami zapisanymi w Uzupelnieniu SPO-WKP realizacja całego Programu w zakresie zatrudnienia w sektorze przedsiębiorstw miała przyczynić się do końca roku 2008 do stworzenia 25 130 miejsc pracy. Do końca roku 2007, według oficjalnych sprawozdań z realizacji SPO-WKP, osiągnięto wartość tego wskaźnika na poziomie 13 455 miejsc pracy, a więc 58 % wartości zakładanej. Z uwagi na przyjęte metody pomiaru wartości wskaźników (przede wszystkim obowiązek pomiaru zmian w liczbie miejsc pracy po okresie 12 lub 18 miesięcy od zakończenia realizacji projektu), nie wszystkie efekty były możliwe do uchwycenia w okresie realizacji oficjalnych pomiarów. Wyniki niniejszego badania przeprowadzonego wśród beneficjentów wskazują jednak, że wskaźniki te zostały już osiągnięte a w większości

przypadków przekroczone, a liczba wszystkich miejsc pracy wspartych dzięki SPO-WKP sięgnęła w sumie około 80 tys. Tak więc zamierzone cele Programu w zakresie zmian w zatrudnieniu zostały osiągnięte z nawiązką.

- Zakładane wskaźniki produktu w ramach Priorytetu I na koniec 2007 roku znacznie przewyższyły zakładane wartości dla całego Programu. W przypadku działania 1.2 wskaźniki liczby przedsiębiorstw, które uzyskały pożyczki z funduszy mikropożyczkowych oraz przedsiębiorstw, które uzyskały poręczenia z funduszy poręczeń kredytowych, przekroczyły założenia o ponad 100%. W przypadku działania 1.3 o kilkadziesiąt procent przekroczone zostały wskaźniki dla liczby działających parków przemysłowych i aktywnych inkubatorów technologicznych oraz o ponad 100% w przypadku liczby działających parków naukowo-technologicznych. Należy, zatem zakładać, że skala oddziaływania Programu na przedsiębiorstwa w sposób pośredni również znacznie przekroczy zakładane wskaźniki. Przypuszczenie znajduje swoje potwierdzenie w szacunkach dotyczących liczby klientów przedsiębiorstw korzystających za pośrednictwem instytucji z efektów SPO-WKP oraz powstałych tam miejsc pracy.
- Wartości wskaźników produktu przyjętych w Programie dla działań realizowanych w ramach Priorytetu II na koniec 2007 r. wskazują na to, że rezultaty związane z liczbą wspartych przedsiębiorstw oraz ze zmianami w zatrudnieniu, przekroczą zakładane wartości dla całego Programu. Na koniec 2007 roku większość wskaźników produktu była większa niż 100%. Oznacza to, że zakres oddziaływania Programu i tym samym liczba podmiotów korzystających w sposób bezpośredni z efektów Programu jest większa niż zakładano.
- Ponad 90% beneficjentów Programu stanowi jego główna grupa docelowa – sektor mikro, małych, średnich przedsiębiorstw, a rozpatrując tylko beneficjentów przedsiębiorstwa udział ten wzrósł do 95%.

Wpływ SPO-WKP na jakość miejsc pracy w sektorze przedsiębiorstw

- Porównując sytuację w grupie beneficjentów oraz przedsiębiorstw, które nie korzystały ze wsparcia SPO-WKP, wyraźnie widać, iż wsparcie Programu pobudza tworzenie lepszych jakościowo miejsc pracy, tzn. wymagających wyższego wykształcenia i specjalistycznych kwalifikacji. Nowopowstałe miejsca pracy to w połowie lub prawie połowie miejsca lepszej jakości – dla osób z wykształceniem wyższym, albo licencjackim lub średnim. Osoby te przyjmowane były na stanowiska specjalistów, kierowników, techników. Program wspiera, zatem nie tylko samo powstawanie miejsc pracy w ujęciu ilościowym, ale także w ujęciu jakościowym. W przypadku miejsc pracy utrzymanych dzięki wpływowi SPO-WKP najliczniejszą grupę

stanowią miejsca dla osób z wykształceniem średnim, w tym głównie średnim zawodowym. Są to zatem, statystycznie patrząc, miejsca pracy niższej jakości niż miejsca nowe.

- Podstawowa zmiana jakościowa i zarazem ilościowa w przedsiębiorstwach, w odniesieniu do struktury zatrudnienia, dotyczy średniego i wyższego szczebla pracowników. Zaobserwowano zjawisko częściowej wymiany stanowisk średniego szczebla na stanowiska wysokiej jakości - dla osób o najwyższych kwalifikacjach.
- Wśród nowych miejsc pracy, powstałych na skutek realizacji SPO-WKP, dominowały miejsca dla osób młodych – do 35 roku życia. Udział tego typu miejsc był zdecydowanie najwyższy w przypadku miejsc pracy będących pośrednim efektem realizacji Programu. W strukturze zatrudnionych dzięki pośrednim efektom SPO-WKP, zdecydowanie dominowali ludzie młodzi, bez doświadczenia, ale o wysokim poziomie wykształcenia. Należy zatem przypuszczać, iż Program wsparł w ten sposób duże zatrudnienie osób o stosunkowo wysokich kwalifikacjach, po studiach, podejmujących swoją pierwszą pracę.
- Na zdecydowaną większość miejsc pracy, jakie powstały w efekcie realizacji SPO-WKP, zarówno w grupie beneficjentów bezpośrednich, jak i pośrednich, przyjęto mężczyzn.
- Ponad 1/3 pracodawców beneficjentów bezpośrednich i aż 55% beneficjentów pośrednich SPO-WKP miała problemy ze znalezieniem pracowników na nowo powstałe miejsca pracy, nawet mimo wzrostu oferowanych wynagrodzeń. Największe problemy wystąpiły w przypadku stanowisk specjalistów oraz operatorów i monterów maszyn i urządzeń. Pracodawcy stosowali różne strategie radzenia sobie z tym problemem, wśród najczęstszych i najskuteczniejszych metod znalazły się specjalistyczne szkolenia dotychczasowych pracowników oraz osób z zewnątrz. Realizacja projektów mających na celu wdrożenie nowych technologii i nowych rozwiązań w przedsiębiorstwie, szczególnie w takim, które wiąże swoją przyszłość z ciągłym podnoszeniem swojej konkurencyjności, wymaga od pracowników zdobywania nowych kwalifikacji. Z tego powodu pracodawcy podkreślali ogromne wsparcie SPO-RZL w tym zakresie.

Skuteczność działań Programu

- Blisko 85% projektów SPO-WKP wchodzących w zakres tematyczny niniejszego badania zrealizowane zostało w dwóch działaniach skierowanych do sektora MSP – 2.1 i 2.3. Pod względem wartości zrealizowanych projektów dominowały jednak dwa inne działania 2.2.1 i 2.3, których celem były działania inwestycyjne w przedsiębiorstwach. W sumie około 70% zrealizowanych projektów miało charakter

stricte inwestycyjny. W ich przypadku realizowane przedsięwzięcia miały bezpośredni wpływ na zmiany w zatrudnieniu.

- Powyżej wymienione działania w największym stopniu przyczyniały się bezpośrednio do zmian w zakresie zatrudnienia i generowały potrzeby związane z nowymi miejscami pracy. Projekty te, poza miejscami pracy bezpośrednio w przedsiębiorstwie, pobudzają także zatrudnienie w sposób pośredni i czasowy m.in. na okres realizacji inwestycji, rozruchu nowych linii technologicznych. Z kolei efekty realizacji projektów w ramach działań: 2.1 i 2.4 SPO-WKP wpływały w sposób ograniczony na zmiany w zatrudnieniu. Wynikało to jednak z charakteru realizowanych projektów i ich celów – projekty doradcze i dostosowawcze do norm ekologicznych. Stosunkowo najmniejszy wpływ na zmiany w zatrudnieniu wywiera działanie 1.4, a więc w największym stopniu służące wdrażaniu wyników badań w przedsiębiorstwach oraz realizacji badań naukowych na rzecz sektora przedsiębiorstw. Wpływ ten powinien jednak być postrzegany jako pośredni i przynoszący ewentualne efekty w przedsiębiorstwach w perspektywie długookresowej. Przede wszystkim jednak wpływ ten powinien być rozpatrywany w kategoriach jakościowych a nie ilościowych.

4.2. Określenie wpływu wsparcia w ramach SPO-WKP na stworzenie nowych i trwałych miejsc pracy oraz na utrzymanie już istniejących

4.2.1. Poziom realizacji zamierzonych celów SPO-WKP w zakresie zatrudnienia w sektorze przedsiębiorstw

Zgodnie z założeniami zapisanymi w Uzupelnieniu SPO-WKP realizacja całego Programu w zakresie zatrudnienia w sektorze przedsiębiorstw miała przyczynić się do stworzenia do 2008 roku 25 130 miejsc pracy. Jak wskazują dane monitoringowe Programu⁹, do końca roku 2007 osiągnięto wartość tego wskaźnika na poziomie 13 455 miejsc pracy, a więc 58 % wartości zakładanej.

Jednakże, jak wskazują dane monitoringowe (patrz tabela poniżej), poziom realizacji wskaźników w zakresie zatrudnienia w poszczególnych działaniach jest różny. Różnice te wynikają zarówno z charakteru projektów, jak i przyjętej metody oraz czasu pomiaru. I tak w przypadku wskaźników rezultatu dla działania 1.2 (Poprawa dostępności do zewnętrznego finansowania inwestycji przedsiębiorstw) oraz 1.5 (Rozwój systemu dostępu przedsiębiorców do informacji i usług on-line), założono, iż pomiar nastąpi dopiero w rok po realizacji projektu.

Analiza wartości wskaźnika działania 1.1 (Wzmocnienie instytucji wspierających działalności przedsiębiorstw) w zakresie tworzenia nowych miejsc pracy, prowadzi do wniosku, iż efekty realizacji działania (99 miejsc pracy, stan na koniec roku 2007) wielokrotnie przekroczyły oczekiwania (30). W tym przypadku, należy jednak zwrócić uwagę, iż zakładaną wartość wskaźnika docelowego wyznaczono bardzo ostrożnie. Z drugiej strony należy mieć na uwadze, iż w przypadku planowania realizacji działań miękkich - typu usługi wspomagające dla biznesu - ostrożne planowanie wartości docelowych wskaźników jest jak najbardziej wskazane.

Działania, które zgodnie z założeniami mają wiązać się z kreowaniem największej ilości miejsc pracy to działanie 2.2 (Wsparcie konkurencyjności produktowej i technologicznej przedsiębiorstw) oraz 2.3 (Wzrost konkurencyjności małych i średnich przedsiębiorstw poprzez inwestycje). Znacząca liczba miejsc pracy wiąże się także z realizacją działania 1.3.

Tabela 13. Wskaźniki z monitoringu SPO-WKP dotyczące zmian w zatrudnieniu

⁹ Raport z wdrażania Sektorowego Programu Operacyjnego Wzrost Konkurencyjności Przedsiębiorstw lata 2004-2006, z roku 2007

	Wartość bazowa	Wartość docelowa /wartość docelowa 2008	Osiągnięta wartość wskaźników w 2004 roku	Osiągnięta wartość wskaźników w 2005 roku	Osiągnięta wartość wskaźników w 2006 roku	Osiągnięta wartość wskaźników w 2007 Roku	Częstotliwość pomiaru/ źródło informacji	% realizacji na dzień 31.12.2007	Jednostka miary wskaźnika
SPO-WKP									
Liczba utworzonych nowych miejsc pracy wskutek działań SPO-WKP	0	23 150 (2008)	0	2 383	4 913	13 455	corocznie	58%	Szt.
Priorytet 1									
Wskaźniki oddziaływania									
Liczba stworzonych miejsc pracy w przedsiębiorstwach działających w parkach przemysłowych	0	1800 (2008)	0	1	192	219	corocznie	12%	Szt.
Liczba stworzonych miejsc pracy w parkach naukowo-technologicznych	0	600 (2008)	**	**	0	341	corocznie	56,8%	Szt.
Priorytet 2									
Wskaźniki oddziaływania									
Liczba nowo powstałych miejsc pracy	0	18 600 (2008)	0	2 378	4 643	12 545	corocznie	67%	Szt.
Wskaźniki dodatkowe									
Przeciętna liczba zatrudnionych w przedsiębiorstwach sektora MŚP	3,3 (2001)	4,5 (2008)	3,4	3,5	3,5	-	corocznie	b.d.	Szt.
Wskaźnik produktu i rezultatu	Wartość bazowa	Wartość docelowa	Osiągnięta wartość wskaźników w 2004 roku	Osiągnięta wartość wskaźników w 2005 roku	Osiągnięta wartość wskaźników w 2006 roku	Osiągnięta wartość wskaźników od początku realizacji	Częstotliwość pomiaru/ źródło informacji	% -stopień realizacji wskaźnika liczony wg wzoru (kol 7/kol3)x100%	Jednostka miary wskaźnika
Działanie 1.1									
Wskaźniki rezultatu									
Nowe miejsca pracy (w podziale na kobiety i mężczyzn)		30	n.d	n.d	n.d	99 (47/52)	Rok po zakończeniu realizacji projektu/PARP	330%	
Działanie 1.2									
Wskaźniki rezultatu									
Nowe miejsca pracy (w podziale na kobiety i mężczyzn)	0	3 250	0	0	0	0	Rok po zakończeniu realizacji projektu/PARP	0%	Szt.
Działanie 1.3									
Wskaźniki rezultatu									
Liczba nowych miejsc utworzonych w parkach przemysłowych (w podziale na kobiety i mężczyzn)	0	1800 (2008)	0	1	192 (39/153)	216 (58/158)	Corocznie/ARP S.A	12%	Szt.
Liczba nowych miejsc pracy utworzonych w parkach naukowo-technologicznych	0	600 (2008)	0	0	0	341 (79/262)	Corocznie/ARP S.A	56,8%	Szt.

(w podziale na kobiety i mężczyzn)									
Liczba nowych miejsc pracy utworzonych w inkubatorach technologicznych (w podziale na kobiety i mężczyzn)	0	600 (2008)	0	0	24 (13/11)	129(32/97)	Corocznie/ARP S.A	21,5%	Szt.
Działanie 1.4									
Wskaźniki rezultatu									
Nowe miejsca pracy (w podziale na kobiety i mężczyzn)	0	200	0	0	54 (2/52)	125 (7/118)	Corocznie/MNiSW	62,5%	Szt.
Działanie 1.5									
Wskaźniki rezultatu									
Nowe miejsca pracy (w podziale na kobiety i mężczyzn)	0	50	n.d	n.d	n.d	n.d	Rok po zakończeniu realizacji projektu/MNiSW	0%	szt
Działanie 2.2									
Wskaźniki produktu									
Nowe miejsca pracy (w podziale na kobiety i mężczyzn) – poddziałanie 2.2.1	0	3 900	b.d	**	4 643 (1 409/3 153)	5 970 (2 022/3 948)	Bieżący monitoring MG	153%	szt
Wskaźniki rezultatu									
Nowe miejsca pracy (w podziale na kobiety i mężczyzn) rok po zakończeniu realizacji projektu – poddziałanie 2.2.1	0	8 600	b.d.	**	4 643 (1 409/3 153)	5 970 (2022/3948)	Rok po zakończeniu realizacji projektu/MG	69,4%	Szt.
Działanie 2.3									
Wskaźniki rezultatu									
Nowe miejsca pracy (w podziale na kobiety i mężczyzn)	0	10 000	0	0	0	6 575 (1 397/5178)	18 mies. Po zakończeniu realizacji projektu/PARP i RIF	65,8%	Szt.

n.d – działania lub poddziałania, które nie wchodziły w zakres tematyczny oceny uzupełniającej

** zbyt wczesna faza realizacji Programu

- wartość wskaźnika niedostępna w statystyce publicznej

Źródło: Raport z wdrażania Sektorowego Programu Operacyjnego Wzrost Konkurencyjności Przedsiębiorstw lata 2004-2006 w roku 2004, 2005, 2006 i 2007

Realizacja projektów w ramach działania 2.2 docelowo ma wiązać się ze stworzeniem 8 600 miejsc pracy (na poziomie rezultatu), a w ramach działania 2.3 ma powstać 10 tys. nowych miejsc pracy. W przypadku projektów z działania 2.2, zakładany wskaźnik pod koniec roku 2007 został wypełniony na poziomie prawie 70%, a w przypadku projektów z działania 2.3 wskaźnik ten został zrealizowany na poziomie ponad 65%. Biorąc jednak pod uwagę fakt, iż pomiar wartości wskaźnika następuje rok lub ponad rok (18 miesięcy w działaniu 2.3) po zakończeniu realizacji projektu, docelowo można się spodziewać, iż realizacja projektów w ramach tych działań będzie wiązała się ze stworzeniem większej ilości miejsc pracy, niż założono w czasie tworzenia Programu.

Realizacja projektów w ramach działania 1.3 ma wiązać się z powstaniem w roku 2008, 1,8 tys. miejsc pracy utworzonych w parkach przemysłowych, 600 miejsc pracy w parkach naukowo-technologicznych, 600 miejsc pracy w inkubatorach technologicznych. Wskaźniki te wypełnione są kolejno w 12%, 56,8 % oraz 21,5 %. Ten stosunkowo wciąż niski stopień realizacji wskaźników nie powinien jeszcze budzić zaniepokojenia. Jak twierdzą przedstawiciele Instytucji Wdrażającej, wsparte w ramach działania 1.3: parki przemysłowe, parki naukowo-technologiczne oraz inkubatory są obecnie w fazie zasiedlania przez przedsiębiorców, a efektów w postaci przyrostu liczby miejsc pracy będzie się można spodziewać dopiero jakiś czas po ich zasiedleniu.

W przypadku działań 2.2 oraz 2.3, w procesie oceny projektów do dofinansowania projektodawca mógł uzyskać znaczącą ilość punktów (maksymalnie 23-29 pkt. na minimalne 51 pkt¹⁰. wymagane) za tworzenie nowych miejsc pracy i/lub lokalizację projektu w regionie z wysokim bezrobociem. Można więc przypuszczać iż, w procesie przygotowywania wniosku projektowego niektórzy z beneficjentów mogli starać się planować projekt tak, by przy jego realizacji zostało wykreowane jak najwięcej miejsc pracy.

Taki sposób planowania projektów i konstrukcji wskaźników we wnioskach projektowych mógł nieść za sobą niebezpieczeństwo w postaci przeszacowania wartości docelowych wskaźników. Jak wynika z informacji uzyskanych podczas pogłębionych wywiadów indywidualnych z przedstawicielami IW oraz IP niekiedy zdarzały się sytuacje, w których przedsiębiorca zlecał firmie konsultingowej przygotowanie wniosku projektowego, „tak, by projekt wygrał” i nie zweryfikował, jakie wartości wskaźników zostały we wniosku projektowym zadeklarowane.

„Był przypadek, że przedsiębiorca zrealizował projekt, ale zrezygnował z dofinansowania, bo nie był w stanie stworzyć zadeklarowanych w fiszce projektowej miejsc pracy. Dlatego też moim zdaniem przy wyborze projektów powinno się zrezygnować z punktów za miejsca pracy. Te miejsca pracy i tak by powstały przy okazji realizacji projektu.

¹⁰ W przypadku podziałania 2.2.1 ostatecznie z powodu braku środków dofinansowanie otrzymały wyłącznie projekty, które w procesie oceny otrzymały powyżej 77 punktów.

Celem powinna być realizacja inwestycji, która to inwestycja np.: ma wartość innowacyjną dla gospodarki, a w rezultacie jej realizacja wygeneruje miejsca pracy, bez względu na to czy te miejsca były zadeklarowane, czy też nie”

Kolejnym problemem, jaki należy rozważyć przy okazji analizy wskaźników w zakresie zatrudnienia, jest problem jakości miejsc pracy, jakie były generowane przez projekty. Generalnie projekty innowacyjne cechuje mniejsza zasobo- i pracochłonność. W związku z tym projekty innowacyjne kreują bezpośrednio mniej miejsc pracy, ale o wyższej jakości, niż projekty oparte na technologiach tradycyjnych (w których to technologiach w procesie produkcji wykorzystywana jest większa liczba mniej wykwalifikowanych pracowników). Z drugiej strony, wysoko wykwalifikowani pracownicy, zgłaszając zapotrzebowanie na dobra i usługi w regionie, poprzez swoje potrzeby generują powstanie kolejnych miejsc pracy potrzebnych do ich obsługi, co nie jest już uchwycone poprzez system monitoringu. Dlatego też tylko ilościowe podejście do liczby miejsc pracy, bez powiązania z ich jakością, nie wydaje się wystarczające. Świadczyć o tym może jedno ze spostrzeżeń zebranych podczas wywiadów z przedstawicielami IW oraz IP.

„Tę samą drogę można zbudować wykorzystując 100 robotników, lub kilka nowoczesnych maszyn i parę osób je obsługujących. Ale do czego mamy dążyć?”

Podczas analizy poziomu realizacji zamierzonych celów SPO-WKP w zakresie zatrudnienia w sektorze przedsiębiorstw, należy także zwrócić uwagę na pewne problemy, jakie w niektórych przypadkach wystąpiły z realizacją wskaźnika stosowanego podczas oceny projektów do wsparcia w ramach działania 2.2.1. Wskaźnik ten dotyczył określenia przyrostu zatrudnienia netto w całym przedsiębiorstwie. Jak podkreślały osoby zaangażowane we wdrażanie SPO-WKP, na zmianę zatrudnienia w danym przedsiębiorstwie nie wpływa zwykle jedynie realizacja konkretnego projektu, który uzyskał wsparcie (*„który to projekt sam często kreuje miejsca pracy i to powyżej zakładanych wartości”*), lecz istotny wpływ wywiera otoczenie społeczno-gospodarcze, w jakim działa przedsiębiorstwo beneficjenta. Zmiana sytuacji rynkowej może wymusić na przedsiębiorcy potrzebę zamknięcia innej linii technologicznej, gdyż produkcja nie jest opłacalna, nie ma na nią odbiorców, lub też zaczyna brakować dostawców.

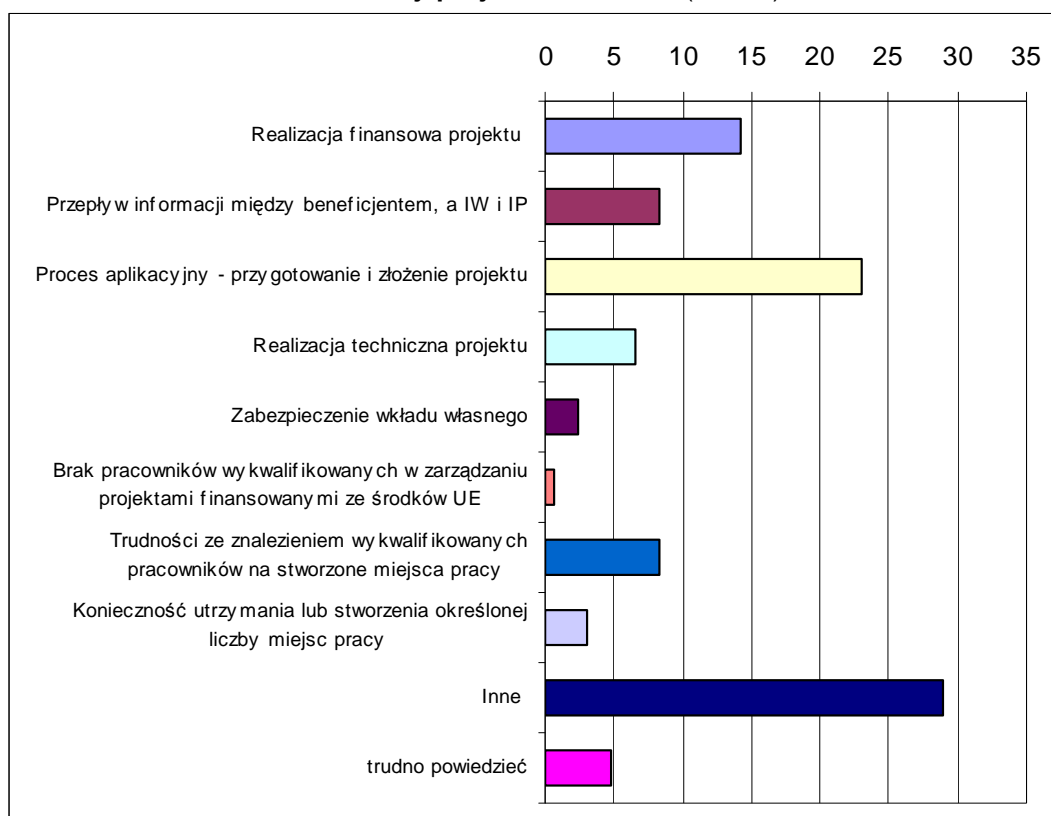
„Naturalnym cyklem w życiu przedsiębiorstwa jest rozpoczynanie jednej działalności, a zamykanie innej, a realizowany projekt nie musi być powodem, że inna działalność została zamknięta”

W tej sytuacji sztuczne utrzymywanie zatrudnienia (tym bardziej w przypadku, gdy wymagane jest utrzymanie zatrudnienia przez 5 lat po realizacji projektu) jest nie opłacalne. Takie zobowiązanie nakładane na beneficjenta, może prowadzić jego przedsiębiorstwo do upadku, lub konieczności rezygnacji ze wsparcia (pomimo zakończonej sukcesem realizacji

projektu). Dlatego też wydaje się, iż analizowanie zatrudnienia netto w całym przedsiębiorstwie, szczególnie w przypadku większych i zdywersyfikowanych przedsiębiorstwach, nie wydaje się celowe i niesie za sobą ryzyko dla samego przedsiębiorcy i możliwość niepotrzebnej rezygnacji ze wsparcia.

Należy podkreślić, iż beneficjenci w okresie, w którym planowali projekty do realizacji znajdowali się w całkiem innej sytuacji społeczno-gospodarczej, niż w okresie faktycznej realizacji projektów. W ciągu tych kilku lat nastąpiły: przyśpieszenie tempa rozwoju gospodarki, spadek bezrobocia, pojawiło się nowe zjawisko masowych wyjazdów osób do pracy za granicę. W okresie, kiedy planowano projekty nie istniał praktycznie problem z pozyskaniem pracownika, a obecnie sami beneficjenci wskazują, iż jednym z utrudnień, jakie wystąpiły w czasie realizacji projektu w ramach SPO-WKP była trudność ze znalezieniem wykwalifikowanych pracowników na stworzone miejsce pracy.

Schemat 33. Utrudnienia realizacji projektu SPO-WKP (N=169)

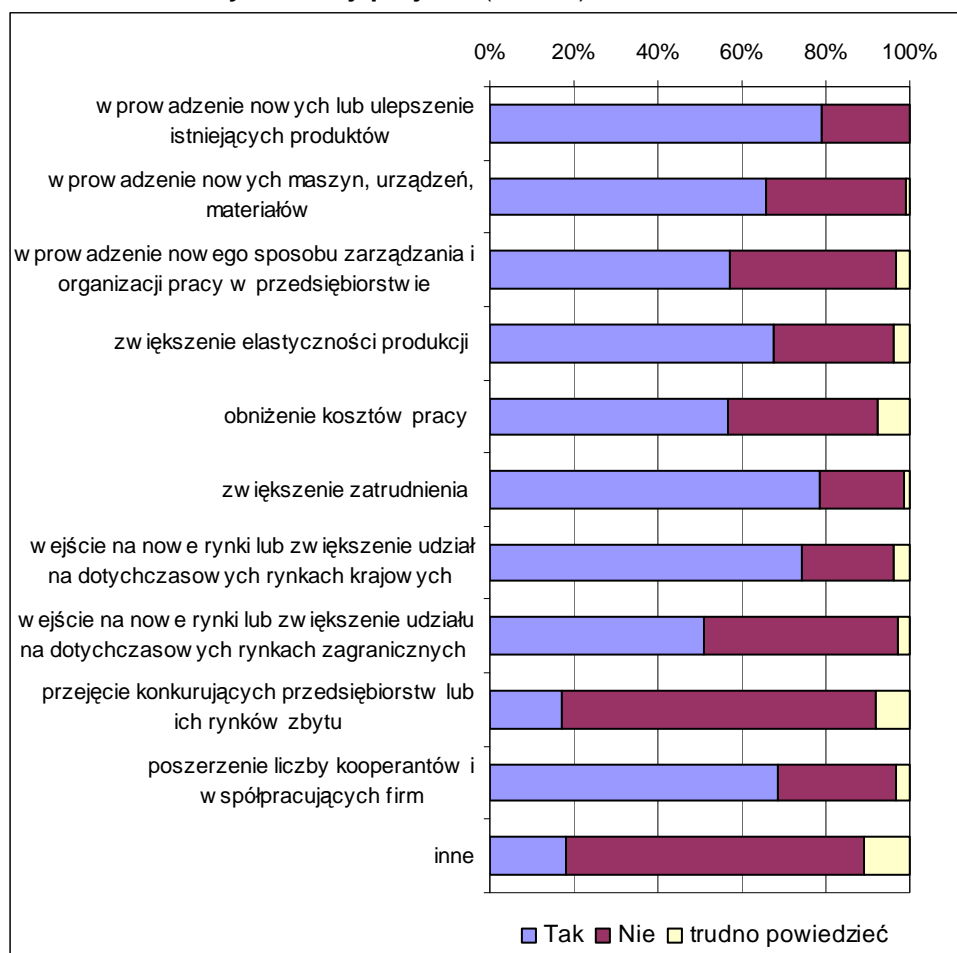
Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników ankiet CATI

Obecnie, sytuacja pracownika na rynku pracy jest dużo lepsza niż w latach 2002-2004, w związku, z czym pracownicy też mają wyższe oczekiwania finansowe wobec pracodawcy. Przedstawiciele Instytucji Wdrażających SPO-WKP wskazywali na problemy beneficjentów z zakupowaniem sobie przez firmy wykwalifikowanych pracowników.

Sam SPO-WKP jak i realizowane obecnie w przy jego wsparciu projekty powstały w odmiennej sytuacji społeczno-gospodarczej, niż istnieje obecnie. W związku z tym ukierunkowanie realizacji projektu przede wszystkim na osiągnięcie celu utworzenia nowych miejsc pracy (które z założenia miałyby być niskokosztowe) nie przynosiło dobrych efektów dla beneficjentów. Beneficjenci, dla których realizacja projektu była „celem samym w sobie” kreowali miejsca pracy jako dodatkowy efekt realizacji projektu.

Potwierdzenie powyższej tezy mogą stanowić deklaracje beneficjentów podczas ankiety telefonicznej. Beneficjenci wskazywali, że efektem realizacji projektu jest nie tylko zwiększanie zatrudnienia, ale także istotne jest wprowadzenie nowych lub ulepszenie innych istniejących produktów, wejście na nowe rynki oraz szereg innych czynników. Miejsca pracy są tworzone przy okazji realizacji projektów, bez względu na to, czy były one celem bezpośrednim projektu, czy tylko dodatnim efektem ubocznym.

Schemat 34. Efekty realizacji projektu (N= 381)

Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników ankiet CATI

Ponadto, zdaniem niektórych przedstawicieli Instytucji Wdrażających, beneficjenci, którzy wycofują się z realizowanych projektów powinni trafiać na „czarna listę”

przedsiębiorstw, które przez jakiś czas nie będą mieć możliwości ubiegania się o środki unijne.

„ludzie poświęcają czas (podczas analizy wniosków), rezerwowane są dla nich środki (przedsiębiorstw) – nie powinno być tak łatwo zrezygnować z realizacji wybranych do dofinansowania projektów. Powinno być nakładane na przedsiębiorców zobowiązanie.”

4.2.2. Wpływ SPO-WKP na wzrost innowacyjności, ograniczenie bezrobocia, tworzenie nowych i utrzymanie miejsc pracy

Wpływ SPO-WKP na działalność i zatrudnienie związane z B+R w sposób bezpośredni i pośredni

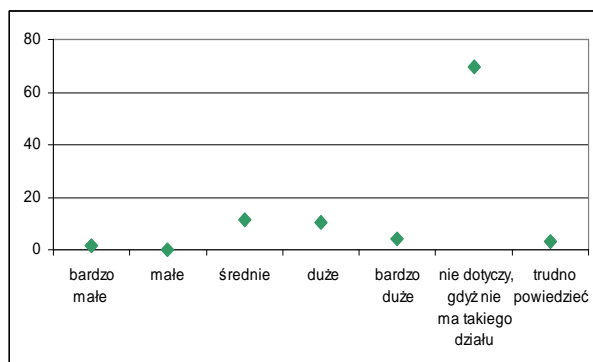
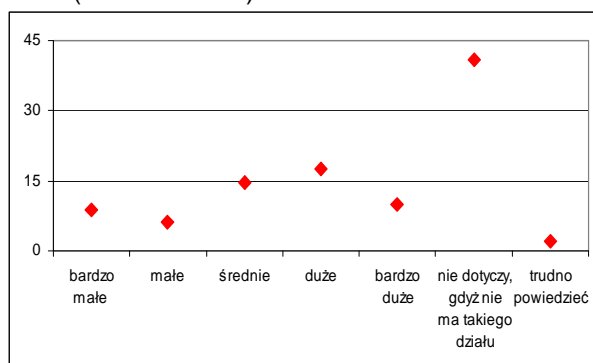
Realizacja SPO-WKP sprzyja wsparciu przedsiębiorstw, chcących przede wszystkim wzmocnić swoją konkurencyjność poprzez nowoczesne rozwiązania organizacyjne, technologiczne i produktowe. Wprowadzanie innowacji wiąże ściśle z rozwojem badań i prac badawczych nad potencjalnymi innowacyjnymi rozwiązaniami, bądź we własnym zakresie bądź też we współpracy z innymi podmiotami np.: instytucjami naukowymi – badawczymi. Ten aspekt był preferowany w ocenach wniosków składanych przez beneficjentów.

Porównując odpowiedzi trzech grup przedsiębiorców – beneficjentów bezpośrednich, pośrednich oraz potencjalnych beneficjentów (tych, którzy nie korzystali w żaden sposób ze wsparcia SPO-WKP), uzyskamy pośrednio odpowiedź na pytania dotyczące tego, w jakim stopniu SPO-WKP wpływa na wzmocnienie działalności B+R w przedsiębiorstwach i w jakim stopniu wsparcie Programu kierowane jest do przedsiębiorstw rzeczywiście zainteresowanych rozwojem działań B+R lub korzystaniem z oferty instytucji świadczących takie usługi.

W grupie beneficjentów bezpośrednich, w przypadku 45% projektów zadeklarowano, że nie miał on wpływu na rozwój działu, komórki B+R, gdyż firma takiego działu nie posiada. Nieco mniej niż ¼ przyznała jednak, że wpływ wdrożenia projektu wspartego z SPO-WKP był w tym przypadku duży lub bardzo duży, dodatkowo, około 15%, że był on średni. W sumie około w 40% projektów efekty Programu objęły także sferę badań i rozwoju u beneficjentów przedsiębiorców. Zupełnie inny obraz rysuje się w przypadku przedsiębiorstw korzystających z Programu w sposób pośredni. Aż 70% respondentów przyznało, że wsparcie pośrednie SPO-WKP nie miało żadnego wpływu na rozwój działalności B+R w przedsiębiorstwie, gdyż nie ma w nim w ogóle takiego działu. Jedynie około 10% -15% odczuło efekty związane z

rozwojem B+R w ich firmie. Pozytywnym aspektem jest to, że wpływ realizacji przedsięwzięć wspartych pośrednio z Programu był albo żaden, albo zauważalny (tzn. od średniego do bardzo dużego). Projekty z tej drugiej grupy musiały, zatem być związane w sposób bezpośredni z realizacją zadań komórki badawczo–rozwojowej w firmie, co nie może być zaskoczeniem biorąc pod uwagę charakter badawczo–naukowy instytucji beneficjentów SPO-WKP, które świadczyły usługi swoim klientom - beneficjentom pośrednim Programu.

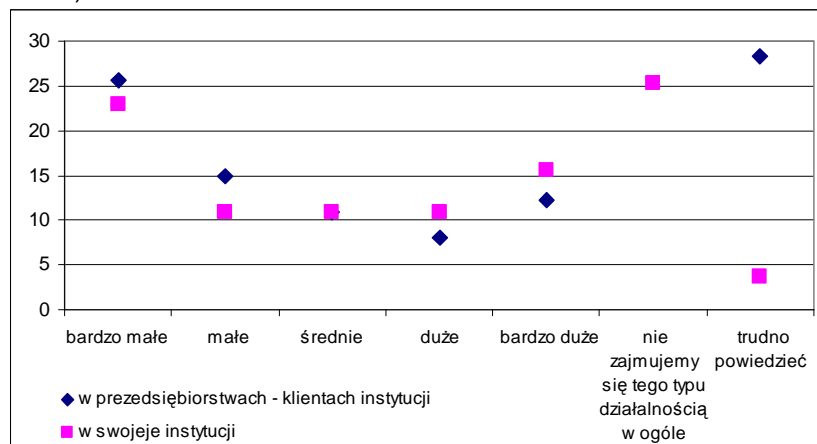
Schemat 35. Znaczenie realizacji projektu dla rozwoju działań B+R w przedsiębiorstwach beneficjentach (po lewej) i przedsiębiorstwach beneficjentach pośrednich (po prawej) SPO-WKP (N=380 i N=69)

Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników ankiet CATI

Bardzo podobna do struktury odpowiedzi na to pytanie przez przedsiębiorców beneficjentów jest struktura odpowiedzi instytucji beneficjentów. Około 50% nie odczuło żadnego efektu Programu dla rozwoju działalności B+R. W połowie wynikało to z faktu, iż takiego działu nie ma w instytucji w ogóle, a w drugiej połowie z tego, że wpływ ten oceniono na bardzo mały. Podobnie również rozkładały się odpowiedzi dotyczące dużego lub bardzo dużego wpływu (ok. 25%) i średniego wpływu (10%). Struktura odpowiedzi w przypadku instytucji jest odzwierciedleniem struktury samych typów instytucji, które były badane w ramach niniejszej oceny uzupełniającej. W jej skład wchodziły bowiem zarówno instytucje finansowe, instytucje badawczo–naukowe jak i organizacje gospodarcze zajmujące się np. administrowaniem i zarządzaniem parkami technologicznymi.

Schemat 36. Znaczenie realizacji projektu dla zatrudnienia w sektorze B+R instytucjach (N= 74 i N= 83)

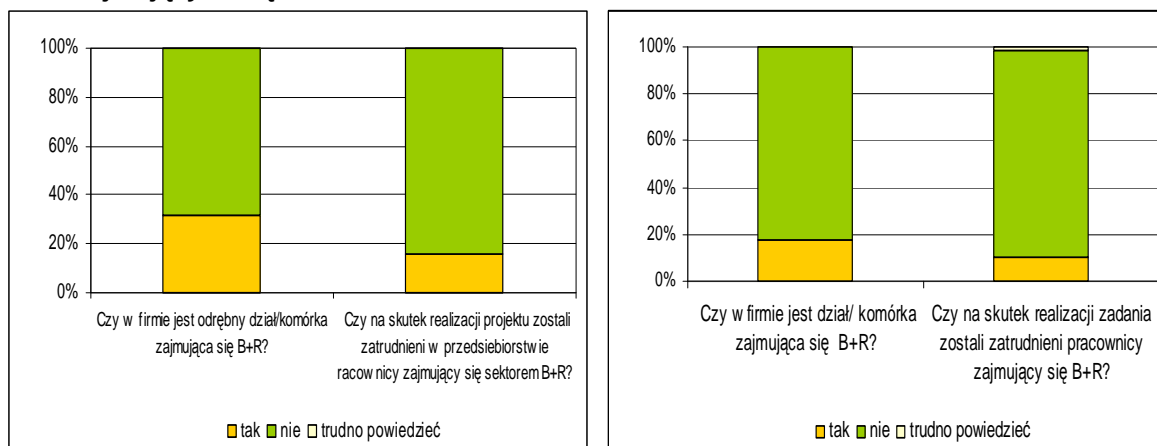

Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników ankiet CATI

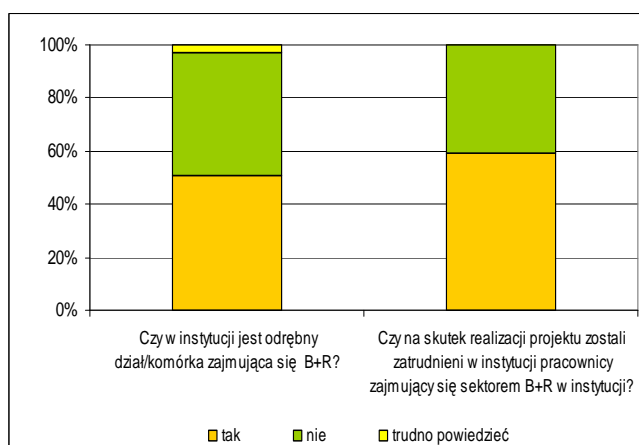
Potwierdzeniem deklaracji badanych respondentów odnośnie wpływu SPO-WKP na rozwój działalności B+R w przedsiębiorstwach korzystających bezpośrednio lub pośrednio z efektów Programu jest fakt istnienia (lub nie) działu, grupy osób zajmujących się B+R w firmie oraz fakt stworzenia (lub nie) nowych miejsc pracy dla osób z tego działu na skutek realizacji zadań projektów SPO-WKP. W przypadku bezpośrednich beneficjentów dział taki istnieje w około 33% zbadanych projektów, z czego w 20% powstał bezpośrednio, a w 43% został w jakiś sposób rozbudowany dzięki efektom wdrożonego projektu. W pozostałych przypadkach dział taki istniał wcześniej a realizacja projektu w żaden sposób nie była z nim związana. Uzyskanie wsparcia SPO-WKP spowodowało także utworzenie nowych miejsc pracy związanych z B+R u 18% beneficjentów.

Znacznie niższe wskaźniki dotyczące istnienia działu B+R lub tworzenia nowych miejsc pracy dla jego pracowników notuje się w przypadku beneficjentów pośrednich Programu. W tym przypadku dział B+R istnieje tylko w około 18% firm, a w około 8% stworzono nowe miejsca pracy dla jego pracowników. Warto podkreślić jest jednak to, że tam, gdzie dział taki istnieje, w ponad 80% został on rozbudowany lub wręcz utworzony właśnie dzięki pośrednim efektom SPO-WKP.

Schemat 37. Występowanie w przedsiębiorstwach beneficjentach bezpośrednich (po lewej) i przedsiębiorstwach beneficjentach pośrednich (po prawej) działu B+R a przyjęcie do pracy osób zajmujących się B+R

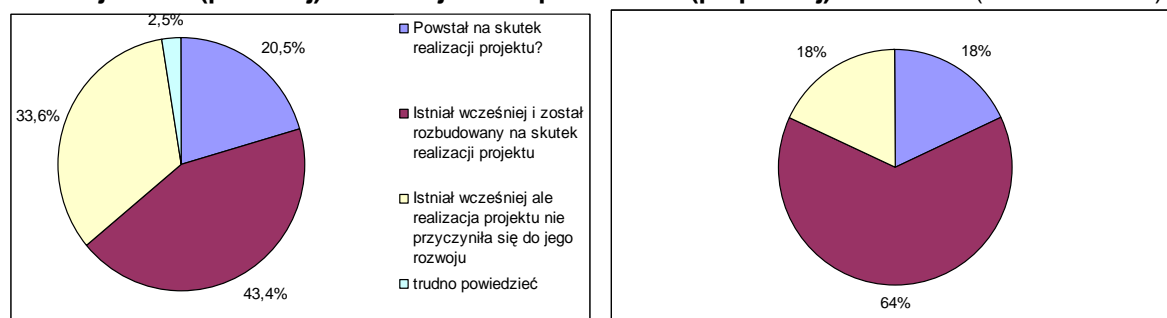
Schemat 38. Występowanie w instytucji działu B+R a przyjęcie do pracy osób zajmujących się B+R

Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników ankiet CATI

Najwyższy udział beneficjentów, w grupie których istnieje odrębny dział zajmujący się B+R odnotowany został wśród instytucji beneficjentów – około 50% badanych instytucji. Co więcej, aż w prawie 60% tych instytucji powstały nowe miejsca pracy dla osób zajmujących się działalnością badawczo-rozwojową. Podobnie jak w przypadku beneficjentów pośrednich w większości instytucji, gdzie taki dział funkcjonuje, został on rozbudowany lub utworzony dzięki bezpośrednim efektom SPO-WKP.

Schemat 39. Powstanie działu/ komórki zajmującej się B+R w przedsiębiorstwach beneficjentach (po lewej) i beneficjentach pośrednich (po prawej) SPO-WKP (N=122 i N=11)

Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników ankiet CATI

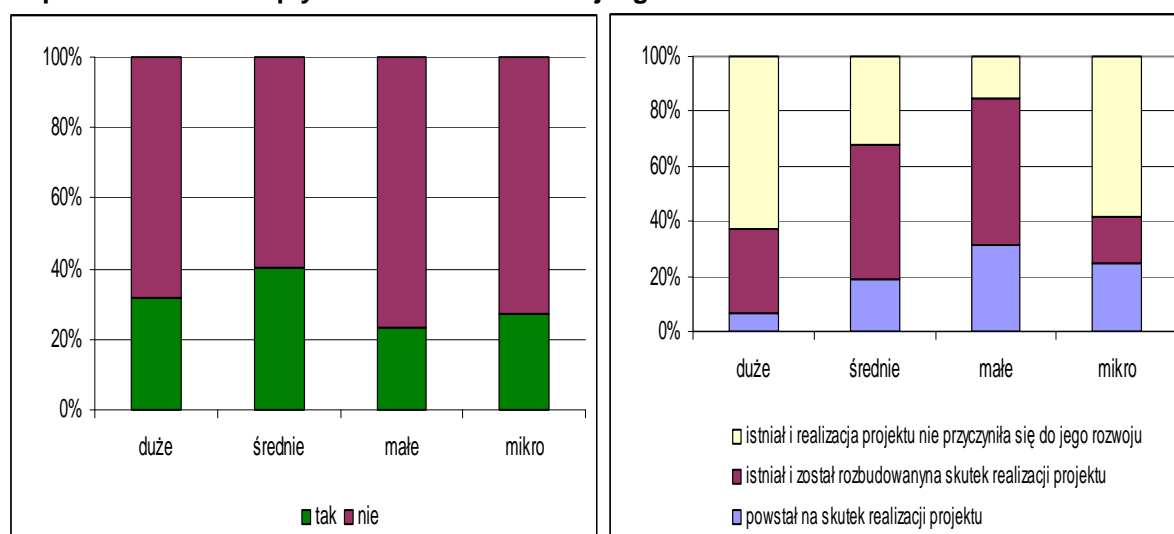
Schemat 40. Powstanie działu/ komórki zajmującej się B+R w Instytucji beneficjencie SPO-WKP (N=35)

Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników ankiet CATI

Uwzględniając różne grupy wielkościowe beneficjentów bezpośrednich Programu widać wyraźne różnice w zakresie istnienia działów B + R oraz wpływu wsparcia SPO-WKP na jego funkcjonowanie. Aż 40% beneficjentów przedsiębiorstw średnich ma taki dział, z czego 20% z nich utworzyło go właśnie dzięki wsparciu SPO-WKP. Grupa małych przedsiębiorstw, mimo tego że w najmniejszym stopniu posiada własne zasoby odpowiedzialne z B+R, to w największym stopniu wykorzystwała wsparcie Programu do rozwoju tego typu działów/ komórek. W grupie tych przedsiębiorstw, które posiadają taki dział wśród małych przedsiębiorców aż 80% w jakiś sposób wykorzystowało wsparcie Programu do budowy lub rozbudowy działu B+R. Program w najmniejszym stopniu wpłynął na rozwój działów badawczo-rozwojowych w grupie dużych przedsiębiorstw. W sumie dział taki posiadało 30% dużych przedsiębiorstw biorących udział w badaniu, ale tylko niecałe 40% z nich skorzystało w jakiś sposób z efektów realizacji projektu SPO-WKP. Stosunkowo duży udział mikroprzedsiębiorstw posiada dział/ komórkę zajmująca się B+R – około ¼ badanych, z czego w ponad 20% powstała ona jako efekt realizacji projektu.

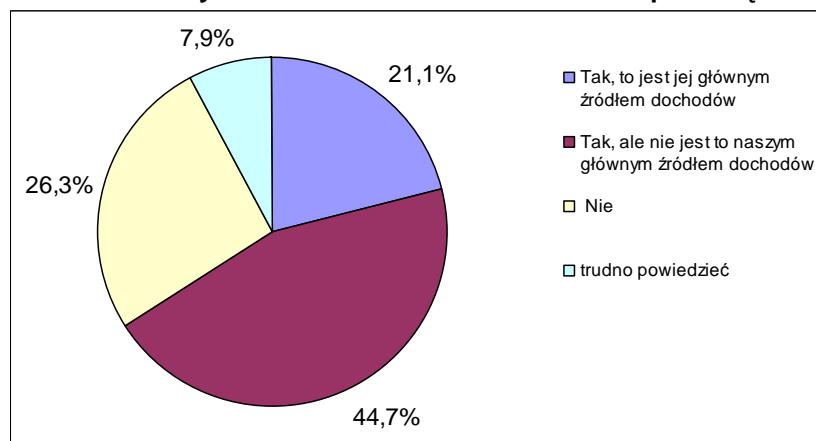
Schemat 41. Występowanie działu B+R w różnych grupach wielkościowych beneficjentów bezpośrednich oraz wpływ SPO-WKP na rozwój tego działu

Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników ankiet CATI

Brak działu lub osób zajmujących się B+R w przedsiębiorstwach może oznaczać, że prace w tym zakresie są zlecane na zewnątrz, na przykład instytucjom, które uzyskały wsparcie w ramach SPO-WKP. Dla około ¼ instytucji, które korzystały ze wsparcia Programu, uzyskiwanie zleceń badawczych od przedsiębiorców stanowi główne źródło ich dochodów, dla kolejnych 45% jedno ze źródeł.

Schemat 42. Uzyskiwanie zleceń z zakresu B+R od przedsiębiorców (N= 38)

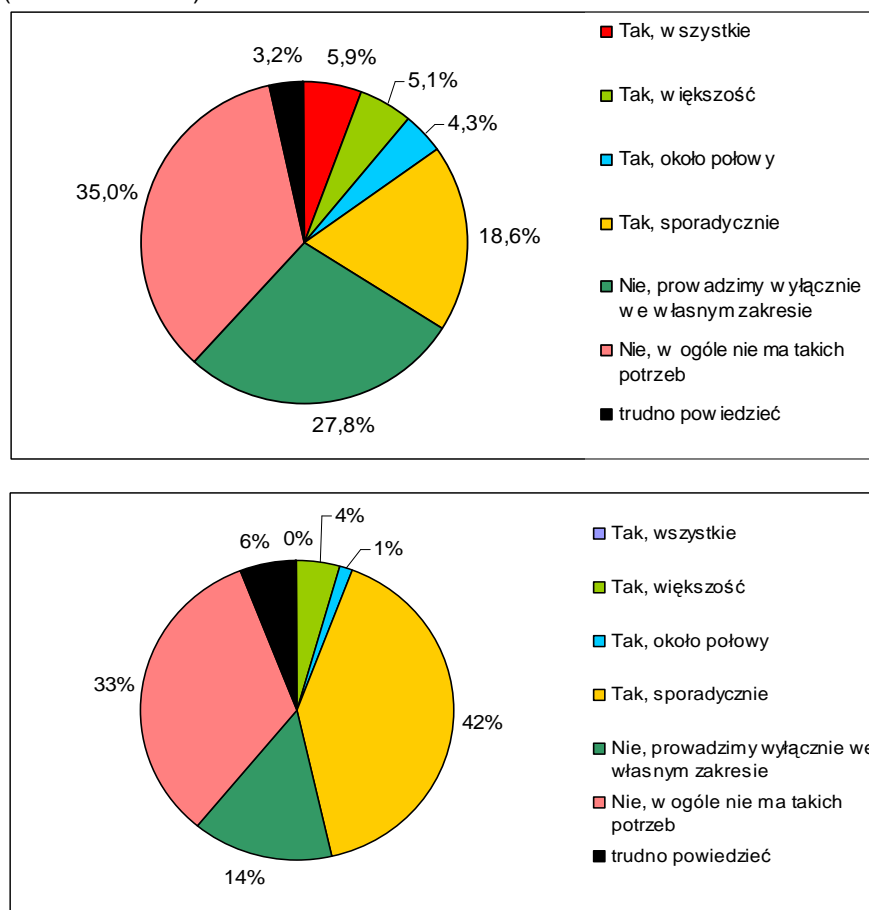

Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników ankiet CATI

Z kolei wśród przedsiębiorców udział tych, którzy przyznali, że zlecają tego typu usługi na większą skalę (przynajmniej połowę) wyniósł 15% w grupie beneficjentów bezpośrednich i 5% w pośrednich. Duża grupa tych, którzy korzystają z efektów SPO-WKP w sposób pośredni – 42% zleca usługi badawcze sporadycznie. Procent tych, którzy nie korzystają z usług instytucji zewnętrznych, gdyż realizują zadania z zakresu B+R we

własnym zakresie, w obu grupach przedsiębiorców pokrywa się z udziałem tych firm, które mają swoje działy B+R. Tak, więc można przyjąć uproszczone założenie, że usługi B+R zlecane są przez te firmy, które nie dysponują własnymi działami badań i rozwoju. Ci, którzy takie działy posiadają, są w stanie obsłużyć własne potrzeby w tym zakresie. W obu grupach przedsiębiorców jedynie po około 1/3 przedsiębiorstw nie ma w ogóle tego typu potrzeb.

Schemat 43. Zlecenie usług z zakresu B+R przez przedsiębiorstwa beneficjentów (na górze) i przedsiębiorstwa beneficjentów pośrednich (na dole) SPO-WKP w związku z realizacją projektu (N= 372 i M= 69)

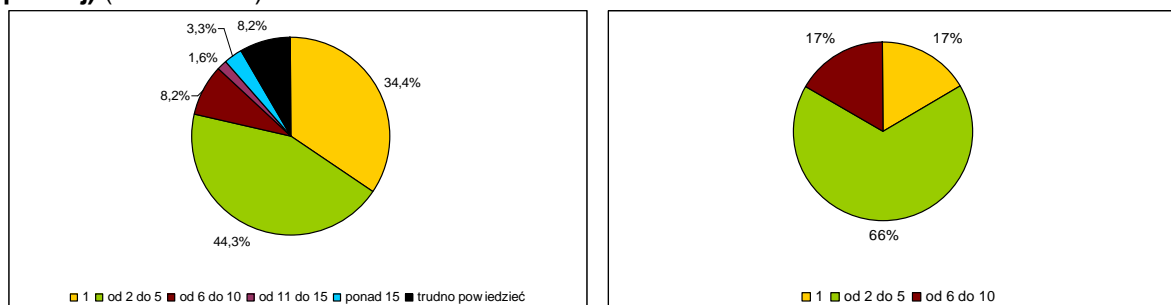

Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników ankiet CATI

Zatrudnienie w działach B+R dokonało się w przypadku 18% podmiotów beneficjentów bezpośrednich, w tym 1/3 przypadków zatrudniono jedną osobę, w 44% przypadków zatrudniono 2-5 osób, a w 8% przypadków między 6 a 10 osób. W 5% projektów zatrudniono ponad 10 osób zajmujących się B+R. Uwzględniając taki rozkład odpowiedzi można oszacować, że około 4,5 do 8% nowopowstałych miejsc pracy, będących bezpośrednią konsekwencją SPO-WKP w podmiotach objętych niniejszym badaniem, to miejsca związane z działalnością B+R. W liczbach bezwzględnych oznacza to powstanie między 2200 a 3900 nowych miejsc związanych z działalnością B+R.

Biorąc pod uwagę, że w skali całego Programu, w zakresie objętym niniejszą oceną uzupełniająca, 18% to w sumie około 915 projektów, nie można mówić o wpływie SPO-WKP na zmiany struktury zatrudnienia w działach B+R w skali kraju. Wpływ ten na całą populację przedsiębiorstw w Polsce należałoby uznać za bliski zeru.

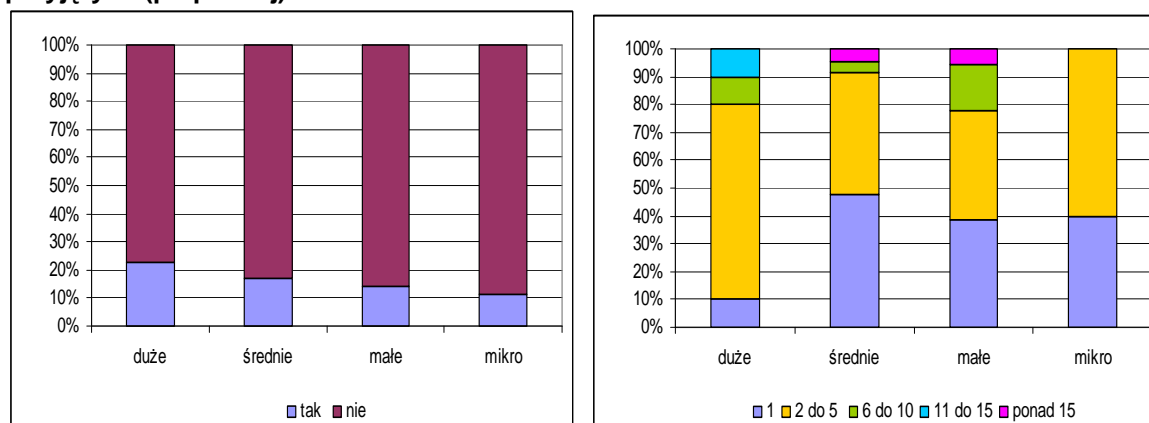
Schemat 44. Liczba nowych miejsc pracy dla osób zajmujących się B+R w przedsiębiorstwach beneficjentach (po lewej) i przedsiębiorstwach beneficjentach pośrednich SPO-WKP (po prawej) (N= 61 i N=6)

Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników ankiet CATI

W rozbiciu na poszczególne kategorie wielkościowe beneficjentów wyraźnie widać, że im większy podmiot tym częściej zatrudniani byli nowi pracownicy zajmujący się B+R (od około 11% przypadków wśród mikroprzedsiębiorców do około 20% w przypadku dużych przedsiębiorstw). Znamienne jest to, że w grupie małych, ale i średnich przedsiębiorstw znalazły się przypadki zatrudnienia 15 i więcej osób zajmujących się tego typu działalnością, a w przypadku przedsiębiorstw dużych nie było takich przypadków. Wśród małych przedsiębiorstw niecałe 20% stanowią też projekty, w efekcie których zatrudniono między 6 a 10 osób. Może to oznaczać, że w przypadku podmiotów mniejszych – przede wszystkim małych, wsparcie udzielone w ramach SPO-WKP wykorzystywane było do budowy działów badawczych od podstaw, w przedsiębiorstwach większych – dużych i średnich, przede wszystkim następowało wsparcie wcześniej już rozpoczętej działalności B+R.

Schemat 45. Zatrudnienie pracowników zajmujących się B+R w przedsiębiorstwach beneficjentach SPO-WKP w zależności od wielkości przedsiębiorstwa (po lewej) i liczba przyjętych (po prawej)

Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników ankiet CATI

W próbie kontrolnej, wśród przedsiębiorstw niekorzystających ze wsparcia SPO-WKP (beneficjenci potencjalni), w 19% przedsiębiorstw istnieje dział, komórka zajmująca się badaniami i rozwojem. Należy w tym miejscu wziąć pod uwagę, że w próbie badawczej znalazły się podmioty zaliczane wg OECD do zajmujących się wysoką, średnio-wysoką oraz średnio niską techniką, które to zatem w wysokim stopniu posiadają potencjał do generowania i wykorzystania innowacyjnych rozwiązań.

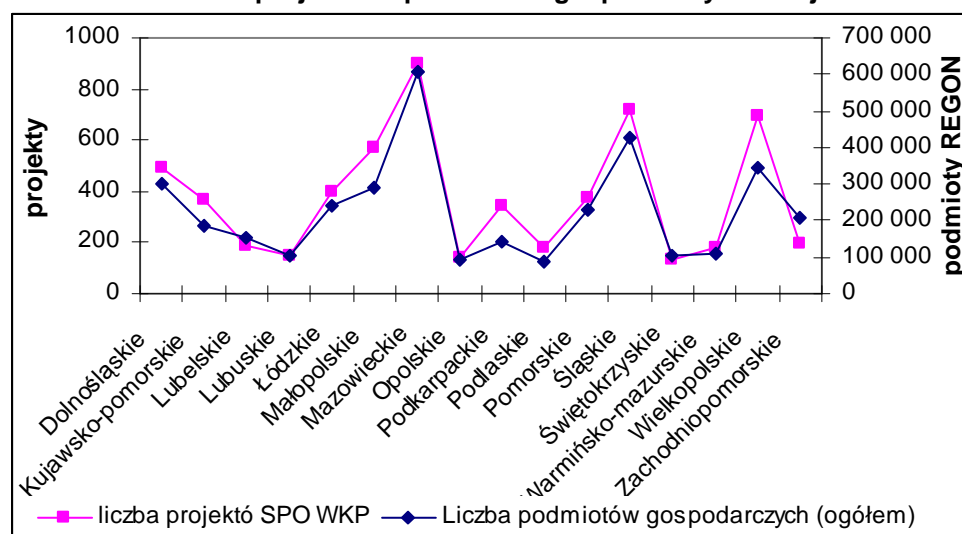
Podobny udział tej grupy przedsiębiorców zadeklarował, że w przeciągu ostatnich 4 lat zatrudniono pracowników zajmujących się właśnie badaniami i rozwojem w firmie. Można, zatem stwierdzić, że prawie we wszystkich zakładach, gdzie istnieje dział B+R zatrudniono dodatkowych pracowników. Zatrudnienie to nie było duże i wyniosło w każdym z powyższych zakładów między 1 a 5 osób. Istotne jest to, że około połowa respondentów nie udzieliła odpowiedzi na to pytanie – część nie wiedziała, część zaś odmówiła. W sumie można założyć, że w działalności B+R powstało między 14 a 32 nowe miejsca pracy. Stanowi to, zatem między 1,5% a 3,3% ogółu nowopowstałych miejsc pracy. Udział ten jest znacznie niższy niż w grupie beneficjentów SPO-WKP, co wskazuje jednoznacznie, że Program wywarł pozytywny wpływ na zmiany w zatrudnieniu w zakresie B+R w grupie przedsiębiorstw, beneficjentów Programu.

Mimo tego, że w 80% przedsiębiorstw nie ma działu zajmującego się pracami badawczo-rozwojowymi, tylko kilka procent z nich twierdzi, że nie ma żadnych potrzeb związanych z usługami i pracami badawczo-rozwojowymi. Przedsiębiorstwa zlecają prace badawcze firmom i instytucjom zewnętrznym. Na ogół są to zlecenia rzadkie i sporadyczne – 70% respondentów.

Zależność pomiędzy miejscem realizacji projektów a poziomem bezrobocia w danym regionie

Rozkład geograficzny projektów realizowanych w ramach SPO-WKP nie był równomierny. Wynikało to jednak z potencjału gospodarczego poszczególnych województw i zdolności absorpcyjnych środków wspólnotowych przez podmioty gospodarcze z danego województwa. Zdecydowanie najwięcej projektów zrealizowano w województwach mazowieckim, śląskim i wielkopolskim – w sumie 38%. Jeżeli dodamy do tego województwa małopolskie i dolnośląskie udział ten wzrośnie do 56%. Najmniej projektów z kolei zrealizowano w województwach świętokrzyskim, opolskim, lubuskim, podlaskim i warmińsko-mazurskim – w sumie około 13%.

Schemat 46. Liczba projektów i podmiotów gospodarczych w rejestrze REGON

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS i baz danych instytucji Zarządzającej SPO-WKP

Tabela 14. Współczynnik korelacji między liczbą projektów SPO-WKP a liczbą podmiotów gospodarczych zarejestrowanych w rejestrze REGON w ujęciu wojewódzkim

	Liczba projektów SPO-WKP	Liczba podmiotów gospodarczych (ogółem)
Liczba projektów SPO-WKP	1	
Liczba podmiotów gosp.	0,95	1

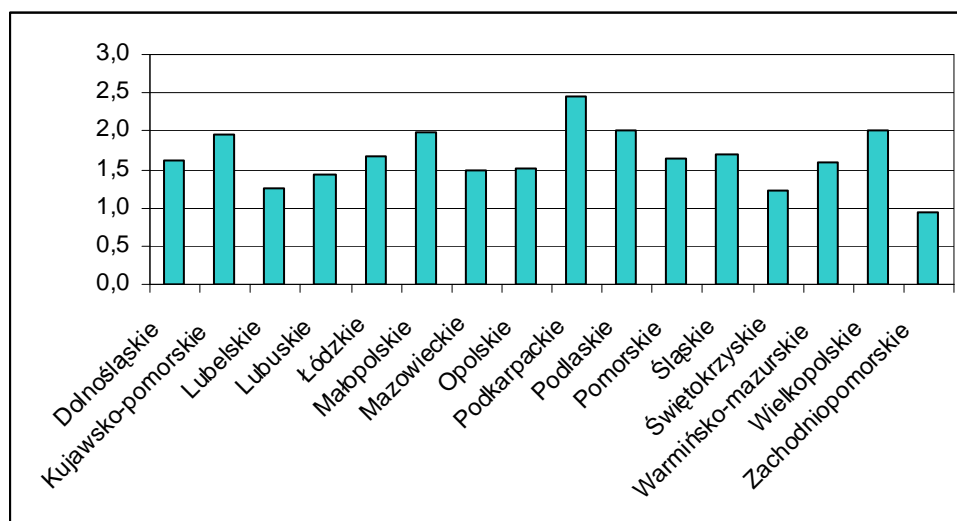
Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS i baz danych instytucji Zarządzającej SPO-WKP

Okazało się jednak, że istnieje bardzo silny – wprost proporcjonalny związek między liczbą zrealizowanych projektów w danym województwie a liczbą podmiotów zarejestrowanych w rejestrze REGON. Współczynnik korelacji = 0,95. Oznacza to, że liczba zrealizowanych projektów w ramach SPO-WKP w każdym z województw jest proporcjonalna do liczby podmiotów działających na terenie tego województwa. Duże dysproporcje między liczbą projektów mają swoje odzwierciedlenie w dużych dysproporcjach w liczbie

przedsiębiorstw z danego obszaru. I tak udział 5 województw, w których zrealizowano w sumie 56% projektów, w ogólnej liczbie podmiotów gospodarczych w Polsce wynosi 54%. Z kolei na terenie 5 województw, w których w sumie zrealizowano 12,8% projektów wspartych w ramach SPO-WKP, zlokalizowanych jest 13,8% wszystkich przedsiębiorstw w kraju.

Interesujące wyniki przyniosło obliczenie współczynnika liczby projektów zrealizowanych w przeliczeniu na 1000 podmiotów gospodarczych, zarejestrowanych w REGON w odpowiednich województwach. Średnio dla Polski współczynnik ten wyniósł 1,65. Najwyższą wartość wskaźnik osiągnął w województwie podkarpackim: 2,45 oraz podlaskim: 2,00, a więc w regionach o relatywnie słabych wskaźnikach rozwoju społeczno-gospodarczego. Na kolejnych miejscach znalazło się woj wielkopolskie (1,98) i małopolskie (1,97), a zatem regiony z czołówki najlepiej rozwiniętych w Polsce. Zdecydowanie najniższą wartość wskaźnik osiągnął w województwie zachodniopomorskim – 0,93, a dalej w świętokrzyskim i kujawsko-pomorskim.

Schemat 47. Liczba projektów SPO-WKP na 1000 podmiotów gospodarczych zarejestrowanych w REGON

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS i baz danych instytucji Zarządzającej SPO-WKP

Wysoki współczynnik korelacji między liczbą zrealizowanych projektów a liczbą podmiotów w ujęciu wojewódzkim wskazuje na to, że przedsiębiorcy w całym kraju ponieśli równomierny wysiłek w staraniu się o wsparcie SPO-WKP. Nie zaobserwowano, aby któryś z regionów w sposób wyraźny wyróżniał się w tym względzie, ani żeby jakaś homogeniczna (pod względem poziomu PKB) grupa województw zachowywała się odmiennie od reszty. Obszary względnie większej aktywności w zakresie realizacji zadań wspartych SPO-WKP to zarówno regiony z Polski Wschodniej (podkarpackie i podlaskie), Zachodniej (wielkopolskie)

jak i Południowej (małopolskie), które różnią się znacznie pod względem m.in. wskaźnika PKB per capita.

Pozostaje pytanie, czy wysiłek zaangażowany przez przedsiębiorców w realizację zadań wspartych środkami wspólnotowymi przynosi także porównywalne efekty związane z zatrudnieniem w różnych częściach kraju. Porównując rozkłady projektów na poszczególne województwa oraz strukturę miejsc pracy, które zostały utworzone, utrzymane lub utracone w wyniku efektów Programu w sposób bezpośredni, okazuje się, że tak nie jest. Efekty osiągnięte w różnych województwach różniły się znacznie. Wynika to przede wszystkim z rodzajów projektów, jakie przeważały, ale także z innych czynników zależnych od samych przedsiębiorstw (np. sposób organizacji pracy, stosowane rozwiązania technologiczne), jak i niezależnych od nich (np. sytuacja danego sektora, wielkość migracji).

Zasadniczo najsilniejsza prawidłowość i zarazem silny związek statystyczny wystąpił jedynie w przypadku relacji udziału liczby wdrażanych projektów z udziałem wśród powstałych nowych miejsc pracy. W tym przypadku istnieje silny dodatni związek statystyczny między obiema zmiennymi. W przypadku dwu województw: dolnośląskiego i śląskiego relacja ta jest wyjątkowo korzystna tzn. realizując odpowiednio około 6 i 11% wszystkich projektów w ramach SPO-WKP, na terenie tych regionów powstało odpowiednio około 11 i 19% wszystkich nowych miejsc pracy powstałych dzięki bezpośredniemu wsparciu Programu. Najgorzej relacja ta kształtuje się w województwie podlaskim, gdzie za sprawą około 2,5% projektów powstało jedynie niecały 1% nowych miejsc pracy.

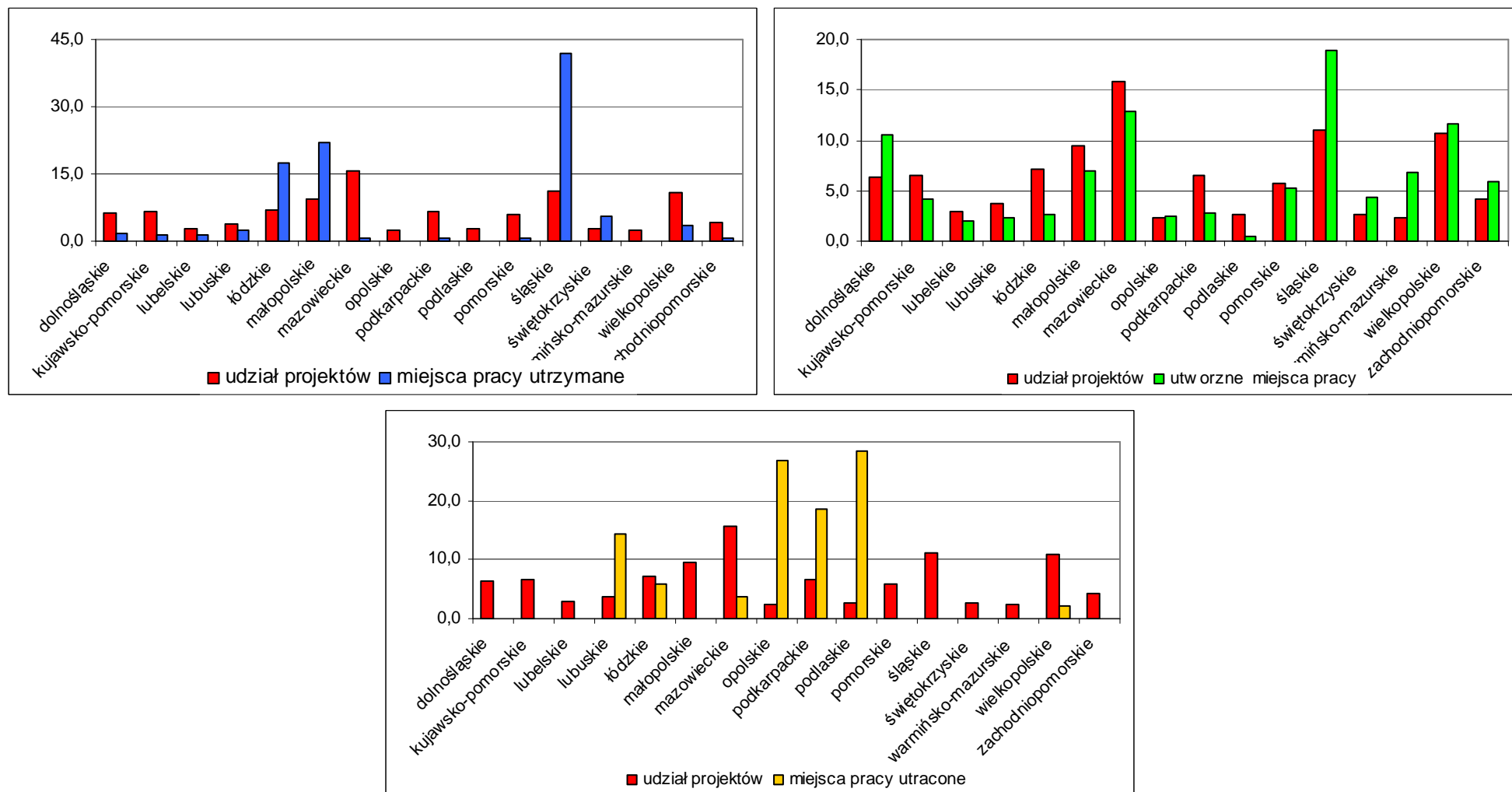
W przypadku miejsc pracy utrzymanych dzięki efektom SPO-WKP wyraźnie wyróżniają się trzy województwa, a mianowicie: śląskie, małopolskie i łódzkie, w których to utrzymano w sumie ponad $\frac{3}{4}$ wszystkich utrzymanych za sprawą Programu miejsc pracy. Nie jest to zjawisko powiązane z liczbą wdrażanych projektów i nie można w tym przypadku mówić o żadnej zależności statystycznej między tymi dwoma zmiennymi. Równie trudno zaobserwować zależność między projektami a miejscami utraconymi. W tym przypadku około $\frac{3}{4}$ wszystkich utraconych w efekcie realizacji SPO-WKP miejsc pracy odnotowano w 3 województwach: podlaskim, opolskim i podkarpackim. W 9 regionach nie odnotowano w ogóle negatywnego efektu ograniczenia zatrudnienia na skutek wdrożenia w życie projektów wspartych SPO-WKP.

Tabela 15. Szacunkowa liczba miejsc pracy utrzymanych, utworzonych i utraconych na skutek realizacji SPO-WKP w grupie przedsiębiorstw beneficjentów bezpośrednich w poszczególnych województwach

Województwo	Miejsca pracy utrzymane	Miejsca pracy utworzone	Miejsca pracy utracone
dolnośląskie	109	5205	0
kujawsko-pomorskie	90	2082	0
lubelskie	90	993	0
lubuskie	163	1153	463
łódzkie	1140	1329	188
małopolskie	1430	3411	0
mazowieckie	54	6342	120
opolskie	0	1217	857
podkarpackie	36	1361	600
podlaskie	0	208	908
pomorskie	54	2610	0
śląskie	2733	9320	0
świętokrzyskie	362	2114	0
warmińsko-mazurskie	0	3379	0
wielkopolskie	235	5733	69
zachodniopomorskie	54	2947	0
poziom krajowy	0	0	0
razem	6552	49404	3204

Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników ankiet CATI

Schemat 48. Struktura projektów oraz miejsc pracy utrzymanych, nowych i utraconych w przedsiębiorstwach jako bezpośrednia konsekwencja realizacji projektów SPO-WKP w podziale na województwa (N=381)

Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników ankiet CATI

Określenie zależności między miejscem realizacji projektów w ramach SPO-WKP, w wyniku których powstały, zostały utrzymane lub zlikwidowane miejsca pracy a poziomem bezrobocia wykonano dla dwóch zbiorów danych. Po pierwsze uwzględnione zostały dane o stopie bezrobocia w 2004 roku (stan na koniec roku), a więc w momencie uruchomienia Programu. Pozwoliło to określić, czy fakt wysokiego bezrobocia mógł być dodatkowym stymulatorem działań w ramach Programu i za jego sprawą do tworzenia nowych miejsc pracy w regionach. Te same zależności zbadane zostały dla danych o stopie bezrobocia z 2007 roku, a więc w momencie, kiedy większość projektów była już w fazie realizacji lub po jej zakończeniu. To z kolei pozwoli określić, czy Program mógł wywrzeć pozytywny wpływ na ograniczenie bezrobocia w którymś z województw. Oczywiście nie jest możliwe określenie jednoznaczne, w jakim stopniu zmiany wywołane efektami SPO-WKP miały wpływ na zmiany w poziomie bezrobocia w Polsce. Zjawisko to zależne jest od wielu czynników, które w większości nie wchodziły w zakres przedmiotowy niniejszej oceny uzupełniającej.

Dla obu badanych okresów: 2004 i 2007 roku zależności między stopą bezrobocia a miejscami pracy powstałymi, utrzymanymi lub utraconymi za sprawą wpływu efektów SPO-WKP są bardzo małe lub nieistotne statystycznie. Dla danych z 2004 roku słaba statystycznie zależność wystąpiła między bezrobociem a utrzymanymi miejscami pracy. Miała ona jednak charakter ujemny, co oznacza, że tam gdzie było najwyższe bezrobocie utrzymanych zostało najmniej miejsc pracy. W 2007 roku zależność o tej samej intensywności i znaku pojawiła się w przypadku stopy bezrobocia i nowych miejsc pracy. Oznacza to, że miejsca pracy, które powstały lub zostały utrzymane na skutek efektów SPO-WKP, powstały w regionach o najniższych wskaźnikach bezrobocia, a nie tam, gdzie teoretyczni potrzeby były największe.

W przypadku utraconych miejsc pracy nie zanotowane zostały zależności istotne statystycznie w żadnym z dwóch rozpatrywanych okresów. Wynika to zapewne z tego, że miejsca pracy utracone zostały tylko w 7 województwach. Szczegółowy rozkład miejsc pracy, jakie powstały, zostały utrzymane lub zlikwidowane w bezpośrednim wyniku realizacji SPO-WKP, wraz z naniesionymi informacjami o stopie bezrobocia, znajduje się na wykresach poniżej

Tabela 16. Macierz współczynników korelacji prostej dla województw

Zmienna	2004 Stopa bezrobocia (stan na koniec roku)	2007 Stopa bezrobocia (stan na koniec lipca)
2004 Stopa bezrobocia (stan na koniec roku)	1,0	1,0
Miejsca pracy utrzymane	-0,4	-0,4
Miejsca pracy utworzone	-0,3	-0,4
Miejsca pracy utracone	-0,1	-0,1

Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników ankiet CATI

Schemat 49. Szacunkowa liczba nowych, utrzymanych i utraconych miejsc pracy w przedsiębiorstwach jako bezpośrednia konsekwencja realizacji projektów SPO-WKP (liczby bezwzględne) w podziale na województwa i stopa bezrobocia (stan na koniec 2004r i koniec lipca 2007r) (N=381)

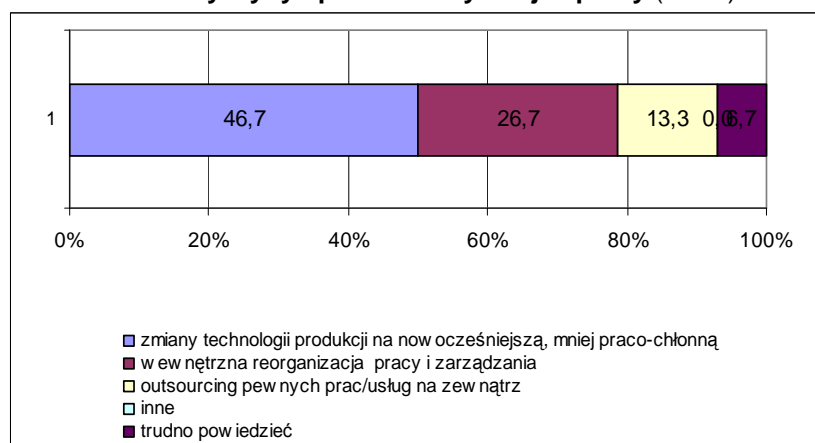

Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników ankiet CATI

Negatywny wpływ na tworzenie miejsc pracy, dysfunkcyjne działania i instrumenty wsparcia

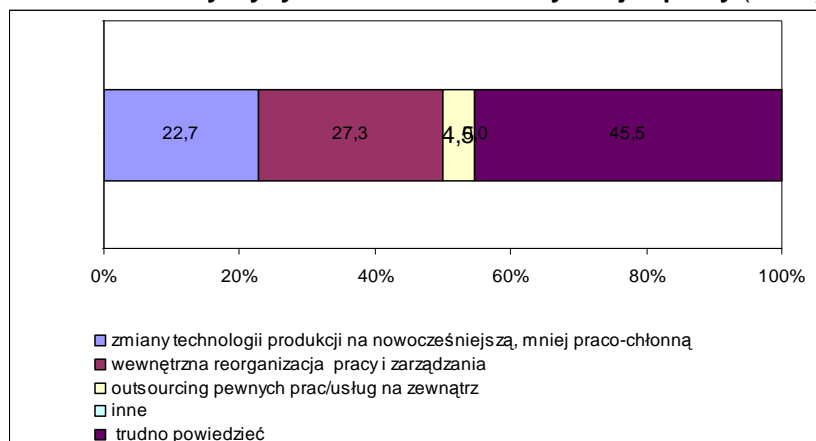
Negatywne efekty wsparcia w ramach SPO-WKP, w postaci likwidacji miejsc pracy wystąpiły na małą skalę. W sumie zlikwidowanych zostało około 3000 stanowisk pracy. Główną przyczyną tego zjawiska są zmiany w technologii produkcji na nowocześniejszą, która jest mniej pracochłonna. W prawie połowie przedsiębiorstw, gdzie nastąpiła redukcja zatrudnienia, związane było to właśnie z tym aspektem. Duży udział przedsiębiorców zwrócił też uwagę na to, że realizacja projektów przyczyniła się do zmian organizacyjnych w ich przedsiębiorstwach i zmian w zakresie zarządzania i organizacji pracy. Nastąpiły, zatem zmiany związane ze zwiększeniem wydajności i efektywności posiadanych zasobów pracy. Około 13% przedsiębiorców przyznało, że zlikwidowane miejsca pracy wiązały się z outsourcingiem części usług i zadań. Jest to jeden z elementów zmian wewnątrz firmy, służących racjonalizacji wykorzystania własnych zasobów.

Schemat 50. Przyczyny spadku liczby miejsc pracy (N=15)

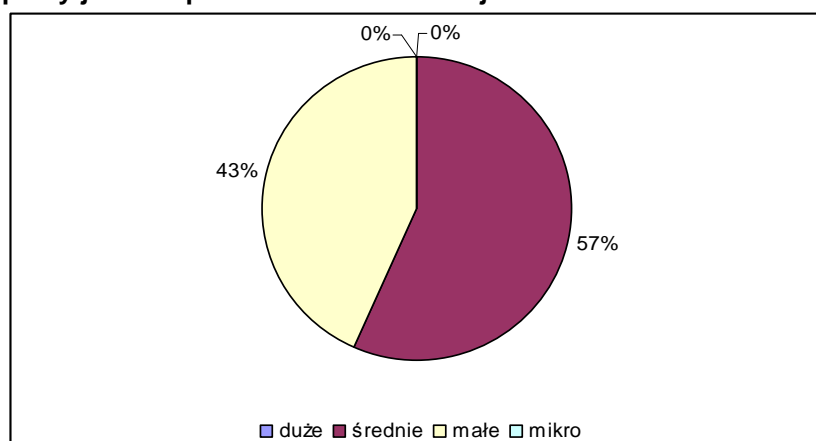
Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników ankiet CATI

W przypadku przedsiębiorstw, gdzie nie zanotowano zmian w liczbie zatrudnionych, osób około 22% przyznało, że stało się tak również na skutek zmian w technologii produkcji i wymiany jej na nowocześniejszą, mniej pracochłonną. Należy zatem domniemywać, że były to firmy, które rozszerzyły zakres swojej działalności i dzięki temu dotychczasowi pracownicy nie stracili pracy. 7% przyznało, że brak zmian w zatrudnieniu to efekt zmian organizacyjnych w przedsiębiorstwie. Zatem również w tym przypadku należy domniemywać, że firmy te rozszerzyły zakres działalności, ale dzięki racjonalizacji procesów w firmie nie wiązało się to z koniecznością zatrudnienia dodatkowych pracowników. Połowa respondentów nie potrafiła wyjaśnić braku zmian w zatrudnieniu.

Schemat 51. Przyczyny braku wzrostu liczby miejsc pracy (N=88)

Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników ankiet CATI

Ograniczenie zatrudnienia nastąpiło wyłącznie w sektorze małych i średnich firm. Według szacunków przedstawionych w rozdziale 4.1.2, średnio w efekcie jednego projektu w ramach którego nastąpiła likwidacja miejsc pracy, zwolniono 13 osób. Biorąc oba te fakty pod uwagę należy stwierdzić, że redukcje musiały być znaczące i odczuwalne dla każdej z firm, w której nastąpiły. Duża część pracowników tych firm straciła pracę na skutek efektów Programu. Oznacza to, że innowacyjne rozwiązania technologiczne, które w znaczący sposób są samowystarczalne i ograniczają konieczność angażowania dużych zasobów ludzkich, były w ramach tego Programu wdrażane przede wszystkim w małych i średnich firmach.

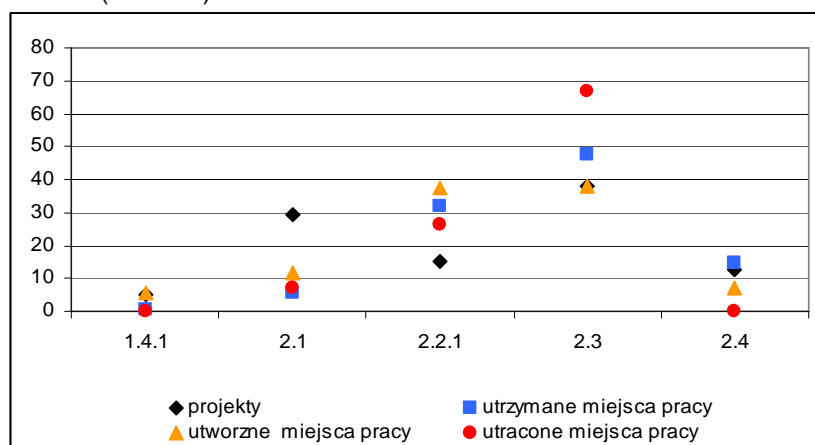
Schemat 52. Udział grup przedsiębiorstw (w zależności od ich wielkości) w likwidowaniu miejsc pracy jako bezpośrednia konsekwencja SPO-WKP

Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników ankiet CATI

Największy udział utraconych miejsc pracy występuje w przypadku działania 2.3 (70%) oraz 2.2.1 (około 30%). Są to działania w największym stopniu sprzyjające wdrażaniu

nowoczesnych rozwiązań technologicznych, dających szansę firmom, które je wdrożyły na konkurowanie na rynkach europejskich lub światowych. Oba te działania z założenia miały sprzyjać inwestycjom poprawiającym konkurencyjność przedsiębiorstw i dającym szansę na zastosowanie innowacyjnych rozwiązań, lub wręcz wytworzeniu samemu tego typu produktów i rozwiązań. Z założenia też w największym stopniu ich wdrożenie mogło wiązać się z potrzebą ograniczenia zatrudnienia. Należy też podkreślić, że oba działania przyczyniły się równocześnie do powstania w sumie prawie 80% wszystkich nowych miejsc pracy powstałych w efekcie wdrażania SPO-WKP.

Schemat 53. Struktura projektów oraz miejsc pracy utrzymanych, nowych i utraconych w przedsiębiorstwach jako bezpośrednia konsekwencja realizacji projektów SPO-WKP wg działań (N=6064)

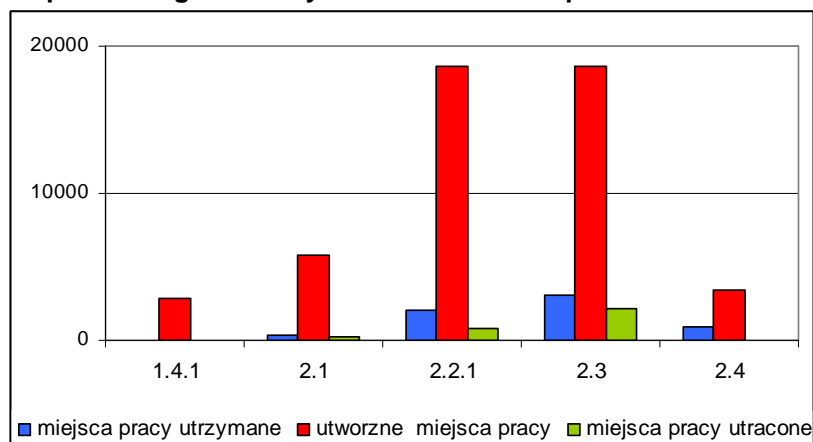

Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników ankiet CATI

Pozytywny wpływ na tworzenie miejsc pracy, najbardziej skuteczne działania i instrumenty wsparcia

Najwięcej nowych stałych miejsc pracy w ujęciu bezwzględnym powstało jako efekty działań 2.2.1 i 2.3 – po około 18,5 tysiąca. Na trzecim miejscu znalazło się działanie 2.1, w wyniku którego w sposób bezpośredni powstało około 5,8 tys. miejsc pracy. Należy jednak wziąć pod uwagę, że w ramach tego działania wdrożonych zostało ponad 2,2 tys. projektów. W efekcie realizacja około 30% projektów przyczyniła się do powstania około 10% miejsc pracy. Pod tym względem najbardziej efektywnym działaniem okazało się być 2.2.1, w wyniku którego zrealizowano około 15% projektów, a przyczyniły się one do powstania około 45% wszystkich miejsc pracy (w ramach działań skierowanych bezpośrednio do przedsiębiorców i objętych zakresem niniejszego badania). Działanie 2.3, a więc jedno z dwóch w ramach których powstało najwięcej miejsc pracy, przyczyniło się także do powstania około 40% miejsc pracy. W ramach tego działania wdrożonych zastało 40% projektów.

Schemat 54. Liczba miejsc pracy utworzonych, utrzymanych i zlikwidowanych na skutek bezpośredniego oddziaływania SPO-WKP w podziale na działania i poddziałania

Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników ankiet CATI

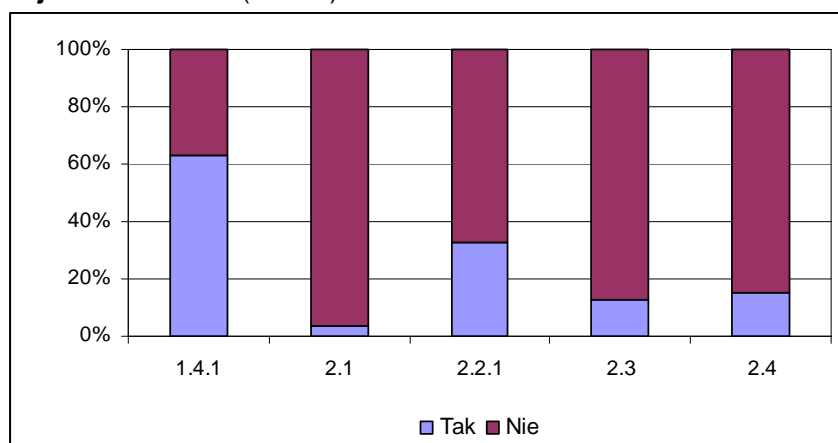
Tabela 17. Liczba miejsc pracy powstałych, utrzymanych i utraconych w na skutek realizacji poszczególnych działań SPO-WKP

Działanie	Miejsca pracy utrzymane	Miejsca pracy utworzone	Miejsca pracy utracone
1.4.1	37,9	2850,5	0
2.1	378,7	5829,2	222,8
2.2.1	2082,9	18624,6	839,7
2.3	3105,4	18656,7	2142
2.4	946,8	3443,1	0
razem	6552	49404	3204

Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników ankiet CATI

Stosunkowo najmniejsze efekty związane z tworzeniem nowych miejsc pracy związane były z działaniem 1.4.1. Należy tu jednak podkreślić dwie rzeczy. Po pierwsze część z projektów związanych z pracami badawczymi w okresie objętym niniejszym badaniem była dopiero w fazie końcowej i nie zaistniały jeszcze wszystkie efekty wywołane realizacją projektu. Drugą ważną sprawą jest to, że miejsca pracy utworzone w ramach tego działania były w dużym stopniu miejscami związanymi z działalnością badawczo-rozwojową, a więc przesądzającą o konkurencyjności danego przedsiębiorstwa. Są to także na ogół miejsca pracy wysokiej jakości, dla osób z wyższym wykształceniem i o specjalistycznych kwalifikacjach. W efekcie realizacji ponad 60% projektów wdrażanych w ramach działania 1.4.1 zostali zatrudnieni pracownicy zajmujący się tego typu działalnością.

Schemat 55. Utworzenie miejsc pracy dla osób zajmujących się B+R na skutek realizacji projektu SPO-WKP (N=381)

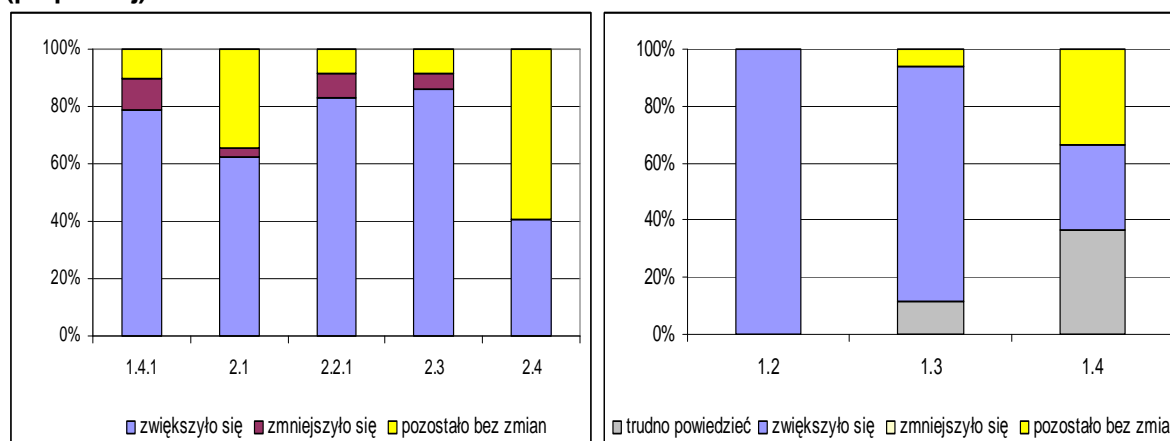

Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników ankiet CATI

Deklaracje respondentów, co do kierunku zmian, jakie wywołały efekty realizacji działań wspartych w ramach SPO-WKP w sektorze przedsiębiorstw potwierdzają wcześniejsze spostrzeżenia. Ogólnie należy stwierdzić, że realizacja wszystkich działań wpłynęła pozytywnie na zmiany w poziomie zatrudnienia. W większości projektów realizowanych w ramach SPO-WKP zatrudnienie zwiększyło się. Jedynie w przypadku działania 2.4 jedynie w 40% projektów nastąpiło zwiększenie zatrudnienia, w pozostałych przypadkach pozostało ono bez zmian. Wiąże się to z charakterem realizowanych przedsięwzięć – nastawionych na wypełnienie norm ekologicznych, głównie przez duże zakłady przemysłowe. W tych przypadkach można jednak mówić o pośrednich pozytywnych efektach SPO-WKP. Niemożność spełnienia norm – w tym m.in. brak uzyskania pozwolenia zintegrowanego przez przedsiębiorstwa, skutkowałby zamknięciem takiej firmy i zwolnieniem pracowników.

W przypadku instrumentów skierowanych do przedsiębiorców w sposób pośredni – przez instytucje beneficjentów, na szczególne wyróżnienie zasługuje działanie 1.2. Możliwość uzyskania poręczenia kredytu lub wsparcia finansowego w postaci pożyczki lub dotacji okazała się najskuteczniejszym instrumentem wsparcia wzrostu zatrudnienia w sektorze MSP. Efekt ten należy rozpatrywać oczywiście jako pozytywny efekt uboczny osiągnięty dzięki realizacji inwestycji i przedsięwzięć finansowanych za sprawą SPO-WKP. We wszystkich badanych przypadkach beneficjenci działania 1.2 twierdzili, że na skutek realizacji projektu zatrudnienie w przedsiębiorstwach korzystających z ich usług zwiększyło się.

Schemat 56. Zmiany w zatrudnieniu wywołane bezpośrednią realizacją projektu SPO-WKP przez przedsiębiorstwa (po lewej) i realizacja projektu SPO-WKP u pośrednich beneficjentów (po prawej)

Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników ankiet CATI

4.2.3. Określenie wpływu SPO-WKP na wzmocnienie konkurencyjności regionów

Do określenia wpływu projektów realizowanych w ramach SPO-WKP na wzmocnienie konkurencyjności regionów przyjęliśmy metodę badania typu studium przypadku. Do badania zostały wybrane dwa różne pod względem poziomu rozwoju gospodarczego województwa: podkarpackie oraz wielkopolskie. Zestawienie wybranych wskaźników dla obu województw w roku 2000 (a więc w okresie planowania SPO-WKP) przedstawia Tabela 18.

Województwo wielkopolskie położone jest w środkowozachodniej części Polski. Szczególne znaczenie ma tranzytowe położenie Poznania. Przechodzący przez środek regionu międzynarodowy korytarz transportowy o przebiegu wschód-zachód (drogi międzynarodowe i odcinki tras kolejowych Bruksela – Berlin – Poznań – Warszawa – Terespol) oraz Świnoujście – Poznań – Wrocław – Ostrawa łączą centralną Wielkopolskę z Europą Wschodnią i Zachodnią.

Wielkopolska jest jednym z największych regionów Polski. Pod względem powierzchni zajmuje drugie miejsce w kraju, a pod względem liczby mieszkańców - trzecie. Jest obszarem zrównoważonym urbanizacyjnie. Obok Poznania – metropolii o znaczeniu krajowym – rozwijają się średnie miasta o znaczeniu regionalnym: Kalisz, Konin, Piła, Leszno, Ostrów Wlkp. i Gniezno. Łącznie w województwie jest 109 miast.

Tabela 18. Charakterystyka województw wybranych do studium przypadku

Wskaźniki	Rok 2000		Polska (2000)	Źródło
	podkarpackie	wielkopolskie		
PRACUJĄCY WEDŁUG SEKTORÓW W %	100	100	100	BAEL/ GUS
a. Rolnictwo, leśnictwo, rybołówstwo	29,1	20,6	18,7	BAEL/ GUS
b. przemysł, budownictwo	28,2	34,6	31,1	BAEL/ GUS
c. Usługi	42,7	44,8	50,3	
PKB na 1 mieszkańca w % średniej krajowej	71,1	106,6	100	PKB ¹¹
Wartość dodana brutto na 1 pracującego w % średniej krajowej				
a) ogółem w województwie	65,1	103,3	100	PKB
b) w sektorze I: rolnictwo	43,4	177,7	100	
c) w sektorze II: przemysł	87,9	101,4	100	
d) w sektorze II: budownictwo	87,4	106,1	100	
e) w sektorze III: usługi rynkowe	85,3	94,7	100	
f) w sektorze III: usługi nierynkowe	93,1	99,4	100	
Udział wartości brutto w ogóle środków trwałych w Polsce [%]	4,1	8,4	100	PKB
Udział w ogóle nakładów inwestycyjnych w Polsce [%]	3,4	8,9	100	PKB
% średniej krajowej nakładów na działalność badawczo-rozwojową na 1 mieszkańca	57,7	100,3	100	RSW ¹²
Stopa bezrobocia według BAEL %	17,3	19,3	19,8	Informacja o sytuacji społeczno gospodarczej województw ¹³

Źródło: opracowanie własne na podstawie dokumentu ZPORR 2004-06

Województwo wielkopolskie należy do regionów o dużych zasobach ziem wykorzystywanych rolniczo – blisko 2/3 powierzchni województwa stanowią użytki rolne. Województwo jest krajowym liderem w produkcji żywności. Znaczna część gospodarstw uzyskuje plony zbliżone do osiągniętych w krajach Europy Zachodniej. Jest to spowodowane wysoką kulturą rolną i poziomem gospodarowania. Rolnictwo wykazuje dużą zdolność

¹¹ Produkt Krajowy Brutto wg województw GUS/US w Katowicach 2001

¹² Rocznik Statystyczny Województw, GUS, Warszawa 2001

¹³ sytuacji społeczno gospodarczej województw, GUS, Warszawa, nr 3/ 2002

przystosowawczą do zmian koniunkturalnych na rynku oraz charakteryzuje się nowoczesnością i konkurencyjnością na tle kraju. Przykładem są pojawiające się nowe uprawy (szparagi), uprawy nietradycyjne (pieczarki) i żywność ekologiczna oraz tworzenie gospodarstw łowieckich i hodowla koni.

W okresie 2000-2003 na terenie województwa skoncentrowany był znaczący udział kapitału zagranicznego. W tym okresie, wielkopolskie charakteryzowało się także wysokimi nakładami inwestycyjnymi na 1 mieszkańca (przeciętni w badanym okresie około 3 800 zł), a na koniec 2003 roku zajmowało również 5 miejsce w kraju pod względem nakładów na badania i rozwój (110,8 zł na 1 mieszkańca).

Na koniec 2003 roku dochód na głowę mieszkańca w województwie wielkopolskim wyniósł 22 256 zł i był wyższy o 4,2% od średniej krajowej (ustępował jedynie województwu mazowieckiemu i śląskiemu.) Stopa bezrobocia w grudniu 2003 wynosiła 17,3% i w skali całego kraju wypadła korzystnie.

Na koniec grudnia 2005 r. w województwie wielkopolskim zarejestrowanych było 211 420 bezrobotnych. Stopa bezrobocia rejestrowanego wynosiła 14,6%, (średnia krajowa 17,6%). Pod względem stopy bezrobocia Wielkopolska utrzymywała w 2006 r. 3. pozycję w kraju. Z danych wynika, że sytuacja na wielkopolskim rynku pracy stopniowo się polepsza (od grudnia 2002 r. zmalała dynamika wzrostu bezrobocia, a od marca 2003 r. zaczęła maleć również liczba zarejestrowanych bezrobotnych). Według BAEL (Badania Aktywności Ekonomicznej Ludności) stopa bezrobocia ogółem wynosiła w 2005 r. przeciętnie rocznie 17,2%, w tym na wsi 16,3%. Jedną z cech charakterystycznych bezrobocia w Wielkopolsce jest stały, wysoki udział kobiet wśród ogółu bezrobotnych (ponad 57,7% w 2005 r.).

Zgodnie informacjami zawartymi w Regionalnym Programie Operacyjnym dla województwa wielkopolskiego na lata 2007- 2013 w Wielkopolsce w 2005 roku pracowało prawie 1 223 tys. osób, tj. o 1,14% więcej niż w roku 2004. Największy był udział pracujących w sektorze usług - łącznie ok. 50,03%, z tego 16,8% w handlu i naprawach, 7,5% w edukacji, 7% w obsłudze nieruchomości i firm, 4,87% w transporcie, gospodarce magazynowej i łączności, 4,5% w ochronie zdrowia i pomocy społecznej, 3,6% w administracji publicznej i obronie narodowej, 2,5% w działalności usługowej komunalnej, społecznej i indywidualnej, 1,93% w pośrednictwie finansowym oraz 1,5% w hotelach i restauracjach. W przemyśle i budownictwie łącznie pracowało prawie 32,5% ogółu pracujących w regionie (w kraju 27,9%, w UE 28,8% - w 2002 r.), natomiast 17% w rolnictwie, łowiectwie, rybactwie i leśnictwie. W stosunku do roku poprzedniego zwiększył się udział w ogólnej liczbie pracujących sektorów przemysłu i budownictwa, natomiast zmniejszył się w przypadku rolnictwa, transportu, gospodarki magazynowej i łączności. 78,1% ogółu pracujących zatrudnionych było w sektorze prywatnym. Wskaźnik udziału liczby pracujących do ogółu ludności wynosił 36,3% (przy średniej krajowej 32,9%).

Na koniec 2006r. w województwie wielkopolskim w rejestrze REGON było zarejestrowanych ponad 334 tys. podmiotów gospodarki narodowej, tj. 9,4% wszystkich podmiotów zarejestrowanych w kraju. Na 10 000 ludności przypadało 1 012 podmiotów (w kraju 948), z czego aż 1 011 stanowiły małe i średnie przedsiębiorstwa. Nieco większy, bo ponad 9,7% udział w wielkości krajowej miały osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą i spółki cywilne. W Wielkopolsce w 2005r. działalność prowadziło ponad 295 tys. takich podmiotów. Przestrzenne zróżnicowanie tempa uruchamiania przedsiębiorstw w minionych latach pogłębiło ich nierównomierne rozmieszczenie na terenie województwa. W rezultacie największa koncentracja firm obserwowana jest w Poznaniu i podregionie poznańskim, następnie w podregionach kaliskim i pilskim. Najmniej podmiotów gospodarczych zarejestrowano w podregionie konińskim. Obszary koncentracji podmiotów gospodarczych stanowią swoiste bieguny rozwoju przedsiębiorczości, a jednostki przestrzenne z najmniejszą liczbą firm są obszarami jej niedorozwoju. Wartość dodana brutto powstaje przede wszystkim w usługach rynkowych (45,9%, w kraju 50,5%) oraz w przemyśle i budownictwie (odpowiednio 27,8% i 6,5%, co łącznie daje regionowi drugą pozycję w kraju). Usługi nierynkowe wytwarzają 15% wartości dodanej brutto (w Polsce 16,4%). W porównaniu do całego kraju stosunkowo dużo wartości dodanej wytwarza rolnictwo (2,9% w kraju, 4,8% w Wielkopolsce), które na tym tle wyróżnia się swą nowoczesnością i konkurencyjnością. Wartość dodana brutto na 1 pracującego w poszczególnych sektorach ekonomicznych osiągnęła w 2004 roku następujące wielkości: w usługach rynkowych 81 395 PLN, w budownictwie 67 264 PLN, w przemyśle 61 644 PLN, w usługach nierynkowych 54 546 PLN i w rolnictwie 32 356 PLN. Wartość brutto środków trwałych w gospodarce narodowej w Wielkopolsce wynosiła w 2005r. 162,9 md PLN, co stanowiło 8,9% wartości krajowej. Środki trwałe w przedsiębiorstwach regionu o liczbie pracujących powyżej 9 osób stanowiły 54,0% wartości brutto. Szczególnie niską wartością środków trwałych w przedsiębiorstwach charakteryzuje się podregion pilski, odbiegający pod tym względem od reszty województwa. W Wielkopolsce (podobnie jak w innych województwach Polski) następuje wzrost wydajności pracy. Nakłady inwestycyjne w gospodarce regionu, w wysokości 12,77 md PLN, stanowiły w 2005r. 9,75% tych nakładów w kraju. W przeliczeniu na 1 mieszkańca były wyższe niż średnio w Polsce i wynosiły 3 792,3 PLN (w kraju 3 434,2 PLN). W sektorze prywatnym były one o ponad 1 tysiąc złotych niższe i wyniosły 2 655 PLN. Wzrost nakładów inwestycyjnych w przedsiębiorstwach zatrudniających powyżej 9 osób odnotowano w podregionach poznańskim, kaliskim i pilskim, natomiast zdecydowany spadek miał miejsce w mieście Poznaniu i, w mniejszej skali, w podregionie konińskim. Województwo wielkopolskie charakteryzuje się znaczącym zaangażowaniem kapitału zagranicznego. Na koniec 2005 roku w województwie było zarejestrowanych około 4,9 tys. przedsiębiorstw z udziałem tego kapitału. W branżowej strukturze zainwestowania

dominują sektory: spożywczy, chemiczny i farmaceutyczny, środków transportu oraz maszyn i urządzeń. Znaczący jest także udział sektora finansowego oraz rosnący ostatnio udział handlu.

Województwo podkarpackie stanowi najbardziej wysunięty na południowy-wschód region Polski. Stolicą regionu jest Rzeszów, w którym mieszka około 20 % ludności miejskiej województwa. Region ten jest najślabiej zurbanizowanym regionem w Polsce. Stopa urbanizacji wynosi 40%.

Rolnictwo w województwie zdominowane jest przez naturalne metody produkcji rolnej, charakteryzuje się także dużym rozdrobnieniem agrarnym, nadmiarem zasobów siły roboczej oraz niską towarowością produkcji rolnej. W większości gospodarstw produkcja ma wciąż wszechstronny i niewyspecjalizowany charakter, a jej struktura nie odbiega zbyt od przeciętnej w skali kraju. Dodatkowym ograniczeniem rozwoju produkcji rolnej są niekorzystne warunki glebowo-klimatyczne i fizjograficzne.

Przemysł i budownictwo, które wywierają znaczący wpływ na całokształt aktywności oraz stopień rozwoju gospodarczego regionu, opierają się na przetwórstwie rolno-spożywczym, na wielkich przedsiębiorstwach przemysłu chemicznego (Jasło, Dębica, Sanok, Tarnobrzeg) oraz maszynowego (Rzeszów, Mielec, Stalowa Wola, Sanok). Dużą dynamiką charakteryzuje się także produkcja mebli i wyrobów z drewna.

Struktura wytwarzania wartości dodanej brutto charakteryzowała się w latach 2000-2003 najniższym w porównaniu do innych województw udziałem usług rynkowych (43,7% wobec średniej krajowej wynoszącej 50,2%). Pod względem nakładów inwestycyjnych w przeliczeniu na jednego mieszkańca województwo lokowało się na 10 pozycji z nakładami stanowiącymi 74% średnich nakładów krajowych. W okresie 1999-2004 odnotowano znaczący wzrost dynamiki wzrostu nakładów inwestycyjnych, natomiast wartości były zbyt małe, aby region mógł wejść na drogę dynamicznego rozwoju. Niska dynamika rozwoju gospodarczego jest również ściśle powiązana z niskimi nakładami na badania i rozwój (jedynie 36,7% średniej krajowej, co dawało województwu 10 miejsce). Przy ogólnie niskich nakładach na B+R korzystnie wygląda ich struktura – znaczący udział w finansowaniu badań i rozwoju mają przedsiębiorstwa. Dwie działające na terenie województwa specjalne strefy ekonomiczne – Mielecka i Tarnobrzaska przyczyniają się w dalszym ciągu do poprawy atrakcyjności inwestycyjnej regionu.

Słabość regionalnej gospodarki przejawiała się w latach 2000-2003 w najniższej w kraju liczbie spółek prawa handlowego na 1000 mieszkańców (46% średniej krajowej) oraz w najniższym w kraju przeciętnym miesięcznym wynagrodzeniu brutto.

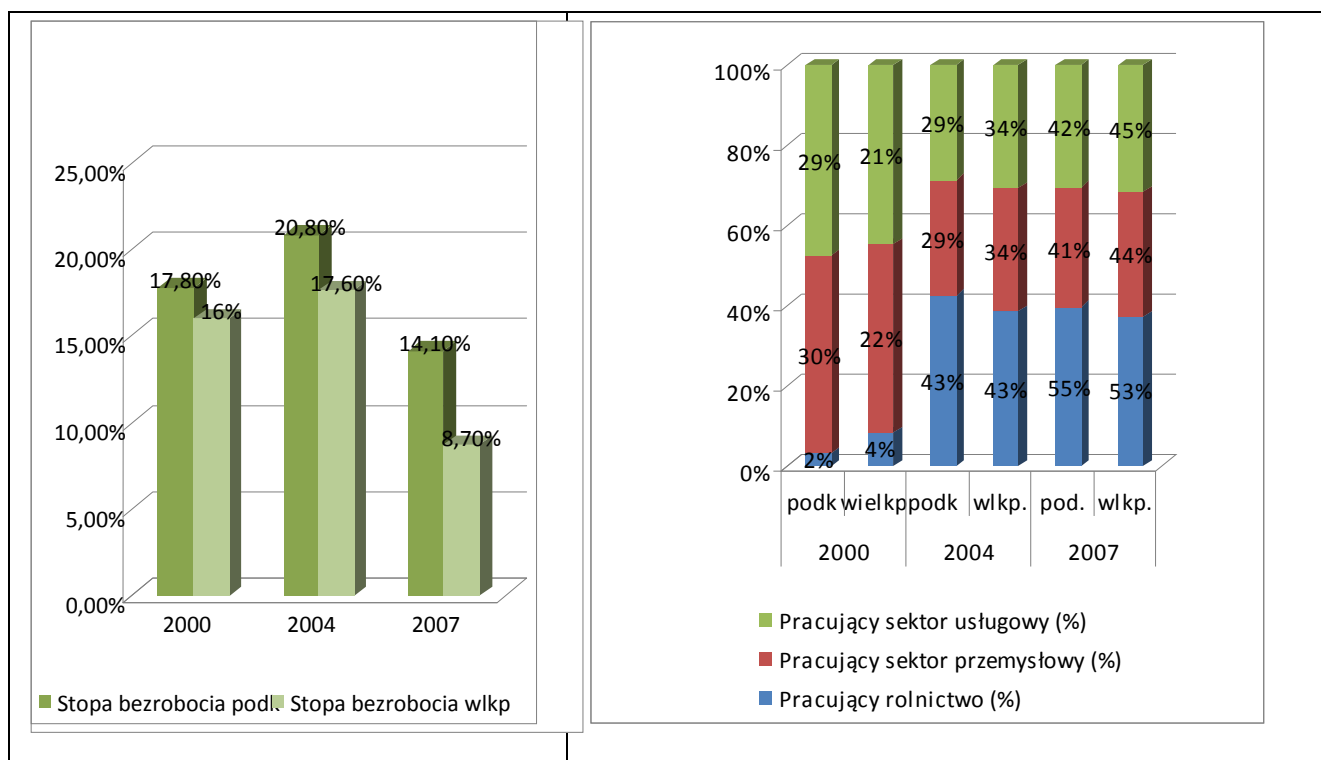
Bezrobocie rejestrowane w województwie w grudniu 2003 r. wyniosło 20,3 %. Według danych Urzędu Marszałkowskiego województwa podkarpackiego oraz danych zawartych w Regionalnym Programie Operacyjnym dla województwa podkarpackiego na lata 2007-2013

sytuacja na rynku pracy województwa, pomimo pewnej poprawy w ostatnich latach, jest nadal niezadowalająca. Według stanu z końca października 2006 r. stopa bezrobocia w województwie podkarpackim wynosiła 16,2% (kraj – 14,9%). W porównaniu z październikiem 2005 roku stopa bezrobocia zmniejszyła się o 1,5%. Wśród zarejestrowanych bezrobotnych ponad 40% stanowiły osoby w wieku do 25 lat. Znacznym problemem stanowi bezrobocie ukryte, zwłaszcza na obszarach wiejskich. Bezrobocie ukryte jest zjawiskiem, które nie występuje w statystykach. Na Podkarpaciu przyjmuje ono głównie formę przeludnienia agrarnego, które występuje, gdy z rolnictwa utrzymuje się nadmierna – w porównaniu z wytwarzanym produktem – liczba osób. Teoretycznie wszyscy rolnicy są osobami pracującymi, ale w praktyce większość z nich pozostaje bezrobotna.

Struktura zatrudnienia w województwie podkarpackim odzwierciedla typowe dla całej gospodarki polskiej zapóźnienie i odbiega od struktury zatrudnienia w gospodarkach rynkowych krajów wyżej rozwiniętych. Pracujący w województwie w usługach nierynkowych stanowili jedynie 19% ogółu pracujących w roku 2005, co dawało 10 miejsce w kraju (18,2% w Polsce). W 2005 r. województwo podkarpackie wytworzyło 3,8% produktu krajowego brutto. W przeliczeniu na 1 mieszkańca PKB wyniósł ok. 16,9 tys. zł, co plasowało je na 15 pozycji w kraju. Jak już zaznaczono, wytworzony PKB w podregionach województwa (NUTS III) jest zróżnicowany. Jest to wynikiem historycznie ukształtowanego, większego uprzemysłowienia regionu rzeszowsko-tarnobrzeskiego (lokalizacji w okresie przedwojennym zakładów tzw. Centralnego Okręgu Przemysłowego). W podregionie rzeszowsko-tarnobrzeskim PKB w przeliczeniu na 1 mieszkańca wyniósł 18,8 tys. zł, zaś w podregionie krośnieńsko-przemyskim 14,5 tys. zł, co plasuje je odpowiednio na 30. i 42 wśród wszystkich 45 podregionów Polski. Na koniec 2005 roku w województwie podkarpackim w rejestrze REGON zarejestrowanych było blisko 140 tys. podmiotów gospodarki narodowej. Stanowiły one jedynie 3,9% podmiotów zarejestrowanych w kraju. Struktura podmiotowa gospodarki województwa podkarpackiego charakteryzuje się dużym udziałem sektora prywatnego (95,6%, z czego 85,25% to osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą). Podmioty zatrudniające do 9 osób stanowią 94,7% ogółu. Występują przy tym dysproporcje w lokalizacji geograficznej omawianych przedsiębiorstw - najwięcej podmiotów zarejestrowanych w rejestrze REGON w 2005 r. miało siedzibę w Rzeszowie (18,4 tys.) i powiecie rzeszowskim (10,2 tys.), a najmniej w powiatach bieszczadzkim (2,1 tys.) oraz leskim i lubaczowskim (po 2,5 tys.). Występuje tu zatem zjawisko koncentracji MSP na obszarach największych ośrodków miejskich. Znacznie wolniejszy ich rozwój ma miejsce natomiast na terenach wiejskich. W strukturze podmiotów gospodarczych w województwie najliczniejszą grupę stanowią podmioty zarejestrowane w sekcji handel i naprawy (34,1% ogółu). Podmioty gospodarze zarejestrowane w przemyśle stanowią 10,6%, a w sekcji budownictwo 9,8% ogółu zarejestrowanych podmiotów.

Zestawienie danych na temat zmiany stopy bezrobocia oraz struktury zatrudnienia w poszczególnych sektorach w latach 2000-2007 dla województwa podkarpackiego i wielkopolskiego prezentują poniższe wykresy.

Schemat 57. Stopa bezrobocia oraz struktura zatrudnienia w poszczególnych sektorach w województwie podkarpackim i wielkopolskich w latach 2000, 2004, 2007

Źródło: opracowanie własne

W ramach badania województwa wielkopolskiego badaniu poddano 3 projekty realizowane przy wsparciu w ramach działania 2.2 oraz 2 projekty wsparte w ramach działania 1.4.1.

Z przeprowadzonych wywiadów wynika, iż nawet w przypadku, gdy inwestycja realizowana była w mniejszej czy średniej miejscowości, władze lokalne zwykle nie zdawały sobie sprawy z faktu, iż przedsiębiorca planował, a następnie realizował inwestycję przy wsparciu ze środków UE.

Wyjątek w tym zakresie stanowi jedna z inwestycji realizowana w ramach działania 1.4.1 SPO-WKP. W tym przypadku dofinansowanie otrzymał największy pracodawca na terenie gminy. Władze gminy wiedziały, że firma starała się o wsparcie i uważają, że realizowany projekt był bardzo innowacyjny i przyszłościowy¹⁴. Dzięki temu pracodawcy w gminie „żyje” wiele firm. Współpraca z gminą jest na tyle rozwinięta, że gmina zatrzymała sprzedaż 50 ha ziemi pod działalność gospodarczą, po to, aby zachęcić właścicieli

¹⁴ Jednakże należy zauważyć, iż władze gminy nie wiedzą, czy inni, mniejsi przedsiębiorcy starali się, lub czy otrzymali dofinansowanie.

przedsiębiorstwa na sprowadzenie tam kooperantów.

Nie we wszystkich przypadkach przedsiębiorcy mogą liczyć na tak dobrą współpracę z władzami lokalnymi. Inny beneficjent działania 2.2.1 uważa, iż „jego gmina nie jest partnerem dla takich firm jak jego”. Władze liczą się tylko z bardzo dużymi firmami (należy jednak zauważyć, iż analizowane przedsiębiorstwo jest istotne z punktu widzenia gospodarki lokalnej - figuruje nawet na liście najważniejszych przedsiębiorstw działających na terenie gminy). Nawet wtedy, gdy przedsiębiorstwo wyrażało chęć współpracy z władzami gminy przy budowie sieci wodociągowej, gmina nie była zainteresowana, ponieważ zdaniem władz projekt był zbyt długofalowy, a w tym okresie zbliżały się wybory. Wspólna realizacja wodociągu dałaby obopólne korzyści: przedsiębiorstwo posiadałoby wodę do celów przeciwpożarowych, a mieszkańcy zyskaliby dostęp do wodociągu. Po odmowie władz gminy przedsiębiorstwo wybudowało własny system zasilający. Problem zbyt małej przepustowości sieci wodociągowej jest bolączką wszystkich firm na terenie gminy (strażacy nie dopuszczają wody wodociągowej do celów przeciwpożarowych). Zamiast więc zrealizować jedną dużą inwestycję przy współpracy z gminą, wszystkie firmy muszą budować własne zbiorniki przeciwpożarowe.

Powiatowe Urzędy Pracy także nie są świadome tego, że na terenie ich powiatu realizowane są projekty dofinansowane z SPO-WKP, których jednym z celów jest stworzenie nowych miejsc pracy.

„Przedsiębiorcy, którzy docierają do PUP to tacy, którzy poszukują wsparcia finansowego lub w postaci ludzi do pracy. (...) Przedsiębiorcy nie są zobowiązani do informowania PUP, dlaczego poszukują ludzi do pracy.”

„Przedsiębiorcy nie informują, co było powodem rozwoju ich firmy, czy zastrzykiem były środki z Unii. Do nas zgłaszają się tylko po to, żeby znaleźć osoby do pracy. Klientami PUP są zatem przedsiębiorcy z grupy nisko-konkurencyjnej, raczej walczący o swój byt, który ciągle się waży. Skoro zatrudniają, to rozwijają się, ale też nie są pewni czy ten rozwój będzie trwały.”

W województwie wielkopolskim zarówno przedstawiciele władz lokalnych, jak i urzędów pracy obserwują spadek bezrobocia. Oczywiście są osoby, które stanowią stałą grupę bezrobotnych. Jeśli chodzi o liczbę oferowanych miejsc pracy, to w ostatnich dwóch latach dostrzegalna jest rosnąca tendencja w liczbie dostępnych ofert na rynku. Z drugiej strony bezrobotni nie zawsze są w stanie zaspokoić potrzeby przedsiębiorców, przede wszystkim biorąc pod uwagę jakościowe wymagania pracodawców. Respondenci przypuszczają, iż zmiany na rynku pracy mogą być związane z faktem dostępności środków unijnych.

Czy fakt dostępności środków unijnych dla przedsiębiorców w jakiś sposób wpływa na zmiany na rynku pracy?

„Chyba dostępność tych środków, niezależnie czy pójdą na innowacyjność, czy na rozwój, to zawsze to będzie się wiązało ze wzrostem zatrudnienia. Bo nawet, jeśli rozwój technologiczny ogranicza popyt na pracowników, to w innych komórkach pojawia się zapotrzebowanie – jeśli nie na pracę fizyczną to na pracę umysłową. I widać pewną zależność, że od momentu wejścia Polski do Unii, to wzrosła ilość ofert pracy.”

Problemem rynku pracy w województwie wielkopolskim nie jest zwykle ilość miejsc pracy, ale jakościowe walory osób zarejestrowanych jako bezrobotne: z jednej strony są to niskie kwalifikacje, a z drugiej brak motywacji do pracy. Ponadto, zdaniem respondentów województwo jest w dobrej sytuacji, dużo lepszej niż w innych województwach: stopa bezrobocia na koniec kwietnia 2008 r. wyniosła 7 %. W maju 2008 wartość ta ponownie uległa obniżeniu.

Problemem lokalnego rynku pracy nie jest już raczej bezrobocie, ale problemy ze znalezieniem osób o odpowiednich kwalifikacjach. (..)Jeszcze jakieś rezerwy są, które w pewnej części są w stanie pokryć zapotrzebowanie przedsiębiorców”

Z punktu widzenia pracowników Urzędu Pracy największe zapotrzebowanie występuje na pracowników w sektorze budowlanym (spawacze) oraz transportowym (zapotrzebowanie zgłaszane przez firmy spedycyjne na kierowców z międzynarodowym prawem jazdy).

Przedstawiciele Wielkopolskiej Agencji Rozwoju Przedsiębiorczości zauważają, iż w regionie występuje duży problem ze znalezieniem pracowników zwłaszcza z kwalifikacjami technicznymi oraz ze znajomością języków. Taka sytuacja przeszkadza przedsiębiorstwom w osiągnięciu maksymalnego potencjału rozwojowego.

Zdaniem respondentów dużo większy wpływ niż środki SPO-WKP na zwiększenie konkurencyjności polskich przedsiębiorców na wspólnotowym rynku pracy, miały takie czynniki jak: otwarcie rynków pracy i związane z tym migracje pracowników oraz stabilna polityka makroekonomiczna, a także upraszczanie procedur i regulacji.

Tę opinię potwierdzają badani beneficjenci, którzy w większości badanych przypadków traktowali środki jako wartość dodaną. Być może znaczenie wsparcia byłoby dużo większe, gdyby w okresie realizacji inwestycji nie nastąpił „boom ekonomiczny”. Na pewno dzięki otrzymanemu wsparciu udało osiągnąć się wyższy standard realizacji projektu.

„Być może projekt i tak byłby zrealizowany, ale te pieniądze dają komfort, spokój wydawania na rzeczy, nad którymi bez dofinansowania trzeba byłoby się zastanawiać, czy są konieczne, czy stać firmę na to, i kiedy taka inwestycja się zwróci. A perspektywa zwrotu

kosztów w działania badawcze, proinnowacyjne jest długa i jest zagadką.

Ponadto dofinansowanie działań innowacyjnych to jest ogromny prestiż. Magia funduszy unijnych: wejdą na obszary nowe., np. ochrona środowiska, bo to było założone w projekcie, ale uda się dopiero w przyszłości.”

Badane przedsiębiorstwa nie miały raczej problemu z osiągnięciem planowanych wskaźników w zakresie zatrudnienia. W większości przypadków przekroczyli zakładane wskaźniki. W rozwoju przedsiębiorstwa pomogła korzystna sytuacja na rynku. Jeden z przedsiębiorców (działanie 1.4.1) stwierdził, iż najprawdopodobniej bez dofinansowania prędzej czy później zrealizowałby projekt w ograniczonym zakresie, natomiast nie mógłby zatrudnić osoby, która jednakowoż jest niezbędną do powodzenia tego projektu. Bez tej osoby musieliby okroić zakres przedsięwzięcia.

Przedsiębiorcy zauważają także, iż w przypadku, gdy stawiamy na innowacyjność, zwykle kreujemy bezpośrednio mniej miejsc pracy, lecz o wyższej jakości.

„Magazyn Wysokiego Składowania w zakładzie jest w pełni zautomatyzowany. Można by było zatrudnić 20 magazynierów, żeby zrobić to samo, ale potrzeba by było przeszło dwa razy tyle powierzchni, co obecnie.

Wszyscy magazynierzy pracują z komputerami. Drugi potencjalny wariant oznaczałby więcej miejsc pracy. Ale wybór wariantu innowacyjnego (magazyn wysokiego składowania) oznacza stworzenie mniejszej ilości miejsc pracy, ale o dużo wyższych kwalifikacjach. Potrzebni są automatycy, którzy umieją projektować sterowniki i optymalizować, potrzebni są również mechanicy do frezarek, ale o wysokim stopniu sterowania.”

Generalnie przedsiębiorcy, których zakłady są obecnie w fazie rozwoju nie narzekają na obowiązek zapewnienia trwałości miejsc pracy. Zauważają jednak, iż w niekorzystnej sytuacji na rynku, tego typu zobowiązanie może działać na niekorzyść firmy i zagrażać jej konkurencyjności. Obecnie badani przedsiębiorcy nie borykają się z takim problemem, lecz teoretycznie mógłby on się pojawić w przypadku odwrócenia tendencji rozwojowych w gospodarce.

W przypadku jednego z badanych przedsiębiorstw z działania 2.2.1 beneficjent odstąpił od wsparcia. Głównym powodem rezygnacji była decyzja zagranicznego zarządu, by nie naginać potrzeb rozwojowych do wymogów projektu, które to wymogi uległy pewnej modyfikacji. Z drugiej strony poprzez sam fakt złożenia projektu, zagraniczny zarząd zaczął dostrzegać w przedsiębiorstwie potencjał i inwestować w jego rozwój.

W przypadku województwa podkarpackiego badaniu poddano dwa projekty realizowane przy wsparciu z działania 1.4.1 oraz jeden projekt z działania 2.2.1. Z uwagi na niewystarczającą ilość projektów z działania 2.2.1 realizowanych w województwie

podkarpackim, dwa projekty z tego działania dobrano z sąsiedniego województwa lubelskiego.

Dwa z badanych projektów realizowane były w przedsiębiorstwach zlokalizowanych w Rzeszowie (z działania 1.4.1 i 2.2.1), a trzeci z badanych w województwie projektów faktycznie prowadzony był przez przedsiębiorstwo, którego siedziba znajduje się w innym województwie (w regionie podkarpackim wykonano tylko badania terenowe). Projekt ten raczej nie oddziaływał w zauważalny sposób na gospodarkę lokalną, a zmiana zatrudnienia wiązała się z zatrudnieniem okresowym do prac terenowych (1-2 osoby do pomiarów na miejscu odwiertów) oraz zatrudnieniem osoby do obsługi nowo zakupionego sprzętu (zatrudnienie w centrali przedsiębiorstwa w Warszawie). W prace przy projekcie została włączona, do wykonania odwiertów, firma lokalna.

W przypadku obu badanych projektów realizowanych przy wsparciu środków z SPO-WKP w Rzeszowie, były to projekty realizowane przez duże, znaczące nawet w skali ponadregionalnej, przedsiębiorstwa. Obie te firmy są rozpoznawalne w regionie, sponsorują lokalne wydarzenia i współpracują z władzami miasta, także w zakresie kreowania wizerunku miasta i regionu. Kolejny badany projekt (działanie 2.2.1), chociaż zlokalizowany województwie lubelskim, powiązany jest lokalizacyjnie z powyższymi dwoma projektami z podkarpackiego: wszystkie te projekty leżą na terenie tzw. Doliny Lotniczej.

Dolina Lotnicza zlokalizowana jest w południowo-wschodniej Polsce, znanej z rozwiniętego przemysłu lotniczego oraz ośrodków szkolenia pilotów. Region ten cechuje duża koncentracja firm przemysłu lotniczego, ośrodków naukowo-badawczych oraz rozwinięte zaplecze edukacyjne i szkoleniowe.

Większość firm zaangażowanych w Projekt jest w rzeczywistości zlokalizowanych w województwie podkarpackim, a serce **Doliny Lotniczej** leży w stolicy tego regionu - Rzeszowie.

Branża lotnicza jest tradycyjną branżą regionu. Obecnie na terenie Doliny Lotniczej działa ok. 50 różnego typu przedsiębiorstw. W ślad za tymi przedsiębiorstwami powstają podmioty usługowe i handlowe.

SPO-WKP pozwolił analizowanym przedsiębiorstwom na oszczędność kosztów w ramach realizowanych inwestycji, a tym samym umożliwił kolejne inwestycje w rozwój firm. Badane firmy należą do konkurencyjnych nie tylko na skalę regionu, ale nawet Europy. Zakładane w ramach projektów wskaźniki (także te w zakresie zatrudnienia) zostały zrealizowane.

„Projekt zakładał zatrudnienie dodatkowo 109 pracowników - co zostało zrealizowane. Ponadto wskutek zwiększenia produkcji w Zakładzie Powłok, zatrudnienie

ogółem w pozostałych zakładach PZL Świdnik wzrosło o ponad 1000 osób. Utworzone miejsca pracy są trwałe. Zatrudniono w Zakładzie Powłok pracowników z wykształceniem chemicznym na stanowiska technologów oraz w kontroli jakości, pracowników na stanowiska robotnicze ze zdolnościami manualnymi do zabezpieczania otworów technologicznych. W innych zakładach zatrudnieni zostali konstruktorzy, tokarze, frezerzy. Zatrudniliśmy dużo kobiet. Część pracowników dojeżdża z dalszych miast naszego regionu np. z Chełma, Krasnegostawu i Lubartowa. Przejściowo były trudności z obsadzeniem wszystkich stanowisk pracy.”

Firmy korzystające ze wsparcia borykały się z przejściowymi problemami z zatrudnieniem specjalistów. Jedna z firm stara się o „modyfikacje w programie szkolnym, aby przyuczać drukarzy do tego typu pracy”. Przedsiębiorstwa „wysysają” też specjalistów z innych regionów kraju. Efekty realizacji projektów są trwałe.

„Wszystkie projekty są realistyczne, tak, więc nie ma obawy o trwałość zatrudnienia. Ludzie są zadowoleni z warunków pracy i nie chcą rezygnować sami z pracy. A firma ma plany rozwoju przynajmniej na następne 5 lat i w związku z tym ma plany zwiększania zatrudnienia”

Badane przedsiębiorstwa planują aplikowanie o kolejne środki w ramach funduszy unijnych. By sprawnie pozyskiwać fundusze zabiegają o informację, w jaki sposób i z jakich programów można pozyskać środki, uczestniczą także w szkoleniach na ten temat.

Pracownicy Urzędów Pracy w tym regionie są świadomi ile i jakie projekty w ramach SPO-WKP realizowane są w regionie, a do jakich projektów przymierzają się przedsiębiorcy w obecnym okresie programowania.

„W skali regionu w ramach SPO-WKP realizowano 26 projektów w jednym tylko działaniu 2.2.1 nakierowanym na innowacyjność i były one realizowane przez bardzo różne firmy – począwszy od firmy Marma. Są to też przedsiębiorstwa związane z przemysłem naftowym, drzewnym, transportem. Są to wszystko działania związane z unowocześnieniem działalności i produkcji.

W przypadku PO IG dopiero składane są wnioski, ale sądząc z informacji z MARR zainteresowanie jest spore. Świadczy to o tym, że w województwie jest zainteresowanie programem”.

Władze lokalne dostrzegają korzyści z realizacji innowacyjnych projektów w ich regionie, a otrzymane przez firmę dofinansowanie traktują jako powód do dumy dla regionu.

„Projekt przyczynił się znacznie do podwyższenia wizerunku firmy, W sposób pośredni wpływa to pewnie też na wizerunek województwa - pokazanie, że nowoczesny zakład może być też zlokalizowany na Podkarpaciu.”

Kolejny z analizowanych projektów w ramach działania 2.2.1 (zlokalizowany na terenie województwa lubelskiego) był projektem innowacyjnym. Jednakże przedsiębiorca zmuszony był do rezygnacji ze wsparcia, gdyż nie udało się uruchomić produkcji na zakładanym poziomie, zgodnym z gwarantowaną przez producenta linii wydajnością. Projekt był więc nieopłacalny ekonomicznie. W związku z tym zaprzestano produkcji i zwolniono uprzednio zatrudnionych 24 pracowników. Projekt ten stanowi przykład przedsięwzięcia innowacyjnego, w którym, pomimo że testy laboratoryjne wskazywały na powodzenie projektu, to w technologii produkcji nie udało się osiągnąć zakładanej efektywności.

Podsumowując analizę projektów realizowanych przy wsparciu z SPO-WKP w obu regionach można zauważyć pewną regionalną specyfikę. W Wielkopolsce, gdzie podmiotów gospodarczych jest więcej i są one bardziej rozproszone, projekty realizowane są nie tylko przez przedsiębiorstwa zlokalizowane w Poznaniu, zaś na Podkarpaciu, działalność gospodarcza skupia się głównie wokół Rzeszowa oraz Doliny Lotniczej. Z drugiej strony urzędy pracy oraz władze lokalne bardziej „dbają”, współpracują i interesują się działalnością przedsiębiorstw w województwie podkarpackim niż w wielkopolskim. Możemy tu mieć do czynienia z efektem skali: w regionie gdzie działa mniej podmiotów, zainteresowanie działalnością tych podmiotów, szczególnie większych, z których lokalizacji władze lokalne są „dumne”, jest dużo większe.

Tabela 19. Liczba złożonych wniosków o dofinansowanie w przeliczeniu na 100 tys. mieszkańców w układzie wojewódzkim (współczynnik aktywności)

Województwo	Liczba mieszkańców (w tys.)	Złożone wnioski o dofinansowanie	
		ogółem	na 100 tys. mieszkańców
POLSKA	38 125,4	32 113	84,23
Dolnośląskie	2 882,3	2 278	79,03
kujawsko-pomorskie	2 066,4	1 681	81,35
Lubelskie	2 172,8	1 111	51,13
Lubuskie	1 008,5	877	86,96
Łódzkie	2 566,2	2 253	87,80
Małopolskie	3 271,2	2 948	90,12
Mazowieckie	5 171,7	4 969	96,08
Opolskie	1 041,9	690	66,23
Podkarpackie	2 097,6	1 929	91,96
Podlaskie	1 196,1	1 015	84,86
Pomorskie	2 203,6	1 903	86,36
śląskie	4 669,1	4 045	86,63
Świętokrzyskie	1 279,8	856	66,89

Województwo	Liczba mieszkańców (w tys.)	Złożone wnioski o dofinansowanie	
		ogółem	na 100 tys. mieszkańców
Warmińsko-mazurskie	1 426,9	969	67,91
Wielkopolskie	3 378,5	3 351	99,19
zachodniopomorskie	1 692,8	1 236	73,02

Źródło: Raport z wdrażania Sektorowego Programu Operacyjnego Wzrost konkurencyjności przedsiębiorstw, lata 2004-2006 w 2007 roku.

W obu województwach zainteresowanie środkami unijnymi było wysokie. Ze środków skorzystali przedsiębiorcy bardziej aktywni, którzy mieli pomysły na własny rozwój oraz podjęli wysiłek przygotowania wniosku o dofinansowanie. Jak podaje Raport z wdrażania SPO-WKP w roku 2007, oba badane województwa charakteryzowały się wyższym niż średnia krajowa współczynnikiem aktywności w zakresie liczby złożonych wniosków o dofinansowanie w przeliczeniu na 100 tys. mieszkańców. Średnia wartość współczynnika aktywności dla całego kraju wyniosła ok. 85 wniosków w przeliczeniu na 100 tys. mieszkańców, a dla województwa podkarpackiego wartość współczynnika wyniosła ok. 92, zaś dla wielkopolskiego była najwyższa w Polsce i wyniosła ponad 99 wniosków w przeliczeniu na 100 mieszkańców.

Jeśli przyjrzymy się współczynnikowi skuteczności aplikowania (który to współczynnik świadczy przede wszystkim o jakości składanych wniosków), to województwo wielkopolskie osiągnęło wartość zbliżoną do średniej krajowej. Skuteczność wyniosła ok. 0,4, zaś podkarpackie znalazło się w grupie województw z najniższym współczynnikiem skuteczności aplikowania (ok. 0,3). Jakość projektów wnioskowanych do wsparcia w przypadku przedsiębiorców z województwa wielkopolskiego była więc wyższa niż w przypadku woj. podkarpackiego.

Tabela 20. Stosunek liczby złożonych wniosków o dofinansowanie do liczby podpisanych umów o dofinansowanie w układzie wojewódzkim (współczynnik skuteczności aplikowania)

Województwo	Złożone wnioski o dofinansowanie	Podpisane umowy o dofinansowanie	Skuteczność
POLSKA	32 113	13 453	0,4189
Dolnośląskie	2 278	876	0,3845
kujawsko-pomorskie	1 681	655	0,3896
Lubelskie	1 111	360	0,3240
Lubuskie	877	302	0,3444
Łódzkie	2 253	1 052	0,4669
Małopolskie	2 948	1 112	0,3772
Mazowieckie	4 969	2 681	0,5395
Opolskie	690	248	0,3594
Podkarpackie	1 929	635	0,3292

Województwo	Złożone wnioski o dofinansowanie	Podpisane umowy o dofinansowanie	Skuteczność
Podlaskie	1 015	347	0,3419
Pomorskie	1 903	853	0,4482
śląskie	4 045	1 810	0,4475
Świętokrzyskie	856	298	0,3481
warmińsko-mazurskie	969	327	0,3375
Wielkopolskie	3 351	1 399	0,4175
zachodniopomorskie	1 236	496	0,4013

Źródło: Raport z wdrażania Sektorowego Programu Operacyjnego Wzrost konkurencyjności przedsiębiorstw, lata 2004-2006 w 2007 roku.

Badani w ramach studiów przypadku przedsiębiorcy jako problemy w realizacji projektów wskazywali na zbyt dużą biurokrację oraz problemy z podwykonawcami (opóźnienia w stosunku do harmonogramu).

„Głównym problemem jest ilość dokumentów papierowych. Kopiowanie i kserowanie ton dokumentów jest niepoważne. Przy dużych wnioskach powinno być to jakoś usprawnione, żeby nie sięgać na każdym etapie do wszystkich dokumentów.”

Problemem w przypadku innowacyjnych przedsięwzięć jest także mała elastyczność planowanych projektów i małe możliwości wprowadzania zmian do projektów.

„Trudno także coś zmienić w projekcie. Szczególnie w przypadku nowych technologii, gdzie nie jesteśmy w stanie wszystkiego przewidzieć, może okazać się, że coś się wydarzy – pojawi się coś nowego w otoczeniu, jakaś nowa ciekawsza technologia, np. nowe maszyny usprawniająca produkcje. Projekty nie nadążają za dynamiką zmian technologicznych. Czasem lepiej byłoby coś zmienić z korzyścią dla przedsiębiorstwa i jego efektywności, ale tego się nie da, ramy projektu są bardzo sztywne i nie da się zmienić.”

„Niejednokrotnie przedsiębiorca musi na siłę dostosować się do programu, mimo, że część rzeczy w trakcie projektu może okazać się uzasadniona do zmiany. Nie chodzi o całkowitą dowolność, ale o pewne ramy i pole do manewru. Np. osprzęt informatyczny zmienia się diametralnie w przeciągu roku, a trzeba sztywno się trzymać zapisów (trzeba kupić dokładnie te same maszyny, programy itp.). Powinny być przynajmniej możliwości szybkiego aneksowania umów. Programy długookresowe – takie jak ten powinny być bardziej elastyczne.”

Ponadto, jako bariery w realizacji projektów, beneficjenci wskazują na zbyt długi okres aplikowania i rozpatrywania wniosków oraz brak dokładnych instrukcji dotyczących wypełniania raportów okresowych i końcowych.

„Nie jest na początku realizacji projektu jasne, że jest to w ogóle obowiązek składania takich raportów cząstkowych.

Niejasne jest też to, kiedy trzeba złożyć projekt końcowy – teoretycznie jest to 60 dni od zakończenia projektu, ale nie wiadomo, czy jest to 60 dni od zakończenia działań kwalifikowanych, czy zakończenia całego projektu – daty zapisanej w umowie. Ministerstwo samo nie wie i wysyła sprzeczne sygnały. Nie jest to jakieś straszne, ale jest czasochłonne niepotrzebnie”.

4.2.4. Użyteczność systemu instytucjonalnego i instrumentów wsparcia SPO-WKP

Zdaniem większości respondentów (przedsiębiorców beneficjentów SPO-WKP) realizacja projektów dofinansowanych ze środków Programu przyczynia się do wsparcia zatrudnienia w sektorze MSP (ponad 66 % odpowiedzi zdecydowanie się zgadzam i zgadzam się), a miejsca pracy utworzone w ramach projektu mają w przeważającej mierze charakter trwałe (ok. 75 % wskazań na *zgadzam się* bądź *zdecydowanie się zgadzam*). Przedsiębiorcy jednak nie sądzą, iż realizacja projektów przyczyniła się w dużym stopniu do wzrostu zatrudnienia w województwie lub regionie oraz do wzrostu zatrudnienia w B+R w regionie (w obu przypadkach ok. 30% odpowiedzi „ani tak ani nie”). Można więc stwierdzić, iż znaczenie realizacji SPO-WKP było zauważalne raczej na poziomie konkretnych przedsiębiorstw oraz w skali lokalnej, a nie całego regionu.

Podobnego zdania byli przedstawiciele Instytucji Wdrażających SPO-WKP, którzy twierdzili, że realizacja projektów w ramach poszczególnych działań przyczyniła się do utworzenia (lub zachowania) miejsc pracy w sposób pośredni lub bezpośredni, lecz raczej trudno doszukiwać się oddziaływania projektów w zakresie zatrudnienia na skalę regionu.

„Realizacja większych projektów inwestycyjnych mogła być dostrzegalna w układzie lokalnym, ale raczej nie w całym województwie”

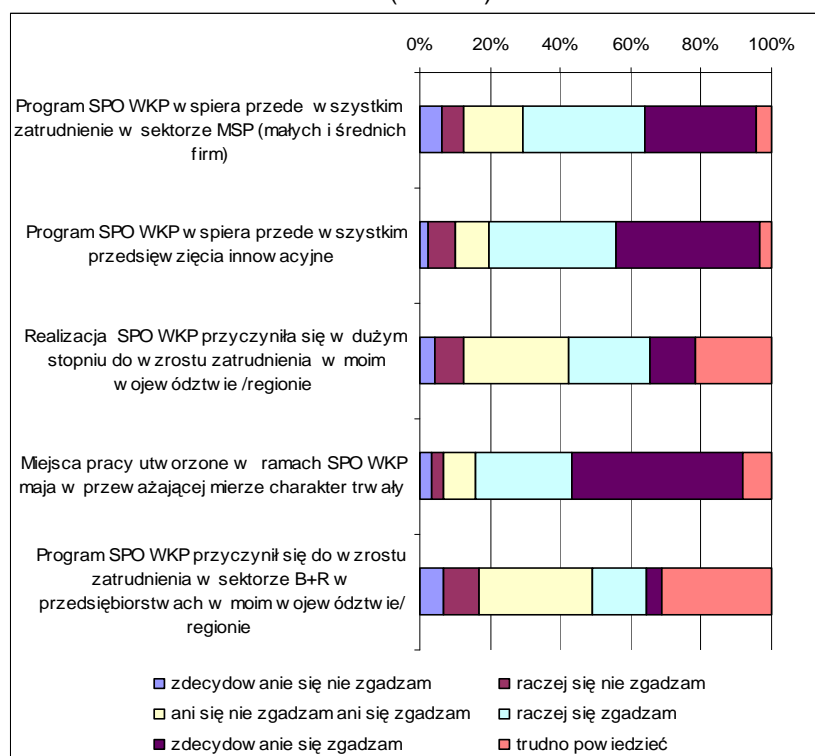
Zdaniem przedstawicieli IW i IP oraz beneficjentów, realizacja SPO-WKP wspiera realizację projektów innowacyjnych (ok. 45 % wskazań beneficjentów na „zgadzam się” bądź „zdecydowanie się zgadzam”).

Należy jednak zauważyć, że realizacja projektów innowacyjnych niesie za sobą pewne ryzyko dla beneficjenta. Jak pokazują doświadczenia w zakresie wdrażania tego typu projektów, *„nie wszystko to, co udawało się w laboratorium udaje się potem uzyskać w procesie produkcji”.*

Podczas wywiadów przedstawiciele Instytucji Wdrażających i Pośredniczących

przyczyniali przykłady projektów, które mimo ambitnych założeń i celów w zakresie wdrażania innowacyjności nie zostały zrealizowane, gdyż nie udało się uzyskać oczekiwanego produktu, czy technologii. W tych przypadkach beneficjenci byli „podwójnie przegrani”: nie udało im się zrealizować projektów, na które ponieśli już koszty, a ponadto musieli zwracać otrzymane dofinansowanie. Pomimo tego, iż wszystkie realizowane w ramach wsparcia projekty powinny nieść wartość innowacyjną dla gospodarki, to ryzyko związane z realizacją tego typu projektów scedowane jest na przedsiębiorcę.

Schemat 58. Ocena SPO-WKP (N= 381)

Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników ankiet CATI

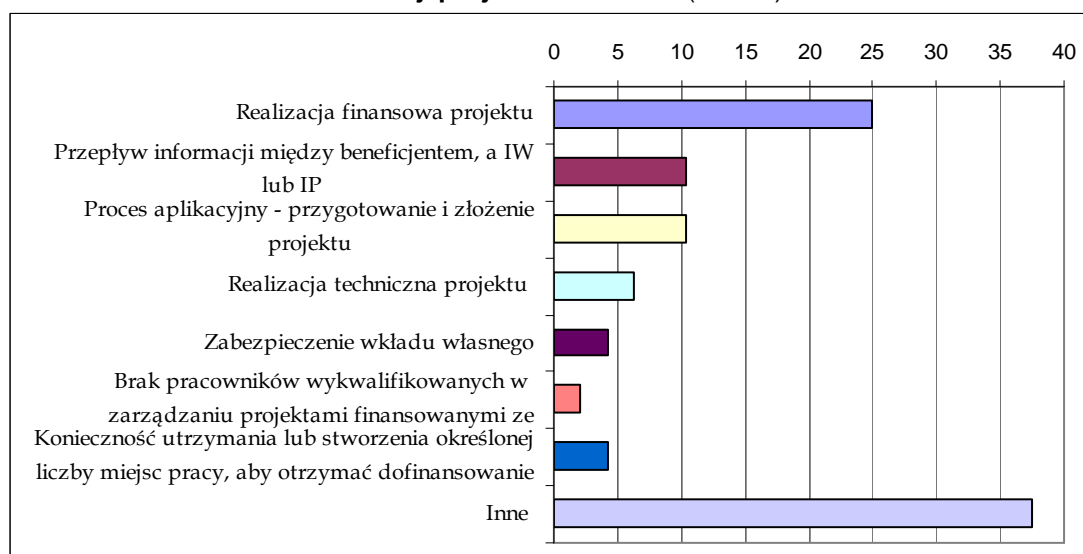
Powyższy rysunek przedstawia zestawienie ocen SPO-WKP przez badanych beneficjentów.

Przedstawiciele Instytucji Wdrażających SPO-WKP oraz sami beneficjenci zgodnie wskazują, iż najistotniejszą barierą w procesie uzyskania dofinansowania jest proces aplikacyjny, a więc przygotowanie i złożenie projektu (patrz Schemat: Utrudnienia realizacji projektu SPO-WKP, rozdział 4.2.1). Kolejne problemy, z jakimi borykają się beneficjenci to realizacja finansowa projektu (jego rozliczanie i związana z tym biurokratyzacja) oraz przepływ informacji pomiędzy beneficjentem IW oraz IP.

Także beneficjenci instytucjonalni jako utrudnienia w realizacji projektu SPO-WKP wskazują przede wszystkim na problemy w realizacji finansowej projektu (ok. 25 % wskazań), następnie na przepływ informacji między beneficjentem, a IW lub IP oraz proces

aplikacyjny (po ok. 10 % wskazań)

Schemat 59. Utrudnienia realizacji projektu SPO-WKP (N=381)

Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników ankiet CATI

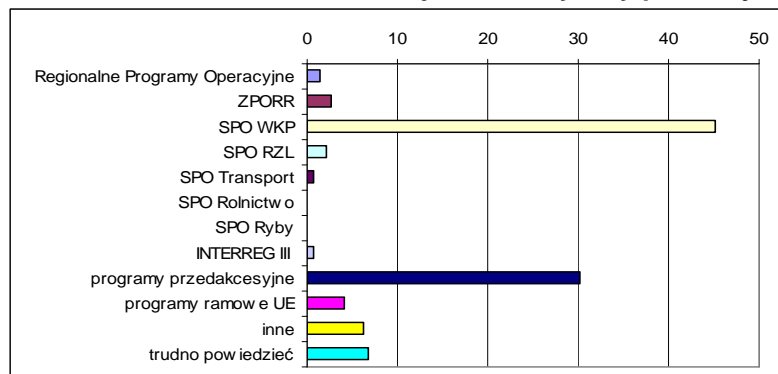
Zdaniem niektórych przedstawicieli Instytucji Wdrażających cały proces kontroli realizacji projektów przez beneficjentów jest zbyt skomplikowany, zbiurokratyzowany i usztywniony.

„Przedsiębiorcom w realizacji projektów przeszkadzają skomplikowane procedury. Przy PO IG miało być wprowadzone uproszczenie, ale ponownie skomplikowano cały proces.

Szkolenia i podręczniki dla beneficjentów nie ułatwiają sprawy, bo procedury są aż tak skomplikowane, że nie ma prostych rozwiązań. Urzędnicy tracą zbyt wiele czasu na monitorowanie i kontrole projektów. By zweryfikować projekt potrzeba min. 60 dni. Można postawić pytanie, czy takie działania są efektywne kosztowo? Czy kontrola nie jest zbyt droga? Z drugiej strony liczba nieprawidłowości przy realizacji SPO-WKP jest tak niewielka, że urzędnicy zastanawiają się, co zrobić, by nie wzbudzić podejrzeń KE. W związku z tym rozszerza się liczbę nieprawidłowości o te rzeczy, które de facto nie są nieprawidłowościami.”

Wśród badanych respondentów – przedsiębiorców beneficjentów SPO-WKP, duża grupa posiadała doświadczenie w korzystaniu ze środków UE (prawie 40 % beneficjentów). Wśród beneficjentów doświadczonych, największa grupa korzystała już ze środków UE w ramach innego projektu wspartego z SPO-WKP, a nieco mniejsza ze środków programów przedakcesyjnych. Rozkład odpowiedzi przedsiębiorców przedstawia poniższy wykres.

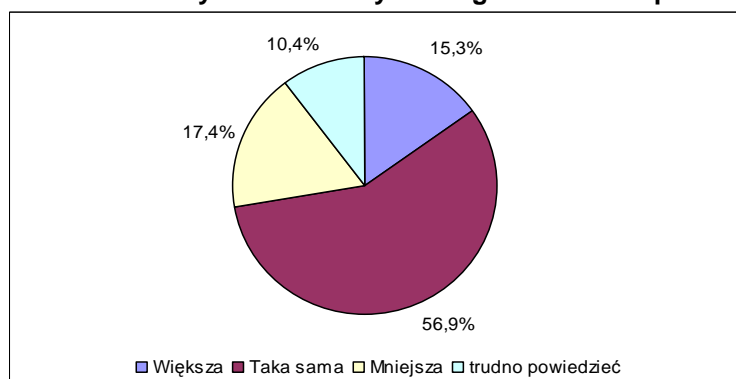
Schemat 60. Środki finansowe, z jakich korzystały przedsiębiorstwa (N=146)

Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników ankiet CATI

Beneficjenci posiadający doświadczenie w korzystaniu z innych dostępnych środków zostali poproszeni o ocenę ich użyteczności w porównaniu do SPO-WKP. Dla większości respondentów (prawie 60% odpowiedzi) użyteczność jest taka sama. Dla podobnej grupy (odpowiednio ok. 15 i 17 %) użyteczność SPO-WKP w porównaniu do innych programów jest wyższa lub niższa.

Schemat 61. Użyteczność innych Programów UE w porównaniu do SPO-WKP (N=144)

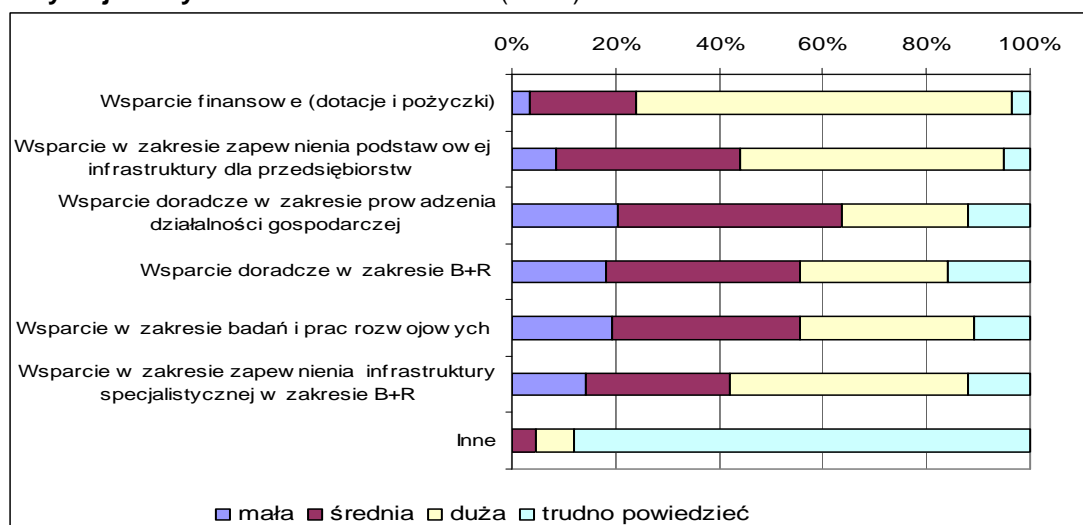

Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników ankiet CATI

Powyższe dane wskazują więc na brak zasadniczych różnic w ocenie przedsiębiorców co do użyteczności SPO-WKP i innych dostępnych środków UE. Taki rozkład odpowiedzi wynika prawdopodobnie z faktu, iż projekty finansowane ze środków UE realizowane są zasadniczo z zachowaniem podobnych zasad i wymogów.

Zdaniem beneficjentów instytucjonalnych SPO-WKP najskuteczniejszym instrumentem w zakresie wspierania powstawania nowych miejsc pracy lub utrzymania tych istniejących jest wsparcie finansowe (dotacje i pożyczki). Jako bardzo skuteczne oceniane jest także wsparcie przedsiębiorców w zakresie zapewnienia podstawowej oraz specjalistycznej (B+R) infrastruktury. Jako najmniej skuteczne instrumenty wskazywane jest doradztwo (zarówno w zakresie prowadzenia działalności gospodarczej jak i w zakresie B+R) oraz wsparcie przedsiębiorców w zakresie prac i badań rozwojowych. Zestawienie opinii respondentów przedstawia poniższy wykres.

Schemat 62. Ocena skuteczności instrumentów wsparcia przedsiębiorców przez beneficjentów instytucjonalnych w ramach SPO-WKP (N=83)

Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników ankiet CATI

Powyższe poglądy znalazły swoje potwierdzenie w opiniach przedstawicieli IW oraz IP SPO-WKP. Osoby te zgodnie twierdzą, iż najskuteczniejszym instrumentem wsparcia, którego efekty przekładają się na zatrudnienie są inwestycje w infrastrukturę. Należy jednak zauważyć, iż w przypadku, gdy celem projektu jest wdrożenie nowych inwestycji w przedsiębiorstwie czy też nowej technologii produkcji, miejsca pracy są łatwo zauważalnym bezpośrednim efektem realizacji projektu. W przypadku realizacji projektów doradczych miejsce pracy może powstać dopiero wtedy, gdy osoba korzystająca z usługi doradczej rozpocznie nową działalność, czy inwestycje. W tym przypadku usługa doradcza może spowodować powstanie miejsca pracy, ale jest to już efekt pośredni, odsunięty w czasie i trudniejszy do monitorowania. Podobna sytuacja związana jest ze wsparciem w zakresie badań i prac rozwojowych. Oprócz miejsc pracy bezpośrednio potrzebnych do prowadzenia badań, powstanie nowych miejsc pracy nastąpi dopiero, gdy realizowane badania czy prace rozwojowe znajdą swoje zastosowanie i będą wdrażane w przedsiębiorstwach.

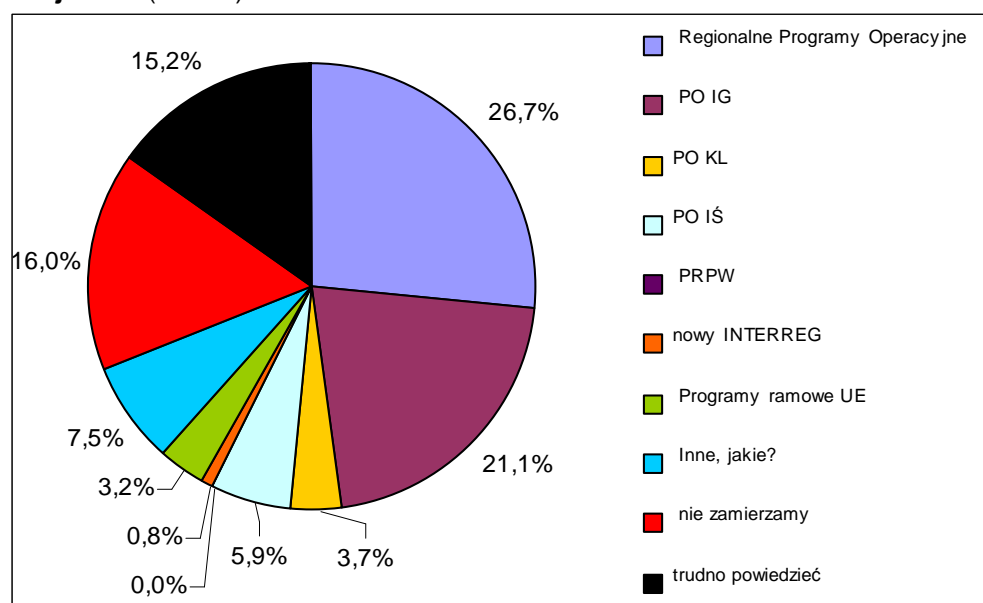
Wśród osób zajmujących się wdrażaniem projektów przeważają poglądy, iż

kreowanie miejsc pracy nie powinno być celem samym w sobie. Miejsca pracy w przypadku wsparcia przedsiębiorców tworzone są przy okazji realizacji innych celów SPO-WKP (np. zwiększenie innowacyjności przedsiębiorstw).

„Przy realizowanych projektach zwykle powstają miejsca pracy (lub też poprzez realizację projektu unikana jest redukcja zatrudnienia, która musiałaby nastąpić, gdyby projektu nie było). Miejsca pracy nie są (i nie mogą być) celem samym w sobie (wtedy byłyby sztucznie tworzone lub sztucznie określone we wniosku – zbyt optymistycznie). Celem projektu jest, np. nowa inwestycja, a miejsca pracy powstaną i tak przy okazji realizacji tej inwestycji, gdyż są wymagane przez projekt. Przyznawanie punktów za planowane miejsca pracy nie jest, więc dobrym pomysłem.”

O użyteczności istniejących instrumentów wsparcia może świadczyć fakt, iż badani przedsiębiorcy w większości przypadków planują aplikować o wsparcie z funduszy UE w obecnym okresie programowania. Tylko ok. 16 % z respondentów nie zamierza realizować projektów przy wsparciu zewnętrznego finansowania. Wśród programów najbardziej popularnych wśród badanej grupy znalazły się Regionalne Programy Operacyjne (prawie 27 % badanych planuje skorzystać ze środków w ramach RPO w pierwszej kolejności). Nieco mniejsza grupa (21 %) planuje dofinansować swoje inwestycje w pierwszej kolejności w ramach PO IG

Schemat 63. Plany beneficjentów w zakresie aplikowania o środki z funduszy UE w okresie 2007 -2013, uwzględniając programy z których beneficjent chce skorzystać w pierwszej kolejności (N=381)

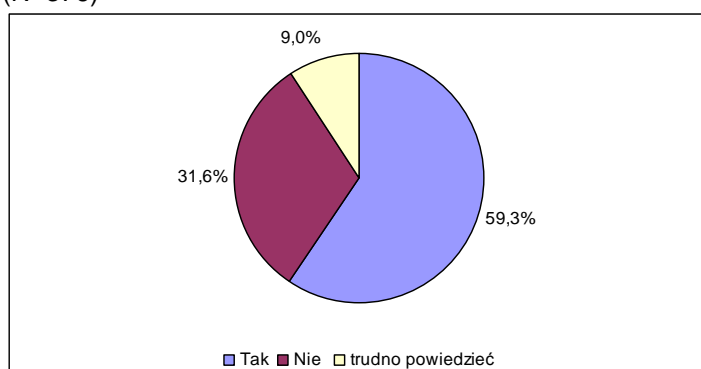

Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników ankiet CATI

Duża grupa przedsiębiorców, planuje także w przyszłości skorzystać z innych niż

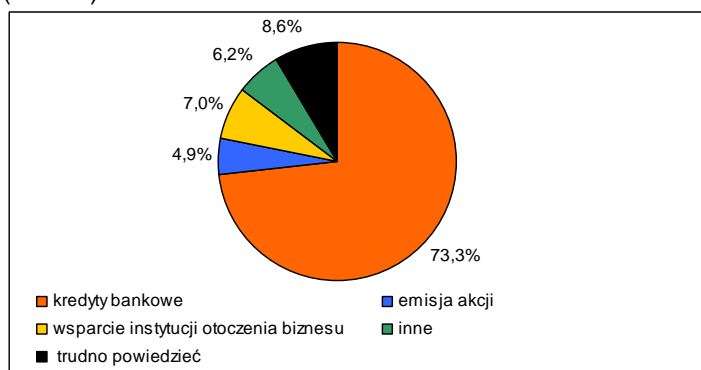
fundusze unijne form wsparcia swojej działalności: prawie 60% badanych. (Rozkład odpowiedzi ilustruje Schemat 64). Najbardziej popularną planowaną przez przedsiębiorców formą wsparcia są kredyty bankowe (ponad 70 % wskazań). Ze wsparcia instytucji otoczenia biznesu planuje skorzystać tylko 7% badanych, a z emisji akcji niecałe 5 % respondentów.

Schemat 64. Plany wykorzystania innych form wsparcia przedsiębiorców niż fundusze UE (N=376)

Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników ankiet CATI

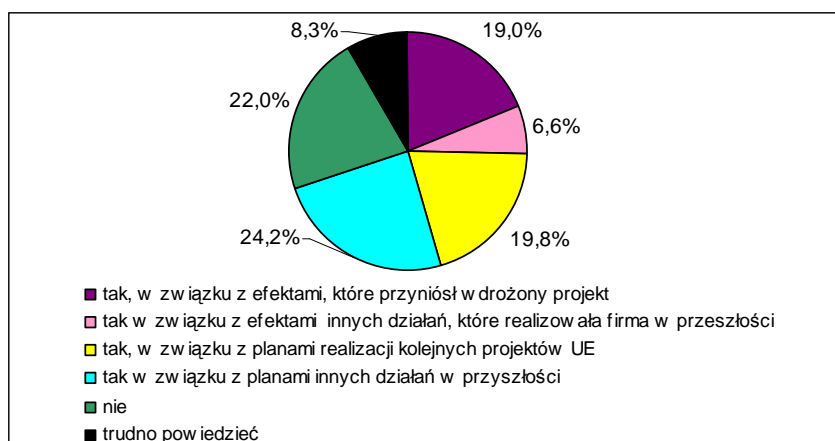
Schemat 65. Typy wsparcia dla przedsiębiorców, z których chcą skorzystać w przyszłości (N=243)

Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników ankiet CATI

Respondenci znajdują powiązanie pomiędzy efektami projektu, czy też planami związanymi z realizacją kolejnych projektów przy wsparciu UE, a planami w zakresie zwiększenia zatrudnienia w przedsiębiorstwie. Około 22 % badanych przedsiębiorców nie planuje w najbliższym okresie zwiększyć zatrudnienia. Rozkład odpowiedzi na pytania o plany w zakresie zwiększania zatrudnienia przedstawia poniższy wykres.

Schemat 66. Plany zmian w zatrudnieniu (zwiększenie zatrudnienia) (N=363)

Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników ankiet CATI

Aby w pełni odpowiedzieć na pytanie o użyteczność instrumentów wsparcia SPO-WKP, należy nie tylko analizować opinie beneficjentów Programu, ale także tych przedsiębiorców, którzy nie realizowali projektów dofinansowanych w ramach Programu. W związku z tym przeprowadzone zostało badanie wśród przedsiębiorców – potencjalnych beneficjentów (a więc tych, którzy mogli realizować dofinansowane projekty, ale ich nie realizowali). W badanej grupie (42 przedsiębiorców) prawie połowa (20) w ogóle nie słyszała o SPO-WKP. Tylko trzy przedsiębiorstwa aplikowały o środki z Programu, lecz ich wnioski przeszły oceny formalną i merytoryczną, ale nie starczyło funduszy na ich dofinansowanie.

Badani przedsiębiorcy, którzy słyszeli o SPO-WKP, a nie aplikowali o środki, jako powody nie ubiegania się o dofinansowanie podawali przede wszystkim następujące czynniki:

- brak wystarczających informacji o Programie,
- brak potrzeb, które były możliwe do realizacji w ramach SPO-WKP,
- brak funduszy na pokrycie wkładu własnego.

Mając na uwadze powyższe odpowiedzi można wnioskować, iż największą barierą dla pewnej grupy przedsiębiorców w ubieganiu się o środki był brak informacji. Z drugiej strony, można pokusić się o stwierdzenie, iż o dofinansowanie ubiegały się jednostki aktywne, które były otwarte na pojawiającą się informację o możliwości wsparcia.

Przedstawiciele beneficjentów wybrani do badania metodą studium przypadku wskazywali, iż najskuteczniejszymi instrumentami wsparcia w zakresie podnoszenia ich konkurencyjności oraz wzrostu zatrudnienia w sektorze przedsiębiorstw nie są instrumenty stosowane w ramach funduszy strukturalnych, lecz w ich opinii o wiele wyższą skuteczność przyniosłyby zmiany w polityce fiskalnej państwa oraz eliminacja barier dla biznesu i eliminacja bubli prawnych, które utrudniają funkcjonowanie przedsiębiorstw.

Wnioski

Wpływ SPO-WKP na wzmocnienie sektora B+R

- Wpływ efektów realizacji SPO-WKP na rozwój działalności badawczo–rozwojowej (B+R) przedsiębiorstw biorących bezpośredni udział w Programie należy uznać za znaczący. W około 40% projektów efekty wsparcia Programu wiązały się w jakiś sposób z rozwojem działu i działalnością badawczo–rozwojowej beneficjenta.
- W około 18% projektów na skutek realizacji projektu zatrudniono osoby w działach B+R. W sumie, według szacunków dokonanych na podstawie odpowiedzi beneficjentów, można oszacować, że około 4,5% do 8%, a więc między 2200 a 3900 ogółu nowopowstałych miejsc pracy, będących bezpośrednią konsekwencją wsparcia SPO-WKP, w podmiotach objętych niniejszym badaniem, to miejsca pracy związane z działalnością B+R. W grupie kontrolnej przedsiębiorstw nie korzystających ze wsparcia SPO-WKP miejsca pracy powstałe w działalności badawczo–rozwojowej stanowią między 1,5% a 3,3% ogółu nowopowstałych miejsc pracy. Udział ten jest znacznie niższy niż w grupie beneficjentów SPO-WKP, co wskazuje jednoznacznie, że Program wywarł pozytywny wpływ na zmiany w zatrudnieniu w zakresie B+R w grupie przedsiębiorstw beneficjentów Programu.
- Przedsiębiorstwa, które korzystały w sposób bezpośredni ze wsparcia udzielonego w ramach SPO-WKP, przede wszystkim skierowanego na realizację zadań innowacyjnych, stanowią grupę przedsiębiorstw aktywnych i świadomych potrzeby wprowadzania nowoczesnych rozwiązań technologicznych w celu podniesienia swojej pozycji konkurencyjnej na rynku w znacznie większym stopniu, niż w pozostałych grupach badanych przedsiębiorstw. Świadczy o tym m.in. fakt, że w grupie beneficjentów 1/3 posiada własny dział zajmujący się B+R. Wśród beneficjentów pośrednich oraz przedsiębiorstw nie korzystających z Programu udział ten jest niższy i wynosi odpowiednio 18% i 19%.
- Program w największym stopniu wpłynął na rozwój działów badawczo-rozwojowych w grupie małych przedsiębiorstw. W tej grupie wsparcie udzielone w ramach Programu SPO-WKP wykorzystywane było w większym stopniu do budowy działów badawczych od podstaw, podczas gdy w przedsiębiorstwach większych przede wszystkim następowało wsparcie wcześniej już istniejącej działalności B+R. Istotne jest to, że w przypadku małych firm inwestycje w zakresie B+R nie powstałyby w ogóle lub powstały na mniejszą skalę bez wsparcia SPO-WKP. Program był, zatem niezbędnym elementem wsparcia lub rozpoczęcia działalności B+R w tej grupie przedsiębiorstw. W przypadku firm średnich i dużych dofinansowanie stanowiło jeden z elementów strategii rozwoju firmy w oparciu o inwestycje i nowoczesne technologie. Przedsięwzięcia realizowane w tej grupie firm nie były uzależnione od uzyskanego

wsparcia SPO-WKP i zostałyby zrealizowane także bez Programu. SPO-WKP stworzyło zatem podstawę do wzrostu wydatków innowacyjnych w przedsiębiorstwach i realizacji kolejnych przedsięwzięć.

- Z uwagi na to, że przedsiębiorstwa korzystające ze wsparcia Programu (w zakresie przedmiotowym objętym niniejszą oceną uzupełniającą) stanowią około 0,2% wszystkich podmiotów w kraju, ich wpływ na zmianę struktury zatrudnienia w Polsce w ogóle i w zakresie działalności B+R, jest bliski zeru. Wpływ ten należy rozpatrywać tylko w odniesieniu do zmian zachodzących w grupie beneficjentów, a efekty zmian odnosić do skali efektów w innych grupach przedsiębiorców. Postępując w ten sposób należy stwierdzić, że Program wywarł niewątpliwie pozytywny wpływ na przedsiębiorstwa korzystające z jego efektów w sposób bezpośredni jak i pośredni, o czym świadczy liczba około 80 tys. nowych miejsc pracy.

Wpływ SPO-WKP na ograniczenie bezrobocia tworzenie miejsc pracy w ujęciu regionalnym

- Wdrażane projekty przeniosły większe efekty związane ze wzrostem zatrudnienia w województwach lepiej rozwiniętych. Na obszarach słabej rozwiniętych, w zdecydowanie większym stopniu niż średnio w kraju, wystąpiło zjawisko ograniczenia liczby miejsc pracy. Realizacja projektów na tych obszarach nie wiązała się w takim stopniu jak w innych województwach z rozszerzeniem zakresu działania firmy i tym samym z koniecznością zwiększenia zatrudnienia, ale z zastąpieniem jednego typu działań lub rozwiązań technologicznych innymi, przy zaangażowaniu podobnej liczby pracowników. Program wsparł zatem na tych obszarach w większym stopniu bieżącą działalność przedsiębiorstw, powodując tym samym wzrost konkurencyjności tych przedsiębiorstw w krótkiej perspektywie czasu. Pozostaje jednak pytanie, czy wystarczy to do sprostania konkurencji na otwartym rynku w długookresowej perspektywie.
- W województwach o gorszych wskaźnikach rozwoju społeczno-gospodarczego obserwuje się, że realizowane są projekty na mniejszą skalę i o niższej średniej wartości. Co więcej analiza korelacji między stopą bezrobocia a liczbą zrealizowanych projektów i liczbą powstałych na skutek efektów SPO-WKP miejsc pracy wskazuje na słabą, ale istotną statystycznie zależność, że w regionach, gdzie wskaźniki bezrobocia są wyższe powstało mniej miejsc pracy. SPO-WKP, wpisując się w założenia odnowionej Strategii Lizbońskiej, wsparł zatem w największym stopniu podmioty z obszarów najdynamiczniej rozwijających się, które stanowią lokomotywy rozwoju regionalnego.
- Różnice skali efektów związanych z liczbą nowych miejsc pracy spowodowane są w głównej mierze czynnikami endogenicznymi – potencjałem gospodarczym

województw, przede wszystkim wielkością i strukturą branżową przedsiębiorstw oraz systemem organizacji pracy tych firm. Porównując bowiem potencjał gospodarczy regionów mierzony liczbą podmiotów gospodarczych zarejestrowanych w REGON oraz liczbę realizowanych projektów SPO-WKP, istnieje bardzo silna dodatnia zależność między tymi zmiennymi. Wskazuje to na brak zasadniczych różnic między regionami w zakresie intensywności korzystania z pomocy SPO-WKP. We wszystkich województwach średnio na 1000 podmiotów gospodarczych zrealizowano 1,65 projektu wspartego SPO-WKP. Różnice, tak jak wskazano powyżej, obserwowane są dopiero w przypadku skali samych projektów oraz efektów, jakie dzięki nim zostały osiągnięte.

Ocena realizacji zamierzonych celów i skuteczności działań w zakresie tworzenia miejsc pracy

- Negatywne efekty wsparcia w ramach SPO-WKP, w postaci likwidacji miejsc pracy wystąpiły na bardzo małą skalę, co niewątpliwie należy uznać za pozytywne osiągnięcie Programu. Mimo tego, że wdrażanie nowoczesnych rozwiązań i innowacyjnych technologii wiąże się często z możliwością ograniczenia zatrudnienia, w przedsiębiorstwach korzystających ze wsparcia Programu zatrudnienie na ogół wzrastało. Największy udział utraconych miejsc pracy wystąpił w przypadku działania 2.3 oraz 2.2.1. Należy jednak wziąć pod uwagę, że liczba powstałych miejsc pracy na skutek realizacji obu tych działań znacznie przewyższyła liczbę miejsc utraconych, a w sumie oba wymienione działania przyczyniły się do powstania prawie 80% wszystkich nowych miejsc pracy. Świadczy to przede wszystkim o potencjale rozwojowym polskich firm, a także o zdolnościach wewnętrznych firm - organizacyjnych i technologicznych - niezbędnych do implementacji nowoczesnych rozwiązań.
- Działania 2.3 i 2.2, w szczególności poddziałanie 2.2.1, to działania, które zgodnie z założeniami Programu miały wiązać się z kreowaniem największej liczby miejsc pracy. Zgodnie z oficjalnymi sprawozdaniami z realizacji SPO-WKP za rok 2007, w ramach działania 2.2 z 8 600 miejsc pracy osiągnięto 65% oraz w ramach działania 2.3 z 10 tys. miejsc prac osiągnięto 70%. Na podstawie przeprowadzonych badań wynika, że realne wartości przekroczyły znacznie zakładane wskaźniki, a w wyniku realizacji obu wymienionych działań powstało już po około 18,5 tys. nowych stałych miejsc pracy.
- Z przeprowadzonych analiz wynika, iż najbardziej skuteczne i efektywne w tworzeniu nowych miejsc pracy są projekty inwestycyjne. W przypadku tego typu projektów miejsca pracy są łatwo zauważalnym bezpośrednim efektem realizacji projektu. Potwierdza to m.in. wynik porównania struktury projektów oraz struktury utworzonych miejsc pracy w podziale na działania. W wyniku tego zabiegu okazało się, że

najsukuteczniejszym jest poddziałanie 2.2.1. W jego ramach zrealizowano około 15% projektów, ale przyczyniły się one do powstania około 45% wszystkich miejsc pracy w grupie przedsiębiorców – bezpośrednich beneficjentów SPO-WKP.

- W przypadku realizacji projektów doradczych, miejsce pracy może powstać dopiero wtedy, gdy osoba korzystająca z usługi doradczej rozpocznie nową działalność, czy inwestycje. A więc miejsce pracy powstaje w sposób pośredni, odsunięty w czasie i w związku z tym trudniejszy do monitorowania. Podobna sytuacja związana jest ze wsparciem w zakresie badań i prac rozwojowych. Oprócz miejsc pracy bezpośrednio potrzebnych do prowadzenia badań, nowe miejsca pracy utworzone zostaną dopiero wtedy, gdy realizowane badania i prace rozwojowe znajdą swoje praktyczne zastosowanie. W związku z tym nie można jednoznacznie stwierdzić, które działania z uwagi na efektywność i skuteczność powinny być kontynuowane w przyszłości. Wydaje się, iż każde z działań jest istotne, a o ich skuteczności i efektywności świadczy raczej ich dopasowanie do konkretnych potrzeb przedsiębiorcy, jakości dostępnych na rynku pracy pracowników oraz sytuacji społeczno-gospodarczej w danym układzie lokalnym lub regionalnym.
- W przypadku instrumentów skierowanych do przedsiębiorców w sposób pośredni - przez instytucje beneficjentów, najbardziej skutecznym, jak do tej pory, w zakresie tworzenia nowych miejsc pracy jest działanie 1.2. Wniosek ten potwierdzają opinie samych beneficjentów instytucjonalnych SPO-WKP, którzy potwierdzają skuteczność wsparcia finansowego w postaci dotacji, pożyczek i poręczeń w zakresie wsparcia wzrostu zatrudnienia u swoich klientów. Jako bardzo skuteczne oceniane jest także wsparcie przedsiębiorców w zakresie zapewnienia podstawowej oraz specjalistycznej infrastruktury. Jako najmniej skuteczne instrumenty wskazywane jest doradztwo (zarówno w zakresie prowadzenia działalności gospodarczej jak i w zakresie B+R) oraz wsparcie przedsiębiorców w zakresie prac i badań rozwojowych. W tym ostatnim przypadku należy jednak mieć na uwadze to, że w efekcie realizacji tego typu projektów zatrudnienie znajdują osoby o najwyższych kwalifikacjach – specjaliści w zakresie badań i rozwoju, którzy przesądzają w dłuższej perspektywie czasu o pozycji konkurencyjnej danego przedsiębiorstwa czy instytucji. Dowodzi tego jednoznacznie przykład poddziałania 1.4.1 SPO-WKP. W około 60% projektów zostali zatrudnieni pracownicy zajmujący się działalnością badawczo-rozwojową. Mimo tego, że efekty poddziałania 1.4.1 związane ze wzrostem zatrudnienia nie są duże w ujęciu bezwzględnym, to utworzone miejsca pracy są najwyższej jakości i mają wpływ na pozycję konkurencyjną danego przedsiębiorstwa w długookresowej perspektywie.

kontekście wspierania zmian w zatrudnieniu

- W procesie oceny projektów do dofinansowania w ramach działań 2.2 oraz 2.3 projektodawca mógł uzyskać znaczną ilość punktów¹⁵ za tworzenie nowych miejsc pracy i/lub lokalizację projektu w regionie z wysokim bezrobociem. Można więc przypuszczać iż, w procesie przygotowywania wniosku o dofinansowanie niektórzy z beneficjentów mogli starać się planować projekt tak, by przy jego realizacji zostało wykreowane jak najwięcej miejsc pracy. Taki sposób planowania projektów i konstrukcji wskaźników we wnioskach projektowych niósł za sobą niebezpieczeństwo w postaci przeszacowania wartości docelowych wskaźników, co zostało wykazane w trakcie realizacji badań.
- Projekty, których celem była poprawa poziomu innowacyjności przedsiębiorstw¹⁶, z uwagi na swoją charakterystykę, kreują z założenia bezpośrednio mniej miejsc pracy niż projekty oparte na technologiach tradycyjnych. Dlatego też ilościowe podejście do liczby miejsc pracy, bez powiązania z ich jakością nie wydaje się wystarczające. Szczególnie istotne okazało się to w przypadku działania 2.2.1, gdzie w procesie wyboru projektów do wsparcia wykorzystywano wskaźnik dotyczący przyrostu zatrudnienia netto w całym przedsiębiorstwie, bez względu na to, czy jest to uzasadnione ekonomicznie czy nie.
- Sztucznie utrzymywane zatrudnienie (przez 5 lat po realizacji projektu) może prowadzić przedsiębiorstwo do upadku, lub konieczności rezygnacji ze wsparcia. Dlatego też wydaje się, iż analizowanie zatrudnienia netto w całym przedsiębiorstwie, szczególnie w przypadku dużych przedsiębiorstw prowadzących zróżnicowaną działalność nie wydaje się celowe i niesie za sobą ryzyko niepożądanego rezygnacji ze wsparcia. Na zmiany zatrudnienia w przedsiębiorstwie wpływ wywiera nie tylko sama realizacja projektu, ale bardziej istotny jest wpływ otoczenia społeczno-gospodarczego, w jakim działa przedsiębiorstwo. Nakładanie obowiązku na przedsiębiorcę utrzymania pewnego poziomu zatrudnienia w całym przedsiębiorstwie bez względu na otoczenie, grozi niebezpieczeństwem utraty jego pozycji konkurencyjnej. Opinię, iż kreowanie miejsc pracy nie powinno być celem samym w sobie, podzielają zarówno osoby zajmujące się wdrażaniem projektów oraz sami przedsiębiorcy. Miejsca pracy w przypadku wsparcia przedsiębiorców tworzone są bowiem przy okazji realizacji innych celów programu SPO-WKP (np. zwiększenie innowacyjności przedsiębiorstw).
- Badani przedsiębiorcy, jako główne problemy w realizacji projektów wskazywali na: zbyt dużą biurokrację oraz problemy z podwykonawcami (opóźnienia w stosunku do

¹⁵ Maksymalnie 23-29 pkt. na minimalne wymagane 51 pkt

¹⁶ Poprawa poziomu innowacyjności rozumiana zgodnie z zapisami dokumentu „Uzupełnienie Sektorowego Programu Operacyjnego Wzrost konkurencyjności przedsiębiorstw, lata 2004-2006”.

harmonogramu). Problemem w przypadku innowacyjnych przedsięwzięć jest także mała elastyczność planowanych projektów i małe możliwości wprowadzania zmian do projektów. Ponadto, jako bariery w realizacji projektów, beneficjenci wskazują na zbyt długi okres aplikowania i rozpatrywania wniosków oraz brak dokładnych instrukcji dotyczących wypełniania raportów okresowych i końcowych.

- Ze środków unijnych zwykle korzystają przedsiębiorcy bardziej aktywni, którzy mają pomysły na własny rozwój oraz podjęli wysiłek przygotowania wniosku o dofinansowanie. Wśród badanych respondentów – przedsiębiorców beneficjentów SPO-WKP duża grupa posiadała doświadczenie w korzystaniu ze środków UE (prawie 40 % beneficjentów). Co więcej, badani przedsiębiorcy w większości przypadków planują aplikować o wsparcie z funduszy UE w obecnym okresie programowania. Tylko ok. 16 % respondentów nie zamierza realizować projektów przy wsparciu zewnętrznego finansowania. Fakt ten dowodzi wysokiej użyteczności instrumentów wsparcia zaproponowanych w ramach SPO-WKP.

5. Rekomendacje

W związku z faktem, iż realizacja Sektorowego Programu Operacyjnego Wzrost Konkurencyjności Przedsiębiorstw jest w fazie końcowej, proponowane przez Zespół Badawczy rekomendacje odnoszą się przede wszystkim do obecnego okresu programowania, a więc Programu Operacyjnego Innowacyjna Gospodarka oraz adekwatnych dla przedsiębiorców działań zapisanych w Regionalnych Programach Operacyjnych.

ZAKRES TEMATYCZNY	REKOMENDACJA	SPOSÓB WDROŻENIA	ADRESAT
Rekomendacje dotyczące wyników przeprowadzonej oceny uzupełniającej			
Zapewnienie wysokiej trafności i jakości projektów.	Należy rozważyć zasadność stosowania jako jednego z kryteriów wyboru projektów liczby powstałych miejsc pracy. Tworzone miejsca pracy nie powinny być jednym z kluczowych wskaźników wpływających na ocenę projektu (taki zabieg powoduje niebezpieczeństwo sztucznego zawyżania wskaźnika przez projektodawców). Realizacja zadań projektów ma przede wszystkim sprzyjać osiągnięciu przez przedsiębiorstwa większej efektywności produkcji, a to nie musi się wiązać z koniecznością lub potrzebą wzrostu zatrudnienia, szczególnie przy stosowaniu nowych, mniej pracochłonnych technologii. Konieczność zobowiązania się przedsiębiorców do utworzenia nowych miejsc pracy była czynnikiem zniechęcającym część z nich do korzystania ze wsparcia SPO-WKP. Dlatego rekomenduje się, aby wzrost zatrudnienia nie był podstawą, a przynajmniej główną składową oceny wniosków w projektach służących zwiększaniu konkurencyjności firm.	Uwzględnienie w kryteriach wyboru projektów dla POIG	IZ/IP POIG
Zapewnienie	Z uwagi na fakt, iż na zmianę zatrudnienia	Rozważenie zmiany	IZ/IP SPO-

<p>wysokiej trafności i jakości projektów.</p>	<p>w danym przedsiębiorstwie nie wpływa zwykle tylko realizacja konkretnego projektu, który uzyskał wsparcie, lecz istotny wpływ wywiera otoczenie społeczno-gospodarcze, w jakim działa przedsiębiorstwo beneficjenta, nakładanie na beneficjenta obowiązku utrzymania zatrudnienia w całym przedsiębiorstwie na określonym w projekcie poziomie przez 5 lat po zakończeniu jego realizacji nie wydaje się celowe i może prowadzić do sytuacji, w której przedsiębiorca sztucznie utrzymując zatrudnienie traci swoją pozycję konkurencyjną na rynku, lub też zmuszony jest do rezygnacji ze wsparcia pomimo tego, że sam projekt przynosi sukcesy.</p>	<p>wskaźnika monitorowania „przyrost netto zatrudnienia w przedsiębiorstwie” na wskaźnik : „przyrost miejsc pracy w linii produkcyjnej bezpośrednio związanej z projektem który uzyskał wsparcie”</p>	<p>WKP oraz PO IG</p>
<p>Zapewnienie wysokiej trafności i jakości projektów.</p>	<p>W związku ze znacznym przekroczeniem zakładanych efektów związanych z liczbą odbiorców oraz liczbą tworzonych miejsc pracy na skutek projektów realizowanych w ramach działania 1.2, rekomenduje się rozszerzenie skali wsparcia tego typu instrumentów oraz dalsze wsparcie istniejących już instytucji. O ciągłym potencjale rozwojowym funduszy i zapotrzebowaniu na tego typu wsparcie świadczy także fakt, iż według danych z <i>Raportu o stanie funduszy poręczeń kredytowych w Polsce za 2007 rok</i> (www.ksfp.pl), fundusze, posiadając coraz więcej kapitału, coraz lepiej go wykorzystują. Zaangażowanie kapitału poręczycielskiego rośnie szybciej niż wzrost kapitałów, a aktywność mierzona za pomocą wartości aktywnych poręczeń do kapitału funduszy osiągnęła na koniec 2007 roku po raz pierwszy poziom powyżej 100% - oznaczając realne działanie mnożnika kapitałowego w skali całego systemu.</p>	<p>Uwzględnienie w kryteriach wyboru projektów dla RPO wzmocnienia pozycji istniejących instytucji</p>	<p>IZ/IP POIG IZ/IP RPO</p>
<p>Zapewnienie wysokiej trafności i jakości projektów.</p>	<p>Tworzenie nowych miejsc pracy w przedsiębiorstwach beneficjentach Programu odbywa się przede wszystkim za sprawą wdrażania nowych inwestycji, w tym rozwiązań innowacyjnych. W warunkach polskich wdrażanie nowoczesnych technologii w bardzo małym stopniu związane jest na razie z ograniczaniem zatrudnienia np.: na skutek wprowadzania nowoczesnych, mniej</p>	<p>Uwzględnienie w kryteriach wyboru projektów dla POIG</p>	<p>IZ/IP POIG</p>

	<p>pracochłonnych technologii. Potrzeby przedsiębiorstw polskich w zakresie modernizacji oraz wdrażania nowoczesnych, innowacyjnych rozwiązań są nadal wysokie, a potencjał ich wdrażania nadal niezaspokojony. Z tego powodu rekomenduje się utrzymanie skali wsparcia tego typu instrumentów.</p>		
<p>Zapewnienie wysokiej trafności i jakości projektów.</p>	<p>W związku z problemami, jakie miała duża grupa przedsiębiorców ze znalezieniem odpowiednich pracowników na nowopowstałe miejsca pracy i koniecznością organizowania przeszkoleń i kursów dla dotychczasowych lub nowych pracowników, a także uwzględniając opinie pracodawców dotyczące konieczności nieustannego podnoszenia kwalifikacji pracowników w celu podnoszenia pozycji konkurencyjnej przedsiębiorstwa, rekomenduje się koordynację działań w ramach PO IG i PO KL służących efektywnemu wykorzystaniu zasobów finansowych obu Programów i zarazem służących maksymalizacji zysków po stronie pracodawców i pracowników.</p> <p>Pracodawcy, którzy wdrażali nowoczesne rozwiązania technologiczne – nowe technologie, maszyny, procesy produkcyjne do swoich zakładów, m.in. właśnie w ramach projektów wspieranych przez SPO-WKP potrzebowali w szybkim czasie i skutecznie przygotować pracowników do zmian i do pracy w nowocześniejszych warunkach. Organizacja specjalistycznego szkolenia była najskuteczniejszą metodą. Aby szkolenie było skuteczne musi być prowadzone przez specjalistów i szczegółowo zorientowane na bieżące potrzeby i pracodawcy i pracownika, np. potrzeby wynikające z wdrażanego projektu.</p> <p>Z tego powodu rekomenduje się promowanie zasady „cross-financingu”, obejmującego zasięgiem działania o charakterze inwestycyjnym i szkoleniowym lub doradczym w przypadkach, gdzie połączenie dwu źródeł finansowania (EFRR i EFS) zapewni zwiększenie skuteczności realizacji projektu.</p>	<p>Promowanie kompleksowych projektów inwestycyjnych i szkoleniowych, które zapewnią pracodawcy wykwalifikowaną kadrę pracowniczą a pracownikom utrzymanie zatrudnienia w zmieniających się warunkach pracy, poprzez m.in. wsparcie projektów wykorzystujących zasadę cross-financingu</p>	<p>IZ/IP PO IG i IZ/IP PO KL</p>
<p>Instrumenty</p>	<p>Kryteria wyboru projektów oraz wskaźniki monitoringowe w zakresie zatrudnienia nie</p>	<p>Rozważenie rezygnacji w</p>	<p>IZ/IP SPO-WKP oraz</p>

<p>wspierania innowacyjności</p> <p>Zapewnienie wysokiej trafności i jakości projektów.</p>	<p>umożliwiły mierzenia jakości tworzonych/zachowanych miejsc pracy, lecz pozwalały jedynie na monitorowanie ich ilości. Taka sytuacja, gdy w procesie wyboru projektów pod uwagę brana jest tylko ilość, a nie jakość tworzonych miejsc pracy powoduje „dyskryminację projektów innowacyjnych”. Generalnie projekty innowacyjne cechuje mniejsza zasobowo- i pracochłonność. Projekty innowacyjne kreuja więc w ujęciu bezpośrednim mniejszą liczbę miejsc pracy (lecz o wyższej jakości), niż projekty oparte na technologiach tradycyjnych (w których to technologiach w procesie produkcji wykorzystywana jest większa liczba mniej wykwalifikowanych pracowników). Z drugiej strony wysoko wykwalifikowani pracownicy zgłaszają zapotrzebowanie na dobra i usługi na rynku, przez co przyczyniają się do kreowania kolejnych miejsc pracy, które są potrzebne do zaspokojenia ich potrzeb. Te pośrednio tworzone miejsca pracy do obsługi pracowników wyższej jakości nie są uchwycone przez system monitoringu SPO-WKP. W związku z tym ilościowe podjęcie do mierzenia liczby powstałych/zachowanych miejsc pracy, bez powiązania z informacją o ich jakości, nie wydaje się wystarczające.</p>	<p>kryteriach wyboru projektów z kryterium dotyczącego ilości tworzonych miejsc pracy, lub też zachowanie tego kryterium, lecz połączenie go z charakterystyką jakości tworzonych miejsc pracy.</p>	<p>POIG</p>
<p>Instrumenty wspierania innowacyjności</p>	<p>Realizacja projektów o wysokim stopniu innowacyjności niesie za sobą równocześnie duże ryzyko niepowodzenia projektu (np. z uwagi na fakt, iż nie wszystkie procesy testowane laboratoryjnie mają szansę powodzenia w procesie produkcyjnym). W związku z tym należałoby rozważyć stworzenie instrumentu ubezpieczeń dla przedsiębiorców wdrażających przedsięwzięcia innowacyjne.</p> <p>Instrument ten mógłby polegać na przeznaczaniu określonej części dofinansowania projektu innowacyjnego (realizowanego w ramach odpowiednich działań Programu) w ramach EFRR na obowiązkowe ubezpieczenie.</p>	<p>Wprowadzenie instrumentu ubezpieczenia projektów innowacyjnych</p>	<p>IW PO IG i beneficjent</p>
<p>Instrumenty wspierania innowacyjności</p>	<p>Z uwagi na fakt, iż projekty innowacyjne wiążą się z pewnym ryzykiem zachodzących procesów, i są bardzo podatne na zmiany w czasie, należy rozważyć możliwość wprowadzenia zmian</p>	<p>Większa elastyczność w umowach z przedsiębiorcami realizującymi</p>	<p>IZ/IP PO IG</p>

	<p>zapisów w umowie i bardziej elastyczne podejście do zakładanych parametrów. W okresie, jaki upływa od złożenia wniosku do wdrożenia projektu (około roku) mogą pojawić się istotne zmiany w danej technologii, pojawić się jej ulepszenia itp. W związku z tym zasadna staje się zamiana wdrażanego projektu tak, aby zastosować jak najbardziej skuteczne i efektywne na dany moment rozwiązania - produkty, przynoszące korzyści zarówno pracodawcy, jaki i pracownikom i nie wpływające na zmiany celów projektu. W związku z tym należy usprawnić procedury aneksowania umów w takich przypadkach, gdzie zagwarantowana zostanie realizacja celów projektu i osiągnięcie, lub nawet przekroczenie zakładanych wskaźników rezultatów i oddziaływania, ale przy zastosowaniu nowocześniejszych rozwiązań – produktów.</p>	projekty innowacyjne		
Instrumenty wspierania innowacyjności	Trwałość efektów wsparcia	<p>Stosunkowo najmniejszy wpływ na zmiany w zatrudnieniu wywiera działanie 1.4, a więc to w największym stopniu służące wdrażaniu wyników badań w przedsiębiorstwach oraz realizacji badań naukowych na ich rzecz. Wpływ ten powinien jednak być postrzegany jako pośredni i przynoszący efekty w przedsiębiorstwach w długookresowej perspektywie. Istotną sprawą w przypadku tego typu wsparcia jest to, że miejsca pracy, jakie są generowane przez tego typu projekty to w dużej mierze miejsca pracy związane z działaniami w sektorze B+R, a więc przesadzające o konkurencyjności przedsiębiorstw i ich zdolnościach rozwojowych i innowacyjnych. Podobnie, jak w przypadku projektów realizowanych w ramach działania 1.3, ograniczona skala efektów w momencie realizacji niniejszej oceny uzupełniającej spowodowana jest w dużej mierze tym, że realizacja projektów i badań zakończyła się dopiero w 2008 roku i przedsiębiorcy nie mieli okazji wdrożyć w życie wyników prac badawczych. Biorąc powyższe pod uwagę, rekomenduje się wzmocnienie tego instrumentu w bieżącej perspektywie finansowania m.in. poprzez promowanie przy wyborze projektów tych, które realizowane są w ramach formalnej</p>	<p>Uwzględnienie w kryteriach wyboru projektów dla PO IG</p>	<p>IZ / IP PO IG</p>

	<p>współpracy przedsiębiorstw i ośrodków badawczo-rozwojowych lub placówek naukowych i służą powstawaniu sieci współpracujących ze sobą podmiotów.</p> <p>Dodatkowo rekomenduje się uzupełnienie wniosków niniejszej oceny i określenie rzeczywistych rozmiarów współpracy między sferą badawczą a przedsiębiorstwami oraz efektów, jakie niesie ona dla poziomu zatrudnienia w perspektywie najbliższych 2 lat.</p>	Uzupełnienie wniosków i oceny niniejszego badania ewaluacyjnego w trakcie kolejnych badań	KJO IZ SPO-WKP IZ POIG
Trwałość efektów wsparcia	<p>Powstanie dużej liczby parków przemysłowych i technologicznych oraz inkubatorów technologicznych w ramach działania 1.3 SPO-WKP nie wiąże się na razie ze znacznym wzrostem aktywności przedsiębiorców na ich terenie. Konsekwentnie wskaźniki produktów i rezultatów, dotyczące liczby powstałych miejsc pracy oraz liczby przedsiębiorstw zlokalizowanych w tego typu miejscach, nie osiągnęły na razie zakładanych wartości. Brak aktywności spowodowany jest w dużej mierze tym, że realizacja projektów zakończyła się dopiero w 2008 roku. Z tego powodu rekomenduje się by beneficjenci rozpoczęli działania promocyjne i informacyjne odnośnie istniejących obiektów wśród małych i średnich przedsiębiorstw, pokazujące korzyści płynące z lokalizacji działalności w danym miejscu.</p>	Działania promujące parki przemysłowe i technologiczne	Beneficjenci działania 1.3, którzy osiągnęli niski wskaźnik na poziomie produktów i rezultatów
Trwałość efektów wsparcia	<p>Uwzględniając fakt, że parki i inkubatory przemysłowo-technologiczne mają krótką tradycję działalności na terenie Polski, a dodatkowo stan wdrażania projektów w ramach działania 1.3 uniemożliwił szczegółową ewaluację wpływu tych działań na zmiany w zatrudnieniu w sektorze przedsiębiorstw w ramach niniejszej oceny uzupełniającej, rekomenduje się szczegółowy monitoring ich sytuacji w przeciągu najbliższych 2 lat. Pozwoli to na uzupełnienie wniosków niniejszej oceny i określenie rzeczywistych rozmiarów zainteresowania przedsiębiorców tego typu infrastrukturą i w konsekwencji wpływu na zmiany w zatrudnieniu.</p>	Uzupełnienie wniosków i oceny niniejszego badania ewaluacyjnego w trakcie kolejnych badań	IZ SPO-WKP IZ POIG
Rekomendacje dotyczące formalnej strony realizacji oceny uzupełniającej			
System	Zaprojektowanie i przygotowanie sprawnej bazy danych o wszystkich projektach	Zaprojektowanie i przygotowanie bazy	IW/IP

instytucjonalny	realizowanych w ramach Programu z podziałem na działania i poddziałania. Taka baza powinna uwzględniać zarówno efekty finansowe jak i merytoryczne m.in. regularnie uzupełniane wskaźniki postępu realizacji zadań w projektach. Baza ta powinna być wspólna dla wszystkich działań Programu i umożliwiać łatwe tworzenie zestawień wg dowolnie wybranych kryteriów oraz pozwalać na dostęp do wniosków, sprawozdań okresowych przez pracowników Instytucji Zarządzającej oraz wybranych jej części przez upoważnionych pracowników pozostałych instytucji włączonych w system wdrażania Programu.	danych	POIG
System instytucjonalny	W związku faktem, iż podczas niniejszego badania ankietarzy zidentyfikowali istotny problem związany z odmowami udzielenia wywiadu przez beneficjentów, który spowodowany był równoległe prowadzoną ewaluacją przez innego Wykonawcę na tej samej grupie badawczej, rekomenduje się, by przy planowaniu następnych badań wziąć pod uwagę powyższy problem i rozdzielić w czasie lub organizacyjne (dobór grupy badawczej) równoległe prowadzone badania ewaluacyjne.	Planowanie działań ewaluacyjnych	KJO IZ SPO- WKP oraz IZ POIG

Źródło: Opracowanie własne

6. Spisy Map, Rysunków, Schematów i Tabel

Spis Map

Mapa 1. Stopa bezrobocia wg województw (2001 r.) oraz wartość PKB na mieszkańca (1999 r.)

Mapa 2. Stopa bezrobocia według województw – stan na grudzień 2003

Spis Rysunków

Rysunek 1. Relacje między fazami badania i realizacji celów

Spis Schematów

Schemat 1. Zmiany stopy bezrobocia (na górze) i liczby pracujących (na dole) w poszczególnych województwach w latach 2001-03

Schemat 2. Liczba i średnia wartość projektów

Schemat 3. Typy realizowanych projektów przez przedsiębiorców beneficjentów

Schemat 4. Typy realizowanych projektów przez instytucje beneficjentów

Schemat 5. Typy realizowanych projektów przez przedsiębiorców beneficjentów pośrednich

Schemat 6. Zmiany w zatrudnieniu na skutek realizacji projektu

Schemat 7. Zmiany w zatrudnieniu na skutek realizacji projektu w podziale na województwa

Schemat 8. Struktura projektów według działań SPO-WKP w województwach

Schemat 9. Struktura projektów według wielkości i typu beneficjenta w województwach

Schemat 10. Główne przyczyny braku zmian lub zwiększenia zatrudnienia

Schemat 11. Główne przyczyny zwiększenia zatrudnienia w podziale na województwa

Schemat 12. Zmiany w liczbie miejsc pracy wywołane bezpośrednio w przedsiębiorstwach – beneficjentach SPO-WKP na skutek realizacji projektów

Schemat 13. Zmiany ogółem w liczbie miejsc pracy w przedsiębiorstwach – beneficjentach SPO-WKP, w których zanotowano wzrost zatrudnienia.

Schemat 14. Zatrudnienie w firmie gdyby nie realizowano projektu SPO-WKP

Schemat 15. Znaczenie realizacji projektu przez instytucję beneficjenta dla wzrostu liczby miejsc pracy u klientów -przedsiębiorców

Schemat 16. Zmiany w zatrudnieniu na skutek korzystania z usług beneficjentów SPO-WKP – pośredni wpływ SPO-WKP na zmiany w zatrudnieniu w przedsiębiorstwach

Schemat 17. Struktura branżowa wg PKD przedsiębiorstw korzystających z usług instytucji beneficjenta SPO-WKP

Schemat 18. Zmiany w zatrudnieniu (po lewej) i zaniechanie zwolnień (po prawej) według wielkości przedsiębiorstw beneficjentów w bezpośredniej konsekwencji realizowanego projektu SPO-WKP

Schemat 19. Struktura utrzymanych (po lewej) i nowych miejsc pracy (po prawej) w zależności od wielkości przedsiębiorstwa jako bezpośrednia konsekwencja SPO-WKP

Schemat 20. Struktura utrzymanych i nowych miejsc pracy w zależności od sektora działalności przedsiębiorstwa jako bezpośrednia konsekwencja SPO-WKP

Schemat 21. Struktura utrzymanych i nowych miejsc pracy jako bezpośrednia konsekwencja (po lewej) oraz nowych miejsc pracy jako pośrednia konsekwencja (po prawej) SPO-WKP w zależności od wymaganego wykształcenia

Schemat 22. Struktura utrzymanych i nowych miejsc pracy jako bezpośrednia konsekwencja (po lewej), oraz nowych miejsc pracy jako pośrednia konsekwencja (po prawej) SPO-WKP w zależności od wieku pracowników

Schemat 23. Struktura utrzymanych i nowych miejsc pracy, jako bezpośrednia konsekwencja (po lewej), oraz nowych miejsc pracy jako pośrednia konsekwencja (po prawej) SPO-WKP w zależności od płci pracowników

Schemat 24. Struktura nowych miejsc pracy w zależności od posiadanego doświadczenia i kwalifikacji pracowników, jako bezpośrednia (po lewej) i pośrednia (po prawej) konsekwencja SPO-WKP

Schemat 25. Struktura typów stanowisk utworzonych bezpośrednio, utrzymanych oraz utworzonych pośrednio dzięki wsparciu SPO-WKP

Schemat 26. Przedział wynagrodzenia brutto pracowników zwolnionych i zatrudnionych na skutek bezpośrednich efektów realizacji projektu SPO-WKP

Schemat 27. Przedział wynagrodzenia brutto pracowników zatrudnionych na skutek pośrednich efektów realizacji projektu SPO-WKP

Schemat 28. Struktura utraconych i powstałych miejsc pracy w przedsiębiorstwach

Schemat 29. Kwalifikacje pracowników zatrudnionych na skutek realizacji projektu SPO-WKP

Schemat 30. Stanowiska pracy, na które wystąpiły trudności ze znalezieniem pracowników – beneficjenci bezpośredni (na górze) i beneficjenci pośredni (na dole) SPO-WKP

Schemat 31. Stanowiska pracy, na które wystąpiły trudności ze znalezieniem pracowników – przedsiębiorstwa nie będące beneficjentami SPO-WKP

Schemat 32. Strategia rozwiązania problemu braku pracowników

Schemat 33. Utrudnienia realizacji projektu SPO-WKP

Schemat 34. Efekty realizacji projektu

Schemat 35. Znaczenie realizacji projektu dla rozwoju działań B+R w przedsiębiorstwach beneficjentach (po lewej) i przedsiębiorstwach beneficjentach pośrednich (po prawej) SPO-WKP

Schemat 36. Znaczenie realizacji projektu dla zatrudnienia w sektorze B+R instytucjach

Schemat 37. Występowanie w przedsiębiorstwach beneficjentach bezpośrednich (po lewej) i przedsiębiorstwach beneficjentach pośrednich (po prawej) działu B+R a przyjęcie do pracy osób zajmujących się B+R

Schemat 38. Występowanie w instytucji działu B+R a przyjęcie do pracy osób zajmujących się B+R

Schemat 39. Powstanie działu/ komórki zajmującej się B+R w przedsiębiorstwach beneficjentach (po lewej) i beneficjentach pośrednich (po prawej) SPO-WKP

Schemat 40. Powstanie działu/ komórki zajmującej się B+R w Instytucji beneficjencie SPO-WKP

Schemat 41. Występowanie działu B+R w różnych grupach wielkościowych beneficjentów bezpośrednich oraz wpływ SPO-WKP na rozwój tego działu

Schemat 42. Uzyskiwanie zleceń z zakresu B+R od przedsiębiorców

Schemat 43. Zlecenie usług z zakresu B+R przez przedsiębiorstwa beneficjentów (na górze) i przedsiębiorstwa beneficjentów pośrednich (na dole) SPO-WKP w związku z realizacją projektu

Schemat 44. Liczba nowych miejsc pracy dla osób zajmujących się B+R w przedsiębiorstwach beneficjentach (po lewej) i przedsiębiorstwach beneficjentach pośrednich SPO-WKP (po prawej)

Schemat 45. Zatrudnienie pracowników zajmujących się B+R w przedsiębiorstwach beneficjentach SPO-WKP w zależności od wielkości przedsiębiorstwa (po lewej) i liczba przyjętych (po prawej)

Schemat 46. Liczba projektów i podmiotów gospodarczych w rejestrze REGON

Schemat 47. Liczba projektów SPO-WKP na 1000 podmiotów gospodarczych zarejestrowanych w REGON

Schemat 48. Struktura projektów oraz miejsc pracy utrzymanych, nowych i utraconych w przedsiębiorstwach jako bezpośrednia konsekwencja realizacji projektów SPO-WKP w podziale na województwa

Schemat 49. Szacunkowa liczba nowych, utrzymanych i utraconych miejsc pracy w przedsiębiorstwach jako bezpośrednia konsekwencja realizacji projektów SPO-WKP (liczby bezwzględne) w podziale na województwa i stopa bezrobocia (stan na koniec 2004r i koniec lipca 2007r)

Schemat 50. Przyczyny spadku liczby miejsc pracy

Schemat 51. Przyczyny braku wzrostu liczby miejsc pracy

Schemat 52. Udział grup przedsiębiorstw (w zależności od ich wielkości) w likwidowaniu miejsc pracy jako bezpośrednia konsekwencja SPO-WKP

Schemat 53. Struktura projektów oraz miejsc pracy utrzymanych, nowych i utraconych w przedsiębiorstwach jako bezpośrednia konsekwencja realizacji projektów SPO-WKP wg działań

Schemat 54. Liczba miejsc pracy utworzonych, utrzymanych i zlikwidowanych na skutek bezpośredniego oddziaływania SPO-WKP w podziale na działania i poddziałania

Schemat 55. Utworzenie miejsc pracy dla osób zajmujących się B+R na skutek realizacja projektu SPO-WKP

Schemat 56. Zmiany w zatrudnieniu wywołane bezpośrednią realizacją projektu SPO-WKP przez przedsiębiorstwa (po lewej) i realizacja projektu SPO-WKP u pośrednich beneficjentów (po prawej)

Schemat 57. Stopa bezrobocia oraz struktura zatrudnienia w poszczególnych sektorach w województwie podkarpackim i wielkopolskich w latach 2000, 2004, 2007

Schemat 58. Ocena SPO-WKP

Schemat 59. Utrudnienia realizacji projektu SPO-WKP

Schemat 60. Środki finansowe, z jakich korzystały przedsiębiorstwa

Schemat 61. Użyteczność innych Programów UE w porównaniu do SPO-WKP

Schemat 62. Ocena skuteczności instrumentów wsparcia przedsiębiorców przez beneficjentów instytucjonalnych w ramach SPO-WKP

Schemat 63. Plany beneficjentów w zakresie aplikowania o środki z funduszy UE w okresie 2007 -2013, uwzględniając programy z których beneficjent chce skorzystać w pierwszej kolejności

Schemat 64. Plany wykorzystania innych form wsparcia przedsiębiorców niż fundusze UE

Schemat 65. Typy wsparcia dla przedsiębiorców, z których chcą skorzystać w przyszłości

Schemat 66. Plany zmian w zatrudnieniu (zwiększenie zatrudnienia)

Spis Tabel

Tabela 1. Dobór próby do badania właściwego - beneficjenci przedsiębiorstwa

Tabela 2. Dobór próby do badania właściwego –beneficjenci instytucje

Tabela 3. Wsparcie dla sektora przedsiębiorstw w ramach programu PHARE i SAPARD w latach 2000-2003

Tabela 4. Średnia wartość projektów i wsparcia SPO-WKP w poszczególnych działaniach Programu

Tabela 5. Zakładany wpływ działań SPO-WKP na tworzenie nowych miejsc pracy

Tabela 6. Szacunkowe zmiany w liczbie miejsc pracy wywołane pośrednio w przedsiębiorstwach – klientach instytucji beneficjentów SPO-WKP (źródło informacji - instytucje)

Tabela 7. Konsekwencja SPO-WKP w zależności od wielkości przedsiębiorstw beneficjentów

Tabela 8. Szacunkowa liczba miejsc pracy utworzonych i utrzymanych jako bezpośrednia konsekwencja SPO-WKP w zależności od sektora działalności beneficjentów

Tabela 9. Szacunkowa liczba miejsc pracy utworzonych i utrzymanych, jako bezpośrednia konsekwencja SPO-WKP w zależności od wymaganego wykształcenia

Tabela 10. Szacunkowa liczba miejsc pracy utworzonych i utrzymanych jako bezpośrednia konsekwencja SPO-WKP w zależności od wieku pracowników

Tabela 11. Szacunkowa liczba miejsc pracy utworzonych i utrzymanych jako bezpośrednia konsekwencja SPO-WKP w zależności od płci pracowników

Tabela 12. Szacunkowa liczba miejsc pracy utworzonych i utrzymanych jako bezpośrednia konsekwencja SPO-WKP w zależności od posiadanego doświadczenia i kwalifikacji pracowników

Tabela 13. Wskaźniki z monitoringu SPO-WKP dotyczące zmian w zatrudnieniu

Tabela 14. Współczynnik korelacji między liczbą projektów SPO-WKP a liczbą podmiotów gospodarczych zarejestrowanych w rejestrze REGON w jęciu wojewódzkim

Tabela 15. Szacunkowa liczba miejsc pracy utrzymanych, utworzonych i utraconych na skutek realizacji SPO-WKP w grupie przedsiębiorstw beneficjentów bezpośrednich w poszczególnych województwach

Tabela 16. Macierz współczynników korelacji prostej dla województw

Tabela 17. Liczba miejsc pracy powstałych, utrzymanych i utraconych w na skutek realizacji poszczególnych działań SPO-WKP

Tabela 18. Charakterystyka województw wybranych do studium przypadku

Tabela 19. Liczba złożonych wniosków o dofinansowanie w przeliczeniu na 100 tys. mieszkańców w układzie wojewódzkim (współczynnik aktywności)

Tabela 20. Stosunek liczby złożonych wniosków o dofinansowanie do liczby podpisanych umów o dofinansowanie w układzie wojewódzkim (współczynnik skuteczności aplikowania)

7. Aneksy